

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HATAY İLİ KIRIKHAN İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Sait KÖSELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2008

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

HATAY İLİ KIRIKHAN İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Sait KÖSELER

DANIŞMAN: Prof. Dr. Erman ARTUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2008

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Erman ARTUN

(Danışman)

Üye: Yard. Doç Dr. Refiye OKUŞLUK-ŞENESEN

Üye: Yard. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını
onaylarım...../...../2005

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin,
çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve
Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

HATAY İLİ KIRIKHAN İLÇESİ HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Sait KÖSELER

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN

Eylül 2008, X + 431 sayfa

Bu çalışmada Hatay'ın Kırıkhan ilçesindeki geçiş dönemleri olan doğum, evlenme, ölüm âdetleri ve bunlara bağlı inanışlar, bayram tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk hekimliği ve anonim halk edebiyatı ürünleri üzerinde durulmuştur.

Halk kültürü ile ilgili olan birinci bölümde ele alınan konularda yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerin verilmesinin ardından sözlü kaynaklardan edinilen âdet ve inanmalar aktarılmıştır. Sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilere dayalı âdet ve inanışların eski Türk kültürü ile olan ilişkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anonim halk edebiyatı ile ilgili olan ikinci bölümde; manzum, manzum-mensur, mensur anonim halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir. Her bölümün sonunda biçim ve içerik yönlerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın son bölümünde metinler içerisinde geçen yerel kelimeleri kapsayan bir de sözlük hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda Kırıkhan halk kültüründe, hem Orta Asya'nın hem de Anadolu'nun inanç ve kültür yapısının izlerinin bulunduğu görülmüştür. Bütün bu izler İslâmiyet'in kabulünü izleyen süreçte yeni dinin rengini alarak bugünkü Kırıkhan halk kültürünü oluşturmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kırıkhan, Halk Kültürü, Geçiş Dönemleri, İnanışlar, Anonim Halk Edebiyatı.

ABSTRACT**INVESTIGATION OF HATAY OF KIRIKHAN FOLK CULTURE****Sait KÖSELER****M. Thesis, The Turkish Language and Literature Department****Supervisor: Prof. Dr. Erman ARTUN****September 2008, X + 431 pages**

In this paper, products of transition periods of times like; birth, marriage, death traditions and believes, fasts, ceremonies, folk cuisine, folk profession of doctor and anonymous literature are mentioned.

In the first section which is connected with folk culture, informations which are taken from written source are informed and then connection of old Turkish culture with traditions and believes which are taken from verbal sources is tried to establish.

In the second section which includes anonymous folk literature; product of written in verse, written in verse-prose and prose, anonymous folk literature are explained. At the end of the each section, forms and contents are evaluated. At the end of this work there is also a dictionary which includes the local words.

At the end of this search, it is understood that Kırıkhan folk culture is inspired from Middle Asia and Anatolian believes and cultures. After the acceptance of Islam, Kırıkhan has gained the new religion's features and it is still the same.

Key Words: Kırıkhan, Folk Culture, Transition Periods, Beliefs, Anonymous Folk Literature.

ÖNSÖZ

Türkler Anadolu'yu yurt edindikten sonra kendi kültürlerini korumuşlardır. Bunun yanında vatan edindiği topraklarda var olan kültürleri de kendine mal ederek almıştır. Türkler, farklı kültür ve inanca sahip olan insanlarla beraber yaşarken karşılıklı kültür alış verişinde bulunmuştur. Aynı topraklarda yaşayan insanlarla zaman içerisinde aynı dini inancı paylaşıncı, ortak paylaşımlar artmıştır. Aynı işte, aynı düğünde, aynı cenazede bulunmuşlar. Beraber sevinmişler. Beraber üzülmüşlerdir.

Kırıkhan yöresinde, farklı etnik gruptaki insanlar, yıllardır birlikte yaşamaktadır. Ama aynı kültürü hep beraber dokumuşlardır. Ölüm hadisesi olunca birlikte üzülmüşler; düğünlerde birlikte sevinmişlerdir. Yörede zengin bir kültür birikimini görmekteyiz. Yıllar geçtikçe eski kültüre, yeni birikimlerin eklenmesiyle bu kültür değerler gelişmektedir. Kültürel miraslar durağan değil, dinamiktir. Bu nedenle devamlı gelişim içerisinde. Kültürel değerler gelişim içerisindeki akışını devam ettirirken yeni nesil tarafından, eski örf ve adetlerin unutulduğunu görmekteyiz. Bizler bu çalışmayla hem eski kültür değerlerin yok olmasını engellemek, hem de topladığımız ve derlediğimiz bu kültürel değerlerin bizden sonraki nesillere aktarılmasını amaçladık.

İlçenin merkezi ve köylerinin bir kısmı Amanos dağlarının eteklerinde bulunmaktadır. Köylerinin bir kısmı ise Amik ovasına doğru uzanmaktadır. Dağ köylerinde daha çok sebzecilik ve meyvecilik ön plana çıkmaktadır. Ova köylerinde ise daha çok pamuk, buğday ve kavun ekimi ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ova köylerinde yetişen sebze ve meyve ile dağ köylerinde yetişen sebze ve meyvelerde de farklılık görmekteyiz. Dolayısıyla bu farklılıklar yeme-içme adetlerini etkilemektedir. Yörede eskiden var olan fakat unutulmaya yüz tutmuş birçok adetleri tespit ettik, bunları derleyip topladık. Kırıkhan yöresinde derlediğimiz doğum, ölüm, evlenme, sünnet, mili ve dini bayramlar, yemek kültürü, halk hekimliği gibi değişik alanlardaki pratik ve uygulamalar, zengin bir kültürel birikimin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yöredeki türkü, mani, ağıt, bilmece, atasözü, masal gibi anonim ürünlerin de ikinci bölümde derledik

Yörede yaptığım bu derleme çalışmalarım, birçok konuda tecrübelerine ve bilgilerine başvurduğum değerli hocam Prof. Dr. Ermen Artun'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Sait KÖSELER

Proje No: FEF2005YL53

Adana/2005

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
0.GİRİŞ.....	1
0.1.Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler.....	1
0.1.1. Konu.....	1
0.1.2. Amaç.....	1
0.1.3. Kapsam ve Sınırlar.....	1
0.1.4. Yöntem.....	2
0.2. Araştırma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler.....	2
0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi.....	3
0.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri.....	4
0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı.....	4
0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı.....	7
0.3.Kırıkhane Halk Kültüründe Yaptırımlar ve Davranış Türleri.....	8
0.3.1. Örf.....	8
0.3.2. Âdet.....	8
0.3.3. Moda.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

KIRIKHAN HALK KÜLTÜRÜ.....	11
1.1.Geçiş Dönemleri.....	11
1.1.1. Doğum.....	11
1.1.1.1. Doğum Öncesi.....	12
1.1.1.1.1. Kısırlılığı Giderme- Gebe Kalma.....	12
1.1.1.1.2. Gebelikten Korunma	15
1.1.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması.....	16
1.1.1.1.4. Aşerme.....	18
1.1.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme.....	20
1.1.1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları.....	22

1.1.1.2. Doğum Sırası.....	23
1.1.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı.....	24
1.1.1.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama	26
1.1.1.2.3. Çocuğun Eşi/Göbeği.....	27
1.1.1.3. Doğum Sonrası.....	28
1.1.1.3.1. Loğusa Bakımı/Loğusa Ziyareti/Loğusa Şerbeti.....	28
1.1.1.3.2. Loğusa Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme.....	30
1.1.1.3.3. Albasması.....	31
1.1.1.3.4. Kırk Basması.....	33
1.1.1.3.5. Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan Diğer İşlemler.....	34
1.1.1.3.6. Ad Koyma.....	36
1.1.1.3.7. İlk Gezme.....	38
1.1.1.3.8. Aydaş Çocuk.....	38
1.1.1.3.9. Yürüyemeyen Çocuk/Konuşamayan Çocuk.....	39
1.1.1.3.10. Huy Kesme	40
1.1.1.3.11. Sütten Kesme.....	41
1.1.1.3.12. İlk Diş/Saç Kesme.....	42
1.1.1.3.13. Kız Çocuklarında Kulak Delme.....	43
1.1.2. Evlenme.....	44
1.1.2.1. Evlendirme Biçimleri.....	45
1.1.2.2. Evlilik Çağı/Evlilik Yaşı/Evlenme İsteğini Belli Etme.....	49
1.1.2.3. Evlilik Öncesi.....	52
1.1.2.3.1. Gelin-Güvey Seçimi.....	52
1.1.2.3.2. Kısmet Açma.....	55
1.1.2.3.3. Görücülük/Kız İsteme.....	56
1.1.2.3.4. Söz Kesme/Tatlı Yeme/Başlık.....	60
1.1.2.3.5. Nişan.....	61
1.1.2.3.6. Nişanlılık.....	62
1.1.2.3.7. Davet/Okuntu.....	65
1.1.2.4. Düğün.....	66
1.1.2.4.1. Bayrak Dikme/Sağdıç.....	70
1.1.2.4.2. Çeyiz.....	70
1.1.2.4.3. Kına.....	73
1.1.2.4.4. Gelin Alma.....	78

1.1.2.4.5. Gelin İndirme.....	82
1.1.2.4.6. Özne Övme.....	87
1.1.2.4.7. Nikah/Gerdeğ.....	88
1.1.2.5. Düğün Sonrası.....	89
1.1.2.5.1. Duvak.....	89
1.1.3. Ölüm.....	91
1.1.3.1. Ölüm Öncesi.....	92
1.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....	93
1.1.3.2. Ölüm Sırası.....	95
1.1.3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler.....	96
1.1.3.2.2. Ölüm Olayından Sonra Yapılan İşlemler.....	97
1.1.3.2.3. Ölünün Bekletilmesi.....	98
1.1.3.2.4. Yıkama ve Kefenleme.....	100
1.1.3.2.5. Cenazenin Taşınması.....	102
1.1.3.2.6. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler.....	104
1.1.3.3. Ölüm Sonrası.....	107
1.1.3.3.1. Cenaze Evi.....	107
1.1.3.3.2. Belirli Günler/Ölü Yemeği.....	109
1.1.3.3.3. Ölünün Eşyaları.....	112
1.1.3.3.4. Devir-İskat.....	113
1.1.3.3.5. Yas Tutma.....	115
1.1.3.3.6. Mezar Ziyaretleri.....	117
1.2. Bayram, Tören ve Kutlamalar.....	118
1.2.1. Sünnet.....	118
1.2.2. Askerlik ile İlgili Adet ve İnanmalar.....	120
1.2.3. Dini Bayramlar.....	122
1.2.4. Milli Bayramlar.....	125
1.2.5. Kandiller.....	126
1.3. Halk İnanışları.....	127
1.3.1. Yatırırlarla, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar.....	128
1.3.2. Kurban/Adak.....	134
1.3.3. Ocaklar.....	135
1.3.4. Nazar-Nazarlık.....	137
1.3.5. Büyü.....	139

1.3.6. Uğur-Bereket.....	141
1.3.7. Tabiat Olayları ile İlgili İnanışlar.....	141
1.3.8. Hayvanlarla İlgili İnanışlar.....	143
1.3.9. Günlerle İlgili İnanışlar.....	144
1.3.10. Rüya İle İlgili İnanışlar.....	145
1.4. Halk Mutfağı.....	148
1.4.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları.....	148
1.4.2. İçecek Türleri ve Yapılışları.....	161
1.4.3. Yiyecek ve İçeceklerin Korunması.....	162
1.4.4. Kışlık Hazırlanan Yiyecekler.....	162
1.4.5. Mutfak Araç ve Gereçleri, Kullanışları.....	163
1.4.6. Sofra Gelenek ve Görenekleri.....	164
1.5. Halk Hekimliği.....	165

İKİNCİ BÖLÜM

KIRIKHAN ANONİM HALK EDEBİYATI.....	173
2.1. Manzum Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri.....	173
2.1.1. Türkü.....	173
2.1.2. Mani.....	193
2.1.3. Ninni.....	238
2.1.4. Ağıt.....	239
2.1.5. Tekerleme.....	295
2.2. Manzum-Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri.....	308
2.2.1. Bilmece.....	308
2.2.2. Atasözü.....	323
2.2.3. Deyim.....	343
2.2.4. Alkış-Kargış.....	357
2.3. Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri.....	367
2.3.1. Masal.....	367
2.3.2. Fıkra.....	387
2.3.3. Efsane.....	392
2.3.4. Halk Hikâyesi.....	400
SONUÇ.....	407

KAYNAKÇA.....	412
KAYNAK KİŞİLER.....	416
YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ.....	420
FOTOĞRAFLAR.....	424
YEREL HARİTA.....	429
ÖZGEÇMİŞ.....	430

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Ana Britannica
ANS:	Ansiklopedi
BL:	Büyük Larousse
c:	Cilt
ÇÜ:	Çukurova Üniversitesi
DL:	Dictionary Larousse
DTCF:	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ISFNR:	International Society For Folk Narrative Research
K:	Kaynak Kişi
KB-HAGEM:	Kültür Bakanlığı-Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Merkezi
ML:	Meydan Larousse
MÖ:	Milattan Önce
TDEA:	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK:	Türk Dil Kurumu
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı
TFA:	Türk Folklor Araştırmaları
THŞÖS:	Türk Halk Şiiri Özel Sayısı
TS:	Türkçe Sözlük
TTK:	Türk Tarih Kurumu
YÖK:	Yükseköğretim Kurulu
KA:	Kırıkhan Ağıt
KAL:	Kırıkhan Alkış
KAS:	Kırıkhan Atasözü
KB:	Kırıkhan Bilmece
KD:	Kırıkhan Deyim
KE:	Kırıkhan Efsane
KF:	Kırıkhan Fıkra
KH:	Kırıkhan Halk Hikâyesi
KKA:	Kırıkhan Kargış
KM:	Kırıkhan Mani
KMA:	Kırıkhan Masal

KN:	Kırıkhan Ninni
KS:	Kırıkhan Seyirlik Oyun
KT:	Kırıkhan Türkü
KTE:	Kırıkhan Tekerleme

0. GİRİŞ

0.1. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler

0.1.2. Konu

Hatay ili Kırıkhan ilçesinin halk kültürü, törenleri, inanışları ve anonim halk edebiyatı ürünleri tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Toplumlar, kültür ve geleneklerini, inanç sistemlerini bir miras olarak geçmiş değerlerinden, tarihi oluşumlarından devralır. Her gelenek, bu nedenle toplumların ortak yaratısı ve kolektif davranışlarının bir ürünüdür.

İnsanın doğumundan ölümüne kadar geçen sürede, hayatını etkileyen gelenekler ve pratikler Türk toplumunda coğrafi, ekonomik ve yöresel farklılıklar sebebiyle çeşitlilik gösterir. Bu sebeple çalışma alanımızdaki halk kültürünün özelliklerini, Anadolu'da ve Türk dünyasındaki benzerliklerini, farklılıklarını, yaşayan ve değişen yanlarını tespit etmeye çalıştık.

İnceleme alanı olarak seçtiğimiz Hatay ili Kırıkhan ilçesi, Amanos Dağları'nın doğu tarafının eteklerinde yerleşmiş olan köylerden oluşmaktadır.

0.1.2. Amaç

Çalışmalarımızda Kırıkhan yöresinin dinî inanışlar ve dinî törenlerin, halk kültürü ve anonim halk edebiyatı ürünlerinin ortaya çıkartmaya çalıştık. Bunların topluluk içerisindeki uygulanırlılıklarının ve işlevlerinin ele aldık. Bu ürünlerden yola çıkılarak İslâmiyet öncesi ve İslâmiyet dışı inanç sistemlerinin etkilerini belirtmeye çalıştık.

0.1.3. Kapsam ve Sınırlar

Araştırma alanımız Kırıkhan merkez, merkez mahalleri ve çevre köylerle sınırlıdır. Kırıkhan ile birlikte iki belediye ve 49 köy bulunmaktadır. Belediyeler: Kırıkhan Belediyesi ve Kurtuluşoğusku Belediyesi; köyler: Abalaklı, Adalar, Aktutan, Alaybeyli, Alibeyçaglı, Arkıtça, Aygırgölü, Balarmudu, Baldıran, Başpınar, Bektaşlı, Camuzkışlası, Ceylanlı, Çamsarı, Çamseki, Çataltepe, Çiloğlanhöyüğü, Danaahmetli, Delibekirli, Demirkonak, Gültepe, Güzelce, Ilıkpınar, İçada, İncirli, Kaletpe, Kamberlikaya, Kamışlar, Kangallar, Karadurmuşlu, Karaelmaslı, Karamağara, Karamankaşı, Karataş, Kazkelli, Kodallı, Kurtlusarımazı, Mahmutlu, Muratpaşa, Muratpaşakızılkaya, Narlıhopur, Özsoğusku, Perişan, Saylak, Sucu, Taşoluk, Torun, Topboğazı, Yalankoz, Yılanlı köyleridir.

0.1.4. Yöntem

Çalışmamızda, halk kültürü ile ilgili çalışmalarda kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerini kullandık. Gözlem, görüşme, anket, kılavuz ve kaynak kişilerden yararlanma yöntemleriyle inceleme alanındaki kişilere ulaşmaya çalıştık. Gözlem tekniklerinden “katılmalı gözlem” yoluyla çocukluğumdan itibaren yaşadığım topluluğun içerisinde sağlıklı ve ayrıntılı bilgiler edinmeyi amaçladık.

Saha araştırmasına çıkmadan önce inceleme alanıyla ilgili yazılı kaynaklardan bilgi edindik ve sahada derlenen metinlerin dil özellikleri mümkün olduğunca korumaya çalıştık. Bunun dışında diğer bir alan araştırma tekniği olan görüşmeden de faydalandık. Görüşme öncesinde kaynak kişilere sorulacak soruları baştan hazırlayarak, bu soruları mümkün olduğunca sıkmadan, sohbet havasında sorarak cevapları almaya çalıştık.

Pratik bir yöntem olan anket de kullandığım yöntemler arasındadır. Kaynak kişilerin belirlenmesinde ve onlara ulaşmada yörenin kültürel değerlerini bilen kılavuz kişilerden faydalandık. Sağlıklı bilgilere ulaşabilmek için bu kaynak kişilerden en yaşlı, köyünden en az ayrılmış, tahsili olmayan veya çok az olan kişilerden yararlandık. Bunun yanında köylerden gelerek tahsilini tamamlamaya çalışan öğrencilere anketler vererek kaynak kişileri tespit ettikten sonra bizzat çevre köylere giderek yaşlı insanlardan yararlandık.

Derleme sırasında kâğıt, kalem, ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesi teknik malzeme olarak hazır bulundurulup, konuşmalar ve görüntüler en doğru şekliyle kaydetmeye çalıştık.

Yazılı kaynaklardan yararlanma yönteminde konuyla ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YÖK Dokümantasyon Merkezi'nden, Milli Kütüphanenden ve Ç.Ü. Kütüphanesi'nden yararlandık.

0.2. Araştırma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler

Bu bölümde verilen bilgiler, Kırıkhan Kaymakamlığı, Kırıkhan Belediyesi, Kırıkhan İlçe Tarım Müdürlüğü ve Kırıkhan İlçe Orman Müdürlüğündeki arşivlerde yer alan bilgilerden alınmıştır.

0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi

Kırıkhan, Hatay'ın kuzeydoğusunda yer alır. Eski dönemlerde canlı bir uğrak

yeri olan Kırıkhan, Antakya - Maraş, İskenderun - Halep yollarının kesiştiği noktada, çok sayıda hanın bulunduğu bir konaklama merkezi olarak bilinmektedir. Yakın tarihe kadar Belen ilçesine bağlı küçük bir merkez olan Kırıkhan, Fransız işgali döneminde, 1923 yılında ilçe olmuş, 20 yıl Fransız işgalinde kaldıktan sonra, 23 Temmuz 1939'da Hatay'la birlikte Anavatan'a katılmıştır.

İlçenin adına ilişkin, bir kaç görüş vardır. Bir görüşe göre, ilçede 40 (kırk) tane han vardır ve ilçenin adı Kırıkhan'dır. Bir görüşe göre de, onarılmamış hanların varlığından dolayı buraya Kırıkhan denilmiştir. Bir başka görüşse, eski dönemlerde, Bağdat - İstanbul yol güzergâhındaki kırkıncı hanın burada bulunduğu yönündedir.

Bazı kaynaklarda: Kırıkhan isminin son yüzyılda duyulmaya başlandığı ifade edilmekteyse de, bu ismin eskiden beri var olduğu, 17. yüzyılda yaşamış olan Karacaoğlan'ın bir şiirinde görülmektedir.

Kırıkhan yöresinde bulunan höyükler (Koyuncu Höyüğü, Halil Ağa Höyüğü, Boz Höyük...), yörede çeşitli uygarlıkların yaşadığını göstermektedir. Ancak elimizde yöre tarihiyle ilgili yeterli kaynak bulunmamaktadır. Darb-ı Sak Kalesi, eski Türkmen toplulukları hakkındaki çalışmalar ve Hatay tarihiyle ilgili kaynaklarda, yöreye ilişkin bazı bilgilere ulaşmak mümkündür.

1. Dünya Savaşı sonrası, Hatay'la birlikte Kırıkhan da, 1918 yılında Fransız işgaline uğramış, yaklaşık 20 yıl ağır işgal koşullarını yaşamıştır. İşgal döneminde bir Ermeni kolonisi haline getirilmeye çalışılmışsa da, Atatürk'ün girişimleriyle bu düşünce hayata geçirilememiştir.

İşgalin kesinleşmesi üzerine, Kırıkhan'ın önemi iki etkene bağlı olarak artmaya başlar. Bunların ilki, 1920 ve 1921 yıllarında Kırıkhan'a çok sayıda Ermeni yerleştirilmesidir. İkinci etkense, ilçeden geçen İskenderun - Halep yolunun, günlük yaşamı giderek artan bir yoğunlukla etkilemesidir.

İlçede, önce bir Nahiye Teşkilâtı kurulur. İmar faaliyetleri hızlanır ve Ziyaret'te(Beyazıt-ı Bestami) kurulmakta olan pazaryeri Kırıkhan'a taşınır. Kırıkhan ilçe olmadan önce, "yakın yörenin pazaryeri" 1920'li yılların başlarına kadar, uzun yıllar Darb-ı Sak kalesindeki "Ziyarette" kurulmuştur. Pazaryeri kalabalık ve renklidir. Pazaryerinde yaşanan hareketlilik, ziyareti çekici kılmakta, dolayısıyla Beyazıt-ı Bestami Türbesi yöre halkının yaşamında özel yer tutmaktadır. Kırıkhan ise, o yıllarda küçük bir köy görünümündedir.

0.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

Arazinin genel yapısı: 688 km² yüz ölçüme sahip Kırıkhan Hatay grabeni üzerine kurulmuştur. Arazinin jeolojik yapısı peridotit, serpantin, gabro gibi yeşil kütleler teşkil eder. Amik Ovası - Aşağı Asi oluşu çukur alanın kuzeybatı kenarını Amanoslar teşkil eder. Muntazam bir Antiklinal olup, çekirdeğini paleozoik kütleler ve serpantinler, örtülerini kalkerler teşkil eder. İlçe merkezinin bulunduğu yamaçlar genç faylardan oluşmaktadır.

Tarıma elverişli arazi: 400.240 dekar

Dağlık, taşlık arazi: 164.260 dekar

Göl ve bataklık: 30.000 dekar

Orman: 24.500 dekar

Çayır, mera arazisi: 15.000 dekar

Yerleşim arazisi: 54.000 dekar

Örtü ve gizleme: Suriye sınırı ve Kürt Dağları boyunca uzanmakta ve doğal bir engel oluşturmaktadır. Batıda uzanan Amanoslar, Akdeniz ile ova arasında geniş bir set gibi uzanmaktadır. En yüksek yeri Mıgır Dağı (2262 m.), Belen geçidi (754 m.) dir. Amik Ovası kuzeyden güneye doğru düz ve eğim % 01 derecedir.

0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

İskenderun'dan sonra Hatay ilinin en hızla gelişen ilçesi olan Kırıkhan'ın 2000 yılı sayımlarına göre nüfusu 63.561'dir. Nüfus açısından Kırıkhan, Türkiye'nin en ilginç merkezidir. 1998 sayımında ilçenin nüfusu 86.800 olmasına karşın 4 yılda nüfusunda artmasına karşın, çoğu insanlar kendilerince tepkili davranarak nüfus yazımında köylere, yaylalara giderek veya yazılmayarak nüfusun düşmesine neden olmuşlardır. Kırıkhan'ın bugünkü nüfusu 100 bini aşmaktadır. Resmi rakamlara göre 2000 sayımlarına göre toplam nüfusu 98.219'dur. Bu nüfusun 63561'i ilçe merkezinde geri kalan 34,658 i ise köylerde yaşamaktadır. Kilometre kareye 128 kişinin düştüğü Kırıkhan'da ortalama köy nüfusu 691'dir. Merkeze bağlı 8, Yalangoz bucağına bağlı iki köyün nüfusları 1000'den fazladır.

Kırıkhan Şehir Merkezi	Köy	Toplam
63.615	34.915	98.530

CİNSİYETLERE GÖRE İLÇE - KÖY NÜFUSU

Kırıkhan Şehir Merkezi		
Erkek	Kadın	Toplam
31.955	31.660	63.615

Kırıkhan Bucak ve Köyleri		
Erkek	Kadın	Toplam
17.067	17.848	34.915

İlçemizin bir tarım bölgesi olması itibari ile halkın gelirinin büyük bir bölümü tarıma dayanmaktadır. 1980'li yıllardan önce bölgemizde daha çok hayvancılıkla geçim temin edilmekte iken Amik Gölünün kurutulması sonucu kazanılan verimli arazilerin, çiftçilerin zirai ürünleri yetiştirilmesine yönelmelerine neden olmuştur. Son yıllarda Kırıkhan Kaymakamlığının vermiş olduğu destek ve yönlendirme çalışmaları ile Seracılıkta ve meyvecilikte büyük atılımlar olmuştur. Şu anda sadece dağlık kesimlerde hayvancılık yapılmaktadır. İlçe sınırları içinde Soğuksu beldesinde Bahçe Kùltürleri İstasyonu vardır. Bu çiftlik Tarım Bakanlığına bağlıdır.

İlçede en çok pamuk ve buğday ekilir. İlçede yaklaşık 210.000 dekar hububat, 170.000 dekar pamuk ekimi yapılır. Bunun dışında 10 dekar kadar zeytin, 44.000 dekar sebze, 4.000 dekar pirinç, 1500 dekar bakla çeşitleri ekilir. 1000 dekar da bağ yetiştirilen alan vardır. Bunların dışında karpuz ekilen yerler de vardır. İlçenin en ünlü tarım ürünü kavundur. Yetiştirilen kavunun büyük bölümü ihraç edilir.

İlçe sınırları içinde az miktarda susam, soğan ekilir. Sebzelerden en çok biber yetiştirilir. Diğerleri domates, patlıcan, kabak, salatalık, ıspanak, marul, turp, bamya, taze fasulyedir. Yetiştirilen sebze ilçenin ihtiyaçlarına yetmez.

Meyvelerden ceviz, incir, üzüm, armut, kayısı, nar, erik, portakal, limon, mandalina yetiştirilir. Meyveler genellikle dağ eteklerinde bulunan köylerin kuytu yerlerinde yetiştirilmektedir.

Koyun, keçi, sığır, manda, kümes ve binek hayvanları ilçede beslenen hayvanlardır.

Arıcılık ova köylerinde ilaçlama nedeniyle gün geçtikçe değerini kaybetmektedir. Dağ köylerinde az miktarda arıcılık yapılmaktadır.

İlçede tarım modern tarım aletleri ve makineleri ile yapılmaktadır. Traktör, römork, kamyonet, diskaro, mibzer, çeşitli pulluklar, ilaçlama makineleri, motopomplar, biçerdöver, saman batazörü tarım alanında kullanılan başlıca alet ve makinelerdir.

Sulu tarım oldukça ileridir. Karasu, Muratpaşa deresi ve Delibekirli çayının suları yazın tarla, bağ ve bahçe sulamada kullanılır. Ayrıca motopomplarla çıkarılan yeraltı sularından da yararlanılır.

Fenni gübre kullanma yaygındır. Tarım zararlıları ile modern mücadele yapılır. İlçede Ziraat Odası, Ziraî Donatım Kurumu, Çokobirlik, Toprak Mahsulleri Ofisi Ajansı vardır.

İlçede iki iplik, iki yağ fabrikası ve 3 adet mısır kurutma tesisi mevcut olup, biri Çokobirlik, 22 özel sektöre ait olmak üzere 23 çırçır ve prese fabrikası, 2 tekstil, 6 yağ, 2 mısır kurutma ve salça fabrikalarıyla sayı 40'dır. Ayrıca bir un fabrikası ile tarım araç ve gereçleri üreten küçük imalathaneler bulunmaktadır. 2 adet karo imalathanesi, 5 mermer atölyesi, marangozların çalışması sonucu temin edilen bir alan üzerine 107 ortakla marangozlar sitesi kurularak halen 40 marangozun faaliyet gösterdiği bir site mevcuttur. Bundan başka küçük sanayi sitesi yapımı için çalışmalar devam etmektedir. İlçemizde Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası, İş Bankası, Halkbank, Garanti Bankası ve Akbank adı altında 6 adet banka şubesi mevcut olup, fuar, sergi ve panayır bulunmamaktadır.

Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı üye sayısının 1330 olduğu Kırıkhan'da ticari işletmeler geniş çaplı hizmet sunmaktadır. Haftanın 4 günü kurulan pazarı sırasında iğne atılsa yere düşmez bir görüntü kazanan merkezden yararlanmaktadır. Faaliyet gösteren fırınların sayısı ise şimdilerde 27 ulaşmıştır.

a.Tarım:

Genel: aa. Ekime Elverişli arazi: 429.571 dekar

Ziraata Elverişli araziden:

a. Tarla arazisi 373.827 dekar.

b.Sebze arazisi 36.000 i

c. Zeytinlik 10.050 i

d.Bağ ve meyve 7.494 i

Tarla arazisinden

a. Sulanabilen arazi 300.000 i

b. Sulanamayan 129.240 i

ab. Tarım araç ve gereçleri: Traktör, mibzer, kültivatör ve benzeri tarım araçları

kullanılır. Buğday için biçerdöverler ve iki adet pamuk toplama aracı bulunmaktadır. Çiftçilerin büyük bir kesiminin traktörü vardır. Büyük arazi sahiplerinin birkaç tane traktörü vardır.

Sulama için genellikle eski model Fordson (Marshall yardımıyla Türkiye'ye gönderilen ve artık asıl amacı dışında kullanılan, yedek parçası bulunamayan) motorlar kullanılıyor. Ama son zamanlarda elektrik yardımıyla kuyulardan su çekme işi önem kazanmış durumda. Bazı tarım arazilerinde de yağmurlama sistemleri kurulmaya başlanmıştır.

2.Endüstri:

a. Sanayi: İlçede 29 çırçır ve prese fabrikası, 2 tekstil, 6 yağ, 1 un, 1 mısır kurutma 1 adet de Salça fabrikası bulunmaktadır. Mevsimlik işçi çalıştırmaktadırlar. Zeytinyağı ve ayçiçeği yağ fabrikaları açılmaktadır.

b. Mahalli Küçük Sanayi El İşleri: Sanayi çarşısında traktör römorkları, su tankerleri, tarım aletleri sanayiye gelişmiştir. El sanatları olarak kadınların çeyizlik el işleri önemlidir. Şehir dışında çok modern Küçük Sanayi Sitesi inşaatı yapılmakta olup, bölgede yeri tespit edilen Organize Sanayi Bölgesi sanayi konusunda atılım yapmaya neden olacaktır.

c. Ulaştırma: Kırıkhan - Reyhanlı 40 km. Kırıkhan - Hassa 40 km. Kırıkhan - Antakya 40 km. Kırıkhan - İskenderun 40 km'dir. Sınır 30 km'dir. Cilvegözü sınır kapısına 55 km.dir 50 köy ile olan bağlantı 205 km.lik asfalt ve toprak yolla yapılmaktadır. Yeni yol yapım çalışmaları sürdürülmektedir. Ankara, İstanbul irtibatlı otomobil seferleri vardır. İl içerisinde minibüs ve taksi dolmuşçuluğu gelişmiştir.

d. Ticaret: Son yıllarda ihracatçı firmalar kurulmuş ancak %10'unu ticaretle uğraşmaktadır. Yerli halk genellikle tarım ürünleri ticareti ile uğraşmaktadır. Kapasiteleri dardır. Faizcilik yapmak ticaretten önce gelir. Karadenizliler şehir içi ticarete hâkim durumdadırlar.

e. Bölgenin idari taksimatı: İlçe merkezine bağlı 55 Muhtarlık vardır. Kurtlusoguksu beldesinde Belediye kurulmuştur.

0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

İlçede eğitim-öğretim ilkökul bazında çok eskidir. İlçe merkezinde ilkökul 1939 yılında açılmıştır. İlçede 1952 yılında ortaokul, 1969 yılında lise açılmıştır. İlçede toplam 32 ilköğretim okulu ve 9 lise 1 çıraklık eğitim merkezi, 17 ilköğretim okulu 1 yatılı bölge ilköğretim okulu vardır.

İlçemizde okuma yazma oranı %90'dır. Toplam nüfusun %49'u Kadın %51'i Erkeklerden oluşmakta olup, %55'i Tarıma dayalı, %28'i Sanayi kesimi, %70'i Diğer meslek alanlarına dağılmış bulunmaktadır.

0.3. Kırıkhan Halk Kültüründe Yaptırımlar ve Davranış Türleri

0.3.1. Örf

Örfler kanunlarla belirlenmemekle birlikte, toplumdaki bireylerin, toplumdaki diğer insanlarla arasındaki ilişkileri, davranışları ve tutumları belirleme ve düzenleme gibi işlevleri vardır. Yine örfler toplumsal yaşamın tüm birim ve kesimlerinde yer almakta; yaş, sınıf, meslekler, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeye göre belirlenmektedir. Örflerin toplumdaki bireyler arasındaki bağı koruma, pekiştirme ve denetleme gibi rolleri vardır. (Artun, 2005:121)

Örfler müeyyideleri kuvvetli norm çeşididir. Bir kültürün değerler sisteminin bünyesinin temelinde yer alırlar. Diğer bütün sosyal-kültürel normların üzerinde kuvvete sahiptir. Örf, birçok kültürde zamanla yazılı kanunlar haline dönüşür ve o sosyo-kültürel yapının bütün fertlerini bağlayıcı, sınırlayıcı bir fonksiyon kazanır. (Altun, 2004: 81)

Örflere karşı çıkma kimi toplumlarda yasaya karşı çıkmakla bir tutulur; hatta zaman zaman yasaların da üstünde tutularak katı ve bağışlamasız bir tutumla birey cezalandırılır. Örneğin; cinsel namus anlayışına aşırı önem verilen toplumlarda, bu çerçeve içindeki değerlerin şu ya da bu biçimde zedelenmesi ve örflerin öngördüğü davranış biçimiyle uyuşmaması, yasaya karşı işlenen suçtan daha ağır olarak kabul edilmektedir. Burada örfün dışına çıkan bireyin iç dünyasında yaratılan çöküntü ve eziklik duygusu yasal cezadan daha ağırdır. (Örnek, 2000: 123)

Kırıkhan yöresinde, küçük-büyük, kadın-erkek herkes örflere sıkı bir bağ ile bağlı durumdadır. Örfler eski birikimleriyle devam etmekle birlikte basın yayın aracılığı ve eğitimle zaman içerisinde eski katılığını az da olsa kaybetmiş durumdadır. Zamanla bu değişimler olsa da halk arasında örflere uyulmadığı veya basite alındığı zaman toplum o kişileri ayıplar ve gerekirse dışlar.

0.3.2. Âdet

Adetler, bir topluluğun uzunca bir zaman dilimi içinde, dışarıdan herhangi bir müeyyide uygulanmaksızın kendiliğinden uymaya, yapmaya alışageldiği ve topluluk tarafından yapılmasının lüzumlu olduğuna inanılan davranış kalıplarıdır. Sosyal

alışkanlık şeklinde de tarif edilebilen adetler Max Weber tarafından “sosyal hareketin benzemesinin ihtimalleri” olarak tarif edilmiştir. Grubun diğer üyeleri tarafından öğretilen hareket ve davranışlar olarak da tarif edilen adetler sosyal hayatın düzenliliğinde etkilidirler. (Altun, 2004: 82)

Adetler çeşitli kökenlerden kaynaklanmış ve biçimlenmişlerdir. Bunlar içerisinde geçmiş zamanların yaşama biçimleri, dünya görüşleri, ilginç rastlantı ve olayları önemli bir yer tutar. Bir toplumda, toplumun bütününe ilgilendiren adetler olduğu gibi, çeşitli mesleklerin, mezheplerin, etnik grupların v.b. kendilerine özgü adetleri vardır. Adetler pratikteki uygulamasını gidererek gelenekleşmesini sağlayan bu konuda bilinçli ya da bilinçsiz görev üstlenen yaş ve cins gruplarıyla dinsel liderler, dernek yöneticileri, oyun grubu başkanları bulunmaktadır. Kimi başkanlar oldukça durağan veya sürekliyen, kimisi de zamanla değişebilen niteliktedir. Adetlerden bir bölümü toplumun büyük değişim çalkantısına ayak uydurarak özlerinde ve biçimlerinde sınırlı değişmelere uyarak benliklerini bir dereceye kadar korurken, bir bölümü de tıpkı canlı organizmalar gibi etkinliği ve diriliğini zamanla yitirerek gün gelir ortadan kalkar (Artun, 2005:121)

Âdetler çeşitli kökenlerden kaynaklanmış ve biçimlenmişlerdir; bunlar içerisinde geçmiş zamanların yaşama biçimleri, dünya görüşleri, ilginç rastlantı ve olaylar önemli bir yer tutarlar. Bir toplumda, toplumun bütününe ilgilendiren âdetler olduğu gibi, çeşitli mesleklerin, mezheplerin, etnik grupların vb. kendilerine özgü âdetleri de vardır. Âdetlerin pratikteki uygulamasını, giderek gelenekleşmesini sağlayan, bu konuda bilinçli ya da bilinçsiz görev üstlenen yaş ve cins gruplarıyla dinsel liderler, dernek yöneticileri, oyun grubu başkanları bulunmaktadır. Kimi âdetler oldukça durağan ve sürekliyen, kimisi de zamanla değişebilen niteliktedir. Âdetlerden bir bölümü toplumun büyük değişim çalkantısına ayak uydurarak özlerinde ve biçimlerinde sınırlı değişmelere uyarak benliklerini bir dereceye kadar korurken, bir bölümü de tıpkı canlı organizmalar gibi etkinliğini ve diriliğini zamanla yitirip ortadan kalkacaklardır. (Örnek, 2000: 125)

Kırıkhan yöresinde halk, adetleri uygulamaya büyük önem gösterirler. Bu uygulamalar daha çok günlük yaşam tarzlarının uygulamalarıyla devam etmektedir. Evlenme, doğum, ölüm, askerlik, bayramlar, sünnet törenleri adetlerin sık uygulandığı alanlardır. Adetler uygulanmadığı zaman insanlar tarafından dışlama yoktur. Ama çok ayıplanır ve tenkit edilir.

0.3.3.Moda

Değişiklik gereksinimi ve özgünlük dürtüsüne dayanan geçici davranış biçimlerine moda denir. Moda göreneklere oranla daha kısa süreli olması, geçici yeniliklere sahip olması toplumun çeşitli sınıflarına göre ayrımlar göstermesi bakımından çeşitli özellikler gösterir. Moda var olan modaya aykırılıkla başlar, taklitle devam eder. (Artun, 2005:121)

Belirli bir dönem ve toplumda giyinme, süslenme vb. konularda moda kuralları bulunabileceği gibi ev eşyaları, mimari stilleri, müzik, edebiyat ve sanat da bazı moda akımlarının etkisi altında kalabilir. İlerlemiş toplumlarda düşünce ve inançlar bile moda konusu olabilmektedir. Geçiciliği ve geleneğe karşı olmasıyla örf ve adetlerden farklılaşan moda, yeni örf ve adetlerin doğmasına da yol açabilir. (Altun, 2004: 85)

Modayı etkileyen ve yayan araçların başında sinema, tiyatro, televizyon, basın, reklâm şirketleri, ticari kurumlar ve teknoloji gelmektedir. Bunların çoğu zaman bilinçli, kimi zaman da bilinçsiz olarak ortaya attıkları yenilikler, çok geçmeden bu yenilik ve özgürlüklere açık olan kimselerce hemen benimsenir. Giderek daha geniş halkları da içine alan bu yenilikler belirli bir süre etkinliklerini sürdürürler. (Örnek, 2000: 129)

Kırıkhan yöresinde moda köyden şehir merkezine, şehir merkezinden diğer büyük kentlere doğru modayı takip etme davranışları az da olsa devam etmektedir. Moda daha çok genç kuşaklar arasında hızlı bir şekilde uygulamakla birlikte orta yaş ve üstü olan insanlarca fazla uygulama alanı bulmamaktadır. Modaya uyanlar çok tenkit edilmezler ve toplumdan dışlanmazlar.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIRIKHAN HALK KÜLTÜRÜ

1.1.Geçiş Dönemleri

Bilindiği gibi insan yaşamının başlıca üç önemli “geçiş dönemi” vardır. Doğum, evlenme ve ölüm. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu “geçişleri bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu “geçiş” dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilere karşı korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır. (Örnek,1995:131)

Bugün uyulan birçok adet ve inanma kalıpları eski Türk inançlarının günümüze gelmiş şekilleridir. Halk bu adet, inanma ve bunlara bağlı pratiklerin eski geleneklerden geldiğini bilmektedir. Bu da bize bir çoğu ritüel işlevini kaybetmiş Türk inanç kalıntılarının adet adı altında yaşadığını göstermektedir. Eski inançlara dayanan adet, inanma ve bunlara bağlı pratiklerin bazılarının halk arasında İslamiyet’in gereğindenmiş gibi kabul edilip yaşatıldığını görüyoruz. (Artun, 1998: 4–28)

1.1.1.Doğum

Çağlar boyu doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine bir takım geçiş töreleri ve törenleri eşlik eder. İnançlar ve gelenekler insanları gebelik öncesinden başlayarak birtakım adetlere uymaya ve bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Doğumun çevresinin yüzlerce adet, inanç, dinsel ve büyüsel özlü işlemle örülü olduğunu görüyoruz. (Örnek, 1995: 132)

Doğum, toplumda ana ve babaya duyulan saygıyı arttırır. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu soku da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların sayısını arttırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda aileler nüfuslarının çokluğuyla kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. “Çocuk ocağı tüttürür.” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını bize açıkça göstermektedir. (Örnek,1995:131)

Doğumla ilgili adet, inanma ve bunlara bağlı pratikler günümüzde de sürmektedir. Yeni kuşak bir yönden adetlere uyarken diğer yönden de tıbbın sağladığı her türlü imkândan yararlanmaktadır. (Artun,2005:126)

Geleneksel doğum çevresinde gelişen uygulamalar morfolojik özellikleri bakımından üç evredir. Bunlar:

- 1.Doğum Öncesi
- 2.Doğum Sırası
- 3.Doğum Sonrası

1.1.1.1.Doğum Öncesi

a. Türk Halk Kültüründe

Bu dönem, çocuk sahibi olmaya karar vermeden başlayarak, doğum olayının başladığı döneme kadar olan bölümü içermektedir. (Artun, 2005: 127)

Yaşamın birinci evresi olan doğum, dünyadaki bütün topluluklarda mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Evli kadının doğurması ilgiyle ve heyecanla karşılanmaktadır (Güvenç, 1999: 243). Doğum sadece anne ve babayı değil, komşuları ve akrabaları da sevince boğmaktadır. Doğum yapan her kadın sürekli çevresindeki insanlardan saygı görmüş, korunmuş ve kollanmıştır. (Başçetinçelik, 1998: 27)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe

Kırıkhan yöresinde gebe kalmak ve kısırlığı gidermek için eskiden dinsel-büyüsel nitelikli uygulamalara, halk hekimliği ve geleneksel sağaltmayla ilgili işlemlere daha çok başvurulurken, bugün bu uygulamaların yanında doktora ve hastanelere de gidilmektedir. (K34, K109, K110, K114, K115, K116, K119)

1.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme -Gebe Kalma

a. Türk Halk Kültüründe;

Çocuğu olmayan kadınlar çeşitli yollara başvururlar. Önce çağdaş tıbbın bütün yolları denenir. Çağdaş tıp ve bunun dışında başvuru olan diğer yollar üç başlıkta toplayabiliriz (Artun, 2005: 127).

a-Tıbbi Sağaltma: Hastane, doktor ve ebeye başvurulur.

b-Halk Hekimliği ve Geleneksel Sağaltma

c-Dinsel –Büyüsel Nitelikte Olanlar:

- 1-Yatır, türbe ziyaretlerine gidilir.
- 2-Kurban adanır.
- 3-Hoca ve büyücülere başvurulup muska vb. yazdırılır.
- 4.Ağaçlara adak bezi bağlanır.

Ağaçlara bez bağlama eski Türk inancıdır. Kutsallık ve uğur vardır. Bugün bu adet bir tür dilek duasına dönüşmüştür. Türbe ziyaretlerinde çocuk dileme, eski Türk inanışlarından atalardan medet umma, atalar kültüdür. İslami renge bürünmüştür. Eski inanç kalıntısıdır (Artun, 2005: 127).

Adana’da kısır kadın ve erkeğin çocuk sahibi olması için Zilli Dede ve Bilal-i Habeşi ziyaretlerine gidildiğini görmekteyiz. Zilli Dede ziyareti ile ilgili özel bir dua biçimini görmekteyiz. Ziyarete “Al sana bir göbek-Ver bana bir bebek” denerek dua edilmektedir (Çağınlar, 1994: 138). Bununla birlikte çocuğu olmayan erkek için de tedaviler uygulanmaktadır. Genellikle erkeği güçlendirecek kuvvet macunları hazırlanır. Bunlar yağ, bal, meyve ve sebze tohumları, baharat tohumlarından yapılan kuvvet macunlarıyla, fındık, fıstık, ceviz, kuvvet verici çerezlerdir. (Altun, 2004: 106)

Gaziantep’te evlenmeden sonra aylar geçmesine rağmen kadın gebe kalmamışsa bazı önlemler alınır. Bu önlemlerin başında kadının, ailenin ebesine baktırılması gelir. Ebe, kadının belini ovalar, kollarıyla arkasından kavrayarak belini iyice sarsacak biçimde sallar ki buna yerel deyimle sırhalamak denir. Mecleme denilen bir tür yakı yapıştırır ve bu yakı kendiliğinden ayrılınca kadar belde kalır. Mevsim bahar ise, kırlardaki çeşitli çiçek ve yapraklar su içinde kaynatılırken buradan çıkan gazlar tenasül organı çevresine uğrayacak durumda kadın, kabın üstüne oturtulup bir süre öylece bırakılır. Bu işleme tütsü vermek denir. (Güzelbey, 1982: 19)

Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar Kandıra’da Akçakoca’nın mezarının bulunduğu Baba Tepesi’ne, Bağıranlı’da bir mezar ve başında ulu bir ağacın bulunduğu Tekke’ye, Antaplı’da kutsallığına inanılan Akpınar’a gider, gidilen yerlerden su ve toprak almak, ağaç ve çalılara bez bağlamak yaygın bir rittir. (Altun, 2004: 103)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde ise kısırlığı gidermek ve çocuk sahibi olmak isteyen kadınların uygulamaları şunlardır:

- Süt buharına tutarlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Su buharına tutulur. Sıcak suya oturtulur. (K34, K36, K114, K115, K124)

- Nane, ayçiçeği, maydanozun suyuna tutulur. (K34, K36, K124)
- Maydanozu sütle kaynatıp buharına tutulur. (K34, K36, K114, K115, K124)
- Ayçiçeği iyice dövülerek sütle karıştırılır buharına oturtulur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Mahalle ebelerine karınlarını ovdururlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kadını ayaklarından asılır. Daha sonra birkaç dakika sallanır. Karnı ovulur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Fırındaki kiremit taşına oturtulur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Hocalara muska yazdırılır. O muskanın suyu içilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Mahalle ebelerinin verdiği doğal bitki ilaçlarını kullanırlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kirli koyun yününün içine bitki ilaçlarının koyarak rahme koyarlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Hayvanlarının tezeğini ısıtıp üzerine oturtulur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Ebelere kasık çektirirler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Son zamanlarda sağlık ocaklarına, hastanelere, doktorlara, ebelere gidilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Bayezid i Bestami hazretlerinin ziyaretine gidilir, adak adanır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Değişik ziyaretlere gidip bez bağlanılır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Yörede kısırlığı gidermek ya da gebe kalmak isteyen kadınlar; daha önceleri ziyaretlere gitme; hocalara muska yazdırma; mahalle ebelerinin verdiği doğal bitkilerle yapılan ilaçları kullanma şeklindeyken. Şimdi ise daha çok sağlık ocaklarına ve hastanelere gidilmektedir. Maddi imkânların yetersiz olduğu ve sağlık kuruluşlarının olmadığı dönemlerde bu tür uygulamalar normal karşılanmaktaydı. Ama şimdiki nesil, hem maddi

imkân olarak hem de eğitim olarak daha bilinçli olduğu için son dönemlerde sağlık kuruluşları ön plana çıkmaktadır.

1.1.1.1.2 Gebelikten Korunma

a. Türk Halk Kültüründe;

Günümüzde gebelikten korunmak amacıyla uygulanan tıbbi yöntemler hayli ilgi görmekte ve uygulanmaktadır. Fakat istenmeyen gebeliğin önlenmesinde, var olan gebeliğin sonlandırılmasında geleneksel yöntemlere de hala başvurulmaktadır. Soyun ve aile adının devamına verilen önem, nüfusun kalabalık olmasıyla ailenin sağlayacağı güç, Allah verdi, çocuk rızısıyla doğar, düşüncesi bir araya gelince kültürümüzdeki geleneksel aile yapısı ortaya çıkmakta. Toplumumuzda çocuk, hele de erkek çocuk, önemsenmesine rağmen aileler bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olmayı tercih etmekte, aksi durumda da tıbbi yöntemlerin yanında doğum kontrolünü sağlamak, istenmeyen gebeliği sonlandırmak için Anadolu'nun pek çok yerinde bir takım geleneksel pratiklere başvurulmaktadır. (Altun, 2004: 107) Yusufeli/Demirkent'te gebe kalmak istemeyen kadına bir parça katırtırnağı yedirilir (Çağınlar, 1994: 139)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde gebe kalmak istemeyen kadınların uygulamaları şunlardır:

- Ağır eşya kaldırılır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Yüksek yerden atlarlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kan dutunun kökünün kabukları kaynatılıp içilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Soğan kabuğu ve kına suyu içerler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Karnında el değirmenini döndürerek çocuğu düşürürler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Son zamanlarda hap içiliyor. Doktorun ve ebelerin tavsiyesi üzerine kadın ya da erkek korunuyor. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Yörede evlenen ve yeni yuva kuran genç çiftler için çocuk sahibi olmak çok

önemlidir. Çeşitli sebeplerle çocuk sahibi olmak istemeyen kadınlar ise bazen ağır işlerde çalışmak, bazen ağır yük kaldırmak, bazen de doğal bitkilerle yapılan ilaçları kullanarak gebe kalmamaya çalışırlar. Son zamanlarda doktorların tavsiyeleri üzerine ön görülen yöntemlerle gebelikten korunma şekli gelişerek devam etmektedir.

1.1.1.1.3.Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması İçin Uygulanan Pratikler

a. Türk Halk Kültüründe şu uygulamalar görülmektedir:

Anadolu'da çocuğun yaşaması için yapılan işlemler Orta Asya'daki Türk toplumlarının uyguladığı işlemlerdir. Doğumdan sonra çocuk sokağa, çok defa cami önüne bırakılır. Oradan birisi alır gider. Ana-baba onu yalancıkdan satın alır. Böylece çocuk geçici olarak ana-baba değiştirmiş olur. Erkek ise adı Satılmış, kız ise Satı olur. Gaziantep bölgesinde bu sözde alışveriş işlemi Araplarla veya Kürtlerle yapılır ve çocuğa Arap ya da Kürt adı verilir. Yatıra yapılmış adak sonunda doğan çocuğa yaşaması için yatırın adı verilir. Çocuğun yaşaması için adların büyüklük işlevi olduğuna inanılır. Dursun, Durmuş, Durdu, Duran. Yaşar... gibi adlar yanında peygamber adları veya sıfatlarına bağlanan ya da tanrının adı ve sıfatlarına bağlanan Abdullah, Abdurrahman, Mehmet, Ahmet, Mahmut gibi adlar ile kadın-erkek Müslüman ulularının Ömer, Ali. Hamza, Hasan, Hüseyin, Fatma, Zehra, Zeynep gibi, adları verilir (Boratav, 1984: 89–90).

Karnında çocuğu durmayan kadın, çocuğunun yaşaması için karnının üstüne muska asar ki muskanın koruyucu, tehlikeyi uzaklaştırıcı gücü ola. Aynı şekilde kadınların karınların üstüne, büyüsel şekiller ve kutsal sözler yazdırdıkları da olur. (Altun, 2004: 109)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için yapılan uygulamalar şunlardır:

- İsmi Mehmet olan veya evinde Mehmet isminde biri bulunan yedi kişiden veya yedi evden para ya da elbise toplanır. Bir yıl başkasının verdiği parayla ve elbiseyle giydirilir ve yedirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğu doğup ölüyorsa doğan çocuk ölmesin diye kırk evden para toplanır. Onunla kurban kesilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Doğan çocuk erkekse ve ölüyorsa saç yedi yıl kesilmez. (K34, K36, K114, K115,

K124)

- Çocuğu yaşamayan kadın tıbkalı (tebealı) ise kedi ya da köpek yavrularının üzerine eteğini silkeler. Eğer köpek ve kedi yavruları daha sonra ölürse kadın tıbkalı olmaktan kurtulur. Kalbinde merhameti olmayan kadınlar, yeni doğmuş bebeğinin üzerine silkeler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğun ismi değiştirilir. Dursun, Yaşar, Durdu, Döndü, Yeter ismi konur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuk ölüyorsa çocuğun anasından birisi bu çocuğu satın alır. Bu satın alan kişi bazen Gurbet (Çingene) oluyor. Daha sonra çocuğun gerçek annesi temsili olarak sattığı kadından çocuğunu belli bir miktar para karşılında satın alır. Adını Yaşar koyar. Ya da adını ocaklı birisinin yakın yerlerdeki veli diye bilinen birisinin adını koyarlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Ağır şey kaldırmaz. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Hocaya muska yazdırılır. Yazılan muskanın içinden yedi defa geçirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Doktora gidilir. Hastaneye, sağlık ocaklarına gidilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Ocağa gidilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Temiz toprak alınır. Güzelce elenir. Daha sonra saçta kaynatılır. Doğan çocuğun altına konur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için kadın ağır işlerde çalışmaz. Çocuğun saçları yedi yaşına kadar kesilmezdi. Kendi çocuğunu temsili olarak bir başkasına satar ve geri satın alır. Sürekli kız çocukları dünyaya getiren kadının buna son vermek için Yeter, Döndü gibi isimler koyar. Çocukları sürekli ölen kadınlar, halk arasında tebaalı (tıbkalı) diye söylenir. Halk arasında tebaalı diye bilinen bu kadınlar bundan kurtulmak için eteklerini kedi, köpek yavrularının üzerine silkelemesi şeklindeki uygulama çocuklarını sağlıklı dünyaya getirmek isteyen kadınların başvurdukları pratiklerdir. Son zamanlarda bu uygulamalarla birlikte doktor gözetiminde tedavi önem kazanmaktadır.

1.1.1.1.4.Aşerme

a. Türk Halk Kültüründe;

Hamile olan kadının canı vakitli vakitsiz yiyecek şeyi ister, buna aşerme dönemi denmektedir. Kadın, halk deyiimiyle aşerme aşamasına gelince bazı şeyleri yapmaktan, özellikle belirli yiyecekleri yemekten kaçınır ya da tersine belirli yiyecekleri yemeye özen gösterir. (Örnek, 2000: 134) Halk arasında aşerme adıyla bilinen sözcüğün aslı “aş yeme” şeklinde olup, yiyecek şeylerden tiksirmek demektir. Aşerme, gebeliğin belirli dönemlerinde gebe kadında görülen bir durumdur. Beğenmemek, kötülemek anlamlarındaki aş yemek giderek halk arasında anlam değiştirerek, hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması anlamına gelmiştir. Bu dönemde gebe kadının istediği her şey verilmeye çalışılır. (Boratav, 1999: 146)

Gebe kadının fizyolojik olarak bazı yiyeceklerden kaçınıp bazılarına aşırı istek duyması doğaldır. Aşerme adetlerinde aşeren kadının istedikleri yapılmaya çalışılır. Aksi halde bazı olumsuzlukların olacağı düşünülür. (Artun, 2005: 129)

Samsun yöresinde de hamile kadın aşerdiği dönemlerde ciğer, çilek, zeytin, salça ve nar gibi yiyeceklerden yedikten sonra ellerini yıkamadan yüzüne ya da vücudunun herhangi bir yerine değdirirse, doğacak çocuğunun da vücudunun aynı yerinde yediği yiyeceğin rengine benzer bir iz oluşacağına inanılır. Yine kadının aşerdiği dönemlerde kime zıt olursa çocuğun ona benzeyeceğine inanılır. (Şişman, 2002: 446)

Eskişehir’de çocuğun balık ağızlı olmaması için balık yenmez. Gizlice başkasının malını almaz, çocukta eşyanın lekesi oluşur denir. Çocuk eksik, sakat olmaması için her istediği yedirilir. Yarık dudaklı, tavşan dudaklı çocuk doğurmamak için tavşana bakılmaz. Hamile kadın cenaze evine gitmez, ölü helvası yemez. Sakız çiğnemez Hamile iken türbede kadın mezar bölümüne girmez. Yatırın çocuğu çağıracağına inanılır. Doğumdan sonra çocuk çok ağlarsa yatır çağırıyor diye türbeye gidilir. Ciğer yerse, elini yıkamazsa neresine dokunursa çocuğun orasında leke oluşur. Gül koklarsa yüzünde kırmızı gül lekesi oluşur. Kocasını severse babaya, erkek karısını çok severse anneye benzer. Hamilelikte diş çektirilmez. Çocuğun geri zekâlı olacağına inanılır. Hamileyken üzülen kadının çocuğu hırçın olur. Kelle paça yerse çocuk sümüklü olur. Kahve içerken bir yerine dökülürse kahve lekesi olur. Hamile kadın hırsızlama bir şey yerse çocuk hırsız olur. (Biçer,1991:5)

Aşeren kadının toprak, kil gibi maddeleri yemeye yönelmesi daha çok kırsal kesimde görülen bir davranıştır. Fizyolojik olarak yeni bir döneme girmiş olan hamile

kadın, vücudunun ihtiyaç duyduğu birtakım minerallerin karşılanamamasından dolayı bu tür maddeleri yemeye yönelmektedir. Halk arasında da böyle davranışlar normal kabul edilmektedir. Çünkü toplumdaki yaygın inanca göre, aşeren kadın olmayacak şeyleri isteyen ya da yiyen bir kadındır. (Başçetinçelik, 1998: 38–40)

Kadının aşermesi ile ilgili farklı birçok adet ve inanmalar oluşmuştur. Adana’da, aşeren kadının istediği verilmezse günah olacağına veya çocuğun şaşı olacağına inanılır. Kadın istediğini yiyemezse çocuğun vücudunda kadının istediği yiyeceğin lekesi olur. İstediyini yiyen kadının çocuğu akıllı olur. Aşeren kadın böğürtlen yerse çocukta bir ben; dalak yerse leke olur. (Başçetinçelik, 1998: 38–39)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde aşeren kadın ile ilgili adet ve inanmalar şunlardır:

- İstediyi her şey yedirilir. Yedirilmezse şaşı olur, lekeli olur. Yemek istediği şey eğer tüylü bir yiyecek cinsinden ise onu yemediyi zaman çocuk kıllı olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Maymuna, domuza, köpeğe vs. hayvanlara çocuk benzemesin diye bakılmaz. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çirkin bir adama ya da kadına bakılırsa çocuk ona benzer. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kan dutu, domates, siyah üzüm, ciğer gibi yiyecekleri canı isteyen kadın bunları yemezse vücudunda bunları andıran leke çıkar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Aşeren kadına her şey yedirilir haram sayılmaz. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Yörede aşeren kadının canı ne isterse yedirilmeye çalışılır. Hatta aşeren kadının yediği haram da olsa onun için helal sayılır. Halk arasında iyi karşılanmayan hayvanlara baktırılmaz. Eğer aşeren kadın bunlara bakarsa çocuğu o hayvanlara benzemesinden korkulur. Doğacak çocuğun vücudunda lekeler çıkmasın diye kan dutu, domates, siyah üzüm, ciğer gibi yiyecekleri gören aşeren kadına bunlar mutlaka yedirilir.

1.1.1.1.5.Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

a. Türk Halk Kültüründe;

Gebelik sırasında, doğacak çocuğun cinsiyeti önemli bir noktadır. Kadının hamileliği ile birlikte ana-baba ve çevre çocuğun cinsiyetini öğrenmek ister. Geleneksel kültürümüzde erkek çocuk beklentisi daha fazladır. Bu nedenle, özellikle doğacak çocuğun erkek olması için birtakım pratikler uygulanır. (Başçetinçelik, 1998: 40)

Tekirdağ'da bebeğin cinsiyetini tahmin etmek için ateşe tavuk ödü atılır. Öd patlarsa oğlan, patlamazsa kız olacağına inanılır. Bebek annesinin karnına çok tekme atarsa bebeğin erkek olacağına inanılır. Yine bir bardak suya biraz süt damlatılır, süt dibe çökerse oğlan, üstte kalırsa kız olacağına inanılır. (Artun, 1998: 4-28)

Samsun'da hamile kadın güzelleşirse kız çocuğu; yüzünü sis basar, çirkinleşirse erkek çocuğu dünyaya getireceğine inanılır. Ana karnındaki çocuk üç buçuk ayda çabalarsa (canlanırsa) erkek olduğuna, dört buçuk ayda çabalarsa kız olduğuna inanılır. Yine bebek hamile kadının sağ tarafında çabalarsa oğlan olduğuna, sol tarafında çabalarsa kız olduğuna işarettir. (Şişman, 2002: 447)

Adana'da doğacak çocuğun kız veya erkek olduğunu öğrenebilmek için çeşitli uygulamalar yapılmakta ve inanmalar görülmektedir. Bunların başlıcasını, gebe kadının yüzünde ve vücudunda olan değişikliklere göre yoruma gitmek oluşturur. Kadının yüzü güzelleşmişse, göğüsleri pembeleşmişse ve karnı sivriyse oğlu olacağına; yüzü lekelenmişse, kalçası genişlemişse kızı olacağına inanılır. Kadın istediği cinsiyette sahip olabilmek için, hocaya veya ocaklara gitmekte, muskalar yazdırmaktadır. Kadının kocası da istenilen cinsiyette çocuğa sahip olabilmek için bazı davranışlarda bulunmaktadır. Kadının bir önceki doğumundaki çocuğun eşi (plasenta-son) üzerinde de uygulamalara gidilmekte, ters çevirme işi yapılmaktadır. (Başçetinçelik, 1998: 43)

Eskişehir'de anne adayına konuşma sırasında olay fark ettirilmeden elini uzat denir; anne avucunu açarsa kızı, elinin üstünü gösterirse oğlu olacağına inanılır. Anne adayını güzelleşirse oğlan güzellik verdi, çirkinleşip yüzünde lekeler oluşursa kız güzelliğini aldı, denir. Anne adayının göğsünden karnına doğru kırmızı bir çizgi oluşursa kızı olacağına inanılır. Anne adayını odadan dışarıya çıktığında bir minder altına makas, diğerine bıçak koyulur. Odaya girdiğinde belirlenen mindere oturacak şekilde sadece o iki minder boş bırakılır. Altında makas olan mindere oturursa kızı, bıçak olan mindere oturursa oğlu olacağına inanılır. Anne aşırme döneminde ekşi yerse kızı, tatlı yerse oğlu olur. "Ye ekşiyi doğur Ayşe'yi, ye tatlıyı doğur atlıy".Çocuk

karnın sağında kıpırdarsa erkek, solunda kıpırdarsa kız olacağına inanılır. Çocuk anne karnında erken kıpırdarsa erkek, geç kıpırdarsa kız olacağına yorulur.(Biçer,1991:5)

Feke'de bir keçinin kafası kaynatılır. Daha sonra alt çenesi ile üst çenesi ayrılır. Alt çenede yer alan kemiğin ucu püsküllü olursa erkek, püskülsüz olursa kız olacağına inanılır. Anne sağına yatarsa erkek, soluna yatarsa kızı olur.(Karakaş, 2005: 23)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde çocuğun cinsiyetini belirlemede uygulanan âdet ve uygulamalar şunlardır:

- Karnı geniş ise kız; sivri ise kız olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kadının kalçaları geniş olursa kızı olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Başına tuz döker yaptığı hareketlere göre kız ya da erkek olur tahmininde bulunulur. (K119, K120, K121, K122)
- Tatlı yerse erkek, ekşi yerse kız olur. (K34, K36, K114, K115, K124)
- Hamile kadın eringeç, tembel ise kız; eğer çalışkansa erkek olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Bebek karnın sağ tarafından canlanırsa kız; sol tarafından canlanırsa kız olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kadın hamileyken çirkinleşirse oğlu; güzelleşirse kızı olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Koyun ya da keçinin kafası kaynatılır. Çeneyi kafadan ayırırken kemikten etsiz çıkarsa erkek; kemik etli olursa kızı olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Yörede gebe kadın, çocuğunu dünyaya getirmeden önce cinsiyet tahmini yapılır: Kadının yeme-içmesi, vücut şekli veya vücudunda görülen değişiklikler, tutum ve davranışları cinsiyet belirlemede önemli rol oynamaktadır. Son zamanlarda röntgen ışığıyla bebeğin cinsiyetini öğrenme hemen hemen herkes tarafından uygulanmaktadır.

1.1.1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları

a. Türk Halk Kültüründe;

Gebe kadının birtakım kaçınmaları vardır. Bu kaçınmalara Anadolu'nun her yerinde rastlanmaktadır. Çocuk anne karnındayken birtakım olumlu veya olumsuz davranışlardan etkilenmesi söz konusudur. Gebe kadın doğacak bebeğin olumsuzluklardan etkilenmemesi için bazı eylemlerden kaçınır, bebeği olumlu etkileyecek bazı eylemleri uygular.(Artun, 2005:132)

Tekirdağ'da, doğum yapacak kadının doğum anında en son neye bakarsa bebeğin ona benzeyeceğine inanılır. Bu yüzden çirkin kişilere bakmaktan kaçınılır. Tavşana, maymuna, ayıya bakılmaz. Gizli bir şey alınıp yenilmez. Aksi halde yenilen şeyin vücutta iz olarak kalacağına inanılır. Yine gebe kadın ölü evine gitmez, doğacak çocuğun hastalıklı olacağına inanılır. Doğacak çocuk güzel olsun diye de yumurta üstüne oturtulur, güzel kimselere bakılır, gül koklanır (Artun, 1998: 4–28).

Adana ve çevresinde çocuk yarık dudaklı olmasın diye, tavşana, deveye bakılmaz. Mübarek gecelerde kadın kocasıyla ilişkiye girmez. Gebe kadın, çocuk geri zekâlı olmasın diye beyin yemez. Çocuğun bir yerinde leke olmasın diye ciğerden uzak durulur. Çocuk güzel olsun diye kiraz, şeftali; gözleri güzel olsun diye kömür yer (Başçetinçelik, 1998: 44–46).

Samsun yöresinde hamile kadın elma yerse doğacak çocuğun güzel olacağına; ayva yerse çocuğun benzinin sarı olacağına inanılır. Yine iğne hamile kadına elden verilmez, yere konularak verilir. Eğer elden verilirse doğacak çocuğun çok zayıf doğacağına inanılır (Şişman, 2002: 446).

Kandıra Türkmenlerinde çocuğun güzel olması için bozgunluk (aşerme) döneminde güzele bakılır. Gözleri mavi olsun diye denize bakılır. Çocuk kara gözlü olsun diye zeytin yenir. Çocuğun çirkin olmaması için gebe kadın ayıya, maymuna, deveye baktırılmaz. Kadın mübarek gecelerde kocasıyla yatmaz. Çocuğun benzi san olur diye cenazeye bakılmaz. (Altun, 2004: 115)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan ve yöresinde doğacak çocuğun sağlıklı olması için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Güzel ve akıllı olsun diye katık(süt, yoğurt, tereyağı,), elma, kavun yer. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

- Son zamanlarda akraba evliliği yapılmamaya çalışılır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Ağır eşya kaldırmaz, ağır işler yapmaz. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Son zamanda akraba evliliği yapanlar, çocuklar sakat olmasın diye birden fazla çocuk yapmazlar. (K34, K36, K114, K115, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuk akıllı olsun diye kahve yedirilir. (K114, K115)
- Keçi ya da koyunun kafasını hamile kadın yerse doğacak çocuğu sümüklü olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kurban kesilen yere hamile kadın gitmez. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde doğacak çocuğun akıllı olması için hamile kadına süt, yoğurt, tereyağı, elma, kavun ve kahve yedirilmeye çalışılır. Eskiden akraba evliliği çokça yapılırken son zamanlarda akraba evliliği yapanların sayısında azalma görülmektedir. Çocuğun sümüklü olmaması için keçi ya da koyunun kafası yedirilmemesi dikkat çekicidir.

1.1.1.2. Doğum Sırası

a. Türk Halk Kültüründe;

Gebe kadının doğum sırasındaki güçlüklerini gidermek, onların kolay doğum yapmasını sağlamak için birçok inanma ve pratik vardır. Bunlar doğumun kolay geçmesi amacıyla yöneliktir.

Gebe kadının sancısıyla birlikte doğum hazırlıklarına başlanır. Biyolojik bir olay olan doğum, hayatın geçiş evrelerinden bindir. Doğum olayının gerçekleşmesi sırasında doğum o4asında ve doğum anında birçok adet ve inanma uygulanır. Uygulanan pratiklerde doğumun kolay olabilmesinin amaçlanmasının yanında doğacak çocuğun ve annesinin tehlikelerden korunması ve kutsanması gerekmektedir. (Başçetinçelik,1998:47)

Adana ve çevresinde hayatın başlangıcı olan doğumun sağlıklı gerçekleşebilmesi için çeşitli uygulamalar yapılır. Evde gerçekleştirilen doğumlar ebe yardımıyla olmaktadır. Kadının doğum yapacağı oda ise adeta kutsal bir yer olarak düşünülmektedir

ve bu odaya her isteyen kişi alınmamaktadır. Odada başlangıçta yapılan hazırlıklar, araç ve gereçler doğuma yardımcı olacak niteliktedir. Bunlar, sıcak su, havlu, jilet, pamuk ve alkol olmaktadır. Eskiden, kadının rahat doğum yapabilmesi için odada gezinmesi istenirken, bugün bunun için kadına iğne yapılmaktadır. Değişen ve gelişen kültürde tıbbi olanaklar ile geleneksel davranışlar iç içe geçmiş durumdadır. Tıbbi olanaklardan yararlanmanın yanı sıra eskiden beri uygulanan adet ve inanmalardan da kaçınılmamaktadır. Bunlar içinde odaya Çocuğu ölmüş kadının alınmaması, kilitli yerlerin açılması, Meryem Ana otunun ısıtılması, okunmuş su veya sıcak şeyler içirilmesi gibi pratikler başta gelmektedir. (Başçetinçelik, 1998: 50)

Tekirdağ'da doğum sırasında, çocuk çabuk doğsun diye teneke çalınır. Doğum zamanı doğuma yardımcıların dışında kimseye haber verilmez; aksi halde annenin çok acı duyacağına inanılır. Doğum sırasında çamaşırlar ters ise yüzü çevrilir. Elbiselerin düğmeleri açılır. Doğum sırasında doğum kolay geçsin diye örgülü saçlar çözülür. Aynı günde doğan çocuklar birbirine gösterilmez (Artun,1998: 4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde, çocuk doğmadan önce çeşitli hazırlıklar yapılır.

- Çocuk için karyola, beşik, patık, kundak, emzik, iplik, makas, bez, tuz vs. hazırlanır. Kadın için de yatak, nevresim takımı, pamuk, çeşitli ebatlarda bez vs. hazırlanır. Daha önceleri doğum günü yakınladığı zaman köy ebeleri eve getirilir evde misafir edilirdi. Eğer ebenin evi yakın ise bir yerlere gitmemesi için tembih edilirdi. Son zamanlarda doğumlar genelde hastanede yapılmaktadır. Doğum günü yakınlanan kadın sancısı gelmeye başladığı zaman arabayla hastaneye gelir ve doğumu yaptırılır. Hastaneye gelen kadının yanında kaynanası, görümceleri, doğum yapan kadının annesi, kız kardeşi, samimi arkadaşları mutlaka bulunur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

1.1.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı

a. Türk Halk Kültüründe;

Gebe kadının doğum sırasındaki güçlüklerini gidermek, onların kolay doğum yapmasını sağlamak için birçok inanma ve pratik vardır. Bunlar doğumun kolay geçmesi amacına yöneliktir. (Artun, 2005:133)

Gebe kadının sancısıyla birlikte doğum hazırlıklarına başlanır. Biyolojik bir olay

olan doğum, hayatın geçiş evrelerinden biridir. Doğum olayının gerçekleşmesi sırasında doğum odasında ve doğum anında birçok adet ve inanma uygulanır. Uygulanan pratiklerde doğumun kolay olabilmesinin amaçlanmasının yanında doğacak çocuğun ve annesinin tehlikelerden korunması ve kutsanması gerekmektedir. (Başçetinçelik, 1998: 47)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde doğum sırasında yapılan hazırlıklar şunlardır:

- Mahalle kadınları ya da köy ebeleri doğumu yaptırırlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Tebaalı, loğusalı ve adetli kadınlar, erkekler doğum odasına alınmaz. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğu ölen kadın, doğum odasına girmez. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

Kırıkhan yöresinde doğum olayını kolaylaştırmak için doğum yaptırılan yerde uygulanan pratikler:

- Hacdən getirilen Fatma Ana çiçeği suya konur. Onun suyu içilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Doğuma yakın kırk yasin okunur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Böğürtlen suyu içirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çok hareket etmeli, yürümeli. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kırıkhan'da doğum olayından hemen sonra: Çocuğun yıkandığı suyu pis yerlere dökmezler. Temiz duvar dibine dökerler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Ebeye para verilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Bebeğin babasına veya dedesine müjdeyi verenlere para ve hediye verilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğu olanlar ekonomik gücü varsa kurban keser etin bir kısmı fakirlere dağıtılır. Bir kısmı aile fertleri ve doğum kadın yapan kadına yedirilir. (K34, K36,

K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Yörede tebaalı, loğusalı, adetli ve çocuğu ölen kadınlar doğum odasına alınmaz. Doğumun kolay geçmesi için yakın çevresi kırk bir Yasin okur. Doğumun kolay olması için Fatma Ana çiçeği suya konur. Çiçeğin açılması doğumun kolay olacağına inanılır. Doğum sırasında çocuğun yıkandığı suyu temiz duvar diplerine dökerler.

1.1.1.2.2Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama

a. Türk Halk Kültüründe;

Çocuğu gelecekteki olumsuzluklardan koruma, geleceğini olumlu etkileme amacına yönelik pek çok inanç ve pratik vardır. Göbek kesme, yıkama ve tuzlama sırasında da bu inanç ve pratikler uygulanmaktadır.

Adana ve çevresinde göbek kordonu kesildikten sonraki işlem çocuğu yıkama ve tuzlamadır. Çocukta pişiğin olmaması, ileride terinin kokmaması amacıyla yapılan tuzlama işlemi kimi zaman çocuk doğar doğmaz yapılırken kimi zaman yıkamadan sonra yapılmaktadır. Her durumda, çocuğun bedeni doğduktan sonra tuza maruz kalmaktadır; ancak tuzlu kalınmamakta, çocuğun tatlı dilli olması, hayatının tatlı geçmesi amacıyla da vücuduna bal sürülmekte ya da tuzlama suyuna şeker veya bal katılmaktadır. (Başçetinçelik, 1998: 54)

Tekirdağ'da ise bebek doğunca yıkanır, teri kokmasın diye tuzlanır. Ebenin bebeği yıkadığı suya para atılır. Ebe bebeğin damağını üç kez kaldırır. Çocuk yıkanırken nazar değmesin diye bütün komşular sırayla su dökerler. Çocuk doğunca göbeğine bir miktar kahve ve çörek otu konur ve çocuğun göbeği okul ve cami damına atılır. (Artun,1998:4–28)

Çukurova bölgesindeki Yörükler, çocuğu tuzladıktan sonra mersin yapraklarına sararlar. Tombalak kökü toz haline getirilerek kırk gün boyunca tombalak tozu karışımı olan suda yıkarlar. (Artun, 1996: 25–62)

Samsun'da bebekler dünyaya geldikten sonra göbeği tek birle kesilir. Kesilme işleri erkek bebeklerde göbek bağı bebeğin sağ memesine kadar ölçülerek, kız bebeklerde ise sol memesine kadar ölçülerek yapılmaktadır. Erkek bebeğin kesilen göbeği malcı olması için ahıra, kızınki ise mutfakçı olması için mutfığa atılır. (Şişman,

2002: 449)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde çocuk doğduktan sonra göbek kesme, tuzlamada ve yıkama işleminde şu pratikler uygulanır:

- Göbekten dört parmak yukardan kesilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Göbek kesilirken bebeğin memesi ölçü alınarak kesilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Önce tuzlanır, sonra yıkanır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuk kokmasın ve yara olmasın diye tuzlanır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Üç gün sonra tekrar bebek yıkanır ve zeytinyağı ile yağlanır. Sonra tuzlanır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde çocuk doğduktan sonra bebeğin memesi ölçü alınarak kesilir. Bu ölçü yaklaşık üç, dört parmak uzunluğunda olur. Çocuk kokmasın diye önce tuzlanır daha sonra zeytinyağı sürülür. Bu uygulama üçüncü gün tekrar edilir.

1.1.1.2.3.Çocuğun Eşi/Göbeği

a. Türk Halk Kültüründe;

Doğumdan sonra gelen çocuğun eşi ya da sonuna da çocuktan bir parça, hatta çocuğun kendisi gözüyle bakıldığı için, doğumdan sonra genellikle eş temiz bir beze sarılarak bir yere gömülür. Ancak burasının belirli, öteden beri bilinen yerler olması gerekmektedir. (Örnek, 2000: 143)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde doğumdan sonra çocuğun eşi ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Eş toprağa gömülür. Eğer atılır veya gömülmezse çok büyük günahı olduğuna inanılır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

- Çocuğun eşi genelde temiz bir beze sarılır ve toprağa gömülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğun eşi temiz beze sarılır. Bir insan nasıl mezara gömülürse aynen öyle toprağa gömülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğun eşi bazen cami veya hastane bahçesine gömülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

Kırıkhan yöresinde doğumdan sonra çocuğun göbeği ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Çocuğun göbeği üç dürt parmak bırakılır ve bir ip ile bağlanır. Daha sonra üstten kesilir. Göbek zamanla kendini çeker. Bir hafta sonra düşer, göbek düzelir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğun göbeği çiçek ya da gül ağacının altına gömülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuk okusun, akıllı olsun, dindar olsun diye göbeği hastane, okul veya cami avlusuna gömülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Düşen göbeğin yerine kömür tozu, tava veya kazanın isisi konur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Yörede çocuğun eşi çocuktan bir parça olarak görülür. Onun için temiz bir beze sarılır ve ölen bir insanın gömüldüğü gibi gömülür. Çocuğun göbeği ise çocuğun geleceği şeklinde görülür. Çocuğun göbeği daha çok cami, okul, hastane gibi yerlere gömülür ki çocuk büyüdüğü zaman dindar ya da memur olsun.

1.1.1.3.Doğum Sonrası

Doğum olayının gerçekleştiği bütün yerlerde bazı pratikler ve uygulamalar vardır. Anadolu'nun birçok yerlerinde uygulandığı bu pratikler göbek kesme, yıkama, tuzlama, loğusalık, albasması, ad verme, kırklama gibi geçişler için bazı tedbirler alınıp pratikler uygulanır.

1.1.1.3.1.Loğusa Bakımı /Loğusa Ziyareti/Loğusa Şerbeti

a. Türk Halk Kültüründe;

Doğumdan sonra loğusanın yatakta kalması, dinlenmesi istenir. Bu süre üç gün

veya bir hafta olabileceği gibi kimi yerlerde yirmi gün de olabilir. Doğum zor olmuşsa veya loğusaya bakacak yakınları varsa bu süre uzun olur. Doğum yapan kadına ailesi ve çevresi saygı gösterir ve dinlenmesi için yardımcı olurlar. Loğusaya yatakta kaldığı süre içinde özel bakım uygulanır. Yemesine, içmesine, sağlığına, çevreden gelebilecek zararlardan korunmasına dikkat edilir. Sütünün bir an önce gelmesi ve bol olması için özel şerbetler hazırlanır. (Başçetinçelik, 1998: 59)

Tekirdağ'da loğusa kadına bir hastalık gelmemesi için herhangi bir yerine kırmızı kurdele takılır. Çocuk doğunca loğusa kadına çorba içirilir. Loğusa kadın kırk gün dışarıya çıkarılmaz. Loğusa kadın yalnız bırakılmaz. Loğusa kadını ziyarete gelenler süt, sütlü yiyecekler ve çorba götürürler. Ziyarete gelenlere kırmızı renkli loğusa şerbeti ikram edilir. (Artun,1998:4–28)

Adana ve çevresinde doğumdan sonra kaynar kaynatılmaktadır. Bu içecek ziyarete gelenlere ikram edilir. Loğusaya da bol miktarda kaynardan içirilerek güç toplaması sağlanır. (Başçetinçelik, 1998: 61)

Gaziantep'te loğusaya kuymak adı verilen un, şeker ve yağ ile yapılmış bir tür bulamaç yedirilir. Bu işle ilgili olarak -Oğlan doğurana oğlak, kız doğurana kuymak- sözü ünlüdür. Kuymak yerine şekerli yağ, şeker veya pekmez şerbeti de içirilebilir. Bu yiyecek ve içeceklerin lohusanın sağlığına yararlı olacağı inancı vardır. Yine loğusaya ekşi bir yiyecek verilmez. Buna uyulmazsa çocuğun büzmecik denen ve ölüme dahi yol açabilen bir hastalığa tutulacağı inancı vardır. Doğum olayı duyulunca yakın akraba ve komşular, doğum yapılan evin kapısına taşla vururlar. Buna kapı taşlama denir. Bu olay üzerine evin bir büyüğü dışarı çıkar ve kapıdakiler çocuksa bunlara para ve şeker dağıtır; büyükse bir ziyafet sözü verir. (Güzelbey, 1982: 23)

Samsun yöresinde loğusa kadın düğüne gitmez. Düğüne gittiğinde sütü- nün kesileceğine ya da çocuğunun geç yürüyeceğine inanılır. Loğusa kadının dışarı çıkması gerektiğinde yanına bir parça ekmek, bir parça kömür alması ve bunları çocuğun korunması için kundağa koyması gerekir. (Şişman, 2002: 448, 450)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan ve çevresinde loğusa bakımıyla ilgili uygulamalar şunlardır:

- Pekmez, tereyağı gibi tatlı ve gıdalı şeyler yedirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Su içirilmez. Su içerse gözü şişer, hasta olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

- Üçünde, yedisinde yıkanır. Kelime i şahadet getirilir, salâvat getirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Şeker, un ve tereyağından yapılan kuymak yapılır, yedirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kırklı kadınlar karşılaşırlarsa iğne değiştirirler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kırklı kadınlar birbirini ziyaret etmezler. (K34, K36, K114, K115, K124)
- Nazar değmesin diye kadın etrafındakilere sütüm az ya da yok der. Çocuğun yüzüne is sürülür. Nazar değmesin diye iğde ağacı taşınır. Kadına ve çocuğa cevşen takılır. Nazar boncuğu takılır. Ziyaretlerde getirilen bez parçası, toprak getirilir omuzda taşınır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde loğusalı kadına pekmez, tereyağı ve kuymak gibi tatlı ve gıdalı şeyler yedirilir ki kadın çabuk toparlansın. Loğusalı kadının yüzü gözü şişmemesi için ilk günlerde su içirilmez. Nazardan korumak için ziyaretlerden getirilen bez parçası, toprak ya da hocalara yazdırılan muska ya da iğde ağacı kadının elbisesine takılır. Ayrıca çocuğa ve kadına nazar değmemesi için çevresindekilere sütüm az ya da yok der. Çocuğun yüzüne kazan isi sürülür.

1.1.1.3.2.Loğusa Sütü /İlk Meme /İlk Giydirme

a. Türk Halk Kültüründe;

Anne sütünün besleyiciliği her an hazır oluşu ve temizliği gerek köylük yerlerde, gerekse şehirlerde bilindiği için anne sütüne önem verilir ve loğusanın sütünün bol olması, doğumun ardından çabucak gelmesi istenir. Annenin yedikleri ile çocuğuna geçecek ve onu besleyecektir. Anadolu'da loğusanın sütünün bol olması ve kaçmaması için yemesine içmesine pek çok dikkat edilir. (Altun, 2004:141)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde loğusanın sütünün bol olması için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Doğumdan sonra kadın banyo yapar çocuğa sütünü içirir. Eğer kadının sütü gelmiyorsa diğer gün tekrar banyo yapar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119,

K120, K121, K122, K124)

- Üç ezan sesi veya üç namaz vaktinden sonra sütü verilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Eğer memenin başı siyah olmuşsa süt akamaz. Onun için zeytinyağı ile iyice yumuşatıldıktan sonra memenin delikleri açılır ve süt gelir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- İlk süt şifalı olur çocuğa içirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kadının sütü olmazsa, ya da çocuk boğmaca hastalığına yakalanmışsa delikli taştan geçirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğa süt verilirken akan ilk damlayı başparmağının tırnağına sürülür. Daha sonra çocuğa süt içirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Eğer kadının sütü çok ise nazar değmesin diye fazlası sağılır bir çiçeğin içerisinde dökülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Tereyağı şekerle kaynatılır ve yedirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Nazar değmesin diye kadın ve bebek kimseye gösterilmez. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde anne sütü çocuk için çok önemlidir. Çocuğun süt emmesi için loğusalı kadına aynı gün ya da diğer gün banyo yaptırılır. Eğer süt yeterli gelmiyorsa kadına diğer gün tekrar banyo yaptırılır. Eğer kadın çocuğu emzirdiğinde sütü fazla geliyorsa kadını rahatsız etmesin diye gizlice sağılır bir çiçeğin köküne boşaltılır. Nazar değmesin diye bu iş gizli yapılmaktadır.

1.1.1.3.3.Albasması

a. Türk Halk Kültüründe;

Loğusayı rahatsız ettiğine inanılan varlık Albasması, Alkarısı, Alkarası, Goncalas, Cangoloz adlarıyla anılmaktadır. Albasması; kâbus, cin, korkunç bir şey, ağırlık, şeytan, ruh, gizli bir güç, ateşli bir hastalık, görünmeyen kötü güçlerden olarak tanımlanmaktadır. Alkarasının; loğusaya ve çocuğa zarar vermesini önlemek için loğusanın ve çocuğun bulunduğu odada Kuran, ayna, süpürge, makas veya satır, bıçak

veya demir, ekmek, iğne, soğan, sarımsak, elek, nazar boncuğu, kırmızı bir şey ve su, çocuğun ve annenin yastığı veya yatağı altına veya başucuna konmaktadır. Ayrıca, kapıya al bağlama veya dikenli çalı asma, ocaklının bir eşyasını odada bulundurma gibi davranışlara da rastlanır. Böylece, o odaya veya eve alkarısının giremeyeceğine inanılır. Albasmasına yakalanan kadın inanışa göre ya ölmekte ya da sakatlanmaktadır. (Başçetinçelik, 1998: 71-72)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde albasmasına karşı alınan tedbirler şunlardır:

- Eşarbına ya da elbisesine iğne sokar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Doğum yapan kadına su verilirken bardağın içine iğne konur ve su içirilir ya da yemek verilirken ilk kaşığı ağzına götürürken kaşığın içine iğne konur, kadın kaşıktaki yemeği yer. İğneyi alır tabağa koyar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Al gelmeyen kadınların eşarbi ya da bir elbisesi alınarak üzerinde taşınır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Makas ve bıçak yatağın yanında ya da yastığın altına konur. K34, K36, K124
- Odada Kur'an bulundurulur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Yastığın altına ekmek konur. (K34, K36, K114, K115, K124)
- Loğusalı kadın yalnız bırakılmaz ve yatırılmaz. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Muska yapılır üzerinde taşınır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kadın, kırklı iken albasar. Boğazına çöktürür. Kadının nefesi çıkmaz. Kadına oyun oynatırlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Odada ateş yakılır. (K119, K120, K121, K122)
- Albasmanın diye kırmızı eşarp bağlar. (K114, K115, K119, K120, K121, K122)

c. Değerlendirme

Kırıkhan'da loğusalı kadın yalnız bırakılmaz. Cin ya da kötü ruhların musallat olması şeklinde bilinen albasmasından çok korkulur. Bu korkuyu yenmek, onlardan uzak

durmak ve onlardan gelecek kötülüklerden korunmak için Kur'an, muska, bıçak, makas, ekmek gibi şeyler odada bulundurulur. Daha önceleri odada ateş yakılırdı.

1.1.1.3.4.Kırk Basması

a. Türk Halk Kültüründe;

Loğusa kadınla, çocuğun kırk gün içinde hastalanmasına kırk basması adı verilir. Bunlardan kaçınmak için veya şifa için bazı inanma ve pratikler uygulanır. Bu kırk gün içerisinde anne ve çocuğu hastalıklardan, nazardan, kötü etkilerden korumak için çeşitli önlemler alınır. Bunun için, kırk gün anne de çocuk da ziyarete gelenlerden korunur. Bu süre içerisinde anne ve çocuğun dışarı çıkmasına izin verilmez. Kendileri gibi kırklı kadınlarla ve kırklı çocuklarla karşılaşmaları önlenir. (Başçetinçelik, 1998: 73-74).

Anadolu'da anne ve çocuğu kırk gün içinde çeşitli hastalıklardan korumak için uygulanan adet ve inanmalardan bazıları şunlardır: Yeni doğan çocuğun yüzü yakınlarından başkasına kırkı çıkıncaya kadar gösterilmez. (Öztelli, 1952: 506-507) Çocuğun bezi dışarıya asılmaz. Gece dışardan gelenler loğusanın ve çocuğun yanına alınmaz. Kırklıyken bir araya gelen iki kadın çengelli iğne değiştirir.

Tekirdağ'da kırk basmaması için çocuğun kırk gün dışarı çıkarılmaması, loğusa kadınların yeni gelinleri ziyaret etmemesi, loğusaların karşılaşmamaları, karşılaştıkları takdirde iğne değiştirmeleri gerekir. Bunun yanında loğusanın yastığının altına soğan, bıçak, makas; bebeğin yanına ayna ve süpürge konur. (Artun, 1998: 10). Nevşehir'de kırk basmasının belirtileri, çocuğun zayıf, cansız olması, renginin sararması, emdiğini sarı renkte kusmasıdır. (Sevindik, 1996: 237)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan'da doğumu izleyen kırk günlük sürede anne ve bebeği kırk basmasına karşı şu tedbirler alınır:

- Dışarıdan dumanlı bir şey alınmaz ve verilmez. (K34, K36, K114, K115, K124)
- Çocuk herkese gösterilmez. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Akşamdan sonra soğan ve tuz verilmez. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kırk basmasın diye loğusalı kadınlar birbirini ziyaret etmezler. Eğer karşılaşır veya ziyaret ederlerse iğne değiştirirler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120,

K121, K122, K124)

- Adetli kadınlar, loğusalı kadınları ziyaret etmez. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kırkbasması için mezarlık ziyaret edilmez, yanından geçilmez. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Komşulardan etli yemek gelirse bebeğinin alır ayağa kalkar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Yanında cenaze geçerse bebeğinin alır, ayağa kalkar sırtını cenazeye döner. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan'da kırk basmassın diye dışarıdan dumanlı bir şey alınmaz. Akşamdan sonra dışarıya tuz ve soğan verilmez. Mezarlıklar ziyaret edilmez ve cenaze geçtiği zaman bebek kucağa alınır ayağa kalkılır. Daha sonrada bebek kucaktayken kadın bebeğiyle birlikte cenazeye sırtını döner. Etli yemek dışarıdan eve geldiği zaman da yine bebek kucağa alınır ayağa kalkılır. Adetli ve loğusalı kadınlar ziyarete gitmezler. Loğusalı kadın ziyarete giderse iğne ya da çengelli iğne değiştirirler.

1.1.1.3.5.Kırlama ve Kırk Gün İçinde Yapılan Diğer İşlemler

a. Türk Halk Kültüründe;

Çocuğun kırk gün dolduktan sonra yıkanmasına kırlama adı verilir. Bu uygulama bölgelere göre değişiklikler gösterir. Buna kırk hamamı da denmektedir. Anadolu'nun hemen her yöresinde görülen 40. gün uygulamalarında; anne ve çocuğun yıkanacağı suya kırk taş atılır, anne kırk tas suyla abdest alır, çocuk ise kırkı karışmadık birisi tarafından yıkanır. (Başçetinçelik, 1998: 81) İstanbul'da ve Kilis'te, kırk hamamında çocuk, son tas suyuna bir altın ya da bir anahtar kırk defa suya batırıldıktan sonra yıkanır. (Boratav, 1999: 154)

Eskişehir'de çocuk, kırk yıkamayı bilen kadınlarca yıkanır. Yıkama suyunun özelliği içerisinde kırk çeşit nesnenin olmasıdır. Bu nesneler; altın, düğme, mavi boncuk, taş, yılan kemiği, yüksük, gümüş, leylek kemiği, demir, istiridye kabuğu, balık kılçığı, ağaç kabuğu, kiremit v.b.Çocuğun sırtı kirli kanın akması için Jiletle hafifçe kesilir. Kan, kırk nesneli su ile yıkanır. Kirli kanın vücuttan akması ile hastalığın da aktığına inanılır. Loğusa ve çocuk kırkinci gün yıkanır. Kırlanmış olur. Kırlanan anne

ve çocuğun her türlü pislikten arındığına, hastalıktan kurtulduğuna, kötü ruhların etkisinden çıktığına inanılır. Loğusalığın ilk yirmi gününe “yarı kırk” denilir. Eskiden loğusa ve çocuk kırklanmadan sokağa çıkmazlarken bugün, kimileri yarı kırkta kimileri de yarı kırkı bile beklemeden sokağa çıkmaktadırlar. Kırklama işleminde kırk tane küçük taş toplanır. Her birine İhlâs Suresi okunarak çocuğun canını yakmayacak sıcaklıktaki ılık suya atılır. Çocuk bu su ile yıkanır. Kırklama taşları bir kese içerisine koyularak saklanır. “Sağlık suları olsun” denir. Kırklandıktan sonra annenin ve çocuğun yaşayacağı inancı artar. Aynı zamanda doğum yapan kadınlar birbirlerini ziyarete kırkları çıkmadan gidemezler. Kırklarının birbirine karışacağına inanılır. Ziyarete gelen ay halindeki kadınlar çocuğa bakamazlar. Kırklı kadın düğüne gitmez, sürekli nazarlık, muska takar. Eve yabancı kimse sokulmaz, girmesi gerekiyorsa da loğusanın odasına sokulmaz. Evden tuz, şeker, yağ, ateş verilmez, dışarıdan alınmaz. Kırklamanın yapıldığı gün veya takip eden günlerde evde mevlit okutulur. Mevlit, kadınlara kadın hocalar tarafından okunur. (Biçer,1991:10)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde kırklama ile ilgili olarak şu uygulamalar yapılır:

- Temiz elbise giydirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kırk delikli bir eşyadan su geçirilerek bebek yıkanır ve kırk kırk denilir. (K34, K36, K114, K115, K124)
- Kalbur getirilir çocuğun üstünde tutulur üzerine yedi defa su dökülerek kırk kırk denilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Tüm eşyalar yıkanır, ev temizlenir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Doğum yapan kadın sütünün iyi gelmesi için ilk gün, üçüncü gün ve bir haftalık iken banyo yapar. (K34, K36, K114, K115, K116, K120, K121, K122, K124)
- Kırkı çıkarılırken ayna, tarak, makas, taş, tespih vb. yedi çeşit eşya ve yedi çeşit ot konur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Yirminci gün çocuğu ve kadını banyo yaptırılır yarı kırkı çıkartılır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Nazar boncuğu takılır. Kırk gün hiçbir yere gidilmez. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde doğumun kırkıncı gününde çocuğun kırkı çıkarılır. Kırkıncı günde kadınlarda doğumdan kaynaklanan kan kesilir. Çocuk ve annesi kırkıncı günde banyo yapar. Çocuğun kırkı çıkarılırken banyo yapılacak suya ayna, tarak, makas, taş, tespih vb. yedi çeşit eşya ve yedi çeşit ot konur. Yirminci günde de yarı kırkı çıkarılır. Yarı kırk da kırkın çıkarıldığı gibi çıkarılır. Kırk çıkarma esnasında çocuğun başının üstüne su dökülürken kırk yerden suyun akmasını temsil etmesi için kalbur içinden su boşaltılır. Çevredeki kadınlar bu esnada kırk, kırk diye birlikte tempo tutarlar.

1.1.1.3.6.Ad Koyma

a. Türk Halk Kültüründe;

Çocuğun sağlıklı büyümesi, birtakım özürlerin giderilmesi, birtakım kötülüklerden, olumsuzluklardan korunma için çeşitli adet, inanma ve bunlara bağlı çeşitli pratikler vardır.

İslamiyet öncesi Türk topluluklarından günümüze değin çocuğun yaşaması için çok çeşitli pratikler uygulanmaktadır. Yakut Türklerinde, ailenin başındaki kötü güçleri engellemek için çocuk, komşulardan birine satılır. İslamiyet'i benimseyen Başkurt Türklerinde çocuk olduktan sonra, ebe kadın bebeği eline alarak birkaç ev dolaşır ve tekrar çocuğu babasının evine getirir. Ebe kadınla evdekiler arasında pazarlık yapılır. Çocuk, ağırlığı kadar demir karşılığında satın alınır. Adına Satıpdı, Demir, Satılmış gibi adlar verilir. Bunun yanında çocuğun yaşaması için Dursun, Yaşar, Ölmezbay gibi adlar verilir. (İnan, 1995: 174)

Anadolu'da çocuğun yaşaması için yapılan işlemler İslamiyet öncesi Türk topluluklarının uyguladığı işlemlerdir. Doğumdan sonra çocuk sokağa veya cami önüne bırakılır. Oradan komşulardan biri alır, gider. Ana ve baba çocuğu olanlardan yalancıkta satın alır. Çocuk böylelikle geçici olarak ana-baba değiştirmiş olur. Çocuğun cinsiyeti erkek ise adı Satılmış, kız ise Satı olur. (Boratav, 2000: 89)

Tire'de çocuğu yaşamayan kadın, Mehmet adı bulunan dokuz evden birer parça kumaş alıp gömlek diker ve dikiği gömleği giyer. Doğumdan sonra ilk meme verilmeden bebek, çocuğu ölmemiş kadının boynundan geçirilir. Böylece o çocuk o kadına satılmış olur. Bu bebeklere Satı, Satılmış adları verilir. Sütannesi adı verilen bu kadın her hafta çocuğa sembolik süt hakkı verir. (Artan, 1973: 6724)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yörede çocuğa ad verme işleminde şu pratikler uygulanır:

- Erkeklerde önce göbek adı Muhammet konur ve okunur. Birkaç gün geçtikten sonra sağ kulağa gerçek ismi konur ve ezan okunur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- İsimler daha önceleri aile büyüğü tarafından konulurdu. Şimdi anne baba tarafından konulur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- İsim aynı gün ya da üç gün sonra bazen bir hafta sonra konur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Konulan isimler İslami olmasına dikkat edilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuk ölüyorsa çocuğun anasından birisi bu çocuğu satın alır. Bu satın alan kişi bazen Gurbet (Çingene) oluyor. Daha sonra çocuğun gerçek annesi temsili olarak sattığı kadından çocuğunu belli bir miktar para karşılında satın alır. Adını Yaşar koyar. Ya da adını ocaklı birisinin yakın yerlerdeki veli diye bilinen birisinin adını koyarlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- İnsanlar büyüklerin ve sevdiklerin adını koyarlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Sağ kulağa ezan okunur. Gelenlere lokum, bisküvi ikram edilir. Ezan okuyana hediyeler verilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Hep kızı olan kadının çocukların ismi değiştirilir. Döndü ismi konulmasını sebebi kızıdan oğlana dönsün diye. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Yeter ismi konulmasının sebebi kız doğuran kadın artık kız doğurmasın diye konur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Doğan çocuk ölüyorsa Dursun ismi konur ki çocuk ölmesin. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Hep kız doğuran kadın oğlu olsun diye son kıza Kifayet, Yeter ismi konur. (K34, K36, K114, K115, K116)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde çocuk doğar doğmaz göbek adı Muhammet konur. Daha sonra hangi isim verilecekse sağ kulağına ezan okunur ve ismi üç defa söylenir. Eğer doğan çocuk

ölüyorsa temsili olarak bir Gurbete ya da bir başkasına satılır. Daha sonra tekrar gerçek annesi tarafından satın alınır ve adını Yaşar koyar. Sürekli kız doğuran kadın artık kız istemiyorsa Kifayet, Yeter, Döndü isimlerini koyarlar.

1.1.1.3.7. İlk Gezme

a. Türk Halk Kültüründe;

Loğusa kadın ve çocuk doğumdan sonraki kırk gün içerisinde tehlikelerle, kötü ruhlarla maruz kalacağı inancıyla, sağlığına zarar gelir düşüncesiyle Anadolu'nun hemen her yerinde dışarı çıkması uygun bulunmaz. Doğumdan sonraki kırkıncı gün dışarı çıkmaya "kırk uçurtması, kırk uçurma" denilmektedir. Yeni doğan çocuğun toplum içine ilk olarak çıktığı bu gezmede, çocukla ilgili diğer geçişlerde olduğu gibi bir takım adet ve inanmalar uygulanmaktadır. (Altun, 2004:141)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Kırkıncı gün yakın akrabaya ziyarete gidilir. Ziyarete sırasında bebeğe hediye olarak altın takılır, para verilir. Kırkı çıktığında eğer yakın bir yerde düğün oluyorsa annesi çocuğu iyice süsler düğüne götürür, herkese gösterir. Çocuk kucağa alınır. Herkes tarafından sevilir. Orada olanlar çocuğa hediye verir. Salâvat getirilir. Maşallah der. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

1.1.1.3.8. Aydaş Çocuk

a. Türk Halk Kültüründe;

Yeni doğan çocuk zaman içinde gelişmesi, palazlanması beklenir. Bu süreç içerisinde gelişmeyen, cılız kalan, hastalıktan kurtulmayan çocuklara aydaş çocuk denir.

Feke'de herhangi bir dört yol ağzında odunların üzerine bir kazan konur ve aydaş aşısı pişirilir. Bu temsili bir olaydır, kazan boştur ve odunlar yakılmaz. (Karakaş, 2005: 33)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Ateşi olan çocuklara mavi bez ısıtılır göbeğine bastırılır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğun elbiselerini hayvanlardan uzak tutarlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

- Değirmenden cuma günü sabah erken su alıp o suyu ısıtıp çocuğu yıkarlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kadının sütü olmazsa, ya da çocuk boğmaca hastalığına yakalanmışsa delikli taştan çocuk geçirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Ocaklara ziyaretlere götürülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuğu ölmeyen kadınlardan çocuklarının gömleği alınır. Çocuğu ölen kadın, kendi çocuğunu bu gömleğin içinden geçirir ki çocuk ölmesin veya daha sağlıklı olsun. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Yörede gelişmeyen çocuk için değişik uygulamalar yapılır: Çocuğun elbiseleri hayvanlardan uzak tutulur. Değirmenden cuma günü sabah erken su alınır o su ile çocuk banyo yaptırılır. Ocaklar ziyaret edilir. Çocuğu ölmeyen kadınlardan çocuklarının gömleği alınır. Çocuğu ölen kadın, kendi çocuğunu bu gömleğin içinden geçirir ki çocuğu ölmesin veya daha sağlıklı olsun.

1.1.1.3.9.Yürümeyen Çocuk /Konuşmayan Çocuk

a. Türk Halk Kültüründe;

Konuşmayan ya da konuşması geciken çocuklar için birtakım çarelere başvurulmaktadır. Bu çareler ve işlemler başlıca üç grupta toplanır: Açma, kesme ve okutma işlemleri...“Dillenmeyen” çocuğun ziyarete götürülerek, ağzında anahtar bükülmesi; dil bağının kesilmesi; nefesi kuvvetli hocalara okutulması bu işlemlerin tipik örnekleridir. (Örnek,1995:166)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde vakti geldiğinde yürüyemeyen ya da konuşamayan çocuklar için çeşitli âdetler uygulanmaktadır:

- Çocuk sepete konur zibillikte sepetle yuvarlanır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Sevdiği şeyler gösterilir çocuk yürütülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Cuma namazına gidilirken babasının arkasından üç defa sallanır. (K34, K36, K114,

K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

- Çocuğun ayakları ipe bağlanır. Yanına meyve ve çerez konur. Daha sonra erkek çocuklardan biri eline bıçağı alır ipi keser ve kaçar. Bir başkası da ayakkabı ile onu vurmaya çalışır. Eğer vurabilirse herkes yiyecekten eşit pay alır. Daha sonra toplanırlar. O yiyecekleri birlikte yerler. Eğer vuramazsa ipi kesip de kaçan kişi daha fazla pay alır. Bu işleme köstek kesme adı verilmektedir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Yürüyemeyen çocukların ayağı bağlanır. Sabah erken caminin kapısına konur camiden çıkan ilk kişi ipi keser ya da çözerse çocuk yürümeye başlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

Yörede konuşamayan çocukların;

- Dilinin altındaki damar kesilir. K34, K36, K124
- Ziyarete götürülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Bir hayvanın üstüne bindirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Bildircin yumurtası içirilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Yedi tane kurbanın dili yedirilir. (K119, K120, K121, K122)
- Sarılık olursa kulakların arkası kesilir. Tuz ve sarımsak sürülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Yörede yürüyemeyen çocuklar, sepete konur zibillikte sepetle yuvarlanır. Cuma namazına giderken babasının arkasından üç defa sallanır. Köstek kesme işlemi yapılır. Köstek kesmenin değişik bir biçimi da caminin kapısında sabah erken yapılmasıdır. Konuşamayan çocuğu dilinin altındaki damar kesilir. Yedi hayvanın dili yedirilir. Ya da bildircin yumurtası içirilir.

1.1.1.3.10.Huy Kesme

a. Türk Halk Kültüründe;

Çocuğun çok ağlaması annesi ve yakınlarınca kötüye yorulur. Durup dinlenmeden ağlayan çocuğun evde yarattığı huzursuzluktan daha da önemlisi, bu ağlamaların anne ve baba

tarafından bir yıkımın ön belirtisi olarak kabul edilmesidir. Bu yıkımsa çoğu zaman ölüm olarak yorumlanır. (Örnek,1995:167)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan halk kültüründe huysuz olan, çok ağlayan çocukları bu huylarından vazgeçirmek için bazı uygulamalara başvurulur.

- Çok ağlıyorsa çarşamba günü babasını terliği ile çocuğun ağzına üç kez vurulur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Salyası akan çocukların ağzına dayısı tarafından ağzına terlik ile vurulur. (K114, K115)
- Hocaya muska yazdırılır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Nane zahter (kekik) kaynatırlar. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocuk çok ağlıyorsa büzmecik olmuştur. Anası perhiz tutar. Acı, soğuk, sıcak yemez. Ocaklı yere gidilir. Çocuk ince tel ile dağlanır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Huysuz olan ya da çok ağlayan çocuğa çarşamba günü babasını terliği ile çocuğun ağzına üç kez vurulur. Ya da büzmecik hastalığına yakalanmıştır diye ocaklı kadınlara götürülür ve ateşte ısıtılan tel ile çocuğun karnı dağlanır. Çocuk hocaya götürülür ve üzerinde okur ya da muska yazar.. Bazen de zahter kaynatılıp içirilir.

1.1.1.3.11. Sütten Kesme

a. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde bazı çocuklar çok ileri yaşlara kadar annelerini emmektedirler. Çocukları bundan vazgeçirmek için bazı uygulamalar vardır:

- Acı biber salçası sürülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çamur sürülür. (K34, K36, K114, K115, K124)
- Kazan isi sürülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

- Gece uyku şurubu içirilir. Gündüz de yemek yedirilerek çocuğa unutturulur. (K119, K120, K121, K122)
- İlaç, memelere sürülür. (K119, K120, K121, K122)
- Emzikten kesmek için ise emziğin içine hamamböceği konur. Çocuk emzikten vazgeçer. (K119, K120, K121, K122)
- Sakıza, saç kılı yapıştırılır ve memelere sürülür. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

b. Değerlendirme

Yörede çocuğu süten kesmek için meme uçlarına acı biber salçası, çamur, kazan isi sürülür. Sakıza, saç kılı yapıştırılır ve memelere sürülür. Emzikten kesmek için ise emziğin içine hamamböceği konur. Çocuk bunu görünce korkar ve emzikten vazgeçer.

1.1.1.3.12. İlk Diş/Saç Kesme

a. Türk Halk Kültüründe;

Tekirdağ'da çocuk ilk dişini çıkarırken dişlerini kolay çıkarması için buğday kaynatılır. Buğdayı ipe dizip çocuğun boynuna asarlar, buna diş buğdayı adı verilir. Çocuk kolay yürüsün diye Cuma günüler koltuğu altından tutularak sallanır. Çocuk ilk kez yürüyünce adım çöreği yapılır. Çocuk ilk kez konuşunca komşuya bahşiş verilir. Çocuğun altı ay tırnağı kesilmez. Tırnak kesilmeden önce babasının cebi bozuk para ile doldurulur. Çocuk çok para alırsa zengin olacağına inanılır. (Artun 1998:4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde, ilk dişini çıkaran çocuğa uygulanan âdet ve inanmalar şunlardır:

- Buğday hediği kaynatılır. Üzerine şeker konur. Herkese dağıtılır. Hediği yiyenler çocuğa hediyeler verilir. Altınlar takılır. Elbise alınır. Para verilir. K34, K36, K119, K120, K121, K122, K124
- Çocuk diş çıkarırken eline yeşil soğan verilir. Bu soğan diş çıkaran çocuğun dişinin ağrısını alır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Eğer diş, üstten çıkmış ise ters çıktığı için kake adı verilen simit şeklindeki yiyecek dağıtılır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Diş hediği yapılır ve dağıtılır. Herkes içine para koyar. (K34, K36, K114, K115,

K116, K119, K120, K121, K122, K124)

- İlk tırnak kırkı çıkıncaya kadar kesilmez kesilirse çocuk hırsız olur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Çocukları doğduktan sonra ölen kadınlar yedi yıl elbise almaz satın almaz, milletten toplarlar. Bazıları kırkı çıkıncaya kadar elbise satın almazlar ki ölmesin. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Ölen erkek çocukları ölmesin diye ya da adak etmişlerse 7 yıl saç kesmezler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Saçın ağırlığı kadar gümüş, altın ve para sadaka verirler. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- İlk saç kesenlere havlu, sabun, tarak, para hediye verilir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde çocuk ilk dişini çıkarırken buğday hediği kaynatılır. Hediğin üzerine şeker konur ve ikram edilir. İkrâmı gören çevresi hediyeler verir. Çocuk diş çıkarırken eline yeşil soğan verilir. Bu soğan diş çıkaran çocuğun dişinin ağrısını alır. Eğer diş, üstten çıkmış ise ters çıktığı için kake adı verilen simit şeklindeki yiyecek dağıtılır. Yörede çocuğun saçını ilk defa kesildiğinde berbere havlu, sabun, tarak, para hediye olarak verilir. Çocuğu ölen kadınlar yedi yıl çocuğun saçını kesmez. Saçını kestiği zaman saçının ağırlığı kadar gümüş, altın ve para fakirlere dağıtılır. İlk tırnak çocuk hırsız olur diye kırkı çıkıncaya kadar kesilmez.

1.1.1.3.13.Kız Çocuklarında Kulak Delme

a. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Eski toplumlardan günümüze kadar bütün insanlar beğenilmeyi, takdir edilmeyi istemişlerdir. Bunun için de ellerine, ayaklarına, burunlarına çeşitli takılar takmışlardır. Özellikle kız çocukları doğduktan sonra kulakları delinir ve takılar takılır.

- Eli becerikli kişiler küçük yaştaki kızların kulaklarını delerken önce tuzlu su ile ovulur sonra delinir. Delik kapanmasın diye ip bağlanır. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)
- Kulak sarımsak ile ovulur daha sonra delinir. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

- Kömürle tuz dövülür, delinen kulağa sürülür ve uyuşturulur. (K34, K36, K114, K115, K116, K119, K120, K121, K122, K124)

b. Değerlendirme

Süslenmeyi seven kız çocukları daha küçük yaşta iken süslenmek için kulaklarını delerler. Daha önceler çevrede kulak delen kabiliyetli kişiler tarafından kulaklar delinirdi. Bu işi yaparken kulağın mikrop kapmaması ve uyuşması için sarımsak ya da tuzlu su ile iyice ovulur. Daha sonra iğne ile delinir. Son zamanlarda kuyumculardaki kulak delme makinesiyle kulaklar ağrısız şekilde delinmektedir.

1.1.2.Evlenme

İnsan hayatındaki geçiş dönemlerinden ikincisi evlenmektir. Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik, aynı zamanda aile olabilmenin ilk şartıdır. Evlilikle birlikte gelin ve damat artık eş, karı-koca, evli-barklı olmuşlar; anne baba olmak için adetleri yerine getirmişler, cümle âlem önünde birlikteliklerini meşru kılmışlardır. Artık yeni aileyle beraber yeni akrabalık bağları da oluşmaya başlamıştır. Toplumsal yapının temelini oluşturan aile, evlilik olgusuna evrensel bir nitelik kazandırmaktadır. (Altun, 2004: 89)

Bireyin yaşamındaki geçiş dönemlerinden biri olan evlenme; kız ve erkeğin bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir. Ailenin toplumsal yapının temelini oluşturması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir değer kazandırmıştır. Her toplumda evlenme, bağlı bulunduğu kültür tipinin belirli kurallarına uyularak gerçekleştirilir. Bu nedenle, evlenmede uygulanan töre, adet gelenek ve görenek o toplumun evlenme kültürünü oluşturur. (Karakaş, 2005:36)

Türkiye'de kültürel değişimlerin daha etkin görüldüğü büyük kentlerde, doğrudan tanışıp anlaşarak evlenmeler giderek yaygınlaştığını artırırken, gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında görücülük gelmektedir. Görücülüğün aslını, evlenecek erkeğin aile üyeleriyle akraba ve komşulardan seçilen birkaç kadının, daha önce üzerinde durulan ya da tanıdıklarca önerilen kızın evine ziyarete gidip, hem kızı yakından incelemeleri, hem de niyetlerini belli etmeleri oluşturmaktadır. Buna kız bakma, görücü çıkma, dünür gezme gibi adlar verilir. Görücüler kızı görüp, olumlu bir yargıya vardıldıktan sonra, daha ayrıntılı bilgiler edinmek için ziyaretlerini sona erdirirler. Bu aynı zamanda, kız ailesine de bir düşünme payı bırakmak, onlara da damat adayı hakkında bilgi edinmeleri için zaman tanımak

anlamına gelmektedir. Her iki tarafın olumlu bir karara varması sonucu görücülerin işi bitmiş olur. Bundan sonra kız isteme, söz kesme, nişan gibi daha bağlayıcı aşamalara geçilir. Görücülük yoluyla evlenmede, evlenecek erkek veya kızdan çok, ailelerin girişimi, isteği ve beğenisi rol oynamaktadır. (Örnek, 2000: 185-186)

1.1.2.1.Evlendirme Biçimleri

a. Türk Halk Kültüründe;

Türkiye'de görülen evlenme biçimleri içerisinde kız kaçırma yoluyla yapılan evlilikler önemli bir yer tutar. Kız kaçırma olayındaki evliliklerde kız ya gönüllüdür, isteyerek kaçar ya da gönülsüz olduğu halde, oğlan tarafından kaçırlır. Kimi zaman kıza ait bir şeyin kaçırmaması, kız kaçırmakla eş tutulur. Hakkârî'de “dezmal” kaçırması denilen bu âdete göre; kız çeşmede, yolda ya da evdeyken delikanlı kızın başörtüsünü zorla çözüp kaçırr. Başörtüsü kaçırlan kız gerçekten kaçırmış sayılır ve oğlan ailesi kızın ailesiyle anlaşmak zorunda kalır. (Örnek, 2000: 186)

Türkiye’de görülen evlenme biçimleri içerisinde kız kaçırma yoluyla gerçekleştirilenler önemli bir yer tutmaktadır. İster tek tarafın, isterse iki tarafın da rızası bulunsun ya da bulunmasın, evlenme ve dolayısıyla ve dolayısıyla bir yuva kurmak amacı ile meydana gelen bir toplumsal olaydır. (Örnek, 1995: 186)

İlk dönem klan egzogamisi (dıştan evlenme) bir yana bırakılırsa, ataerkil kabile ve aşiret dönemlerinde, evliliklerin kız kaçırma biçiminde olduğu bilinmektedir. Kabile federasyonu (il) aşamasında eski egzogami dairelerinin devam etmesine rağmen, toplumun genişlemesiyle, kabileler arası evlilikler endogamik evlilikler olarak yorumlanabilir. Ataerkil ailenin temelini oluşturan dıştan evlilik ve kız kaçırma geleneği Türklerde uzun süre, hatta bazı yerlerde günümüze kadar devam etmiştir. Bu adetlerin kalktığı yerlerde ise izleri görülür. Türklerde dıştan evlilik daha çok iki boyun birbirlerinden kız alıp vermesi biçiminde olmaktadır; yani iki boy aralarında karşılıklı kızlarını değiştirmektedir. Altay ve Yenisey boylarında dıştan evlilik hala yürürlüktedir. Eski dönemlerde evlilikler kız kaçırma ve yağma yoluyla olmuştur. Yakut ve Altay Türklerinde son zamanlara kadar evlenme, ancak kız kaçırma ile meşru sayılmıştır. Altay Türklerinde, bugün bile, erkek ve kız tarafları arasında anlaşma yapıldığı halde, erkek kendi soyunun yiğitleriyle beraber giderek kız kaçırr. (Erkul, 2002:59)

Türkiye’de görülen evlenme biçimlerinden biri kız kaçırma yoluyla evlenmedir ki hala önemli bir yer tutan evlenme biçimidir. Anadolu’da erkeğin kız kaçırmasının

yanı sıra seyrek olarak görülen bir başka kaçma yoluyla evlenme de “otarak alma” biçiminde evlenmedir. Bu evlenme biçiminde kız bohçasını alır, erkeğin evine gidip oturur. (Örnek, 1995: 186) Bu evlenme biçimine Kütahya, Sivas, Kastamonu illerinde rastlanmaktadır. Kastamonu’da bir kızın bazen gözünün tuttuğu herhangi bir erkeğe kaçtığı sık sık tespit edilmiş bulunmaktadır. Yasa, kızın bu türden bir evliliğe başvurmasını iki nedenle açıklamaktadır: Birincisi kızın sevdiği kişiyle evlenmesine ya kendi ailesinin ya da karşı tarafın razı olmaması; ikincisiyse yoksulluktur. Neden ne olursa olsun, kız onurunu hiçe sayarak erkek evine geldiği için erkek tarafı çoğu zaman kızı gelin olarak kabul etmektedir. (Örnek, 1995: 186)

Türkiye’de görülen evlenme biçimlerinden bir diğeri de “beşik kertmesi”dir. Anadolu’da gençlerin çocuk yaşta birbirleriyle nişanlandırılması olan beşik kertmesi günümüzde önemini kaybetmiştir; ancak bu biçimde nişanlandırılmanın çok eski bir gelenek olduğu bilinmektedir. (Altun, 2004:228)

Dede Korkut Hikâyeleri’nde de adı geçen beşik kertme yoluyla çocukları nişanlamanın çok eski bir gelenek olduğu anlaşılmaktadır. Bir aileye hısımlık kurmak isteyen ya da bir yakınıyla var olan dostluk bağı, ekonomik ilişkisini pekiştirmek isteyen başka bir ailenin, söz konusu kişinin yeni doğmuş kızını oğluna nişanlaması bu geleneğin temelini oluşturur. Böylece çocuklar ergin yaşa ulaştıklarında evlenmeleri için kendi istekleri dışında nişanlanmış olunur. Bu bağın belirtisi olarak da çocukların beşiklerine birer kertik yapılır, beşik kertme adı da buradan gelmektedir. Bu tür nişanlanmaya Hindistan ve Avustralya’da da rastlanmaktadır. Bu tür nişanlanmanın ilerde birtakım sürtüşmelere ve gerginliklere yol açtığı da bilinmektedir. Oğlanın ya da kızın evlenme çağına geldiklerinde taraflardan birinin sözünden dönmesi onurla oynanma ve saygınlığı sarsma olarak yorumlanabilmekte, seyrek olmakla birlikte kimi zaman kanlı bir olaya da dönüşebilmektedir. (Örnek, 1995: 187)

Berdel, başlık sorununu ve yükümlülüğünü ortadan kaldırarak, hem kız, hem oğlu bulunan iki ailenin, karşılıklı olarak hem kızlarını hem oğullarını evlendirmeleri suretiyle gerçekleştirilen bir evliliktir. Böylece bir aile, diğer bir aileye kızını verir ve oğluna da o ailenin kızını almış olur. Bu evlilik biçimine Hakkârî’de “kapir” denir. (Altun, 2004: 229)

Başka bir evlenme biçimi de “taygeldi” evliliğidir. Dul kadının, eski kocasından olan çocukları da alarak dul bir erkekle ya da dul bir erkeğin eski karısından olan çocukları da alarak dul bir kadınla evlenme biçimine taygeldi evlilik denmekte, bu çocuklara da taygeldi adı verilmektedir. Taygeldi evliliğin temelinde sosyo-ekonomik ve

psikolojik etmenler rol oynamaktadır. (Örnek, 1995: 189)

“Levirat” yani kayınbiraderle evlenme biçiminde dul kadın, ölen kocasının kardeşiyle evlenmektedir. Bu da iki durumda görülmektedir. Birincisi, kayınbiraderin bekâr oluşu, diğeri ise kayınbiraderin evli oluşudur. Çocuklar açısından en iyi biçimde meşru babalığın amca tarafından yapılabilineceğinin ve çocuğun ortak mal üzerindeki haklarının bir yabancıya geçmeyip aile içinde korunabileceğinin düşünüldüğü yörelerde bu gelenek uygulanmaktadır. (Tezcan, 1998:209)

“Sorarat” yani baldızla evlenme biçiminde ise erkeğin karısı öldüğü zaman, karısının bekâr olan kız kardeşi ile evlenebildiği görülmektedir. (Tezcan,1998: 208)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde değişik evlenme biçimleri görülmektedir:

- Kız ve erkeğin birbirini beğenmesi ve anlaşarak evlenme biçimi var. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kocasını ölen kadının kendi kayınıyla evlenme biçimi var. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Dul olan kadının, dul olan erkeklerle evlenme biçimi vardır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Eğer iki aile arasında kan davası varsa yani biri diğeri aileden adam öldürmüşse kan bedeli olarak karşı taraftan kız alırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Gençler önceden anlaşır, aileler de formaliteyi yerine getirirler. Bu tür evlenme biçimi daha çok okumuş gençler arasında görülmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Ailelerin kızı beğenmesinden sonra oğlanın onayıyla evlenme biçimi var. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Karısı ölen erkeğin baldızıyla evlenme şekli vardır. Karısı ölen erkek evin anahtarını alır, gider aile büyüklerine teslim eder. Evim kapandı evimin kapısını açın der. Aile büyükleri de adamın çocukları varsa ve bekâr baldızı da bulunuyorsa adamı baldızıyla evlendirirler. Eğer baldızı yoksa duruma göre münasip birisi bulunur ve adam evlendirilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kırsal kesimde daha çok görücülük usulü hâkimdir. Aileler kızı beğenir daha

sonra oğlana kızı gösterirler. Oğlan kızı beğenirse kızı isterler. Daha önceleri kız ve erkek birbirini görmeden ailelerin uygun görmesiyle evlenirlerdi. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

- Değişik ya da berdel dedikleri iki ailenin kızlarını karşılıklı olarak birbirinin oğluna vermesi var. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri başlık parası yüzünden oğullarını evlendiremeyen aileler, kızlarını karşılıklı olarak değiştirirler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız ve erkeğin anlaşarak kaçmaları şeklinde evlilik biçimi var. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

Gençlerin evlenmek için kaçma yolunu seçmelerinin sebebi şunlardır:

- Düğün tarihi belirsiz ya da geç olmasından aceleci davranıyorlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Aileler, birbirine seven gençlerin evlenmelerini istememesinden dolayı kaçarlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Gençlerin evlenecek paralarının olmaması yani fakirlikten dolayı kaçarlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önce aileler fazla başlık parası istemelerinden dolayı evlenemeyen gençler kaçarlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kaçan gençlerin aileleri uzun süre küs kalırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Bazen aile büyüklerinin araya girmesiyle barışırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Bazı aileler ömür boyu küs kalırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Bazı aileler kızlarını evlatlıktan silerler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Bazı aileler bunu kan davasına dökerler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Bazı aileler kaçırılan kızlarının yerine karşı aileden bekâr oğullarına kız alırlar. Eğer kız verilmezse kan davası olur. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

- Kız kaçırma işinde barışmak istemeyen, kan davası güden genellikle kız tarafıdır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri birlikte kaçan gençler, yakın bir yerdeki sözü geçer bir büyüğün evine sığınır. O kişi de gider iki ailenin arasını yaparmış. O kişi iki aileyi barıştırmadan gençleri evden dışarı çıkartmaz, ailelere teslim etmezmiş. Bunun sebebi ise iki ailenin bunlara zarar vermesinden çekinirlerdi. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde evlilik biçimi değişik biçimde olmaktadır. Aileler kızı beğendikten sonra oğullarına isterler. Kız ve erkeğin birbirini beğenerek ve anlaşarak evlenirler. Kız ve erkeğin önceden anlaşıp kaçmaları şeklinde evlilik biçimi var. Değişik, dedikleri iki dünürün kızlarını karşılıklı olarak birbirinin oğluna vermesi biçiminde evlenirler. Kocasını ölen kadının kendi kayınıyla evlenme biçimi var. Dul olan kadının, dul olan erkekle evlenme biçimi vardır. Eğer iki aile arasında kan davası varsa yani biri diğer aileden adam öldürmüştü kan bedeli olarak karşı taraftan kız alırlar. Bazı aileler kaçırılan kızlarının yerine karşı aileden bekâr oğullarına kız alırlar. Eğer kız verilmezse kan davası olur. Günümüzde gençler daha çok anlaşarak evlenmektedir. Aileler de formaliteyi yerine getirmektedir.

1.1.2.2.Evlilik Çağı/Evlilik Yaşı/Evlenme İsteğini Belli Etme

a. Türk Halk Kültüründe;

Geleneksel kesimde kız ve erkeğin evlenme çağına geldiklerini belirleye bir takım ölçütler vardır. Bunların başında buluğa erme gelir. Ülkemizde buluğ çağı 10-14 yaşlarında başlar. Kızlar ev işlerine katılarak, aile ve grup içersinde genç kızlığın gerektirdiği rollere bürünür, karşı cinsle ilgilenmeye başlarlar. Erkek çocuk da, aynı toplumsal role bürünerek, evin ekonomisine katkıda bulunmaya başlar. Bu arada erkeğin askerliğini yapması, İş bulması, evlenmesi için geçerli sayılan ölçülerdir. Evlenme işinde, abilerin, ablaların daha önce evlenmelerine dikkat edilir. Abla veya abinin izni olmadan, küçük kardeşe evlenme sırası verilmez. Kırsal alanda evlenme, kentlere göre daha erken yaşlarda olmaktadır. Yasalarımıza göre çocuğun reşit sayıldığı yaş 18'dir. Medeni kanuna göre evlenebilmek için kızın 15,erkeğin 17 yaşını doldurması gereklidir. Ancak, 14 yaşını doldurmuş kızla, 15 yaşını doldurmuş erkek

yargıç kararıyla ve ana baba vesayeti ile evlenebilirler. (Örnek, 2000: 189–190)

Çocukluktan çıkıp ergenliğe girmiş kızın davranışları, bağımsızlığı sınırlandırılır. Kızın herkese itaat etmesi, az konuşması, utangaç olması beklenir. Kız bu dönemde dışarıya gönderilmemeye başlanır; çarşıya veya pazara annesine yardımcı olmak amacıyla gönderilir. Ergenlik döneminde ise erkekler asabileşir. Büyüklere kafa tutup, saldırgan tavırlar takınırlar. Çocuk olmadıklarını her fırsatta belirtirler. Gencin ahlakının bozulmaması isteği erkenden evlendirilmesine yol açar. (Tezcan,1998:64–65)

Evlenme işinde bir de sıra gözetimi vardır. Ağabeylerin veya ablaların daha önce evlenmelerine dikkat edilir; ancak küçük kızın evlendirilmesinde büyük kızın ya da kızların henüz evlenmemiş olmaları önemli bir engel sayılmamaktadır. Özellikle son yıllarda böyle durumlarda ağabey ve ablalardan izin istenmektedir (Santur, 2004 b:2)

Kırsal alanda evlenme, kentlere göre daha erken yaşlarda olmaktadır. Kimi yörelerde erkeğin askere gitmeden önce evlenmesi, kimi yörelerde ise erkeğin askerliğini bitirdikten sonra evlenmesi için girişimlerde bulunulur. Genellikle kızlarla erkeklerin evlenme yaşları birbirine yakın olmaktadır. (Santur, 2004 b:2)

İster kırsal kesim, ister kentsel kesim olsun evlenme yaşını ve zamanını ekonomik etkenlerin, sosyal olayların, göçlerin, ölümlerin belirlediğini söylemek gerekir. Evlenme girişiminde erkek ve erkek ailesi aktif durumdayken, kız ve kız ailesi pasif durumdadır. (Santur, 2004 b: 2)

Kızlar 17–18, erkekler askerlik dönüşü 22–23 yaşında evlenme çağına gelmiş olarak kabul edilirler. Evlilikte akraba olmaması şartı aranır. Evlenme yaşına gelen gençler evlenme isteklerini evin büyüklerine söyleyemezler. Çeşitli yollara başvurarak bu dileklerini belli ederler: Ayakkabıları ters çevirme, devamlı of çekme süpürgeyi üstüne oturma vb. (Artun, 2005:151–152)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Eskiden kızlar 13-14, erkekler 16-17 yaşlarında evlenirler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Günümüzde kızlar 17-18 erkekler askerden geldikten sonra evlenmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Önceleri kızlar sandalyeye oturtulur. Ayakları yere yetişiyorsa evlilik yaşı gelmiştir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri ilk adet kanı geldikten sonra evlendirilir. (K25, K34, K35, K36,

K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

- Günümüzde evlilik yaşı kızlarda 17- 18 yaşından itibaren başlamaktadır. Okuyan kızlar daha geç evlenmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Günümüzde askerliği yapmayan, belli bir geliri olmayan erkekler erken yaşta evlenmemektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

Eskiden gençler çok erken yaşlarda evlendirilirdi. Kızlar 13 yaşına girmesinden sonra her an evlendirilebilir. Bazen kızlar sandalyeye oturtulur. Ayakları yere yetiştiriyorsa evlilik yaşı gelmiştir. Bazı kızlar evlenmeleri için ilk adet kanmasının gelmesi beklenir. İlk adet kanı geldikten sonra hemen evlendirilir. Günümüzde evlilik yaşı 17- 18 yaşından itibaren başlamaktadır. Okuyan kızlar daha geç evlenmektedir. Erkekler daha önceleri 16- 17 yaşlarında evlendirilir. Bir erkek askere gitmeden önce evlenir. Askerden sonra evlenen pek az olur. Günümüzde askerliği yapmayan, belli bir geliri olmayan erkek evlenmemektedir. Evlilik yaşı şehir merkezine göre kırsal kesimde daha erken başlamaktadır

Kırıkhan yöresinde evlenme isteği aileye çeşitli yollarla duyurulur, ya da aile bu durumu çocuklarına sorarak öğrenir.

- Evlenmek isteyen genç, akşam yemeği yenirken kızar, yemeği beğenmez, pilava kaşığı diker. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Evlenme isteklerini ailelerine söylerler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Yapması gereken işleri yapmaz, isteksiz çalışır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Sürekli kavga çıkarır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Ailesine küser, elbiselerini çıkartmaz, banyo yapmaz, yıkanmaz. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Askerlikten sonra aile çocuğuna evlenmek isteyip istemediğini sorar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Yörede evlenmek isteyen gençler, isteklerini ailelerine bildirmektedir. Askerden dönen gencin evlenme çağının geldiğini aileler bilmektedir. Askerden bir, iki yıl sonra çocuklarını evlendirmek için gereken girişimler yapılır. Yörede kızların evlenme isteklerini açığa vurması çok ayıplanır. Ama isteyen olduğu halde ailesi vermiyorsa asi tavırlar sergiler.

1.1.2.3.Evlilik Öncesi

Evlilik öncesi dönem; gelin ya da güvey seçimi, görücülük, kız isteme, söz kesimi ve nişanı kapsayan dönemi ifade etmektedir. Bu dönem evliliğin gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadır.

1.1.2.3.1.Gelin-Güvey Seçimi

a. Türk Halk Kültüründe;

Geleneksel kesimde, evlenme işine girişme kız bakma, kız arama, kız soruşturma ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, önce akrabalarından, komşularından, yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Bu âdete görücülük, görücüye çıkma adları verilir. Evlenecek delikanlının ya da ailesinin daha önceden bildikleri biri varsa, önce o adayın evine gidilir. Olumsuz cevap alındığı veya alınacağı sezilirse başka adaylar üzerinde durulur. Görücüye çıkma, kız bakma Türkiye'nin değişik bölgelerinde bazı farklılıklar gösterse de, yine de bu usul ana çizgileri bakımından aynıdır. (Örnek, 2000: 190–191)

Evlenecek kız ve erkekte yaş, fiziksel özellik, karakter, beceri, eğitim durumu gibi bazı özellikler aranır. Anadolu'da kız görme, kız beğenmede huy, tertip, düzen, çalışkanlık, beceriklilik ve temizlik önem verilen hususlardır. Bu özellikler geçmişten günümüze hep aranan özellikler olmuştur. (Altun, 2004: 239)

Adana ve çevresinde evlenecek kızın güzel olması, ev işlerine yatkın, becerikli olması, iyi aileden olmasa gibi genel isteklerden başka çeyizinin bol olması, dinine bağlı olması gibi özel isteklerde de bulunulur. Erkekte ise; içki içmemesi, kumar oynamaması isteği başta gelmektedir. Bunlardan başka meslek sahibi olması, askerliğini yapmış olması, güçlü kuvvetli olması, yakışıklı olması, iyi bir mevkiye sahip olması ve aile kökeninin iyi olması da aranan özelliklerdendir. (Başçetinçelik,1998:124)

Tekirdağ'da evlenme çağına gelen oğullarına ailesi önce beğendiği bir kız olup olmadığını sorar. Eğer oğlan kız beğenmeyi ailesine bırakırsa ailesi önce çevreden

soruşturarak kız arar. Kız ararken kızda ve ailesinde ahlaki yapı, maddi durum, fiziki güzellik vb. özellikleri arar. Oğlanın beğendiği bir kız varsa aynı özellikler soruşturularak araştırılır. Çevredeki evlenme törenleri, kızlarla erkeklerin birbirlerini görüp tanışma ortamlarıdır. Eğer bir kıza karar verilirse kız evine görücü gönderilir. Görücüler oğlanın annesi, teyzesi, halası, yengesi ve komşu kadınlardır. Kız evi bu ziyaretin nedenini sezer. Gelin adayı kız, gelenleri güler yüzle karşılar. Teker teker ellerini öper. El öpme sırasında ve ziyaret boyunca kız belli edilmeden incelenir. Vücutça bir kusuru olup olmadığına dikkat edilir. Yürüyüşü, oturması, kalkması, davranışları gözlenir. Evin temizlik ve düzenine bakılır. Kız beğenilmişse, görücülerden yaşlı bir hanım kızı beğendiklerini, uygun görürlerse kararlaştırılacak bir günde erkeklerin kızı istemeye gelip gelemeyecekleri sorar. Kızın annesi ya da yakınlarından biri bu tekliften memnun kılınmışsa “Mademki siz münasip gördünüz, kısmetse olur. Ama bir kere de erkeklere danışalım.” der. Görücü misafirler uğurlanır. (Artun, 1998:4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde gelin adayında bazı özellikler aranır.

- Güzel olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Aile terbiyesi almış olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Zengin bir ailenin kızı olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Dindar olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Asil bir ailenin kızı olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- İşlere eli yatkın olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- İyi huylu olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Uzun boylu olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Eğitimli olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114,

K115)

- Daha önceleri kız beğenilirken dayıları, amcaları sorulur. Eğer bunlarda bir anormallik yoksa gider kızı isterlermiş. Bazen gencin haberi olmadan nişan ya da düğün yapılmış. Bazı gençler, askerde görevini yaparken haberi olmadan düğünü yapılmış. Gelen genç buna itiraz etmeden evliliğine devam edermiş. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

Kırıkhan yöresinde güvey adayında aranan özellikler şunlardır:

- İçki içmemeli. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kumar oynamamalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Yalancı olmamalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Dindar olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Memur olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Belli bir işi olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Zengin olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Tanınmış bir ailenin oğlu olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- İyi huylu olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Önceleri askerlik şartı aranmazken şimdi askerliğini yapmış olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kendisine ait evi, arabası olmalı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde gelin adayının güzel olması, aile terbiyesi almış olması, zengin bir ailenin kızı olması, dindar olması, asil bir ailenin kızı olması, işlere eli yatkın

olması, uzun boylu olması, eğitilmiş olması şartı aranmaktadır. Güvey adayının içki içmemesi, kumar oynamaması, yalancı olmaması, dindar olması, memur olması, belli bir işi olması, zengin olması, tanınmış bir ailenin oğlu olması, iyi huylu olması, önceleri askerlik şartı aranmazken şimdi askerliği yapmış olması, kendisine ait evi olması, arabası olması şartı aranmaktadır.

1.1.2.3.2.Kısmet Açma

Kırıkhan yöresinde kısmet açma daha çok kızlar arasında görülmektedir. Zamanında evlenemeyen kızların kısmetleri, kapalı olduğuna inanılır. Kısmetlerinin açılması için değişik pratiklere başvurulur. Erkeklerde kısmetin kapalı olması söz konusu değildir. Çünkü erkekler istediği zaman istediği kızı isteyebilirler.

a. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Hocaya gidip muska yazdırılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Hacca gidenlere yazma verilir. Orada yazmayı hocaya okuturlar. Kız yazmayı başında taşırsa kısmeti açılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Gelinin kurdelesini kesilir, evde kalan kızlara verilir. Nişanlanan gençlerin, nişan yüzüklerinin bağlandığı kurdele kesildiğinde o kurdeleden küçük bir parça evlenmek isteyen kızlara verilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kısmetin açılması için gelinin ayakkabısının içine para konur. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Gelinin ayakkabısının altına evde kalan kızların adı yazılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Beğenilen bir genç varsa o gencin kızlarını alması için bazı kadınlar aracılık yapılır. Bu aracılığı kızın ailesi yaptırır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Evde kalan kızlar, gelin geldiği zaman kendi elbisesini gelinin elbisesine sürter. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Evde kalan kızların atleti alınarak hocaya götürülür, hoca bu atlet üzerine muska yazar. Daha sonra üzerine okunmuş olduğu suyu verir bir hafta süreyle o su ile kız elini yüzünü yıkarsa kısmeti açılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106,

K107,K108, K109, K114, K115)

b. Değerlendirme

Yörede kızların kismetleri açılması için hocaya muska yazdırılır. Hacca gidenlere yazma verilir. Bu yazmaya muska yazdırılır. Gelinlerin ayakkabısına isim yazılır. Ya da gelinin ayakkabısına para konur. Evlenmek isteyen kız, eteğini gelinin gelinliğine sürter. Bazen de aile beğendiği genci başkasını aracı yaptırarak kızını evlendirir.

1.1.2.3.3.Görücülük/Kız İsteme

a. Türk Halk Kültüründe;

Geleneksel kesimde, evlenme işine girişme; kız bakma, kız arama, kız soruşturma ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, akrabalarından, komşularından, yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Bu konuda kendilerine komşuları ve tanışları da yardımcı olurlar. (Örnek, 2000: 190)

Erkek tarafının gelin adayını beğenmesinden sonra erkek tarafı aile büyükleriyle, yakınlarıyla kız istemeye gider. Bu ziyarette kızın akrabalarından, ortak komşularından da yanlarına aldıkları insanlar olmaktadır. Kız arama, bulma, beğenmede kadınlar ön plandayken dünür gitmede ise erkekler ön plandadır. Kız evindeyken oturulur oturulmaz kız istenmez, kızı dünürçülerin en yaşlı ve itibarlı olanı - Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızınız Fatma'yı oğlumuz Mehmet'e istiyoruz-diyerek kız tarafından ister Yörüklerde ise kız verilmeden önce, oğlan tarafı soğukluk olmasın diye kız evinde su içmez. (Artun, 1996:25)

Kozan Yörükleri arasında görülen samen olayı hakkında şu bilgileri veriliyor. Kız aramaya giden kişiye. samen denilir. Samen kız isteyeceği köye giderken köyün delikanlıları bir direğin üstüne bir soğan, bir yumurta kabuğu veya bir elma geçirirler. Samen köye gelir gelmez kendisine silahla nişan atması teklif edilir. Bu çok tehlikeli bir oyundur. Çünkü saman nişanı vuramazsa delikanlılara bir hediye vererek hemen köyü terk etmeye mecbur olur. Samenin gideceği köy önceden onun ne zaman ve ne amaçla geleceğini bilir. (Artun, 1998:25)

Yörük törelerine göre kız istemeye Yörük beyleri giderler. Evlenme görücü usulüyle olur. Aile reisinin verip vermemesiyle sonuca bağlanır. Anadolu'da ve kırsal kesimde evlilik önemli olaydır. Yörüklerde kız on yedisinde, erkek yirmi ikisinde evlendirilmelidir. İsteme, oğlanın askerden gelmesiyle yerine getirilmesi gereken bir

borç olarak nitelenir. Oğlanın yakınları beğendikleri kıza bir akrasını göndererek gönü olup olmadığını araştırır. Olumlu bir haber alırlarsa büyükler devreye girerler. Oğlan evinden seçilen uygun kişiler kızın evine gider. Kız isteme olayına “Allah’ın Emrini Anma” da denir. Bu ziyaret sırasında kızın davranışları dikkatle izlenir. Kızın davranışları olumluysa oğlan tarafı düşüncelerini açar. Kız tarafı düşünmek için zaman ister. Teklif kabul edilmezse uygun bir dille oğlan tarafına bildirirler. Olumlu cevap verilirse bir kaç gün sonra oğlan evi kız tarafını yeniden ziyaret eder. Kız verildikten sonra aile arasında tatlı yenilerek ağızlar tatlanır. Tatlı sonrası su ve ikram edilen şerbetler içilir. Kız, büyüklerin ellerini öper. Oğlan evi ve kız evi nişan ve düğün şekli ve tarihlerini, neler yapacaklarını belirler. (Artun, 1998: 25)

Kız evinde erkekler, oğlanın mesleğini, iyi ve kötü alışkanlıklarını belli etmeden araştırırlar. İyi olduğuna kanaat getirilirse oğlan evine bir gün verirler. Kız istemek için oğlanın ailesinden, akrabalarından, iş arkadaşlarından çevrede saygınlığıyla tanınan kişilerden oluşan bir grup kız evine gider. (Artun, 1998:25)

Gelinlik kız her birinin elini öperek “hoş geldiniz” der. Kadınlar bir daha da erkek misafirlerin yanına çıkmazlar. Yalnız kız arada bir şeker kolonya, çay, kahve vb. ikram etmek üzere odaya girip çıkar. Gelinlik kızın üzerinde en güzel elbisesi vardır. Erkekler selamlaşıp, hatır sorduktan sonra tanışır, sohbet ederler. Bir süre sonra sedirde oturan erkek evinden bir kişi ayağa kalkarak “Haydin başlayalım” diyerek odanın ortasına gelir. Bunun üzerine kız evinden bir kişi kalkarak karşısına geçer. Bunlar kız ve erkek evinin en yakın akrabalarıdır. Önceden seçilirler. Bunlar nişan, takı, karşılıklı hediyeler, eşyalar ve baba hakkı (başlık parası) konusunda konuşup anlaşır. Baba hakkı son yıllarda çok azalmıştır. Baba hakkının temelinde ekonomi ve evlilik kurumuna saygı yatmaktadır. Baba hakkıyla kızın ailesine düğün masraflarında katkı, evlenme yoluyla evden ayrılan iş gücünü ve ekonomik güçlüğü karşılamak amaçlanmaktadır. Kız istemeden, dünürçülük yoluyla anlaşılan ailelerin, bu anlaşmalarını daha geniş bir topluluk huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine “söz kesimi” ya da ‘söz kesme’ denmektedir. (Artun, 1998:25)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde görücülük/kız isteme konusunda uygulanan bazı âdet ve inanmalar vardır.

- Kız evine ilk gidişte eli boş gidilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- İkinci defa gidildiğinde zamanında hangi meyve varsa o meyvelerden, lokum, bisküvi, çiçek, baklava, çikolata vs. götürülür. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız istemeye gidildiğinde aile büyükleri götürülür. Çevrede ağzı laf yapanlar gider. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız önce hoş geldin der. Sonraları ikramı kız yapar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız ilk istemede verilmez. Ama ilk kız görmeye gidildiğinde niyetleri kızı vermek ise ikinci defa gidildiğinde kız istenir. Kız verildiğinde “he tatlısı” yenilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- İlk tatlı yeme kız tarafında gece yapılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- İlk istemede kız verildiğinde alınacak eşyalar ve altınlar belirlenir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Eskiden başlık parası şarttı. Ama şimdi yok denilecek kadar azalmıştır. Önceleri kırsal kesimde başlık parasına göre kız değer kazanır. Başlık parası çok olan kız ünlenir herkes ona özenir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız istemeye haftanın her günü gidilebilir. Fakat perşembe günü akşam yani cuma arifesinde gitmek iyi olur. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Eskiden kız istenmeye gidildiğinde eve bir kilo tuz alınır. O tuz bitinceye kadar eğer başlarına bir musibet gelmezse kız uğurlu sayılır ve istenir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız istenirken eskiden kız verilinceye kadar ya da istenilinceye kadar gizli tutulur. İşler bittikten sonra söz tatlısıyla herkese duyurulur. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri, oğlanın dayısı, amcası, aile büyükleri gelmezse kız verilmez. Şimdi ise oğlanın annesi, babası bulunması kız isteme için yeterli görülmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri damat adayı kız istemeye götürülmez şimdi ise damat adayı da kız istemeye gitmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

- Kız Allah'ın emri, peygamberin kavli ile istenir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız tarafının kızı vermeye niyeti var ise Allah takdir etmiş ise inşallah olur. Ya da kız sizin kızınız Allah hakkımızda hayırlısını versin derler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Eğer kız verilmeyecek ise kız tarafı düşünme için süre ister. Daha sonra kararı bildireceklerini söylerler. Birkaç gün sonrada vermeyeceklerini uygun bir dille söylerler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri büyük kız varken küçük kız verilmez idi, yorgan kalkmadan döşek kalkmaz, derler idi. Büyük kızın bahtı kesilmemesi için böyle bir uygulama yapılmış. Ama şimdi hangisinin isteyen olursa küçük, büyük fark etmez hemen verilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Yörede kız evine ilk gidişte eli boş gidilir. İkinci defa gidildiğinde zamanında hangi meyve varsa o meyvelerden, lokum, bisküvi, çiçek, baklava, çikolata vs. götürülür. Kız istemeye gidildiğinde aile büyükleri götürülür. Çevrede ağzı laf yapanlar gider. Önce hoş geldin der. Sonraları ikramı kız yapar. Kız ilk istemede verilmez. Ama kız ilk görmeye gidildiğinde niyetleri kızı vermek ise ikinci defa gidildiğinde kız istenir. Kız verildiğinde “he tatlısı” yenilir. İlk tatlı yeme kız tarafında gece yapılır. İlk istemede kız verildiğinde alınacak eşyalar ve altınlar belirlenir. Eskiden başlık parası şarttı. Ama şimdi yok denilecek kadar azalmıştır. Önceleri kırsal kesimde başlık parasına göre kız değer kazanır. Başlık parası çok olan kız ünlenir, herkes ona özenir.

Kız istemeye haftanın her günü gidilebilir. Fakat perşembe günü akşam yani cuma arifesinde gitmek iyi olur. Eskiden kız istenmeye gidildiğinde eve bir kilo tuz alınır. O tuz bitinceye kadar eğer başlarına bir musibet gelmezse kız uğurlu sayılır ve istenir. Kız istenirken eskiden kız verilinceye kadar ya da istenilinceye kadar gizli tutulur. İşler bittikten sonra söz tatlısıyla herkese duyurulur.

Daha önceleri, oğlanın dayısı, amcası, aile büyükleri gelmezse kız verilmez. Şimdi ise oğlanın annesi, babası bulunması kız isteme için yeterli görülmektedir. Kız Allah'ın emri, peygamberin kavli ile istenir. Kız tarafının kızı vermeye niyeti var ise Allah takdir etmiş ise inşallah olur. Ya da kız sizin kızınız Allah hakkımızda hayırlısını versin derler. Eğer verilmeyecek ise kız tarafı düşünme için süre ister. Daha sonra kararı

bildireceklerini söylerler. Birkaç gün sonrada vermeyeceklerini uygun bir dille söylerler. Daha önceleri büyük kız varken küçük kız verilmez idi, yorgan kalkmadan döşek kalkmaz, derler idi. Büyük kızın bahtı kesilmemesi için böyle bir uygulama yapılmış. Ama şimdi hangisinin isteyenini olursa küçük, büyük fark etmez hemen veriliyor.

1.1.2.3.4.Söz Kesme/Tatlı Yeme/Başlık

a. Türk Halk Kültüründe;

“Söz kesimi” dünürçülük, yani kız isteme aşamasından sonra gelmektedir. Dünürçülük yoluyla anlaşılan ailelerin, bu anlaşmalarını daha geniş bir çağrılı huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine “söz kesimi” ya da “söz kesme” denmektedir. Söz kesiminde başlık ve hediyeler de konuşulur, söze bağlanır. (Örnek, 2000: 191)

Kızın verilmesi kesinleşince söz kesilir. Kız evi söz bohçası verir. Düğün için kız tarafına terlik, çorap, ayakkabı, tuvalet takımı, nişan elbisesi ve çeyiz eksiklerini tamamlamak için patiska vb. verilir. Oğlan tarafı da evlerindeki kişi sayısı kadar, yakın akrabalar dâhil bohça ister. Söz kesiminde erkek tarafı kıza grep, çorap, elbiselik kumaş, terlik vb. olan bohça verir. Kız tarafı da söz bohçasına mendil, gömlek, kravat, çorap vb. söz kesti alameti olarak koyar. Bohçalar karşılıklı verilince söz kesilmiş olur. Odada bulunanlar kız ve oğlan babasına “Hayırlı uğurlu olsun “vb. şeklinde iyi dilek ve temennilerde bulunurlar. Kız tarafından birisi lokum ve şeker ikram eder. Müstakbel gelin odada bulunan herkesin elini öper, kızın eline bir miktar para verilir. Nişan günü tespit edilerek dağılırlar. (Artun, 1998:25)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde söz kesme ve tatlı yeme ile ilgili çeşitli uygulamalar vardır.

- İlk söz kesmede eskiden çerez, lokum, bisküvi alınır. Şimdilerde baklava ve çikolata alınmaktadır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- İlk yüzük takma aile arasında küçük tatlı yenilerek yapılır. Diğer gün alış veriş yapılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Büyük nişan yapılacağı zaman alışverişe giderler. Bütün ihtiyaçlar alınır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- Nişanın yapıldığı gün takılar takılır. Önce anne babalar daha sonra yakın çevresi altın veya büyük miktarda para takarlar. Nişanda altın takmak daha önemlidir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri kız verildiğinde o gece çerez yenilirdi. Döşegün altına da bir miktar para konur. Kızın erkek kardeşleri mutlaka tabanca ister. Dayı yolu, amca yolu, kardeş yolu adı altında mutlaka belli bir miktar harçlık verilir. Dayı yolu, amca yolu, kardeş yolu ödenmezse kına gecesine erkek tarafı alınmaz ve kız verilmezmiş. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

İlk söz kesmede eskiden çerez, lokum, bisküvi alınır. Şimdilerde baklava ve çikolata alınmaktadır. İlk yüzük takma aile arasında yapılır. Daha sonra büyük nişan yapılacağı zaman alışverişe giderler. Bütün ihtiyaçlar alınır. Nişanın yapıldığı gün takılar takılır. Önce anne babalar daha sonra yakın çevresi altın veya büyük miktarda para takarlar. Nişanda altın takmak daha önemlidir. Daha önceleri kız verildiğinde o gece çerez yenilirdi. Döşegün altına da bir miktar para konur. Kızın erkek kardeşleri mutlaka tabanca ister. Dayı yolu, amca yolu, kardeş yolu adı altında mutlaka belli bir miktar harçlık verilir. Dayı yolu, amca yolu, kardeş yolu ödenmezse kına gecesine erkek tarafı alınmaz ve kız verilmezmiş.

1.1.2.3.5.Nişan

Nişan törenlerinde, iki tarafın onayladığı sevilen ve sayılan bir aile büyüğü tarafından, kız ve oğlana, iyi dileklerle yüzükleri takılır. Nişan töreninde, kız tarafı ve oğlan tarafı kıza takılar takarlar. Tören aile arasında veya geniş bir davetli arasında yapılır. Eskiden yapılan yemekli nişan törenleri, son yıllarda yerini pastalı ve şerbetli törenlere bırakmıştır. Geleneksel kesimde evlerde yapılan törenlerde kadın erkek ayrı eğlenirlerken, salonda yapılan törenlerde kaç-göçe önem verilmemektedir. (Karakaş,2005:26)

Nişan, söz kesiminden sonraki aşamadır. Nişana genellikle kız tarafının düğün töreni diye bakılsa da nişan masraflarını kız veya erkek tarafının karşılaması yöreden yöreye değişmektedir. Günümüzde nişan evde aile arasında ya da salon tutularak geniş bir tanıdık grubuyla yapılmaktadır. Salon nişanlarında saz ekibi olmaktadır. Köy meydanlarında, harmanlarda yapılan nişan eğlencelerinde ise kız tarafı tüm davetlilere

yemek vermektedir. (Altun, 2004: 257–261)

Nişan törenleri mevlitli ya da çalgılı olabilmektedir. Yörüklerde nişan, “toy” denilen büyük bir yemek ve eğlenceyle yapılır. (Artun, 1998: 25–26) Trakya’da nişanın olacağı geceden bir gün evvel, oğlan tarafının akrabaları kız tarafına, elbiseler, ayakkabı, terlik, şeker, baklava gibi çeşitli hediyeler götürürler. Bunları bırakıp kızın hazırladıklarını alırlar. Kız tarafının hazırladıkları alınmadan önce kızın yengesi eşyaları açıp gösterir. Damada konan mendili, oğlan tarafından birisi kapar. Ve o kişi damattan müjde parası alır. (Artun, 1983: 10)

Tekirdağ’da nişan evliliğe atılan ilk adımdır. Bu törenle kız ve oğlanın evlenme istekleri çevreye duyurulmuş olur. Nişan kız evinde yapılır. Nişan günü kız evi oğlan evi tarafından istenilen bohçaların yanında bir tepsi de nişan tatlısını oğlan evine gönderir. Oğlan evi nişan tatlısını nişan alameti olarak konu komşu, akrabaya dağıtır. Kız ve oğlan tarafı ile köy halkının hazır bulunduğu bir bahçede nişan töreni yapılır. Yüzükler bu törende takılarak gençlerin nişanları ilan edilir. Köy halkı bu tür törenlere büyük ilgi gösterir. Daha sonra düğün günü kararlaştırılır. (Artun,1998: 4–28)

1.1.2.3.6.Nişanlılık

a. Türk Halk Kültüründe;

Nişan töreninden düğüne kadar geçen zamanı kapsayan nişanlılık dönemi kız ve erkeğin birbirlerini her açıdan daha yakından tanımaya fırsat bulacakları ve evliliklerine zemin hazırlayacakları bir süreçtir. Nişanlılık dönemi de çeşitli âdetlerin uygulandığı bir dönemdir. (Karakaş,2005:59)

Nişanlılık dönemi dinsel bayramlardan birine rastlarsa, örneğin; Kurban Bayramı’nda kıza kurbanlık koç gönderilir. Ramazan Bayramı’nda ise kız ve oğlan evi karşılıklı olarak birbirlerini iftara çağırırlar ya da yiyecek-içeceklerle donatılmış iftar sinisi yollarlar. (Örnek, 2000: 194)

Nişanlılık süresi ailelerin durumuna bağlıdır. Özel durumlara göre bu süre uzayıp kısalabilmektedir. Geleneksel kesimde önceleri nişanlıların birbirlerini görmeleri ve görüşmeleri engellenirken günümüzde görüşme, yakın akrabaların olduğu ortamlarda gerçekleşmektedir. Nişandan ayrılan çiftlerin daha sonra köy içinden biriyle evlenmesi zor olduğundan bu yöntem uygulanmaktadır. Nişandan sonra bazı yörelerimizde dini nikâh da yapılmakta, bu durumda çiftler birbiri ile rahatlıkla görüşebilmektedir. (Karakaş,2005:58)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde nişanlılık döneminde çeşitli âdetler uygulanmaktadır.

- Nişanlılık döneminde aileler sık sık birbirini ziyaret ederler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Hiçbir zaman kız evine eli boş gidilmez. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız ve erkeğin eskiden görüşmelerine izin verilmezdi. Ama şimdi çok rahat şekilde görüşebilmektedirler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Bayramlarda kız ve erkek alışverişe birlikte giderler. Önceleri buna izin verilmezdi. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Bayramda kız evine gelinir. Kız tarafı erkek tarafına gitmez. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Bayramda kıza elbise, altın alınır. Kıza ihtiyacı için harçlık verilir. Kızın anne-babasına, ağabeylerine ve kız kardeşlerine de ufak tefek şeyler alınır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Erkek evi kız evine her gidişte tatlı, çikolata ve çerez mutlaka alır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Nişanlılık döneminde nişan düğünü yapılır. Bu nişan düğünü de genelde iki gün sürer. Aynen düğünlerde yapılan hazırlık gibi hazırlık yapılır. Altın ve elbise alınır. İkinci gün takıntı takılır. Önce aile büyükleri, kirve ve yakın akrabalar altın takar. Daha sonra diğer misafirler takılarını takarlar. Diğer misafirlerin altın takma şartı yoktur. Genellikle para takarlar. Nişanda toplanan altınlar geline takılır. Toplanan paraları da oğlanın babası alır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Nişan genelde çalgılı yapılır. Öğle yemeğinden sona mutlaka şerbet yapılır ve dağıtılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Son yıllarda şerbetin yerine tatlı dağıtılmaktadır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız, düğünlerde ve bayramlarda altınları mutlaka takar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

- Nişan yüzüğü sola takılır. Evlendikten sonra yüzük sağa takılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Eskiden erkek, nişanlısına bir ayna ve bir tarak alır, hediye eder. Kız da işlediği bir mendili veya atkıyı nişanlısına hediye eder. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Eğer nişan bozulursa nişanı bozan erkek tarafı ise kız tarafı, takılan ve hediye getirilen hiçbir şeyi erkek tarafına geri vermez. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Eğer kız tarafı nişanı bozmuş ise kendi taktıkları takıları çıkarır, geri kalan eşyaları erkek tarafına gönderir. Bazen de erkek tarafının düğünde yaptığı masrafları da kız tarafı karşılar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde nişanlılık döneminde aileler sık sık birbirini ziyaret ederler. Hiçbir zaman kız evine eli boş gidilmez. Kız ve erkek eskiden görüşmeye izin verilmezdi ama şimdi çok rahat şekilde görüşme olmaktadır. Bayramlarda alışveriş yapılırken kız ve erkek birlikte giderler. Bayramda kız evine gelinir. Erkek tarafına kız tarafı gitmez. Bayramda kıza elbise, altın alınır. Kızın anne babasına ağabeylerine ve kız kardeşlerine de ufak tefek şeyler alınır. Her gidişte tatlı ve çikolata mutlaka alınır.

Nişanlılık döneminde nişan düğünü yapılır. Bu nişan düğünü de genelde iki gün sürer. Aynen düğünlerde yapılan hazırlık gibi hazırlık yapılır. Altın, elbise alınır. İkinci gün takıntı takılırken önce aile büyükleri ve yakın akrabalar altın takar. Daha sonra diğer misafirler takılarını takarlar. Nişan genelde çalgılı yapılır. Öğle yemeğinden sona mutlaka şerbet yapılır ve dağıtılır. Son yıllarda şerbetin yerine tatlı dağıtılmaktadır.

Kız, düğünde bayramda her zaman o altınları takar. Nişan yüzüğü sola takılır. Evlendikten sonra sağa takarlar. Eskiden erkek, nişanlısına bir ayna ve bir tarak alır, hediye eder. Kız da işlediği bir mendili, atkıyı, ya da çorabı nişanlısına hediye eder. Eğer nişan bozulursa nişanı bozan erkek tarafı ise kız tarafı hiçbir şey vermez. Eğer kız tarafı bozmuş ise kız tarafı masrafları çıkarır geri kalanı gönderir. Ya da bütün eşya ve altınları alır götürür.

1.1.2.3.7.Davet/Okuntu

a. Türk Halk Kültüründe;

Düğünden yaklaşık bir hafta önce düğün sahipleri yakın çevrelerine okuntu gönderirler. Bu okuntu yöreye göre farklılık gösterebilmektedir. Okuntuyu dağıtması için bir-iki kişi görevlendirilir.

Gaziantep'in İslâhiye ilçesinin Kırıkçalı Köyü'nde düğüne davet, özel olarak pişirilen düğün ekmeğinin dilimlerinin her birinin bir eve gönderilmesiyle yapılmaktadır. Yine erkek tarafı mumla, kibritle eş dostu düğüne davet edebilmektedir. Günümüzde daha çok, çağrı davetiyeyle yapılmaktadır. (Ekici, 1996: 66)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Düğünden bir hafta önce davetiyeler basılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Önceden hazırlanan isim listesindeki herkese okuntu yazılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Okuntuyu dağıtmak için iki-üç kişi görevlendirilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Aynı mahalle veya aynı köyde oturanların davetiyeleri yeni yetişen bir genç aracılığıyla dağıtılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Uzak yerlerde oturanların davetiyeleri en az askerliğini bitirmiş bir genç tarafından dağıtılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Yakın akrabalara ve kirveye okuntu olarak elbiselik kumaş ve gömlek alınır. Akraba olmayanlara kart verilir. Daha önceleri akraba olmayanlara bardak ve mendil dağıtıldı. Okuntu da fakir olan birisine dağıttırılır. Okuntuyu dağıtan bu kişiye hem düğün sahibi hem de okuntuyu alan kişiler belli bir ücret verirler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kız tarafı okuntu olarak yakın akrabalara elbise veya gömlek alır. Diğer davetlilere atlet, çorap ya da yazma alınır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kızın ihyacı bir kâğıda yazılıp okuntuya iliştilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- Yakın akrabalar ağır hediyeler, uzak misafirler de günlük ihtiyaçları alıp getirir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Son günlerde bütün okuntular kartla yapılmaktadır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Düğünden bir hafta önce davetiyeler basılır. Önceden hazırlanan isim listesindeki herkese okuntu yazılır. Okuntuyu dağıtmak için iki-üç kişi görevlendirilir. Aynı mahalle veya aynı köyde oturanların davetiyeleri yeni yetişen bir genç aracılığıyla dağıtılır. Uzak yerlerde oturanların davetiyeleri en az askerliğini bitirmiş bir genç tarafından dağıtılır. Eskiden erkek tarafı yakın akrabalara okuntu olarak elbiselik alır. Yabancıya bardak ve mendil verilirdi. Okuntuyu da fakir birisine dağıttırırlar. Davetiye dağıtan bu kişiye düğün sahibi ve davetiyeyi alanlar bahşiş verirlerdi.

Kız tarafı okuntu olarak yakın akrabalara elbise veya gömlek alır. Diğer davetlilere atlet, çorap ya da yazma alır. Bunların üzerine küçük bir kâğıda okuntu sahibinin ismi yazılır. Kızın hangi ihtiyacı varsa okuntulukların üstüne yazılır. Yazılmamışsa bile okuntuyu alan davetliler, kız tarafının hangi ihtiyacı varsa sorar. Beli ihtiyacı olan kız tarafı ne gerekiyorsa davetlilere söyler. Davetliler de kızın o ihtiyacını okuntu olarak alıp getirirler. Bunda amaç kız tarafının yükünü hafifletmek ve aynı cinsten eşyaların birikmesini önlemek amaçlanmaktadır.

1.1.2.4. Düğün

a. Türk Halk Kültüründe;

Düğün, tüm dünya kültürlerinde olduğu gibi Türk kültüründe de insanların mutluluklarını ifade eden törenler arasındadır. Düğünde amaç, evlenen çiftin çevreye duyurulmasıdır. Her kültür, düğünü kendi kural ve kalıplarına uygun olarak gerçekleştirir. (Altun, 2004: 92)

Düğün, evlenme denilen geçiş döneminin en belirgin özelliğidir. Düğünün geleneklere en uygun biçimde uygulanmasına çaba sarf edilir. Medeni nikâhtan sonra yapılan düğünle, gelinle güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu topluluğun üyelerinin onayıyla geçerli sayılır. Düğünden amaç kadın ve erkeğin evliliğini ilan etmek toplumun gözünde geçerli kılmak kutlamak ve kutsamaktır. (Örnek, 1995: 93)

Düğünün ne zaman olacağı iki tarafın ailelerinin anlaşması ile kararlaştırılır.

Bu süre çok kısa olabileceği gibi, senelerce de uzayabilir. Kimi zaman oğlanın askerliği kimi zaman da oğlan tarafının ağırlığı sağlayamaması veya çeyizi tamamlayamaması gibi sebeplerle düğün gecikebilir. Anadolu'da düğünler genellikle sonbaharda olur. Harman işlerinin sona ermesi, kış hazırlıklarının tamamlanması ve yayladan dönülmüş olması, düğün masraflarını karşılayabilme bakımından en elverişli zamandır. (Boratav, 1984: 176)

Kadirli ve Sumbas'ta düğün bayrak dikme /kaldırma merasimi ile başlar. Cuma günü Cuma namazına müteakiben, oğlan evinde, yemekler yendikten sonra bayrak kaldırma merasimi gerçekleştirilir. O gün, sabahdan gelen aşçılar büyük kazanlarla düğün yemeklerini hazırlarlar. Sonra, düğün sahiplerinden birini (baba, ağabey, amca, dayı) çağırarak yemek kazanının kapağını açtırırlar. Geleneğe göre, kapağı açan kişi, aşçılara bahşiş vermek zorundadır. Ardından düğünün hayırlı, yemeğin bereketli olması için Kur'an-ı Kerim okunarak dualar edilir. Yemek servisini başta sağdıçlar olmak üzere yörenin gençleri yapar. Namazdan gelen davetlilere ve diğer misafirlere yemek verilir. Bu arada bayrak direği, renkli kâğıt ve şeritlerle süslenir, tepesine bir soğan ile horozun kuyruk tüyünden birkaç tane yerleştirilir. Bayrak, genellikle evin çatısına veya evin yakınındaki bir ağaca dikilir. Bu aşamada, sadece Sumbas ve köylerinde görülen bir özellik dikkat çekmektedir. O da bayrağın direğe çekilmesi anında İstiklal Marşı'nın okunmasıdır. Düğünde bulunan bütün erkekler sıraya dizilir, hanımlar ise işlerini bırakarak ayağa kalkarlar. Bir öğretmen veya marşı okutabilecek başka bir kişi öne çıkarak, bunlara İstiklal Marşı'nı okutur. Bu arada bayrak da yavaş yavaş göndere çekilir. Marşın sonunda okutan kişi, "hayırlı olsun" der, silahlar atılır. Bazı köylerde, bayrak dikilirken bir de kurban kesilir. (Şimşek, 2003:144)

Gaziantep'in İslâhiye ilçesinin Kırıkçalı Köyü'nde düğüne davet, özel olarak pişirilen düğün ekmeğinin dilimlerinin her birinin bir eve gönderilmesiyle yapılmaktadır. Yine erkek tarafı mumla, kibritle eş dostu düğüne davet edebilmektedir. Günümüzde daha çok, çağrı davetiyeyle yapılmaktadır. (Ekici, 1996: 66)

Tekirdağ'da düğünler bazen salı günü başlayıp pazar günü sona erer. Bu düğünler "perşembe düğünü" ve "pazar düğünü" olarak adlandırılır. Köylerde daha çok "pazar düğünü" yapılmaktadır. Düğüne cuma gecesi kız evinde, cumartesi günü oğlan evinde başlanır. Düğüne komşular, akrabalar ve köylüler katılır. Oğlan evine yakın bir yerde, komşu evinde veya bir kahve ocağına giderek erkekler düğünü kutlarlar, çay, kahve içilir. Kadınlar hediyeleriyle birlikte düğün evine giderler, kız evinde ve erkek evinde cümbüş vardır. Kızlar rengârenk elbiseleri, pırıl pırıl parlayan oyali grepleriyle

maniler, türküler söyleyip oynarlar. Köyde delikanlılar, oynayan kızları 30–40 metre öteden seyrederek. Kızlara yaklaşıp laf atmak hoş karşılanmaz. Eğlenceler kızlarla delikanlıların karşılıklı bakışmaları, kızların delikanlıların imalı maniler söylemeleriyle sürer. (Artun,1998:4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde düğün için çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır.

- Evlenecek gençler için ne gerekiyorsa düğünden bir hafta on gün önce alınır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Bir gün mobilya beğenilir ve alınır. İkinci gün beyaz eşya için gidilir. Üçüncü gün elbise ve eksik kalan altınlar alınır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Alış verişin yapıldığı bu günlere “pazarlık” denilmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Alışverişe genelde erkek tarafı katılır. Kız tarafından ise daha çok kadınlardan bir iki kişi katılır. Oğlanın annesi, babası, ağabeyleri katılır. Eskiden kızlar kesinlikle pazarlığa götürülmezdi, son zamanlarda kızlar da pazarlığa gitmektedirler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kızlar daha küçük yaşlardan itibaren çeyizini hazırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kız tarafı da erkeğe bir takım elbise, pijama takımı, iç çamaşırı, cüzdan, kemer, bornoz takımı, yüzük ve künne alır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Düğün ilk gün bayrak dikme işlemiyle başlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kız, gelin olarak gideceği evdeki kayınlarına, kaynanasına, kayınbabasına varsa dede ve nenelere ayrı ayrı bohça hazırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Düğünler daha çok pamuk ve buğday hasadı zamanının da yapılmaktadır. Memurlar için fark etmemekle birlikte onlar da bahara rast getirmektedir. Ama ramazanın dışında bütün aylarda düğün yapılabilmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- Düğün günü güzel yemek çıkarmak herkesi önem verdiği bir olaydır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Kız tarafının maddi durumu iyi değil ise yemek masraflarını erkek tarafı karşılar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Eskiden düğünler üç gün yapılırdı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Düğünler genellikle cumartesi, pazar ve çarşamba, perşembe günü yapılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Son zamanlarda düğün iki gece şeklinde yapılmaktadır. İlk gece kına gecesi, ikinci gece düğün gecesi şeklinde olmaktadır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Yörede yeni kurulacak ev için ne gerekiyorsa düğünden bir hafta, on gün önce alınır. Alınacak eşyalar genellikle beyaz eşya, mobilya, halı gibi büyük parçalardan oluşuyor. Zaten kızlar daha küçük yaşlardan itibaren çeyizini hazırlarlar. Sadece büyük parçalara alınmamıştır. Bunlar da düğünden önce alınmaktadır. Alışverişin yapıldığı bu günlere “pazarlık” denilmektedir. Bir gün mobilya beğenilir ve alınır. İkinci gün beyaz eşya için gidilir. Üçüncü gün elbise ve eksik kalan altınlar alınır. Alışverişe genelde erkek tarafı katılır. Kız tarafından ise daha çok kadınlardan bir, iki kişi katılır. Erkek tarafından damat, annesi, babası, ağabeyleri katılır. Eskiden kızlar kesinlikle pazarlığa götürülmezdi, son zamanlarda kızlar da pazarlığa gitmektedirler. Kız tarafı da erkeğe bir takım elbise, pijama takımı, iç çamaşırı, cüzdan, kemer, bornoz takımı, yüzük ve künye alır. Kız, gelin olarak gideceği evdeki kayınlarına kaynanasına, kayınbabasına, dede ve nenelere ayrı ayrı bohça hazırlar.

Düğünler daha çok pamuk ve buğday hasadı zamanının da yapılmaktadır. Memurlar için fark etmemekle birlik ta onlar da bahara rast getirmektedir. Ama ramazanın dışında bütün aylarda düğün yapılabilmektedir. Düğün günü güzel yemek çıkarmak herkesi önem verdiği bir olaydır. Eskiden düğünler üç gün yapılırdı. Kız tarafının durumu iyi değil ise yemek masraflarını erkek tarafı karşılar. Düğünler genellikle cumartesi, pazar, çarşamba ve perşembe günü yapılır. Son zamanlarda düğün iki gece şeklinde yapılmaktadır. İlk gece kına gecesi, ikinci gece düğün gecesi

şeklinde olmaktadır.

1.1.2.4.1.Bayrak Dikme/Sağdıç

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Bayrak dikme düğünün birinci günü öğle zamanı dikilir. Bayrak dikme kirveleri tarafından dikilmektedir. Daha önceleri amca ve dayıları tarafından dikilmekteydi. Bayrak dikilirken davul zurna özel bir makam ile çalmaya devam eder. Silahlar sıkılır. Kadınlar zılgıt çalmaya başlar. Bayrak asılacağı zaman bayrağın asıldığı sopanın ucuna görüntü güzel olsun diye çiçek, soğan, balon, armut bağlanır. Herkesin gördüğü yüksek bir yere asılır. Bayrak dikildiği zaman kirvesinin satın aldığı kurban kesilir. Mevritli düğünlerde bayrak dikme salâvatlarla yapılır. Sağdıçları kızın ve oğlanın yakın arkadaşları tarafından seçilmektedir. Genelde sağdıçlar bekâr olsa da evli olanlar da vardır. Düğün günü kız ve erkeğin yanından ayrılmaz. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

1.1.2.4.2.Çeyiz

a. Türk Halk Kültüründe;

Arapça “cihaz”dan gelen çeyiz; gelin için hazırlanan sandık eşyası; kızın baba evinden götürdüğü mal ve mülktür. Geleneksel kültürümüzde, kız çocukları daha ergenlik çağına gelmeden çeyiz hazırlıklarına başlanır. Çeyizin kızların yüz akı olduğu görüşü yaygındır, ilk hazırlananlar yatak çarşafı, yastık kılıfı, yorgan yüzü, mendil, örtü vb. eşyalardır. Bunların kenarlarına dikilmek üzere oyalar, danteller hazırlanır. Hazırlanan bez eşyaların tümü işlemelidir. Çevreler, yağlıklar, kenarları oyalanmış yazmalar, el örgüsü çoraplar çeyizin tamamlayıcı öğeleridir. Ailenin ekonomik durumuna göre birkaç yatak ve yorgan, iç çamaşırları, giysiler ile kilim, halı, bakır kap-kacak kıza verilen çeyiz eşyaları arasındadır. (Başçetinçelik, 1998: 167–173)

Çeyiz asma, çeyiz sergileme Anadolu'nun pek çok yöresinde gelenektir. Düğünün başlamasıyla, çeyiz de asılır veya sergilenir. Bazı bölgelerde, çeyiz, kız evinde usta kişilerce iplere asılarak sergilenir. Komşular, özellikle genç kızlar çeyiz görmeye gelir, işlenen çeyizden örnekler alırlar. Bazı bölgelerde çeyiz oğlan evine götürüldükten ve yerleştirildikten sonra gösterilir. Oğlan evine kız evinden çeyizin götürülmesi, kimi bölgelerde düğünden birkaç gün önce olurken, kimi bölgelerimizde gelinin göçürülmesiyle birlikte olur. (Başçetinçelik, 1998: 167–173)

Kandıra Türkmenlerinde, düğün gününün sabahı kızın çeyizleri kız evinden bir grup tarafından erkek evine götürülmektedir. Bu götürme esnasında çeyiz köyde gezdirilerek herkese gösterilir. Erkek evi çeyizi getiren kız evine en iyi biçimde hizmet etmeye çalışır. (Altun, 2004: 285)

Tekirdağ'da kız evinin, düğün tarihinden önce çeyiz adı verilen birtakım eşyaları hazırlayıp alması adettir. Düğünden bir müddet önce damat ve gelin kendi yakınlarından birkaç kişiyle giyecek ve ev eşyası almak için alışverişe çıkarlar. Buna “çeyiz düzme” denir. Çeyiz damat evine davul zurna eşliğinde bayrakla götürülür. Çeyiz taşınırken sandığın üzerine oturma âdeti vardır. Bahşiş alınmadan kalkılmaz. Bu arada gelinlik alınır veya diktirilir. Kızın çeyizi tamamlanınca konu komşuya gösterilir. Çeyiz düğüne bir hafta kala ve alay gününde oğlan evine gönderilir. Çeyiz oğlan evinde duvarlara asılır, masalar üzerinde sergilenir. (Artun,1998:4–28)

Bu hazırlık tamamlanınca düğüne birkaç gün kala veya birkaç gün önce adına “okuyucu” ,“fike” , veya “yiğitbaşı” adı verilen genellikle fakir ve dul bir kadın, komşuları, hısım akrabayı ve diğer köylüleri tek tek gelin hamamı, hamam gecesi, ana kınası ve kız kınası için çağırır. Okuyucu kadının sepetinde yaşlılar için kına ve gençler için kırmızı kurdeleyle bağlı tel bulunur. Köyün yaşlı kadınlarına birer fincan kına verir. Genç kızları kız kınası için yapılacak olan peksimet yapımı için kız evine çağırır. Okuyucu kadına çağırdığı evlerden mendil, havlu, kumaş, para ve yiyecek gibi şeyler verilir. Köy kâhyası da muhtelif yerlerde bağırarak düğünü ilan eder. (Artun,1998:4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Çeyiz götürme düğünün birinci günü öğleden sonra götürülür. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Çeyiz bir gün önceden götürülür. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Şimdilerde bir hafta önceden götürmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Çeyiz, kamyon ve traktörlerle götürülür. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri kız, çeyizle beraber gitmezdi. Şimdi kız çeyizle birlikte gitmektedir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- Kız tarafı çeyizi dizmeye gittiğinde erkek tarafı öğlen yemeğini onlar için özel hazırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Çeyiz olarak gelen okuntuluklarla beraber el işlemleri, masa örtüsü, perdeler, halılar mutfak eşyaları vs götürülür. Erkek tarafı çeyize gidenleri, özel araçla geri getirir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kızın çeyizi götürülürken çeyizlik eşyaların dışında, kızın babasının evinden stil, tabak, kaşık gibi bazı eşyalar alınır. Alınan bu eşyalar tekrar kıza verilir. Kızın gözü arkada kalmasın diye bu eşyalar alınır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Çeyizler daha önceleri atla götürülmekte idi. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Gelinin, görümceleri atın başından ve kuyruğundan tutar. Gelin de atın üstünde gider. Çeyiz gelinle birlikte giderdi. Görümceleri atın etrafını sarmasının sebebi ise eğer birisi atın kuyruğundan kıl koparır, kopardığı bu kılla muska yaparsa erkekle kız evlenememesinden korkulmuş. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Çeyiz düğünün birinci günü öğleden sonra götürülür. Çeyiz, transit, taksi, kamyon ve traktörlerle götürülmektedir. Çeyiz bazen bir gün önceden götürülür. Şimdilerde bir hafta önceden götürülmektedir. Çeyizler daha önceleri gelinle birlikte atla götürülürdü. Gelinin görümceleri atın başından ve kuyruğundan tutar. Gelin de atın üstünde giderdi. Görümceleri atın etrafını sarmasının sebebi ise eğer birisi atın kuyruğundan kıl koparır ve muska yaparsa erkekle kız evlenememesinden korkulmuş.

Kızın çeyizi götürülürken çeyizlik eşyaların dışında, kızın babasının evinden stil, tabak, kaşık gibi bazı eşyalar alınır. Alınan bu eşyalar tekrar kıza verilir. Kızın gözü arkada kalmasın diye bu eşyalar alınır. Kız, önceleri çeyizle beraber gitmezken şimdi ise çeyizle birlikte gitmektedir. Kız tarafı çeyizi dizmeye gittiğinde erkek tarafı öğlen yemeğini onlar için özel hazırlar. Çeyizde okuntu olarak toplanan eşyaların dışında kızın işlediği el işlemleri, masa örtüsü, perdeler, halılar mutfak eşyaları vs. götürülür. Gelinlik kızın gözetiminde ev düzenlenir. İşler bittikten sonra erkek tarafı çeyiz dizmeye gidenleri özel araçla geri getirir.

1.1.2.4.3.Kına

a. Türk Halk Kültüründe;

Kına âdeti çok yaygındır. Türk inançlarında seçilmiş, adak edilmiş olanı gösterme inancına göre kına işaretini taşıyan canlı ve cansız tüm varlıkların kutsallığına inanılır, onlara dokunulmaz. Bunlara dokunana uğursuzluk geleceği inancı yaygındır. Bunlar adanmışlar, bir tür koruma altına alınmışlardır. (Kalafat, 1990: 51)

Kına yakılırken gelinin ve güveyin avucuna konan para kısmet içindir. Onları ömür boyu kötülüklerden koruyacağına inanılır. Bir tür saçıdır. Gelme kına yakılırken başına al örtülmesi, al basmasından korunmak içindir. Kötülük ve nazardan korunmak için gelinin yüzü örtülür. Bazı köylerde kına öncesi gelin ve güveyin iki rekât namaz kılması eski Türk inançlarıyla İslamiyet'in nasıl iç içe yaşadığının göstergesidir. (Artun,1998:4–28)

Geline kınayı kocası ölmemiş ya da kocasından ayrılmamış bir kadın yakar. Kınada ağıt yakmak, gelini ağlatmak Anadolu'nun birçok yerinde görülen bir gelenektir. Düğünde kızın bir daha dönmemesi üzerine ağıt söylenir. Ağıt söylenirken kızın annesi, babası, yengesi ve kardeşleri kızla yas edip sarılarak ağlaşırlar. Kına gecesinde ağlamayan kız ayıplanır; çünkü kızın ağlamaması kızın anne ve babasını unutacağı olarak yorumlanır ve bu tavır saygıyı aşan tutum olarak görülür. (Altun, 2004: 265–268)

Kına yakma geleneği ile ilgili birçok halk inanışının olduğu görülür. Örneğin; Bartın'da kına gecesinde gelinin avucuna konulan kınaların içine gümüş ve altın para konur ve paralar geline verilir. Erzurum'da kına gecesinde ve düğünde ayna bulundurulması halinde bolluk olacağına inanılır. Gaziantep'te evlilik çağına gelmiş kızların kınaya katılmasıyla kısmetlerinin açılacağına ve iyi bir evlilik yapacağına inanılır. (Altun, 2004:265)

Hatay'da, gelin kınası yakacak kadın, oğlan evinden gönderilir. Isparta'da genç kızlar gelinle aynı giyimlidir. Gelinin belinde gümüş kemer, saçlarında sırma teller, başında poşu olur. Çivril'de kına gecesi eğlencelerinde “Arap Oyunu” gibi oyunlar oynanır. Sabaha karşı acıkanlara “yat geber” yemeği verilir. Kastamonu'da, kınada gelme para ve eşya hediye edilir

Tekirdağ'da genellikle cuma günü gecesi, kız evinde ana kınasını kutlamak üzere toplanılır. Konuklar gelin evinin en yakın komşuları, akrabalarıdır. Bazen kınaya oğlan tarafından kızlar da gelirler. Mevsim yazsa dışarıda, kışsa içeride toplanılır. Gelin kına gecesinde gelinlik giymez ya nişan elbisesini ya da başka bir elbise giyer. Gelin kızın

başı mum çiçekleriyle süslenir. Bazen kına gecesi için “ince çalgı” tabir edilen keman, cümbüş, darbukadan oluşan çalgıları çalan çalgıcılar tutulur. Çalgıcı tutulmazsa kızların çaldığı darbuka eşliğinde türküler söylenir, oyunlar oynanır. (Artun, 1998:4–28)

Kına yakılmadan önce, genç kızlar çeşitli kılıklara girerek oyun çıkarırlar. Mani atışırlar. Kına gecesinin son saatlerine doğru gelme kına yakılır. Kına yakılacağı zaman gelini bir sandalyeye oturtup yüzünü kırmızı greple örterler. Gelin bu sırada ağlamaya başlar. Eğer ağlamazsa kınanır, ayıplanır. Gelinin kinasını yengeler yakar. Kına yakmadan önce gelinin omzuna bir mendil koyarlar. Gelinin ellerine ve ayaklarına kına yakarlar. Gelinin ellerini, gelinin çeyiz sandığından çıkarılan oyalı kına bezleriyle sararlar. Kına yakılırken kızlar kına vurma türküsünü söylerler. Eğer gelin uzak bir yere gidiyorsa kına yakılırken hasretliği, gurbetliği anlatan türküler söylenir. Gelini kına için bağlanmış elleriyle oynatırlar. Kına yakılırken para yapıştırırlar veya gelinin avucuna para koyarlar. Gelinin arkadaşları gelinin yanında kalarak sabaha kadar eğlenirler, hiç uyumazlar. Güneş doğmadan önce çalgılar çalınarak köy içinde yakın bir çeşmeye gidilir. Gelinin annesi ve babası genç kızlara gelinin kinasını yıkatırlar. Gelinin avucundan çıkan paraların bir kısmını arkadaşlarına verirler, bir kısmını ise gelinin sandığına ve damadın cebine kismetini açsın diye koyarlar. (Artun, 1998:4–28)

Tekirdağ’da oğlan evi cumartesi günü sabahtan kız evini kadın berberine götürür. Köyün bütün genç kızlarının saçları yapılır. Akşam için ince çalgı tutulur. Gelin o gece gelinlik giyer. Öğleye kadar iş biter, kızlar düğün evine dönerler. Bu sırada gelin salınması için davetliler toplanmıştır. Ağır bir müzik çalar. Bu müzik daha çok “Kırmızı Gül” türküsüdür. Ortaya bir sandık sandığın üzerinde bir içi su dolu bozuk paraların bulunduğu bir tas konur. Önde başında yeşil bir başörtü bulunan gelin ve kollarında iki yenge arkada ikişer ikişer grup olmuş kızlar tasın etrafında üç defa dönerler. Gelin üçüncü turun sonunda sandığa bir tekme vurur. Tas devrilir, bozuk paralar etrafa saçılır. Çocuklar bu paraları kapışırlar. Gelin önce yengelerin sonra davetlilerin ellerini öper. Cumartesi günü öğleden sonra oğlan tarafı kız evine gider. İki tarafın davetlileri bir araya gelir. Davetlilere akşam kız evinde yemek verilir. Köy halkı ve davetliler oyun alanında toplanırlar. Bu arada gelin davetliler gelene kadar kız tarafının bulunduğu bölümde oturur. Kızlarla oynar. Sonra gelin annesinin elini öper. Biri anne biri baba tarafından iki yenge kollarından tutarak gelini annesine getirir. Anne kızına takısını takar, yenge kadınların boynuna ikişer metre basma asar. Ayrıca mumlu taşı taşıyan fike kadına (düğün çağrısı yapan kişi) da iki metre basma asar (Artun, 1998:4–28).

Karşı tarafta oğlanın yengeleri el çırparak gelini istediklerini belirtirler. Yengeler

gelinin koluna girerek kaynanasına getirirler. Kaynana gelinin ayağına ipekli bir elbise yayar. Gelin bunun üzerinden geçerek kaynananın önüne gelir. Kaynana gelinin yüzünü açar, başının üzerinden şekerle karışık bozuk para saçar. Bir şekerin yarısını kendi yer, diğer yarısını geline yedirir. Sonra takısını takar, gelini getiren yengelere ve yiğitbaşı fike kadına hediye verir. Yerinden kalkarak yerine gelini oturtur. Oğlan tarafının yengeleri gelini hemen kaldırır. Çevredekiler alkışlarlar. Gelini başka yere oturturlar. Gelen hediyeler bir yorgan çarşafının içinde toplanır. Yiğitbaşı kadın hediyelerin tek tek kimlerden geldiğini söyler. Düğün bitmeden peksimet (bir tür ekmek) dağıtılır, yanında şeker, kuru üzüm, fındık, fıstık verilir. (Artun,1998:4–28)

Ülkemizin hemen her yöresinde geleneksel kesimde gelin olacak kız, gelin alma gününden bir gün önce, ana evindeki son gecesinde yapılan törenle eline, ayağına veya başına, ensesine kına yakılarak manilerle türkülerle övülür ve ağlatılır. Kına gecesinde gelinin ağlaması gelenektir. Kına gecesindeki törenler, oğlan evinden gelen kınacılarla kız evinin yakınları arasında olur. Genellikle kadınlar arasında yapılan bir törendir. Bazı bölgelerde, kına günü oğlan evinden gelen kınacılarla çeşitli zorluklar çıkarılır, şakalar yapılır, cezalar kesilir. Kınada genç kızlar, evlenecek arkadaşlarına eşlik eder, birlikte oynarlar. Kına gecesinde, oğlan evinden getirilen kına yoğrulur, oğlan evinden getirilen çerezler, gelen konuklara dağıtılır. Bu arada, kimi bölgelerde aynı gün, kimi bölgelerde de kız kinasından bir gün önce, oğlan evinde erkekler arasında da oğlan kinası yapılır. Oğlanın serçe parmağına kına yakılır, türküler söylenir, oyunlar oynanır. Kimi zaman içeride kadınlar eğlenirken, dışarıda da erkekler eğlenir.(Karakaş, 2005:54)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde kına gecesi şu şekilde yapılmaktadır.

- Kına gecesi, kız evinde ve erkek evinde ayrı ayrı olur. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Önce kızın kinası yakılır. Kızın kinasını yakanlar oğlan evine geldikten sonra oğlanın kinası yakılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Erkeğin evi, kız evinden uzak ise erkeğin kinası, kız kinasına gidenleri beklemeden yakılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kına gecesi son zamanlarda kız ile erkeğin birlikte yapılmaktadır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- Kına yakılırken erkeğin kinasını erkek arkadaşları, kız kinasını kızın arkadaşları yakar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kına için masa ve sandalye getirilir. Damat ve sağdıç oturur. Diğerleri ayakta kınayı seyrederek (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- “Kınayı Getir Anne” türküsünü sesi güzel olan bir kişi tarafından söylenir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kınanın yoğrulduğu tepside mumlar yakılır, sırasıyla bu tepsi el değiştirerek oyun oynanır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Oyun oynanırken misafirler kına tepsisinin içerisine damada harçlık olsun diye para koyarlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Sağdıç, oğlanın sağ parmağına kına yakar, üzerine para yapıştırır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kızın eline kına yakılırken önce kız elini açmaz, biraz naz yapar. Kızın eli açılmıyor derler. Daha sonra altın getirilir. Kız avucunu açar. Altın altta kalacak şekilde avucuna kına yakılır. Yeni bir mendil ile kızın eli sarılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Önceleri kızın parmağına altın olarak yüzük takılırmış. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kına tepsisine atılan hediyelerden, altınları kız, paraları erkek alır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kına yakılırken damadın ayakkabısı hile ile çalınır. Daha sonra ayakkabıyı para ile tekrar sağdıç satın alır. Damada geri verilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Eskiden kınaya gidilirken kına davarı ve bir aşçısı da götürülür. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kınacılar geldiğinde köye giriş yapamazlar. Dayı, amca, kardeş yolu adı altında bir miktar para verdiklerinde köye girerlerdi. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Eskiden erkek tarafından gelenleri küle oturtmak, kafalarına yumurta atmak, iğne batırmak gibi sert şakalar yapılırmış. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Kına gecesinde karşılıklı maniler söylenir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- Geceleri, kadın kılığına giren erkekler köçek oyunu oynarlar. Ya da erkekler deve oyunu oynarlar. Bu deve oyununa sinsin oyunu da denir. Gece vakti cirit oyun da oynanır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri kına yakılırken “analı babalı yoğrulsun öksüz yoğrulmasın” diye anne ve babalarda kınada hazır bulunur. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri kızın kınası yakılırken erkek evinden mendil ya da bez getirilir. O bez ya da mendille kızın eli bağlanır. Ertesi gün kız, elini yıkadıktan sonra erkek tarafı o mendil veya bezleri geri alır eve götürür. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Yörede kına gecesi, düğünün ilk günü akşam yapılır. Gelen misafirler akşam vakti belli bir zamana kadar oyun oynadıktan sonra düğünün yavaş yavaş sona ermesine yakın kına yakılır. Çünkü kına yakıldıktan sonra ekser misafirler eve gitmektedir. Bu kalabalığı dağıtmamak için kına yakma işi gecenin son kısmına bırakılır. Kına yakılırken erkek tarafının kınasını erkek arkadaşları, kız tarafının kınasını kızın arkadaşları tarafından yakılır. Gece vakti belli bir süre davul zurna ya da orkestra eşliğinde eğlenilir. İlerleyen zamanlarda kına için masa getirilir. Masanın üstüne örtü atılır. Havlu, su, kına, çiçek masaya konur. Damat ve sağdıç için sandalye getirilir. Diğer misafirler biraz daha uzaktan oturdukları yerden izlerler. Damat veya gelinin etrafını arkadaşları tarafından sarılır. Davul, zurna çalmaya devam eder. Daha sonra gelenler biraz oynadıktan sonra “Kınayı Getir Anne” oyunu çalmaya başlar sesi güzel olan bir kişi de bu türküyü söylemeye başlar. Sağdıç kınayı yavaş yavaş yoğurur. Sağdıç kınayı yoğururken birisi de eline su döker. Kına yoğrulduktan sonra mumlar yakılır. Belli bir süre oynandıktan sonra sağdıç oğlanın sağ parmağına kına yakılır. Üzerine para yapıştırılır. Paranın üstünden yeni bir mendil ile bağlanır. Kına yakılırken damadın ayakkabısı hile ile çalınır. Daha sonra tekrar sağdıç satın alır. Kınanın yoğrulduğu tepsi, sırasıyla el değiştirerek oyun alanında oynanarak dolaştırılır. Daha sonra misafirler kına tepsisinin içerisine para koyarlar. Kız ve oğlanın kınası birlikte yapılıyorsa kızın kınası da oğlanın kınasıyla birlikte yakılır. Kızın kınası da şöyle gerçekleşir. Kız avucunu açmaz. Avucunu açması için altın ister. Altın verildikten sonra avucunu açar. Altın altta kalacak şekilde avucunun içine kına yakılır ve yeni bir mendil ile sarılır. Daha önceleri kızın parmağına yüzük takılırdı. Kınada takılan okuntulardan paralar erkeğe verilir. Altınlar kıza verilir. Eskiden düğüne gelen herkes kına tepsisine para atarken, Şimdi bunda azalma var. Son zamanlarda genellikle kızın ve erkeğin

kınası birlikte yapılmaktadır. Kına gecesinde eskiden karşılıklı maniler söylenirken. Bu adet şu an kalmamış.

1.1.2.4.4.Gelin Alma

a. Türk Halk Kültüründe;

Geleneksel kültürde kına gecesinin ertesi günü gelin alma günüdür. Gelin alma günü, düğün başladıktan sonra geçen üçüncü veya dördüncü güne rastlar. Bu gün genellikle pazar günüdür. Pazar sabahı erkenden kız evinde gelin çıkarma, oğlan evinde gelin alma hazırlıklarına başlanır. Kız evi, kızını yeni yuvasına uğurlayacağı için hüznü, oğlan evi ise, aileye katılacak yeni birey için heyecanlı ve mutludur. Kız evinde sessizlik, oğlan evinde eğlence egemendir. Oğlan evinden konvoy olarak hareket eden gelin alıcılar, öğle olmadan eğlence ve oyunlarla, davul zurna ile kız evine gelirler. Evin önünde oyunlar oynar, halaylar çekerler. Bu günde, kız evinden kimse oyunlara katılmaz. Pek çok yörede kız evine yaklaşan gelin alıcılara, kız tarafı, çeşitli oyunlar yapar, zorluklar çıkarır. Gelin alıcılar geldikten sonra gelin hazırlanır, ailesi ile vedalaşır ve ana evinden koca evine uğurlanır. Gelin, ana evinden uğurlanırken, bahtının açık olması, yeni evine bağlanması, uğur ve bereket getirmesi amacıyla annesi ve yakınları tarafından, geline çeşitli pratikler uygulanır. Gelin alıcılar, gelini aldıktan sonra konvoy halinde davul zurnalarla mahalleyi veya köyü veya şehri dolaşırlar, gelini yeni evine türkülerle, oyunlarla, eğlencelerle getirirler. (Başçetinçelik, 1998: 199).

Köylerde gelin almak, kız ve erkek tarafının birbirlerini türkü ve manilerle bastırmaya çalıştıkları bir yarışa dönüşür. Kız evi, erkek tarafını bastırmak için daha bir coşkulu türküler söyler, maniler atar. Kız evine karşılık erkek tarafı ayakta dikilir, “Altımıza yatak istiyoruz.” derler. Oyunlar oynanır, karşılıklı atışmalar yapılır. (Altun, 2004: 293)

Tekirdağ’da pazar sabahı gelini almaya gidecek olan alay arabalarını oğlan tarafı hazırlar. Kız tarafı da kızın eşyalarını gönderme hazırlıkları yapar. Alay arabalarının üstleri renk renk kilimlerle sarılır. Arabalar kapalı hale getirilir. Arabaların sayısı 6–15 arası değişir. Gelinin bindiği araba en yakın komşusunun arabasıdır. Son zamanlarda bu arabaların yerini özel taksi, minibüs ve traktörler almıştır. Gelin arabasına güveyin komşuları ve hala, teyze ve yenge gibi yakın akrabaları binerler. Çalgılar öndedir, bunların ardında gelin arabası ve diğer arabalar güle oynaya kız evine doğru yola çıkarlar. Alayda gençler içki içerler. Gençlerin başı alay bayrağını taşır. Bayrağa oğlan

tarafından elbiselik kumaş asılır. Kızın evine gelince çalgılar bir yanda durarak çalmaya devam ederler, kızın babası, yakınları ve komşuları arabaları karşılarlar, önde bulunan gelin arabasını içeri alırlar. Gelini arabaya bindirmek için akrabalar, komşular ve köylüler evin avlusunu ve dışını doldurmuşlardır. (Artun,1998:4–28)

Gelin alayı gelince köyün gençleri arabanın tekerleklerini, boyunduruğunu çıkarır, saklarlar. Bir miktar para almadan bunları vermezler. Diğer yanda gelinin akrabaları bir odada toplanırlar. Evi terk edecek gelin kıza son kez ellerini öptürürler. Geline para verirler. Gelinin amcaları, dayıları takılarını takarlar Gelinin yengeleri de birer havlu verir. Gelinin babası gelini arabaya bindireceği zaman gelinin beline kırmızı bir kurdeleyle üç defa sarar. Buna “ kuşak kuşatma” denir. Alaya atlarıyla katılan gençler gelin arabasının önünde dururlar, mendil veya çevre isterler. Gençlerin bu arzuları gelinin bu iş için hazırlanmış bohçasından karşılanır. Alay köyün dışında uygun bir alanda durur. Çalgılar “koşu havası” çalmaya başlarlar. Atlı gençler at koşusuna geçerler. Koşu menzili 3–4 km.dir. Verilen işaret üzerine koşu başlar. Birinci gelen atlı, gelinin arabasına gider. Gelin alayının geldiğini müjdeleyen koşu yastığını alır ve damadın evine yollar. Öte yanda bahçede traş edilmekte olan damadın sağdıcı koşuda birinci gelen atlının elinden bu yastığı alır, hediyesini verir. Yastık uygun bir yere konur ve günün hatırası olarak saklanır. (Artun,1998:4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Kırıkhan yöresinde gelin alma düğünün son gününde yapılmaktadır. Sabah erken kalkılır. Misafirlere sabah kahvaltısı verilir. Kahvaltıdan sonra davul-zurna ya da orkestra belli bir makamla çalmaya başlar. Bu makama oyun makamı değildir. Bir bakıma yakın çevreleri düğün evine çağırma davetidir. Düğün evine davetli misafirler gelmeye başlar. Gelen misafirleri düğün sahibi karşılar. Düğün sahibinin yanında bir davul ve zurna hazır bulunur. Gelen her misafir için hoş geldin makamı ile davul-zurna çalar. Sabah, saat dokuz civarı halay kurulur, oynamaya başlanır. Öğlene yakın hemen hemen bütün misafirler gelmiştir. Halaylar kurulmuş, oyun oynanmaktadır. Gelin ve damat ile birlikte bir iki arkadaşları da sabah erken saatte, kuaföre gider, süslenirler. Kız gelinliğini, damatta takım elbisesini giyer ve fotoğraf çekilirler. İşleri bittikten sonra gelini ve arkadaşlarını gelinin evine bırakırlar. Damat, gelin arabasıyla eve gelir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Damat evinde öğlen olunca yemekler yenilir. Öğlen yemeği hazırlığı sabah erken

saatte başlar. Düğün sahibinin maddi durumuna göre 3-5 tane koyun kesilir. Kesilen koyunların bir ya da iki tanesi “dövme” yemeğine konur. Bir tanesi pirinç pilavı üzerine konur. Bir tanesi dolma ve sarmaya konur. Bir koyun da kuru fasulyeye konur. Bu yemeklerin yanı sıra ayran çorbası, salata, cacık, ayran ikram edilir. Misafirlerin su ihtiyacını karşılamak için su tankerleri hazır bulundurulur. Yemek için kullanılan su tankerleri yemeğin yapıldığı yere bırakılır. Biter bitmez doldurulur veya dolu olan ile değiştirilir. İçme ihtiyacını karşılamak için hazır bulundurulan su tankerlerine, buzhaneden getirilen buzlar konur. Su dağıtmayla görevlendirilenler suyu buradan alıp dağıtırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

- Yemek yenilmeden önce masalar kurulur. Davulcular 15-20 dakika misafirleri okuntuya davet eden özel bir makamla çalmaya devam eder. Okuntu vermek isteyenler masaya gelir otururlar. Akrabalar ve kirve baş tarafa oturur. Akraba olmayan misafirler ise bunlardan sonra oturur. Akrabaların yan yana oturmasının sebebi takacakları okuntunun diğerlerine göre fazla miktarda olmasından kaynaklanıyor. Davulcu, teker teker isimleri söyler. Kimin ne kadar okuntu taktığını ilan eder. Büyük meblağda okuntu takandan davulcu mutlaka bahşişini alır. Okuntusunu en son veren kişinin okuntusunu da davulcu vermez ağzına koyar. Sonra da cebine koyar. Kadınlardan okuntusunu vermek isteyenler varsa davulcu en son bunlara seslenir. Kadınların oturduğu tarafa yönelir. Onların verdiği okuntuyu da ilan eder. Eskiden düğün sahibi kahve satın alır. Fakir olan birisi düğün boyunca kahve yapıp misafirlere dağıtır. Şaba yapılırken kahve yapıp dağıtana da ayrıca para verilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Önce erkeklere yemek verilir. Erkekler kalktıktan sonra masalardaki yemek hemen kaldırılmaz. Küçük çocuklar gelir yarım kalan yemekleri yer. Daha sonra kadınlar için sofraya yenilenir. Kadınlar da yemek yedikten sonra gelini almaya gitmek için hazırlık yapılır. Bütün arabalara sıraya girer. Misafirler arabalara biner. Gelin arabası önde diğer arabalar arkada olmak şartıyla gelin almaya giderler. Düğün boyunca kamera bütün bu gelişmeleri kayda alır. Gelin almaya gidilirken çekim yapan kamera en önde olur. Seyir halinde olan gelin arabasını kayda alır. Bu arada silahlar sıkılır. Arabalar kornaya basar. Gelin evine geldiğinde 10-15 dakika oyun oynanır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

- İçerde kurdele baēlama ve vedalaēma töreni yapılır. Gelinin erkek kardeēi eēer yoksa yeēeni gelip kırmızı kurdeleyi iki defa baēlayıp çözer. ncsnde baēlayıp gelinle vedalaēır. Daha sonra gelin akrabalarıyla sırasıyla vedalaēır. nce anne-baba, bacı-kardeē, akrabaları ve yakın arkadaēlarıyla vedalaēır. İçerde hüzünlü bir hava oluēur. Gelin evden çıkmadan önce gelinin küçük kardeēleri kapının arkasında durup kapıyı açmazlar. Bahēiēlerini aldıktan sonra kapıyı açarlar. Kardeēlerden bir tanesi de gelinin sandıēı üzerine oturur. O da bahēiē aldıktan sonra sandıēın üzerinden kalkar. Son zamanlarda kapı arkası ve sandık üstüne oturma âdeti çok azalmıētır. Gelinin erkek kardeēleri gelinin koluna girer, gelini dıēarı çıkarırlar. Gelini arabaya kadar götürüp bindirirler. Eēer gelinin akrabaları müsaade ederse gelin halaya alınır, bir-iki tur döndükten sonra arabalara binilir. Gelin halayda oynarken daha önceleri damadın halaya girmesine izin verilmezdi, ēimdi gelin ve damat birlikte halaya girmektedir. Gelin sandıēı, çeyiz ile birlikte gönderilmez. Gelini almaya geldiklerinde gelin ile birlikte götürülür. Gelin eve getirilir. Gelin konvoyu doērudan eve gitmez yolda biraz dolaētırılır. Yolda gelini görmek isteyen varsa konvoyun önünde durur. Konvoy durur. Geline bakarlar. Bazıları da konvoyun yolunu keser harçlık aldıktan sonra yolu açar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Mevlitli dēnlerde ise dēnn son günü saat on civarı hocalar gelir, ellerinde deflerle ilahiler söyler. Kur'an okur. Gelen misafirlere dēn ile ilgili vaaz eder. Ateē zerine atılan buhur bir, iki yerde yakılır. Oturan misafirlerin n tarafında dolaētırılır. Herkes bunun ttssn üzerine doēru gelmesini ister. Çünkü buhurun dumanı nazara iyi geleceēi inancı vardır. Ayrıca buhurun güzel bir kokusu da vardır. Eēer duman gelmiyorsa avuçlarıyla kendisine doēru alıp koklarlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri gelin almaya gelindiēinde damat, gelin evine götürülmez. Gtrlse bile köyün dıēında veya gelin evinin uzaēında bekler. Eēer damat, gelin evine giderse kayınbabası veya yakın akrabaları tarafından kovulur. Fırça atılır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Önceleri gelin almaya atla gidilir. Gelinin bindiēi at süslenir. Atın önünde birisi büyük bir ayna tutar. Birisi de bayrak tutarak gelin almaya giderler. Saēdılar atın baēını ve kuyruēunu bırakmaz. O ēekilde gelin almaya giderler. Eēer birisi

attan bir tüy alır ve muska yapıp bağlarsa gelin ve damat evlenemez. Bu tüyleri alan kişi muska yapar yaptığı muskayı üzenginin içerisinden geçirirse damadın iktidarı elinden alınır ve evlenemez. Gelin, ata sağdan bindirilir. Bunu için sağdıçlar çok dikkatli olurlar Soldan indirilirdi. Gelin almaya gidilirken giden yoldan geri gelinmez. Başka yoldan eve gelirler. Kırk, elli atla gelin götürülürken köyün çobanı düğün alayının  n n keser.  oban hakkını ister. Sürüden iri bir koç alır. D ğ nc lerin önünü keser. Gelinin bu ko u kaldırmasını ister. Gelin bu ko u kaldırırsa bahşış almaz. Eğer kaldıramazsa mutlaka bahşışını alır. Düğün sahipleri genelde gelinin attan inmesini istemezler. Çobana bahşışını verip gönderirler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Yörede damat tarafı, gelin almaya kalabalık bir şekilde gidilir. Konvoy oluşturulur. Kameraman  ekim yapmak için en önde gider. Gelin arabası konvoyun önündedir. Diğer arabalar da gelin arabasını takip eder. Gelin evden çıkmadan önce bütün ailesiyle ve arkadaşlarıyla vedalaşır. Gelinin kardeşleri, geline kurdeleyi bağlar. Kapı arkası, sandık üstü bahşışleri daha önce alınırken şimdi bu adet terk edilmiştir. Damat gelini arabaya alır. Konvoy şeklinde gezdirilir. Daha sonra eve getirilir. Önceleri damat köye ya da gelinin evine yaklaştırılmazken. şimdi bu adet de kalkmış durumda.

1.1.2.4.5.Gelin  ndirme

a. Türk Halk Kültüründe;

Gelin oğlan evine geldikten sonra arabadan inmeden önce kaynana veya kayınbaba indirmelik veya  zengilik olarak adlandırılan bir hediye vermek zorundadır. Bu hediye ailelerin varlık durumuna göre değişmekle birlikte tarla, ko , koyun vs. olabilmektedir. Bazen etraftakiler kaynanaya “ne bağışladın?” veya “gelinin ayağı topal inmiyor” sözlerine karşılık “oğlumu bağışladım” veya “ko  gibi oğlan bağışladım” karşılığını verdiği olur. (Santur, 2004: 10)

Gelin daha arabadayken doğurgan olmasını sağlamak amacıyla kucağına  ocuk verilir. Gelin arabadan indirilmeden önce orada bulunanlar hocanın eşliğinde dua okurlar. Duadan sonra gelinin dayanıklı ve sağlam olması amacıyla ters çevrilmiş kazana ve üzerindeki kaşığa bastırarak kaşığı kırması sağlanır. Yine sağlam ve dayanıklı

olması için saca, hayvan derisinden yapılmış kendire bastırılır. Ayrıca koyun gibi uysal olması dileğiyle koyun postuna bastırılarak indirilmesi de yaygın bir uygulamadır. Gelin arabadan indirilirken kurban kesilir, kanı gelinin alınına sürülür, kanın üzerinden atlatılır. Gelinin kötü huylarının yok edilmesi, söz dinleyen bir ev kadını olmasını sağlamak amacıyla evin damı üzerinden çömlek atılarak kırılır. Bazen de geline bardak kırdırılır. Geçimli olsun, tatlı olsun diye gelin kapıya kadar yol üzerine yağ bal karışımı döker. Gelin kapının önüne geldiğinde duvağı açılarak yine aynı amaçlarla ağzına yağ bal sürülür, tatlı yalatılır. Gelin yeni evinde kalıcı olsun diye gelin ya da etraftakiler eşige, duvara ya da kapıya bir çivi çakarlar. Gelin eşikten inerken bardak veya testi kırar, eşigi öper ve eve sağ taraftan girdirilir. Eşige konan demir veya ateş üzerinden gelin atlatılarak sağlam ve dayanıklı olması, kötü güçlerden temizlenmesi sağlanır. Ayrıca gelin kapıdan girerken yol üzerine yastık, oklava vb. eşyalar konur. Gelin bunları alıp yukarı çıkarsa anlayışlı, bilgili; bu eşyaları görmezden gelerek giderse anlayışsız, bilgisiz olduğuna kanaat getirilir. (Santur, 2004 b: 10)

Bolu’da gelin, baba evinden çıkmadan, genç kızların bahtlarının açılması için verdikleri makarayı, oğlan evine girene kadar açar. Törenle kız evinden alınan gelin, davul zurna eşliğinde düğün günü oğlan evine geldiğinde, oğlan evinde bekleyenler onların gelişi şerefine silah atarlar. Gelin, arabadan inmeden önce, içinde para, buğday, üzüm, şeker dolu olan testi, bolluk, bereket ve ağız tatlılığı getirsin diye çatıdan arabanın tekerleğine doğru atılır. Çevredekiler, testinin içindekileri kapışırlar. Ayrıca, ayağının altına, düğün yemeği için kesilen koyunun postu serilir. ‘Her söyleneni yapan, munis, yumuşak huylu bir gelin olsun diye gelin, bu postun üzerinde yürütülür. Damat ve gelin, oğlan evine girmeden önce, kendileri için kesilen kurbanın kanı alınlarına sürülür. Daha sonra, ‘bir an önce çoluk çocuğa karışsın, evleri şenlensin, soyları sürsün ‘diye gelinin kucağına kundakta bir oğlan çocuğa verilir. Arabadan inen gelme, kayın pederi bir koç verir. Gelin koçu kaldırılabirise, hem koçu alır hem de gücünü kuvvetini çevresindekilere ispat etmiş olur. Gelin eve girerken, yeni ailesine bereket getirmesi dileğiyle bir kolunun altına Kur’an-ı Kerim diğerine de ekmek verilir.(Eker,1998:26–27)

Yörüklerde ise gelin attan indirilir. Damat gelinin koluna girer, yavaş yavaş kapıya doğru giderlerken gelin içi su dolu bir ıbrığı (ibrik) devirir, döker. Kapının üst pervazına bir kaşık yağ sürülür. Alkışlar arasında gelin odasındaki sandığın üstüne oturturlar. Damat gelinin yüzünü açar, gelme yüz görümlüğü vererek odayı terk eder. (Artun,2005:166)

Yörükler arasında az da olsa düğün adetlerinde farklılıklar vardır. Tecirli

aşiretinin kaynak kişisi düğün adetlerinin bir bölümünü şöyle anlatıyor. İstenilen kız, ailesince verilince kız ailesine başlık verilir. Alınan başlıkla kıza çeyiz alınır. Komşu ve akrabalara hediye verilir. Kınacı gelince “Asma-Kesme” yapılır. Sucuk, lokum, çerez alınır. Bir çuha üzerine serilir. Bir kapla herkese çerez dağıtılır. Sinsin ateşi kurulup oynanır. Ardından güreş tutulur. Güreşi kazanan tokluk adı verilen davarı alır. (Artun,2005:166)

Gelinci geldiğinde, gelinin fesine yeşil, kırmızı, sarı, kara yaşmak bağlanır. Bunların üzerine tavuk tüyü takılır, alınına da ayna bağlanır. Gelinin atının kulaklarına mendil, alınına ise ayna bağlanır. Gelen gelinci atına heybe veya yular bağlanır. Terkibağı yapıp dağıtılır. Kızın evine gelmeden önce bir oğlana kız kıyafeti giydirilerek gelinin atına bindirilir. Cirit atarak kız evine gelirler. Kız evinde kız ata bindikten sonra kızın elindeki gümüş yüzüğü isterler. Bu yüzüğü damada götüren ondan bahşiş alır. (Artun,2005:167)

Gelin, oğlan evine geldiğinde, çadırın etrafında üç kez dolandırılır. Daha sonra kaynana, gelini kucağında içeri götürür. Yumurta pişirip geline yedirilir. Gelin döşeğine para atılır. Oğlana ve geline baş bağlarlar. Ortaya bir yastık konur. İki kadın gelini üç kez dolaştırıp bu yastığa oturtur. Zülûf ve perçem kesilir. Fesin üzerine altın bağlanır ve üzerine yağlık bağlanır. Tekirdağ’da alay koşudan sonra yavaş yavaş köy içine girmeye başlar. Alayın köye dönüşü ağır yapılır ve nihayet oğlan evine gelinir. Gelin arabası avluya çekilir. Diğer arabalardakiler, davetliler daha önceden yerlerini almışlardır. Oğlan damatlık elbiselerini giymiş hazır beklemektedir. Gelin arabadan indirilir. Baş al bir greple örtülüdür. Damat, damat tıraşından sonra odasına çıkar. Önde sağdıç olmak üzere gelin arabasına giderler. Bu sırada sağdıç tasın içinde bulunan şeker, fındık ve ufak paraları etrafa saçar. Bu adet yeni kurulan yuvanın, bugünkü gibi her zaman bolluk içinde yaşaması için yapılır. Damat gelinin önüne gelir, elini sıkar, önceden hazırladığı hediyesini, -bu genellikle altın ya da kâğıt paradır- gelinin göğsüne iğneler. Bundan sonra yengesinin kolunda bulunan gelininin sağ koluna girer. Bu üçlü grup kapıya kadar alkışlar arasında ilerler. Kapıdan içeri yalnız gelin ve damat girer. Güveyin arkadaşı kapıda bekler. Çalgılar bu arada “hoş geldin evimize” türküsünü çalarlar. Damat içeride bir süre eğlenir, sonra kapıda görülür. Elinde gelinin tutuşturduğu damatlık sigarası, ceket cebinde de dışarıdan ucu görünen bir çevre vardır. Sağdıç güveyin koluna girer, evin önünde bekleyen arkadaşlarının ve delikanlıların arasına katılır. Tebrik edilir. Düğünün şerefine halay çekilir. Davetliler kahve ocağına veya bir kahvehaneye giderler. Bu arada açığöz bir delikanlı damadın cebindeki çevreyi kapar. Topluluğa damadın

şekeri ve sigarası dağıtılır. Damadın çeyiz odasını terk etmesinden sonra gelin içeriden çıkartılır. Bir sandalye üzerine çıkarılarak hazır bulunanlara gösterilir. (Artun,2005:167)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Kırıkhan yöresinde gelin, damadın evine gezdirilerek getirilir. Genellikle gidilen yoldan geri gelinmez. Gelin, eve getirildiğinde arabadan hemen inmez. Önce, gelin arabasının etrafında biraz oynanır. Damadın akrabaları arabanın üzerine fıstık, şeker, buğday serper. Çocuklar serpiyen fıstık ve şekerleri kapışırlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Gelin arabadan inmez, naz yapar, hediye ister. Damadın babası ve annesi “koç gibi bir oğlan verdik” derler. Etraftakiler “o koç senin olsun, sen ne hediye veriyorsun?” derler. Kırsal kesimde gelin kıza koyun, keçi, inek, tarla, ağaç, verilir. Şehirde oturanlara ise arsa, ev, para, altın verilir. Gelin de kendisine verilen bu hediyeleri temsili bir para ile satın alır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Gelin, arabadan indikten sonra halaya alınır. Gelin halaya alındığı zaman tek ayak oyunu dedikleri yavaş tempo ile oyun oynanır. Davulcu gelir damat ile gelinin önünde takla atar. Bahşiş ister. Damat ve gelin ayrı ayrı bahşişlerini davulcuya verir. Davulcu daha sonra damadın anne ve babasından, büyük kardeşlerinden, kirvesinden, amcasından bahşiş ister. Onların önünde takla atar. Bahşişini almadan gitmez. Gelin halaydayken damadın yakın akrabaları halaya girerler. Bir kısmı da gelinin önünde elinde mendillerle oyun oynarlar. Halayda oynamazlarsa yadırganırlar. Daha sonra bayrağı eline alan kişi gelir. O da halay bitmeden damat ve gelinden damadın anne, baba ve kirvesinden bahşişini alır. Bayrağı onların üzerinde tutar. Bahşişini aldıktan sonra gider. Davulcuların veya orkestranın işi burada biter. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Gelin halaydan alınır. İçeri alınır. İçeri girmeden önce eline bir şişe ya da bardak verilir. Bunu kırması istenir. Genellikle gelinler bunu ilk seferde kırarlar. Bu kötü talihin kırılması anlamına gelir. Önceden hazırlanan koltuklara oturur. Gelen tebrikleri kabul eder. Uzaktan gelen misafirler tebriklerini sunduktan sonra evlerine gider. Yakın akrabalar hemen gitmezler. Gelinin kucağına küçük bir bebek konulur. Konulan bebeğin erkek olması istenir ki erkek oğlu olsun. Ama

kız çocuğu da konulduğunda yadırganmaz. Çocuklu kadınlardan kim daha önce davranırsa gelinin kucağına çocuğunu o koyar. Gelin ya da damat da bu bebeğe para veya altın takar. Gelin geldikten sonra ortalık sakinleşince aşçı elinde şerbet bardağıyla geline ve damada ikramda bulunur. Damat ve gelinden ayrı ayrı bahşiş alır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- Daha önceleri gelin attan indirildiğinde içeri geçirilir. Gelinin geçeceği yere bir şey serilir. Eğer gelin onu görüp kaldırır ise aile terbiyesi almıştır. Eğer onu kaldırmayıp tepeleyerek geçerse terbiyeli yetişmemiş şeklinde değerlendirilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Daha öncelere gelin attan inmeden eline iri bir kemik ya da hamur yumağı verilir. Bu kemik ya da hamur yumağını evin üzerinden aşkırtması istenir. Eğer aşkırtırsa güçlü, kuvvetli yiğit bir gelindir. Eğer aşkırtıramazsa güçsüz bir gelin bir gelindir. Bütün gelinler mutlaka o kemik ya da hamuru ev üstünden aşkırttırır. Gelin attan inmez. Hediye ister. Kayınbabası geline koyun, keçi, inek vs. verdiği hediyelerden sonra attan iner. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Önceleri gelini attan, damat indirir. Gelin indirilir indirilmez birisi gelinin indiği ata biner kaçarır. Halen uygulana adetlerden birisi de gelin eve girmeden önce eline bir bardak ya da şişe verirler. Onu evin girişinde kırar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri gelin geldikten sonra, kayınbaba ve kaynanayla konuşmaz. Ne zaman kendisine hediye alınır. O zaman konuşur. Bu yüzden yıllarca kaynana ve kayınbabasıyla konuşmayan gelinler olurmuş. Hediye olarak genellikle tam altın alınır. Gelin normal hayatında bile kayınbabanın yanında yemek yemez. Uzun senelerden sonra kayınbabasının yanında oturur yemek yer. Bazı gelinler de evin arasını bölen perdeler olurmuş o perdenin arkasından günlerce çıkmaz. Ne zaman kendisine hediye alınır o zaman oradan çıkar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Daha önceleri gelin gelirken birisi bayrağı elinde tutar, birisi aynayı tutar, birisi de gelinin üzerinde yatacağı yastığı elinde tutardı. Gelin, damadın evine geldikten sonra halayda oynar. Daha sonra bunlar gelin ve damattan bahşiş isterler. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

- Daha önceleri yemek yapan kadın, gelin geldiği zaman çömçeyi gelinin önüne uzatır. Gelin, aşçıya bahşiş verir. Daha sonra damat, kayınbaba, kaynana, kirve, vs. çömçeyi uzatır bahşiş alırdı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde gelin arabadan inmez, naz yapar, hediye ister. Kırsal kesimde gelin kıza; koyun, keçi, inek, tarla, ağaç, verir. Şehirde oturanlara ise arsa, ev, para, altın verir. Gelin de kendisine verilen bu hediyeleri temsili bir para ile satın alır. Gelin, arabadan inmeden önce üzerine çerez atılır. Arabadan indikten sonra ayağı uğurlu gelsin diye bardak kırar. Davulcuya, aşçıya, bayrak taşıyan, kucağına konulan çocuğa gelin ve damat para verir.

1.1.2.4.6.Özne Övme

a. Türk Halk Kültüründe;

Anadolu'nun pek çok yöresinde damat gerdeğe girmeden önce yatsı namazından önce gezdirilir ve eğlendirilir. Damada çeşitli şakalar yapılır. Ardından gerdeğe gireceği eve kadar şamatalarla getirilir. Kilis'te güveye “çille” gezmesi yaptırılır. Güvey arkadaşları ile gezerken, her köşe başında eğlenceler yapılır. Güveyn önündeki mendilin ucundan tutmakta olan hocalar ilahiler, kasideler, övmeler okurlar. Hocaların ardından, sağdıçlarla güvey yürür. Türküler söylenir, oyunlar oynanır. Güvey evine kestirme yoldan getirilmez, gezme en az iki saat sürer. (Kılıçkiran, 1976: 7638-7639)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde düğün bittikten sonra misafirler gider. Damadın arkadaşları onu yalnız bırakmazlar. Akşam vaktine kadar damatla birlikte gezeler. Damada şaka yaparlar. Damat yapılan bu esprilerden bazen utanır. Birlikte gülüp eğlenirler. Sağdıç, gerdekle ilgili damadı bilgilendirir. Damadın arkadaşları akşamdan sonra damadın sırtına vurarak gerdek odasına sokarlar. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

1.1.2.4.7.Nikâh/Gerdek

a. Türk Halk Kültüründe;

Düğünden sonra gençlerin bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Gerdek medeni ya da dinsel nikâhtan sonra gerçekleşir. Böylece, gelin ve güveyin evliliği yasa, din ve toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Yasalarımız, ancak devletin bu işle görevlendirdiği yetkili memurun huzurunda ve usulüne uygun olarak kıyılan nikâhı evlilik için gerekli saymaktadır. Yasalara göre geçersiz olmasına rağmen, imam nikâhı denilen dini nikâh, yaygınlığını sürdürmektedir. Kimi aileler, medeni nikâhın yanı sıra bir de dini nikâh yaptırarak evlilik birliğini kutsamış olurlar. (Örnek, 2000: 197)

Nikâhtan sonra çiftin kalacağı odaya “gerdek odası” denir. Güvey, sağdıç ve arkadaşları tarafından şamatayla gerdek odasına sokulur. Geleneğin ve dinseliliğin ağır bastığı yerlerde, güvey başkalarıyla birlikte namaz kıldıktan sonra ilahiler arasında gerdeğe sokulur. Gelinle güveyin karı-koca oldukları geceye “gerdek gecesi” ya da “zifaf gecesi” denmektedir. Ülkemizde son yıllarda, özellikle kentlerde, ekonomik durumu elveren kimseler gerdek gecesini evlerinin dışında bir otelde veya başka bir kentte geçirmektedirler. Buna yaygın adıyla “balayına çıkma” denmektedir. (Karakaş, 2005:58)

Gelinin yanında gerdek gecesinde bir yenge bulunmaktadır. Yenge, gelin ile güveyi el ele tutuşturup gelini güveye teslim ettikten sonra dışarı çıkar. Bu arada gelin hiç konuşmaz ve güvey, gelini konuşturmak için çeşitli yöntemlere başvurur. Güveyin gelini konuşturmasının tek yolu ise “yüz görümlüğü” denilen hediye vermesidir. Bu arada gelin ayakta beklerken güvey iki rekât namaz kılar. Kızla gelen yenge birleşmenin işaretini aldıktan sonra kız evine gidip müjdeyi verir. (Santur, 2004 b: 12)

Tekirdağ’da törenden sonra yalnız kalan damat sağdıçıyla çıkar, gezer dolaşır, akşam yemeğini düğün evine en yakın bir komşu evinde sağdıçla yer. Oğlan evinde düğün için gelen erkeklerle yemekli bir mevlit okutulmaktadır. Mevlit yatsıdan önce biter. Damat, cemaatle birlikte yatsı namazına götürülür. Sonra caminin imamı da dâhil olmak üzere cemaatin bir kısmı düğün evine dönerler. İmam bir dua okur. Damat ve sağdıç orada bulunanların ellerini öperler. Damat yumruklanarak gerdeğe sokulur ve topluluk dağılır. Düğün sona erer. (Artun, 1998:4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- İmam nikâhı nişan yapıldıktan sonra kıyanlar olduğu gibi düğünün son günü

akşam vakti de kıyılmaktadır. İmam, nikâhı kıymak için çağırılır. Damat ve gelin odada hazır bulunur. İmam gelinin başını örtmesi istenir. Gelin, gelinliğinin üstünde başını örter. İmam temiz bir kâğıt ister. Kâğıdın üstüne damadın ve gelinin isimlerini üst tarafa, şahitlerin adını alt tarafa yazar. Şahit olarak erkeklerden en az iki kişi gerekiyor. Geline ne kadar mehir verildiğini sorar. Bunu da kâğıda yazar. Nikâhın kıyıldığı saat ve tarihi kaydettikten sonra damada ve geline otuz iki (32) farzdan soru sorar. Bilmeyen olursa ona da kelime-i tevhit ya da kelime-i şahadeti sorar. Bilmeyen olursa bunları öğretir. Önce geline sonra damada evlenip evlenmeyeceğini sorar. Kabul ettim cevabını aldıktan sonra dua yapar. Böylece nikâh kıyılmış olur. Aslında imam nikâhı dini duyguları tatmin etmek ve biten bir işin formalitesini yerine getirmek oluyor. İmam kıydığı nikâhtan sonra düğün sahibi tarafından kendisine hediye ve para verilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

- Resmi nikâh düğün yapılmadan bir hafta, on gün önce kıyılmaktadır. Bunun için damat ve gelin gerekli tahlilleri yaptıktan sonra belediye tarafından nikâh kıyılmaktadır. Belediye başkanlarının davet edildiği salon düğünlerinde nikâhı davetliler önünde kendisi kıymaktadır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)
- Eskiden düğünler üç gün cuma, cumartesi ve pazar günleri yapılır. Nikâh da cuma akşamı yani perşembeyi cumaya bağlayan akşam kıyılırdı. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107, K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde düğün başlamadan önce resmi nikâh kıyılır. Düğün bittikten sonra dini nikâh kıyılır. İmam çeşitli sorular sorduktan sonra nikâh kıyar. Dualar eder. Nikâh olayını bir kâğıt üzerine kaydeder. Hem resmi nikâhta hem dini nikâhta görevlilere para verilir. Son zamanlarda salon düğünlerinde nikâh belediye başkanı tarafından masa başında kıyılmaktadır.

1.1.2.5. Düğün Sonrası

1.1.2.5.1. Duvak

a. Türk Halk Kültüründe;

Geleneksel kesimde, Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Adana ve

çevresinde de gerdeğin ertesi günü duvak günüdür. Ancak, Çumra'da, Harput'ta, Ovacık'ta, Sinop'ta ve Şebinkarahisar'da görülen duvak günü eğlencelerine bugün Adana ve çevresinde rastlanmamaktadır. (Karakaş, 2005:58)

Adana ve çevresinde, 50-60 yıl önce duvakta “zülûf kesme-baş bağlama” törenleri yapılırdı. Bu törende gelin yüksekçe bir yere oturtulur, eli yatkın bir kadın gelinin yüzünün iki yanında bulunan saçlarını keser, başına “dalfes” giydirilirdi. Fesin etrafı ince tülbentler, kefiyeler ve kreplerle sarılarak süslenirdi. Gelinin alnına ve duluklarına (yandaki saçlar) altınlar dizilirdi. Bir bayanın kız veya gelin olduğu giyiminden ve başından anlaşıldı. (Karakaş, 2005:58)

Gerdek sabahı bekâretini ispatlamış olan gelinlerin yüzünün ve alnının açık olduğunu göstermek için duvak açma töreni yapılarak duvağı açılır. Dış etkilerin etkisi altında olan ve dikkatleri üzerine çeken gelin, duvağı açılmak suretiyle bütün bu etkilerden de uzaklaşmış olmaktadır. Yörelere göre duvak açma, duvak serpmeye, duvak savma olarak da adlandırılmaktadır. Pek çok uygulamayı bünyesinde barındıran duvak açma seremonisinde ayrıca gelinin çocuk sahibi olması, evine bağlı, hamarat birisi olması isteği de yatarak yine sempatik büyüden yararlanılmaktadır. Gelin yüzüne al bir örtü örtülerek odanın ortasına oturtulur. Bir kız ve bir erkek tarafından duvağı açılır. Burada gelinin yüzünün erkek ve kız çocuklarına açtırılmasındaki amaç, gelinin doğurganlığını etkilemek içindir. Damada açtırılması, bundan sonraki hayatında başka kimse yer almasın, göreceği erkek sadece eşi olsun; kaynanaya açtırılmasına yönelik uygulamada da gelinin yaşamı boyunca başının bütün olması amacı vardır. Bütün bunlarda taklit büyüünün temeline dayanarak söz konusu uygulamalarla gelini istenen şekle sokmak amacı açıktır. (Santur,1997.141)

Tekirdağ’ da düğün sonrasında uygulamaların devam ettiği görülür. Bu uygulamalar şunlardır:

1- Gelin Paçası: Düğünün ertesi gün düzenlenen törene “gelin paçası” adı verilir. Gelin paçası kadın ve kızlar arasında yapılır. Bu günde gelinin gelin gittiği evin erkeklerinin karıları dallı giyerler. Diğer kadınlar normal giysiler içerisinde. Kadınlar çeşitli oyunlar oynarlar, mani türkü söylerler, eğlenirler.

2- Düğün Tatlısı Düğünden bir hafta sonra kız evi baklava, revani vs. tatlılar yapar. Gelinle damat çağrılır. Bunların yanı sıra kız ve oğlan evinden davetliler çağrılır. Yemekten sonra gençler bir odada, yaşlılar bir odada toplanır, kendi aralarında eğlenirler. (Artun,2005:169)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Bekâretini ispatlamış bir gelin, büyük bir hürmetle karşılanır. Önce silahlar sıkılır. Davetler verilir. Geline, kayınbabası tarafından hediyeler verilir. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)
- Gelin geldikten iki, üç hafta sonra erkek tarafı, gelin tarafını davet eder. Bu davete kızın ailesi ve aile büyükleri katılır. Daha sonra da kız tarafı, erkek tarafını davet eder. Bu defa erkek tarafı ve aile büyükleri bu davete katılır. Davetlere katılan aileler eli boş gitmez. Değişik ev eşyaları alıp giderler. Kızın ailesi erkek tarafını davet ederken kızın abisi, eğer abisi yoksa yeğeni, babası gider kız kardeşlerini getirirler. Kızla beraber kaynana, kayınbaba ve görümceleri de birlikte gelir. Akşam yemeği yenilir. İkramlar yapılır. Sabah olunca erkek tarafı evlerine bırakılır. Kız, annesinin evinde kalır. Erkek tarafı kaç gün izin verirse kız o kadar kalır. Bir hafta, on gün bazen bir aya kadar izin verilebilir. Daha sonra erkek tarafından bir kadın kızı almaya gelir. Kız tarafı da kadına hediye olarak bir elbise alır. Kadın, gelini alır kayınbabasının evine teslim eder. Bu davetler hemen yapılmaz, erken yapılan davetler ayıplanır. (K25, K34, K35, K36, K105, K106, K107,K108, K109, K114, K115)

c. Değerlendirme

Bekâretini ispatlamış bir gelin, büyük bir hürmetle karşılanır, silahlar sıkılır. Ayrıca ilk ay karşılıklı davetlerle iki aile birbirini ziyaret eder. Gelin, daha sonra birkaç günülüğüne ailesine ziyarete gönderilir.

1.1.3.Ölüm

Ölüm, doğum ve evlenmeden sonra insan yaşamındaki geçiş dönemlerinden biridir. Ölüm, insan hayatının sonu ve doğal olarak da geçiş dönemlerinin son aşamasıdır. Doğum ve evlenmede olduğu gibi ölüm olayı etrafında da birçok âdet ve inanma oluşmuştur. İnsan yaşamının sona ermesi anlamına gelen ölüme ve ölüye büyük önem verilmiştir. (Karakaş, 2005: 60)

Ölümle ilgili adet ve inanmalarda, korku büyük rol oynayan bir etken olarak görülmektedir. Din, ölüm korkusunu hafifletmekte, ancak tamamen ortadan kaldıramamaktadır. Ölümle ilgili uygulamalarda; ölenin öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak, onun öte dünyada mutlu bir ölü olmasını sağlamak amacıyla

uygulamalar yapılır. Eski kültürlerden beri, bütün toplumlar da bir “öte dünya” tasarımı olmuştur. Buna göre, ölen kişi öldükten sonra yaşamını öte dünyada sürdürmektedir. Gerek eski çağlarda gerekse günümüzde bu evrensel görüş, dinlerin öte dünya tasarımlarıyla da beslenmiş ve desteklenmiştir. Ölümle ilgili yapılan uygulamaların bir bölümünde de; ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına kötülükte bulunmasını, zarar vermesini engellemek amacıyla yapılan işlemler görülür. Bu işlemlerin uygulanmasının kökeninde, ölenin isterse dönüp gelebileceği, arkada bıraktıklarına zarar verebileceği korkusu egemendir. Ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını düzeltmek, sarsılan toplumsal ilişkileri düzenlemek ve onların yeniden topluma katılmalarını sağlamak amacıyla da bir dizi uygulama yapılmaktadır. Bunların toplum yaşantısına olumlu katkıları olmakta, uygulanan bu adet ve inanmalarla komşuluk ilişkileri tazelenmekte ve sağlamlaştırılmaktadır. (Ömek, 1971: 208-209)

Ölüm ilk çağdan günümüze kadar her toplumun çaresiz kaldığı bir durumdur. Ölüm acımasızdır. Çocuk, genç, yaşlı herkesin başına gelir ve ertelenemez, üstesinden gelinemez. İnsanoğlunun bu sonsuz yenilgisi ağıtlarda bir isyan olarak ifade edilir. (Avcı, 1988; 157)

Ölüm olgusu, kişisel olmakla birlikte, toplumu ilgilendiren bir olay olmasından dolayı da, değişik bilim dallarında değişik yöntemlere göre konu edilip incelenmektedir. İslamiyet öncesi inanç sistemlerinde ölüm konusu işlendiği için Anadolu’da ölüm inançları konu edilecektir. (Artun,2005:170)

Anadolu Türklerinde ölüm ile ilgili inanç ve uygulamalar, doğal olarak, değişen coğrafya ve ortamdan etkilenmiş, ancak bir takım noktalarda, kendisini koruyacak ortamları da bulmuştur. Anadolu inanç coğrafya ve ortamının ağırlığını, şüphesiz İslam dini oluşturmaktadır. Bu durumda, ilgili geleneksel Türk inanç ve uygulamalarının, İslam’ın vermiş olduğu ruhsatlar sayesinde, kendine bir yer bulabildiğini söyleyebiliriz. En azından, ölüm ile ilgili deyim ve kavramlar İslamileştirilmiştir. Ruh, ecel, vade, ahiret, cennet, cehennem, defin, sırat köprüsü, Azrail, Münker-Nekir vb. ad ve kavramlar bunlardandır. Geleneksel Türk inancı Anadolu İslam coğrafya ve çevresinde kendini korumuştur. Bunun en belirgin örneği olan ölüm fenomeni yaşamın her adımında çok açık bir şekilde görülür. (Ersoy, 2002, S.54: 86–101)

1.1.3.1.Ölüm Öncesi

İnsan yaşamının kaçınılmaz sonu olan ölümü engellemek, geciktirmek ya da önceden bilebilmek, bireyin düşüncesini hep meşgul etmiştir. Bunun için birtakım

önlemler almış, kimi davranışlarda bulunmaktan kaçınmıştır. Kimi zaman da çevresinde gördüğü veya duyduğu kimi nesneleri ya da olayları ölümün habercisi saymış, onlardan uzak durmaya çalışmıştır. (Örnek, 2000: 208)

1.1.3.1.1.Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

a. Türk Halk Kültüründe;

İnsan yaşamının sona ermesi anlamına gelen ölüm insanlar için çok önemlidir. İnsan, bu kadar önemli bir olayı daha önceden bilebilme çabası içerisine girmiştir. Vücuttaki fiziksel ve ruhsal değişiklikler, doğa olayları, hayvanların davranışları, görülen rüyalar ölümün önceden tahmin edilebilmesi için birer ölçüt olarak kullanılmıştır. (Karakaş, 2005:75)

Halk inanmalarında ölümü önceden haber veren belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer kapsar. Evcil ve yabani hayvanların ötüşleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri, alışılmışın dışındaki davranışları, yaklaşan bir ölümün önbelirtisi olarak yorumlanmaktadır. Ev, ev eşyası, araç-gereç ve yiyecekler çevresinde de ölümle ilgili birtakım inanmalar kümelenmiştir. Hayvanların insanlarda bulunmayan kimi yetenekleri, sezimleri, biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları, bu türden inanmaların oluşmasında büyük rol oynar. Bu türden hayvanlar içerisinde, özellikle köpek ve baykuşla ilgili inanmalar yaygındır. Köpeğin sadece ulumasıyla değil, uluma biçimi, zamanı ve yönü ile de yaklaşan ölümü haber verdiğine inanılır. Baykuşun da yıkık ve terk edilmiş yerlerde yuva yapması “ölüm kuşu” olarak bilinmesinin temelinde yatan nedendir. Baykuş da tıpkı köpek gibi ölüm habercisi olarak görülür. Bunlardan başka evcil hayvanlardan kedi, at, koyun, keçi, inek ve öküz, yabani hayvanlardan tilki, kurt, çakal, yaras, yılan kümes hayvanlardan tavuk, kaz ile yabani kuşlardan yaras, karga ve leylek kimi davranışları ve bağırımlarıyla ölüm habercisi olarak kabul edilirler. Birtakım rüyalar da ölüm veya felaket haberi olarak yorumlanır. Hastada görülen psikolojik ve fizyolojik değişiklikler dikkatle gözlenir. Buna göre, hastanın davranışlarına ya da isteklerine göre sonunun yaklaştığı düşünülür ve hazırlıklara girilir. (Örnek, 2000: 209)

Kahramanmaraş’ ta çocuğu yaşamayan aile çocukları ölmesin diye onlara Duran ismini koyar. Koyulan isimlerden hareketle öteki âleme mesaj gönderme ve bu yolla dileklerin gerçekleşeceklerine inanma incelediğimiz bölgede çok yaygındır. Kırım ve Anadolu’da ölümü önleyeceği inancı ile çocuklara Dursun, Ömür, Yaşar gibi isimler

konulur. Artvin’de ahırdaki hayvanlar acı acı bağıyor ve at kişiyor ise o evden ölü çıkacağına inanılır. Artvin’de ceviz ağacı diken kimse, ağacın büyüyüp kendi kalınlığında olunca o şahsın öleceğine inanılır. K. Maraş’ta ölümcül tifo olmuş hastaların ateşini düşürmek için bir urgana dokuz düğüm atılıp üç çarşamba hastanın bileğine bağlanır ise, tedavi olacağına inanılır. (Kalafat,1998:240)

Nahcivan’da ceviz ağacının altında yatanın öleceğine inanılır. Doğu Karadeniz’de de incir ağacından düşenin öleceği inancı vardır. Karaçay Türklerinde, hasta bir kimsenin yüzünde derin kırışıklıklar başlar ve hastanın rengi ağırsa, öleceğine inanılır. Gündüzden ayakları aniden çok soğuyan hastanın ise, gece öleceği inancı vardır. Bir evin çatısında baykuş veya köpeğin uluması, o evden Ölü çıkacağı şeklinde yorumlanır. Rüya da kışın meyveli bir ağacın yıkıldığının görülmesi, o aileden yakın birinin öleceği şeklinde algılanır. (Kalafat,1998:240)

Türkiye genelindeki inanca göre damda baykuşun ötmesi o evden ölü çıkacağının habercisidir Bu inanışa Hazar Türklerinde, Çepnilerde, Uygur ve Kazaklarda da görmekteyiz. Trabzon’da gece köpek uluması, dişi çakalın bağırması birini öleceğine, sabahleyin karganın bağırması, birinin başında ötmesi hayrın olmayacağına delalettir. Bulgaristan’ın Kocabalkan köylerinde de karganın ötmesi ölüm haberi sayılır. (Altun, 2004:315–316)

Tekirdağ’da bir kimse rüyasında canlı bir yılanı ayaklarının altında görürse o insanın en çok bir yıl yaşayacağına çıplak birini görürse de o insanın öleceğine inanılır. (Artun. 1998:237)

Adana’da rüyada yatak görülürse, ev yıkımı görülürse birinin öleceğine inanılır. Rüya da önceden dış çıktığında acırsa yakın birinin, acımazsa uzaktan birinin öleceğine inanılır. Rüya da ateşte kazan ve çokça odun görmek ölüm olacağına yorumlanır. Yine ayakkabının ters düşmesi iyiye yorumlanmaz. (Başçetinçelik, 1998:245,246)

Afyon’da rüyada ölen kişinin testi, su bardağı istemesi, ekmek isteyip de alması, ölüm olacağı şeklinde yorumlanır. Rüya da ölü görmek diriye, diri görmek ölüye yorumlanır. Rüya da çıplak kadın görmek erkek ölüyü, çıplak erkek görmek kadın ölüye yorumlanır. Rüya da ölen kişinin rüya göreni çağırması, onu götüreceğine yorumlanır. Rüya da sacda ekmek yapmak, asker görmek ölüme yorumlanır. Rüya da dişin düştüğünü görmek komşudan, akraba çevresinden birinin öleceğine yorumlanır. Rüya da üst damaktan ön dişin düşmesi akraba çevresinden birinin, üst damaktan herhangi bir dişin düşmesi erkeğin, alt damaktan herhangi bir dişin düşmesi kadının öleceğine yorumlanır. Rüya da evin önünde kalabalık görmek ölüme yorumlanır Rüya da bit görmek ölüme yorumlanır. Kolun etinin

seğirmesi ölüm olacağına yorulur. (Durdu,1999:71)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde yaşanan çevrede ve insan vücudundaki bazı değişiklikler ölümün ön belirtileri olarak kabul edilmektedir.

- Köpek evin önünde uzun uzun ularsa ölümün habercisi sanılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Baykuş ötmesi ölünün habercisidir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Yıldız kayması ölünün habercisidir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Benzi solarsa zayıflarsa ölümün habercisidir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

Rüyada;

- Bir evin yıkılması. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Kefen görmek. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Eşek görmek. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde ölümün ön belirtisi olarak; yıldız kaymaları, köpek ya da baykuşun evin yanında ses çıkarması; rüyada bir evin yıkılması, ya da kefenin görülmesi; hastada görülen değişiklikler, ölümün ön belirtisi olarak değerlendirilmektedir.

1.1.3.2.Ölüm Sırası

Kişinin öleceği tam olarak anlaşıldıktan sonra bazı uygulamalara başvurulur. Bu uygulamalar genellikle dini uygulamalardır ve İslâmi esaslara göre yapılmaktadır. Bu uygulamalarla kişinin rahat ve huzurlu bir şekilde ölmesi ve ahirete imanlı olarak gitmesi amaçlanmaktadır.

1.1.3.2.1.Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

a. Türk Halk Kültüründe;

Bir hastanın yanına gelenleri tanımaz hale gelmesi, yüzünün sararması, soğuk soğuk terlemesi, gözlerinin tavana dikilmesi, ayaklarının şişmesi, vücudunda “hasbır” adı verilen kırmızı beneklerin oluşması, sayıklaması, ayağının soğuması, dilinin tutulması ölüm anının yaklaştığının belirtileridir. Can çekişme acısını hafifletmek için ağzına zemzem suyu damlatılır. Başında Kuran okunur. Hasta çok can çekişirse, sevdiği birini beklediğine inanıldığından, uzaktakilerin resmi gösterilir. (Yardımcı, 1993: 547-559)

Karakeçili Türkmenlerinde “elden ayaktan düşmüşler” için “Allah kurtardı” denilir. Bu kişiler için fazla acı duyulmaz. Ölünün çıktığı evdeki bütün sular dökülür. Ağır hastanın öleceği anlaşılsa, evin eşğine Azrail’in kılıcını yıkaması için su konur. Hastaya son nefesinde zemzem suyu içirilir. (Kalafat, 1998:35)

Kandıra Türkmenlerinde hastanın öleceği anlaşıncı hasta yalnız bırakılmaz, başında Kur’an-ı Kerim okunur. Öleceği anlaşılan kişiye “Kelime-i Şahadet” getirilir. Öleceği anlaşılan kişiye su verilir, su içirtilemezse kuruyan dudakları pamukla ıslatılır. (Altun, 2004: 322)

Tekirdağ’da bir kişinin öleceği anlaşıldığı zaman sağ tarafa çevrilir. Kuran okunur. Hastaya tövbe ettirilir, tekbir alınır, ezan okunur. Ağzına sık sık pamukla zemzem suyu verilir. Hasta ölünce, çenesi çekilir, tülbentle sıkılır. Elbiseleri çıkartılıp yere temiz bir yatağa yatırılır. Göz kapakları kapatılır. Üzerine temiz bir örtü örtülür. Baş kible yönüne çevrilir. Eller göbek üstüne konur. Ölünün karnının üstüne, içine şeytan girmesin, ardından birini götürmesin, şişmesin diye bıçak, demir, makas vb. konur. Ruhu, Azrail çıksın, melekler girsin diye pencereler açılır. Ayak başparmakları birbirine bağlanır. Takma dişleri varsa alınır. Ölüm anında ayakucunda ezan okunur. Ölünün bütün çamaşırları yıkanır fakire verilir. (Artun,1998:4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde ölüm yaklaştığında kişi için bazı uygulamalar yapılır.

- Hoca çağrılır, hoca yoksa Kur’an okumasını bilen birisi çağrılır. Kişi ölene kadar başında Kur’an-ı Kerim okutulur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43,K81, K116, K119, K124)
- Kişi öldükten sonra defnedilinceye kadar Kur’an okunmaz. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43,K81, K116, K119, K124)

- Sürekli başucunda su bulundurulur ve su verilir. Sekarette olan kişi su içemeyeceği için dudakları su ile ıslatılır. Bunun sebebi ise ölüm halindeki kişi son nefesini vermeden önce çok susar. Şeytan gelir onun imanını almak ister. Bunun karşılığında ise kendisine su vereceğini söyler. Kişi imansız gitmesin diye dudakları devamlı su ile ıslatılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43,K81, K116, K119, K124)
- Eğer varsa zemzem suyu içirilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43,K81, K116, K119, K124)
- Ruhunu hemen teslim etsin diye Kaf suresi okunur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43,K81, K116, K119, K124)
- Yakınları kişinin yanında olur, hastaya kelime-i şahadet, kelime-i tevhit söylettirilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43,K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde ölecek kişinin rahat bir şekilde ruhunu teslim etmesi için bir takım pratikler yapılır. Ahirete imanlı gitmesi için kişinin başucunda Kur'an okunur. Kelime-i şahadet ya da kelime-i tevhit sesli olarak söylenir. Devamlı olarak ağzı su ile ıslatılır. Bütün bu pratikler kişinin şeytanla mücadelesinde galip gelip imanla kabre girmesi, inancından kaynaklanıyor.

1.1.3.2.2.Ölüm Olayından Sonra Yapılan İşlemler

a. Türk Halk Kültüründe;

Ölüm olayından sonra çevredeki komşular ölü evinde toplanır ve ölenin yakınlarının üzüntülerine ortak olunur. Ölümün ardından yapılacak ilk işlem ise ölümün çevreye duyurulmasıdır. Ölüm olayının duyurulması, ölü sahipleri tarafından, komşular tarafından, camilerde sala verilerek, belediye ya da muhtarlık hoparlörleriyle, gazete ilanlarıyla, radyo-telefon-telgraf aracılığıyla yapılmaktadır. Küçük yerlerde yaygın olarak görüleni sala verdirmedi. Salayı duyan kimse birinin öldüğünü anlayarak, ölenin kimliğini araştırır. İtibarlı kişilerin ölümü belediye hoparlörleri aracılığıyla yapılır, ölenin kimliği halka duyurulur. Gazetelere ilan verme yoluyla duyurma, daha çok büyük kentlerde görülür. Son zamanlarda, ölenin yakınları ya da çalıştığı veya bağlı bulunduğu kurum tarafından gazeteye verilen ilanla, ölümü duyurma yaygın hale gelmiştir.

(Örnek, 2000: 213-214)

Bir evde ağır hasta varsa zaten herkesin kulağı orada olur. Ölüm gerçeği ile karşılaşan ölü yakınları evden eve bağırıp çığırşırlar ve komşular ölüm haberini duymuş olurlar. Uzak akrabalara ölüm telefonla haber verilir. Kaza, kalp krizi gibi ani bir ölümden, ölüm haberi alıştırma alıştırma söylenir. Hatta “öldü” demek yerine “hastalandı” demek tercih edilir. (Altun, 2004: 34)

Tekirdağ’da ölüm duyulunca komşular ölü evinde toplanarak ölenin yakınlarının acılarını paylaşırlar. Ölüm uzaktaki akraba ve yakınlarla duyurulur. Son yıllarda belediye hoparlörüyle duyuruluyor. Camide selası verilir. Eskiden ölümü duyurmak için tellal bağırılmış. Ölüm sonrası ölünün ayakkabıları sokak kapısının önüne konur. Bunu görenler evde ölü olduğunu anlarlar. Ayakkabılar biri alıncaya kadar durur. (Artun,1998:4–28)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Kırıkhan yöresinde kişi öldükten sonra ölüm haberi hemen duyurulur. Ölünün akrabaları nerede varsa o yerlere telefon açılır veya birisi gider o mahallede veya köyde sala verdirir. İmama sala vermesi için ücret ödenir. İmam bu ücreti kabul edip etmemekte serbesttir. Ölen kişinin ağzı açık kalmasın diye temiz bir bez parçası ile alt çene, başının üst tarafıyla bağlanır. Ayaklarının başparmakları bir ip ile birbirine bağlanır. Elleri, sağ el üstte, sol el altta olacak şekilde göbeğinin üstüne konur. Ölüm olayı gerçekleştiğinde, ölünün yatağındaki çarşaflar, nevresimler yenisiyle değiştirilir. Ruhunu teslim edinceye kadar Kur’an okunur. Ruhunu teslim ettikten sonra Kur’an okunması kesilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43,K81, K116, K119, K124)

1.1.3.2.3.Ölünün Bekletilmesi

a. Türk Halk Kültüründe;

Geleneksel kültürde ölünün bekletilmemesi, hemen gömülmesi gerekir. Bu nedenle ölü, Çubuk ve Lalahan’da, kokmasın diye, Ayaş’ta, öte dünyaya bir an önce gitsin hesap versin diye, Sivas’ta, beyni soğumasın, sorgucu meleklerle daha iyi cevap verebilsin diye, Nallıhan’da, çilesi daha fazla sürmesin diye, Kayseri’de, şişmesin diye, Balören’de, acı bir an önce unutulsun diye, Kayseri’de, bir an önce toprağına kavuşsun diye, bekletilmek istenmez ve hemen gömülür. (Örnek, 2000: 215)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Ölü gece vakti ölmüş ise sabah namazında sala verilir. Sabahın erken saatlerinde defnedilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Gece vakti ölen kişinin uzaktan gelen akrabası gelecek ise hemen gömülmez, öğlen namazından sonra gömülür. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Öğleden önce ölmüş ise akrabalarının gelmesi için ikinde vakti defnedilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Güneş battıktan sonra ölü gömülmez. Diğer gün sabah erken defnedilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Gece vakti ölen kişinin başında birkaç kişi sabaha kadar uyumaz. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölünün yanında Kur'an okunmaz. Diğer odalarda ölünün ruhu için Kur'an okunur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Yazın, ölü kokmasın diye morgda bekletilir. Kışın evde bekletilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölü şişmesin diye üzerine bıçak, makas gibi demir parçası konur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Eskiden morg olmadığı için ölünün üzerine ve etrafına buz kalıpları konur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde ölü bekletilme konusunda değişik uygulamalar vardır. Ölen kişinin uzaktan gelecek yakın akrabası yoksa sabahın erken saatlerinde defnedilir. Eğer uzaktan gelecek akrabası varsa ve cenazeye aynı gün yetişebilecekse morgda bekletilir. Bazen kış günlerinde hava sıcak olmadığı için evde bekletilir. Fakat ölünün yanına ve üzerine buz kalıpları konulur. Ölü bekletilirken şişmesin diye üzerine makas ve bıçak gibi demir parçalarının konulur. Ölü defnedilinceye kadar yalnız bırakılmaz.

1.1.3.2.4.Yıkama Ve Kefenleme

a. Türk Halk Kültüründe;

Ölüyü gömmek için öncelikle, dinsel, geleneksel kurallar içinde yıkamak gereklidir. Yıkama işini ölü yıkayıcılar, hocalar, ölünün yakınları, bu işi bilen insanlar yaparlar. Ölü yıkama işi evin içinde, bahçesinde, camide, hastanede yapılmaktadır. (Altun, 2004: 327)

Ölü yıkama suyu temiz olmak şartıyla her yerden alınır. Barak Türkmenlerinde, ölü suyunu genç kızlar getirir. Ölü için hazırlanan suya el sürülmez. Ölünün yıkanmasından artan su ile ilgili çeşitli pratikler görülür. Zara, Erzurum, Durağan, Eskişehir, Kastamonu, Nallıhan, Ayaş, Ankara, Çubuk, Kırşehir'de, ölü yıkama suyundan artan su dökülür. Boğazlayan'da, ölünün ardından çok üzülmemek için. Afyon'da, öte dünyada ölüyle buluşmak için, Çorum'da acı soğuşun diye, ev halkı artan su ile elini yüzünü yıkar. Uşak, Çankırı, Aksaray, Kayseri, Konya, Boğazlayan'da artan su ile ölenin çamaşırları yıkanır; Uşak'ta hak hukuk varsa üzerinden sıyrılısın diye, artan su ölüye dökülür. Ölünün gerek yıkanışı, gerekse kefenlenişi sırasında değişik kokulu maddeler yakılıp tüttürülür, cesede ve kefene çeşitli kokular, yağlar, kutsal sular dökülür. Yakılarak koku çıkarılan maddelerin başında *buhur, günlük, kâfur ve ödağacı* gelmektedir. Kırşehir, Erzurum, Çorum, Uşak. Sivas'ta kokuya şeytan gelmez diye; Afyonkarahisar, Boğazlayan'da, gökten kokuya melekler iner diye; Konya ve Merzifon'da, ölü kokusu yok olsun diye; Hopa ve Rize'de mezarda, cesede yılan, çıyan yanaşmasın diye, bu kokulu maddeler yakılarak tütsü yapılmaktadır. Cesede ve kefene dökülen ve sürülen, kokusu sindirilen maddeler *gül suyu, gül hatmi, gül yağı, gül kurusu*, kadınlar için *kına, hacı yağı, hacı sürmesi, esans, kolonya, zemzem suyu, kâfuru, çörek otu, misk, karanfil tozu*, kokulu çiçekler ve kokulu yapraklardan oluşmaktadır. (Örnek, 1979: 49-52)

Ölünün kefenleme işlemi İslami geleneklere göre yapılır. Kefenlik bezin rengi beyazdır. Beyaz renk imanın belirtisi olarak kabul edilir. Erkek kefeni, üç parça olarak; omuzdan ayağa kadar örtülen bez (gömlek), baştan ayağa kadar örtülen bez (izâr) ve yine baştan ayağa kadar örtülen bez (lilâfe) den ibarettir. Kadın kefeni ise beş parça bezden yapılır. Bunlar, başa örtülen bez (himâr), göğüse konulan bez (dîr), göğüsten göbeğe ya da diz kapağına kadar örtülen geniş bez (hırka), izâr ve lilâfeden oluşur. Halk arasında öldüğü zaman başkasına yük olmasın, kefen telaşı olmasın ya da kendi helal parasından olsun düşünceleriyle kişinin sağlığında kefenini alıp bir köşeye

saklaması ya da bunun için para ayırması âdetine rastlanır. Hac ziyareti yapanlardan çoğunun zezem suyu ile ıslatılmış ve kurutulmuş kefenliklerini beraberlerinde getirdikleri ya da gidemeyenlerin Hacca gidenlere kefen ısmarladıkları görülür. (Örnek, 1979: 52-54)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Suyun içerisine murt dalı, defneyaprağı atılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Suyun içerisine kekik, kefur bitkisi atılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Kaynayan suyun döküleceği tas ve kullanılacak eşyalar yeni olmalıdır. Eskiden kernep denilen kabaktan yapılan tasla su dökülürdü. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Yıkama işini bilen bir kişi yapar. Bu işi erkekleri yıkamada genellikle imam yapar. İmam yapmıyorsa Kur'an okumasını bilen erkeklerden biri yıkar. Ölen eğer kadın ise onun yıkanmasını erkekler yapmaz, kadınlar yapar. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölüye abdest aldırılır. Kefen bezi kadınlarda beş, erkeklerde üç parçadır (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Erkeklerin suyunu erkekler, kadının suyunu kadınlar kaynatır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Cenaze gittikten sonra kadınlar etrafı temizler. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Son zamanlarda hortumla yıkanmaktadır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Yörede ölen birisi yıkanırken dini uygulamalar ön plandadır. İslami usullere göre abdest aldırılıp kefenin giydirilir. Ölü yıkanırken suyun içerisine murt dalı, defneyaprağı, kekik ve kefur bitkisi atılır. Ölen kişi erkek ise erkekler tarafından yıkanır. Eğer ölen, kadın ise onun yıkanmasını da kadınlar yapar. Bu işler yapılırken bilen birisine yaptırılması ölen kişi için akrabalarının son vazifelerini en güzel şekilde yerine getirme arzusundan kaynaklanmaktadır.

1.1.3.2.5.Cenazenin Taşınması

a. Türk Halk Kültüründe;

Cenaze tabut ile taşınır. Tabutun yapımında kullanılan malzeme tahtadır. Camilerde hazır bir tabut bulunur ve herkes defin sırasında bu tabutu kullanır. Cenaze namazına ise ölü yakınları ve dileyen herkes katılabilir. Cenaze namazını erkekler kılar, kadınlar cenazeyi mezarlığa yakın bir yerden izler. (Altun,2004:331–332)

Ölünün kefelendikten sonra içine konularak taşındığı sandığa “tabut” denir. Kimi köylerde ölü tabut yerine sedyeye benzer bir gereçle mezarlığa taşınır. Tabutun üzerine örtülün örtü ölü evinden, komşulardan veya camiden alınır. Bu amaçla Hac'dan getirilmiş örtüler vardır. Genellikle yeşil renkli olan ve üzerinde Arapça yazılı dualar bulunan bu örtüye “tabut örtüsü”, “cenaze örtüsü”, “sal örtüsü” denir. Bu örtünün yerine tabutun üzerine halı, kilim, battaniye, kumaş da örtüldüğü olur. Ölen sağlığında vasiyet etmişse bunlar camilere hediye edilir. Kimi zamanda, ölenin cinsiyetini, yaşını, toplumsal yerine belirtmek amacıyla çeşitli giyim eşyaları konur. (Örnek, 2000: 218-219)

Kimi yerlerde tabutun ağaç dallarıyla, elmayla süslendiği olur. Tokat ve Zile'de, cenaze giderken salın önünde söğüt ve kavak dalları, renkli bez parçalarıyla süslenerek götürülür. Harput'ta, baharlarda ve yazın ölenlerin cenazelerinin önlerinde iki söğüt dalı mezarlığa kadar götürülür. Definden sonra bunlardan birisi mezarın başucuna, diğeri ayakucuna dikilir ve sulanır. Kayseri'de genç ölüm için, bir ağaç dalına elma takılır. Bu elmalı dal, tabutun önünden mezarlığa kadar birisi tarafından taşınır. Tahtacılar da, genç ölenin akranları, ipekli ve renkli kumaşlardan yaptıkları bayraklarla tabutun ardından giderler. (Örnek, 2000: 218-219)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Cenaze taşınırken ölü eğer taşıyanlara ağır gelirse, günahının çok olduğuna inanılır. (K7,K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39)
- Ölen kişi eğer bu dünyada iyi işler yapmamışsa ölü kokar ya da şişer. (K7,K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39)
- Cenaze taşınırken cenazenin önünden gidilmez. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

- Cenaze ağaçtan yapılmış ve baştan ayağa doğru daralan tabut ile taşınır. Tabut camide hazır olarak bulunur. (K7,K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39)
- Tabutun üstüne yeşil renkte üzerinde Kelime-i Tevhid yazılı bir örtü örtülür. (K7,K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39)
- Ölü taşınırken mezarlık yakın ise omuzlarda götürülür. Mezarlık uzak ise cenaze arabası veya başka arabalarla cenaze taşınır. Cenazenin yanında üç-beş kişi mutlaka bulunur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölen kişi şehit ise tabutun üstüne bayrak örtülür. (K7,K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39)
- Tabutun üstüne yeni alınmış halı örtülür. Daha sonra bu halı camiye hediye edilir. (K7,K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39)
- Cenazeyi mezarlığa kadar herkes dönüşümlü olarak taşır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Sevabı çok olduğuna inanıldığı için genelde herkes cenazeyi omuzlarda taşımak ister. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Tabuta omuz vermek isteyenler tabutun önünden gelir sağ taraftan döner ve tabuta omuz verir. Arkadan gelen de aynı şekilde önden arkaya doğru tabutu taşır. Gelenlerin sayısı artıkça önde olan arkaya gider. Bu şekilde cenaze taşınır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Cenaze taşınırken salâvat getirilir. Cenazede bulunan sesi gür birisi “peygambere salâvat” ya da “el Fatiha” der. Cenazede bulunan herkes salâvat getirir ya da Fatiha okur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Cenazenin önünden geçilmez. Cenaze geçerken ayağa kalkılır. Ayağa kalkan kişiler Fatiha ve ihlâs suresini okur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Görülen cenazenin arkasından hiç olmazsa yedi adım yürümek gerekir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Cenaze hiç olmazsa kırk adım omuzlarda taşınır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde cenazeyi mezarlığa kadar herkes değişimli olarak taşır. Sevabı çok olduğuna inanıldığı için genellikle herkes cenazeyi omuzlarda taşımak ister. Tabuta omuz vermek isteyenler önden gelir sağ taraftan döner ve tabuta omuz verir. Arkadan gelen de aynı şekilde önden arkaya doğru tabutu taşır. Gelenlerin sayısı artıkça önde olan arkaya gider. Bu şekilde cenaze taşınır. Cenaze taşınırken salâvat getirilir. Cenazede bulunanlardan sesi gür birisi “peygambere salâvat” ya da “el Fatiha” der. Cenazede bulunan herkes bu görevi yerine getirir. Cenazenin önünden geçilmez. Cenaze geçerken ayağa kalkılır. Ayağa kalkan kişiler Fatiha ve ihlâs suresini okur.

1.1.3.2.6. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler

a. Türk Halk Kültüründe;

Ölümle ilgili Türk inançları oldukça zengindir. Özellikle ölünün gömülmesiyle ilgili pek çok adet ve inanma vardır ve geçmişten gelerek günümüzde hala yaşamaktadır. Eski Şamanist Türkler ve diğer Orta Asya ulularının defin törenleri hakkında Çin kaynaklarından geniş bilgiler ediniriz. (Artun, 2005: 174)

Göktürklerin defin töreninde ölü çadıra konur, oğulları, torunları, erkek- kadın başka akrabası, atlar ve koyunlar keserek çadırın önüne koyarlar. Ölünün bulunduğu çadır etrafında atla yedi defa dolaşırlar. Yüzlerini bıçakla kesip ağlarlar ve bu töreni yedi kere tekrar ederler. Sonra belirlenen bir günde ölünün eşyalarını, atını ve ölüyü yakarak külünü belirlenen başka bir günde gömerler. (İnan, 1986: 177–178)

Mezarlıklar, gerek köy gerek kasaba ve şehirlerde oturma yerlerinin hemen dışında yer alır. Genellikle yol kenarlarına kurulmuştur. Ülkemizde mezarlıkların çoğu terk edilmiş bir görüntü çizer. Bir kısmı ise derli toplu, çiçekli ve süslü bir parkın özenli görünüşündedir. Köy ve kent mezarlıklarının genel görünüşü arasındaki fark, mezarların tipleri, yapımı, taşları ve süslenmesi ile kendini gösterir. Büyük kentlerde kubbeli, pahalı, taşlı, mimar elinden çıkma mezarlıklara rastlanır. Mezarların süslenmesi için ağaç, çiçek ve belli otlar kullanılır. Mezarların başına ağaç dikmek, üzerlerine çiçek ekmek, bakımlı otlar yetiştirmek daha çok ilçe ve kentlerde görülür. (Örnek, 1971: 65)

Çin kaynaklarında Hunların defin törenine ait bilgiler, İsa’dan önce 111. yüzyıla aittir. Bu habere göre; Hunlar ölülerini tabut içine korlardı. Bu tabut iç ve dış tabut

olmak üzere iki katlıydı. Bu tabutları altın ve gümüş işlemeli kumaş ve kürklerle örterlerdi. Ağaçlar dikilmiş mezarlıkları ve matem elbiseleri yoktu. (Kocasavaş, 2002: 67)

Ülkemizde ölünün defni İslami geleneklere göre ölünün gasli, kefenlenmesi, tabuta konması ve cenaze namazının ardından mezara konması şeklinde gerçekleştirilir. Gasil ve kefenleme sürecinde bölgelere göre bir takım mahalli uygulamalar görülür. Bunlar bazı kokulu bitkilerin cennet kokusu inancıyla gasil suyuna konulması, kefene ayet ya da dua yazma biçiminde gözlemlenir. (Ersoy, 2002: 86–101)

Türk halkının inançlarına göre; ölüyü acele gömmekte, misafirlere yemek yetiştirmekte ve alınan borcu ödemekte acele etmekte hayır vardır. Sakıncalı bir durum yoksa güneş battıktan sonra ölü gömülmez, ertesi sabaha bırakılır. (Turan, 1982: 546)

Ölümün gerçekleşmesinden, cenazeye gelecek kişilerin toplanmasından sonra ölüyü gömmek için hazırlıklara başlanır. Bu hazırlıklar; yıkama, kefenleme, cenazenin taşınması, cenaze namazı işlemleriyle gerçekleştirilir. (Artun, 2005: 175)

Ölüyü gömmek için önce dinsel ve geleneksel kurallar içinde yıkamak gerekir. Yıkama işini ölü yıkayıcılar, hocalar, ölünün yakınları, bu işi bilen insanlar yapar. Ölü yıkama işi evin içinde, bahçesinde veya hastanede yapılabilir. Ölünün yıkandığı su, temiz olduktan sonra her yerden alınabilir. (Altun, 2004: 327)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Cenaze mezarlığa gelmeden önce mezar kazılır. Mezarın uzunluğu bir insanın sığacağı kadardır. Yüksekliği erkeklerde normal bir insanın göbeği ölçü alınır. Kadınların mezarları ise normal bir insanın göğsüne kadar yükseklik ölçü alınır. (K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)
- Ölüyü mezara indirme işini ölünün en yakın akrabaları yapar. Ölen kişi kadın ise kendisine nikâh düşmesi haram olan oğlu, kardeşleri, amcaları, babası gibi kişiler tarafından indirilir. Erkekler de akrabaları tarafından indirilir. Ama gerektiği zaman akraba olmayanlar da yardım edebilir. Kadını kocası mezara indiremez. Çünkü İslamiyet'e göre nikâhı bitmiştir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölü defnedilirken iki şekilde yapılır. Birisi direk kabrin ortasına indirilir. Ve sağa yatırılır. Diğer de kabrin sağ tarafı oyulur içerisine konulur. Bu işlemin

birincisine “azazi gömme”, ikincisine “lağami gömme” denir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

- Ölüyü mezara yakınları indirir. Ayağındaki ve baş tarafındaki ipler çözülür. Ölü sağ tarafına yatırılır. Yüzü kibleye bakar. Ölünün üzeri toprakla örtülmeden önce üst tarafı tahta ya da hazır şekilde dökülmüş beton tablalarla üzeri toprakla kapatılır. Bu tablaların üzerine toprak atılır. Mezarın üstü kubbe şekline getirildikten sonra etrafı briketlerle çevrilir. Hoca bu sırada Kur’an-ı Kerim okur. Eğer hava soğuk ya da çok sıcak değil ise Kur’an’dan Yasin, Tebareke, Amme ve kısa sureler okunur. Defin işi bittikten sonra hoca telkinini verir. Telkin verilirken ölen kişinin annesinin adıyla seslenilir. Telkinde ölüye biraz sonra gelecek olan sual meleklerinin soracakları soruyu ve vereceği cevap hatırlatılır. Cenazedeki cemaat dağılmadan bu telkini sessizce dinler. (K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)
- Eskiden genellikle kadınlar cenazeye götürülmezken son zamanlarda kadınlar da mezarlığa gelip cenazeyi uzaktan izlemekteler. (K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)
- Mezarın üstüne yeşil ağaç dalları atılır ve mezarın üstü sulanır. (K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)
- Mezardan ayrılırken mezarın üstüne herkes bir avuç toprak atar. Ölünün gözü bu dünyada kalmasın ve toprağı bol olsun diye bu işlem yapılır. (K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)
- Bu işlemden sonra ölenin yakınları mezarlığın bir tarafında yan yana dizilirler ve oradakiler ölenin yakınlarına başsağlığı dilerler. “Allah başka acı göstermesin, başın sağ olsun, Allah geride kalanlara selamet versin, Allah acısını unutturmasın” denilir. Bundan sonra mezarlıkta yapılacak işlemler sona erer. (K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)
- Önceleri yırtıcı hayvanlar mezarı açmasın diye mezarın üstüne gevenler, dikenler konulurdu.

c. Değerlendirme

Yörede gömme ve mezarlıkta yapılan işlemler tamamen İslamî usullere göre yapılmaktadır. Ölünün taşınması, mezarlığa koyulması, gömülmesi ve Kur’an okunması İslâmî kurallara göre yapılmaktadır. Gömme işi akrabalar tarafından

yapılmaktadır. Yalnız kadının gömülmesi kocası tarafından yaptırılmaz. Artık aralarında dini nikâh bağı kalmamasından kaynaklanmaktadır. Ölü gömüldükten sonra üzerine bir avuç toprak atılması ölünün bu dünyada gözü kalmaması için yapılan uygulamadır.

1.1.3.3. Ölüm Sonrası

Ölüm sonrasında yapılan işlemler ölü gömüldükten sonra yakınlarının acılarını paylaşma ve onları teskin etme, öleni diğer dünyada rahat ettirme, belirli günlerde yemek verme, ölenin eşyalarını değerlendirme, ölenin hayatta iken ödeyemediği borçları ödeme ve mezarlık ziyareti gibi âdetleri kapsamaktadır. Böylece ölümden sonra yakınları ölene karşı son görevlerini de yerine getirmiş olmaktadır.

1.1.3.3.1. Cenaze Evi

a. Türk Halk Kültüründe;

Eski Türkler, ölü gömüldükten sonra mezarın sağ tarafına ateş yakıp ölü aşı için kesilen hayvanların kemiklerini yakarlar, ateşe rakı serperler, yemek atarlar, ateş tanrısının bu rakı ve yemekleri ölüye ulaştıracağına inanırlardı. Sonra mezardan dönenler ölünün çıktığı eve gelir, topluca yemek yer ve rakı içerlerdi. En yakın dost ve akrabalarından birkaçı bu evde üç gün misafir olur, geceleri kimse uyumazdı. Her yemekten önce ateşe yemek ve rakı atarlardı. (İnan, 1995: 185-186)

Ölen kişinin ardından ağıt söylendiği gibi yas da tutulur; ancak İslamiyet'e göre ölünün ardından ağlamak, yas tutmak doğru değildir. Ahıska Türklerinde yas 3 veya 7 gün sürer. Dağıstan Türklerinde ise ölenin akrabaları yas tutar. Yasın süresi akrabalık derecelerine göre değişmektedir. Yakın akrabalar için yas süresi bir yılken diğer akrabalar için bu süre kırk günle sınırlı olabilir. Anadolu'da ise en yaygın yas süresi 3, 7, 40 gün, en fazla 7-8 senedir. (Altun, 2004: 353)

Ölünün arkasından yas tutulur. Bu süreyi dinsel, geleneksel ve toplumsal etmenler belirler. Yas, ölenin yakınlığına, ölüm biçimine, yaşına, ölümün sıralı olup olmamasına ve baş sağlığına gelenlere göre belirlenir. Baş sağlığına gelindiği süreçte ölünün yakınları eski düzenlerine dönmezler. Bu süre içinde bazı şeylerden kaçınılır. Bunlardan birkaçını şöylece sıralayabiliriz. Renkli süslü giysiler giyilmez, eğlencelere katılınmaz. Makyaj yapılmaz. Varsa düğün sünnet, nişan ertelenir veya törensiz yapılır. Yasta evde beklenir. Ölünün ardından şerbet yapılır, para dağıtılır. (Artun, 1998: 4-28)

Ölünün arkasından cenaze evinde Kur'an-ı Kerim okutmak en yaygın olan gelenektir. Ölünün her cuma akşamı evine gelip kendisi için Kur'an-ı Kerim okunup okunmadığına baktığına inanılır. Buna inanan ev sahipleri de ölünün ruhunu memnun etmeye çalışırlar. (Altun, 2004: 341)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Kırıkhan yöresinde cenazeye gelenler ihtiyacını karşılamak için sandalyeler getirilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Taziyyeye gelenler el Fatiha der. Fatiha suresi okunur. Ya da Kur'an'dan bir sure okur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124) Diğerleri de okunan Kur'an'ı dinler. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Her gelen ayrı ayrı Kur'an okur. Baş sağlığı diler. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Gelenler ölü sahiplerine "Allah başka acı göstermesin, başın sağolsun, Allah geride kalanlara selamet versin, Allah acısını unutturmasın" der. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Cenaze evinde ilk üç gün yemek kesinlikle yemek yapılmaz. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Yemekler komşular tarafından getirilir. Şehirlerde komşuların yanında yakın akrabalar tarafından da yemek getirilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Bazen bir hafta boyunca cenaze evinde yemek yapılmaz. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde cenazeye gelenler ihtiyacını karşılamak için sandalyeler getirilir. Köylerde, önceden köy halkı tarafından satın alınan sandalyeler, caminin avlusunda hazır şekilde bekler. Cenazesi olanlar camiden sandalyeleri alıp getirir. Kırıkhan merkezde sandalyeler, kiralık olarak verilen yerlerden alınıp getirilir. Taziyyeye gelenler el Fatiha der. Fatiha suresi okunur. Ya da Kur'an'dan bir sure okur. Diğerleri de okunan Kur'an'ı dinler. Her gelen eğer okumasının biliyorsa Kur'an okur. Baş sağlığı

diler.

Gelenler ölü sahiplerine “Allah başka acı göstermesin, başın sağ olsun, Allah geride kalanlara selamet versin, Allah acısını unutturmasın” der. Cenaze evinde ilk üç gün kesinlikle yemek yapılmaz. Yemekler, komşular tarafından getirilir. Şehirlerde komşuların yanında akrabalar da yemek getirir. Bazen cenaze evinde bir hafta boyunca yemek yapılmadığı da olmaktadır.

1.1.3.3.2. Belirli Günler/Ölü Yemeği

a. Türk Halk Kültüründe;

Ülkemizde ölenin dinsel törenle ve yemekle anıldığı belirli günler vardır. Bunlar içinde sıklıkla görüleni ölünün “kırkinci”, “elli ikinci” günleriyle halk arasında “sene-i devriye” adıyla anılan günlerdir. Bu günlerde ölünün hayrı için, ölenin ruhu için, yemekler verilmekte, mevlit okutulmaktadır. (Karakaş2005:83)

Belirli sayılarla anılan bu günler, bu sayılara kazandırılmış olan dinsel, büyüsel ve geleneksel niteliklerinden dolayı önemsenmişler ve birtakım adetlerin bünyelerine ana öge olarak yerleşmişlerdir. Yaşamın çeşitli dönemlerinin çevresinde kümelenen adetlerin ve inanmaların çoğunun biçimsel ve işlevsel özelliğini oluşturan bu türden sayılar, başka toplumların halk kültürlerinde de önemli bir yer kapsamakta ve karşıladıkları günleri kutsal, törensel ve töresel alanın içine almaktadırlar. (Örnek, 2000: 220)

Anadolu’da ölüyü anma günleri değişik adlar altında olmakla beraber bu günler İslami geleneğe göre gerçekleşmektedir. Örneğin; Dağıstan’da defin işleminin yapıldığı gün, ölünün akrabaları sadaka olarak kavurma, helva ya da lavaş ekmeği dağıtırlar. Yörüklerde ise bir evden ölü çıkınca üç gün ölü evinde ocak yakmak yasak ve ayıp sayıldığı için ev sahibinin yiyeceğini komşular ve dostlar sağlamaktadır (Altun, 2004: 342). Yörüklerde ölü gömüldükten sonra ziyafet verilir. Ölünün canı için yedi gün çörek dağıtılır ve helva dökülür. Ölünün giysileri fakirlere dağıtılır. Mezarın başına kırmızı bayrak dikilir. (Artun,1998:4–29)

İslamiyet öncesi Türk topluluklarında ölünün belirli günlerinde “ölü aş” verilmekte, “aş töreni” (yoğ töreni) yapılmaktadır. Beltirler’de, ölünün üçüncü günü çadırın güneyine bir sofra kurulur. Bu aş fazla kalabalık toplanmaz. Hazırlanan yemek ve içkilerin yarısı, ölünün ruhu için ateş ruhuna kurban edilir. Ölünün yedinci günü, bütün oba ve köy halkı kadın erkek mezarlığa gidilir. Mezarın sağ tarafında bir ateş

yakılır. Getirilen yemek ve içkilerden mezarın üstüne konur. Sonra yemeye ve içmeye başlanır. Yeme içme töreni bittikten sonra, mezar üstündeki rakı ve yemekleri ateşe atarlar. Tören böylece sonra erer. Yedi gün ölünün evinden hiçbir şey çıkmaz. 20. günü, evde yine aş verilir. Ateşe rakı ve yemek serpilir. 40. gün mezarlığa gidip, yirminci günü yapılan töreni, tekrarlarlar. En büyük aş töreni ölünün “yıl dönümünde” bütün akraba ve dostlara yapılır. Topluca mezara gidilir. Mezarın üstüne yemek ve içkiler konur, kendileri de yer içerler. Ölünün kocası veya karısı, mezarı üç defa güneşin seyri yönüne göre dolaşır ve “Ben seni bırakıyorum” der. Bundan sonra dul kadın veya erkek evlenebilir. Aş töreni bütün Türk toplumlarında devam etmiştir. Bu törenin en ilkel şekli ölünün kendisine aş vermek şeklinde olmuştur. Sonraları, ölünün ruhuna ateş tanrısı vasıtasıyla aş göndermek, kurban sunmak, daha sonraları da ölünün ruhunun da katıldığı düşüncesiyle ziyafetler düzenlemek ve kurbanlar kesmek şeklinde olmuştur. (İnan, 1995: 189–193)

Ölüyü anma ile ilgili inanç ve uygulamalar İslami kültür çerçevesinde daha belirgin bir hal almıştır. Ülkemizde ölüyü anma günleri değişik adlar almakta olup, İslami geleneğe göre gerçekleştirilmektedir. (Ersoy, 2002, S.54: 86–101)

a- İlk Gecesi: Ölünün defnedildiği günün ilk gecesi tanıdıklar gelir, genellikle akşam namazı ile yatsı arasındaki süre içinde Kuran okunur, dualar edilir, mevlit okutulur. Bu gecede ölü sahipleri genellikle yemek hazırlamazlar, bu işi komşuları üstlenirler. Bu gece aynı zamanda baş sağlığı dileme anıdır.

b- İlk Cuma: Defini takip eden ilk perşembe akşamı ilk gecede olduğu gibi tören icra edilir. Bazı aileler, bu günden sonra yastan çıkarlar.

c- Haftası: Definden yedi gün sonra, yukarıdaki gibi icra edilen anma gününe denir.

d- Kırkı: Definden kırk gün sonra icra edilen anma günüdür.

e- Elli ikisi: Ülkemizin her yerinde olmasa da büyük bir bölümünde bu gün de yukarıdakiler gibi İslami geleneğe göre icra edilir.

f- Kara Bayram: Definden sonra rast gelen ilk dini bayram (Ramazan veya Kurban), Kara Bayram olarak adlandırılır. Bu bayramda ölü sahibi, dışarı çıkıp başkaları ile bayramlaşmaz. Başkaları kendilerine gelir, ama bu buluşmada bayram havası görülmez, sanki ilk günkü gibi acılar içinde ağlaşılar. Ev sahibi, bayramlarda görülen şeker veya tatlı ikramı yerine, çay veya acı kahve ikram eder.

g-Yıl dönümü: Ölünün yıl dönümü gününde, bir anma gerçekleştirilir. (Artun,

2005:179)

Bütün Türkiye’de ölüm öncesinden başlayıp ölüm sonrasına kadar uzayan aşamalar içerisinde uygulanan dinsel, ritüel ve büyüsel içerikli bir çok adet işlem ve pratik vardır. Örneğin; ölenin eşyaları yıkanıp temizlendikten sonra fakirlere dağıtılır. Birçok yerde “soyka” denilen ölünün giysileri, çamaşırları, yatak çarşafı gibi eşyalar bağışlanmadan önce arınma işleminden geçirilir (Boratav, 1984: 200).

Gaziantep dolaylarında Türkmen ve Baraklarda ölenin yakın akrabası kadınlar saçlarını keserler. Yasın kaldırılmasında, yas giysileri kara yazmalar çıkarılır, al veya ak yazmalar bağlanır, giysiler düzeltilerek düzü giyilir. Şanlıurfa ve Erzincan’da, ölümden bir hafta veya on gün sonra komşular ölü evini hamama çağırır. Zara’da, komşu kadınlar, yaslı ailenin kadınlarını evlerine çağırır, yıkarlar. Merzifon’da ve Kayseri’de, ölünün kırkıdan sonra, komşular ve akrabalar ölü evini hamama götürürler. Çorum’da ölünün kırkıncı gününden sonra, ölü evi “acımız sönsün” diye hamama gider. Şanlıurfa ve Siverek’te kırk gün sonra ölü evi komşularını hamama davet eder. (Başçetinçelik, 1998: 299)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde ölümün ardından belirli günlerde bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- İlk haftalar kadınlar koyu renk elbise giyer. Daha çok siyah renkli elbiseler tercih edilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölen kişinin hanımı, annesi, kızları, bir yıl siyah giyinir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Erkekler kırk gün sakal tıraşı olmaz. Daha sonra yakınları gelip onları tıraş eder. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Üçüncü günü ölünün helvası pişirilir. Öğlen vakti mevlit okutulur. Yemek verildikten sonra helvalar dağıtılır. Bazen de hazır helva alınıp dağıtılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Üçüncü, yedinci, kırkıncı, elli ikinci gün ve senesinde mevlit okutulur. Mevlit töreninden sonra yemek ikram edilir. Bu yemekler hazırlanırken ihtiyaca göre bir-iki tane koç kesilir. Bazen kırkında ve yıl dönümünde Kur’an kurslarında kalan öğrencilere yardım yapılır. Öğrenciler de ölen kişi için hatim indirir. (K7, K14,

K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

- Kur'an Kurslarında bulunan öğrencilere hediyeler verilir. Onlarda ölenler için hatim indirir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde ölenlerin ardında mutlaka yas tutulmaktadır. Ama yas tutma süresi bir hafta olabildiği gibi yıllarca da sürmektedir. Ölen kişi genç ve yaşlı olması yas tutma süresini etkilemektedir. Gençlerin yas süresi daha uzun sürmektedir. Kadınlar uzun süre siyah giyinir. Erkekler de saç ve sakal tıraşı olmazlar. Ölenleri unutmamak, ruhlarını hoşnut etmek için üçünde, yedisinde, kırkında ve senesinde Kur'an okutulur.

1.1.3.3.3. Ölünün Eşyaları

a. Türk Halk Kültüründe;

Ölenin geride bıraktığı eşyalarıyla, ilgili olarak, halk kültüründe birtakım dinsel ve büyüsel pratikler uygulanır. Bunlardan en yaygın olanı ölenin eşyalarının yıkanıp temizlendikten sonra fakirlere dağıtılmasıdır. Birçok yerde “soyka” denilen ölünün giysileri, çamaşırları, yatak çarşafı gibi eşyalar, bağışlanmadan önce arınma işleminden geçirilir. (Boratav, 1984: 200)

Ölünün eşyaları ile ilgili işlemlerin oluşmasının temelinde, ölenin geri geleceği korkusu ile ölünün anısını yaşatma isteği görülür. Ölünün giysileri yıkanarak veya su serperek veya ayazlandırılarak arınma işleminden geçirildikten sonra evden uzaklaştırılır, başkalarına verilir. (Örnek, 1971: 75) İslamiyet öncesi Türk topluluklarında, ölünün eşyalarıyla ilgili çeşitli pratiklere rastlıyoruz. Bunlardan, Göktürklerin ve Oğuzların defin törenlerinde; ölüye ceket giydirdikleri, kuşağını kuşandırdıkları, yayını yanına koydukları, eline dolu kadeh tutturdıkları, ayrıca, servetine göre at kesip etlerini yedikten sonra, atların derilerini ayaklarını ve kuyruklarını sııklara asıp “Bu onun atıdır, bununla cennete gider.” Düşüncesiyle mezarının üstüne koydukları, yazılı kaynaklardan öğrenilmektedir. (İnan, 1995: 178-179)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde ölenden geriye kalan eşyalarla ilgili farklı uygulamalar vardır:

- Elbiseleri yıkanır fakirlere verilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Bazı değerli ve hatırası olan eşyalar saklanır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölünün vasiyeti üzerine hareket edilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölen kişinin saçını biraz kesilip hatıra olarak saklanır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde ölen kişinin elbiseleri ve eşyalarının bir kısmı hatıra diye saklanır geri kalan büyük çoğunluğu ise yıkandıktan sonra fakirlere dağıtılır. Ölüm hadisesinin tekrar bu evde yaşanmaması gayesi vardır.

1.1.3.3.4. Devir-İskat

a. Türk Halk Kültüründe;

Ölünün azapsız kalması için dağıtılan sadaka. (Develioğlu) Namaz, oruç, kurban, adak, kefaret gibi ibadet ve borçları ifa etmeden ölen bir kimseyi bu borçlardan kurtarmak için fakirlere fidye ödenmesi işlemini ifade eder. Literatürde daha çok namaz ve oruç borcunun düşürme anlamına gelen ıskat-ı salât ve ıskat-ı savm terimleri kullanılır. (TDV. c.19, s: 140)

- Yemin ve oruç kefareti için ıskat yapılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölen kişi için ömründe tutmadığı oruç ve yaptığı yeminler için kefaret öder. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Oruç kefareti altmış birdir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Yemin kefareti yüz tanedir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Kefaretler, ramazanda ödenen fitre gibi hesaplanır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- İskat parasından, ölüyü yıkayana para verilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19,K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

- İskat parasıyla yakın yerlerdeki Kur'an kurslarına yardım edilir. Kur'an kurslarındaki talebeler de ölen kişi için hatim indirir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Devir ise namaz için ödenen paradır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölen kişi kaç yıl yaşamışsa ömründen on beş yıl çıkartılır. Geri kalan ömrü kaç yıl ise hesaplanır. Daha sonra yıl günlere çevrilir. Her gün, beş vakit namazla çarpılır. Ortaya çıkan namaz vakitlerine vitir namazı da eklenir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Ölen kişinin ne kadar parası varsa hesaplanır. Her vakit için bir fitre ödenir. Bu para büyük meblağ tuttuğu için beş-on kişi oturup devir yapar. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Her birisine mevcut olan para fitre niyetine verilir. "Onlar da bu parayı aldım kabul ettim ve iade ediyorum." der. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Bütün namaz vaktine mukabil gelinceye kadar bu devir devam eder. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- En son kimde kaldıysa o kişi parayı bir hayır kurumuna bağışlar. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Devre giren herkese daha sonra belli bir miktar ücret ödenir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Namaz için devir bittikten sonra anne babası için, eş hakkı için, komşu hakkı için, unuttuğu borçları için, evlat hakkı için, kesmediği kurban için ayrı ayrı devir yapılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Örnek verilirse bir kişi altmış yıl yaşadı. On beş yıl çıkartılır. Kırk beş yıl kalır. Kırk beş yıl, üç yüz altmış beşle çarpılır. On altı bin dört yüz yirmi beş (16425) eder. Bu sayı da beş vakit namaz ve vitirle çarpılır. Yani on altı bin dört yüz yirmi beş ile çarpılır. O da doksan sekiz bin beş yüz elli (98550) eder. Bu sayı da bu günün fitre hesabı beş YTL ile çarpılır. O da dört yüz doksan iki bin yediyüz elli (492750) YTL eder. Bir kişinin bu meblağı ödemesi zor olduğu için devir yapılır. Mesela adamın beş bin (5000 YTL)'si var. On kişi bunun devrini yaparsa bir devir bittiğinde elli bin (50000) YTL eder. Bu devrin bitmesi için

dokuz defa tam dönmesi gerekir. Onuncu defa döndüğünde ise dokuzuncu kişide bu devir biter. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan'da yemin ve oruç kefareti için iskat yapılır. Ölen kişi için ömründe tutmadığı oruç ve yaptığı yeminler için kefaret öder. Oruç kefareti altmış, yemin kefareti yüz tanedir. Kefaretler, ramazanda ödenen fitre gibi hesaplanır. İskat parasından, ölüyü yıkayana para verilir. Yine bu iskat parasıyla yakın yerlerdeki Kur'an kurslarına yardım yapılır. Kur'an kurslarındaki talebeler de ölen kişi için hatim indirir.

Devir ise kılmadığı namaz için, anne baba hakkı için, eş hakkı için, komşu hakkı için, unuttuğu borçları için, evlat hakkı için, kesmediği kurban için ödenen paradır. Namaz devri şöyle yapılır: Ölen kişi kaç yıl yaşamışsa ömründen on beş yıl çıkartılır. Geri kalan ömrü kaç yıl ise hesaplanır. Daha sonra yıllar, günlere çevrilir. Her gün, beş vakit namazla çarpılır. Ortaya çıkan namaz vakitlerine vitir namazı da eklenir. Ölen kişinin ne kadar parası varsa hesaplanır. Her vakit için bir fitre ödenir. Bu para büyük meblağ tuttuğu için beş-on kişi oturur. Her birisine mevcut olan para fitre niyetine verilir. "Onlar da bu parayı aldım kabul ettim ve iade ediyorum." der. Bütün namaz vaktine mukabil gelinceye kadar bu devir devam eder. En son kimde kaldıysa o kişi parayı bir hayır kurumuna bağışlar. Namaz için devir bittikten sonra anne babası için, eş hakkı için, komşu hakkı için, unuttuğu borçları için, evlat hakkı için, kesmediği kurban için ayrı ayrı devir yapılması da dikkat çekicidir.

1.1.3.3.5. Yas Tutma

a. Türk Halk Kültüründe;

Yas, sevdiği bir kişiyi kaybeden insanın acısını içinde yaşadığı topluluğa karşı davranışlarıyla, giydikleriyle belli etmesidir Yas süresince gerek kadın gerek erkek, aile bireyleri birtakım şeyleri yapmaktan kaçınırlar. Yas tutanlar genellikle, renkli ve süslü giysiler giymez, gezmeye ve eğlenceye gitmez, yıkanmaz, traş olmaz, radyo ve televizyon açmazlar. Komşuları ve akrabaları da, yası olanlara saygı gösterir, onun acısına ortak olmaya çalışırlar. (Karakaş, 2005:86)

İlkel topluluklardan günümüze kadar gelen toplumlarda, ölüm karşısında çaresiz kalan insanın birtakım tepkilerle acısını dile getirdiğini görürüz.

Göktürklerde, ölümün ardından geride kalanların bıçakla, yüzlerini keserek akan kanla birlikte gözyaşı döktüklerini, saçlarını kestiklerini, Kırgız-Kazaklarda dul kadınların saçlarını kesmelerinin yas işareti olduğunu, kadınların ağıt söyleyip ağlarken yüzlerini duvara dönüp ters oturduklarını ve elbiselerini ters giydiklerini, çok yaygın bir adet olarak da ölenin atının kuyruğunun kesildiğini, ayrıca Dede Korkut hikâyelerinde de eski Oğuzların yas adetlerinin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığını “... Yedi kız kardeşi ak çıkardılar, kara elbiseler giydiler.” gibi, anlatımlarla yazılı kaynaklarda görülür. (İnan, 1995: 176–200)

Anadolu'da yas süresi, ölenin yakınlığına, genç veya yaşlı oluşuna, erkek veya kadın oluşuna, kişiliğine, toplumsal yerine, ölüm biçimine göre değişmekte ve üç günden başlayarak yıllarca sürebilmektedir. Anadolu insanının yas giyiminin rengi karadır. Çok seyrek olarak da ak giyildiği, elbiselerin ters çevrilip giyildiği olur. Yaşlı olmanın bir diğer belirtisi de saçların kesilmesidir. Gaziantep dolaylarında Türkmen ve Baraklarda ölenin yakın akrabası kadınlar saçlarını keserler. Yasın kaldırılmasında, yas giysileri, kara yazmalar çıkarılır, al veya ak yazmalar bağlanır, giysiler düzeltilerek düzü giyilir. Şanlıurfa'da ve Erzincan'da, ölümden bir hafta veya on gün sonra komşular ölü evini hamama çağırır. Zara'da, komşu kadınlar, yaşlı ailenin kadınlarını evlerine çağırır, yıkarlar. Merzifon'da ve Kayseri'de, ölünün kırkıncı sonra, komşular ve akrabalar ölü evini hamama götürürler. Çorum'da, ölünün kırkıncı gününden sonra, ölü evi “acımız sönsün” diye hamama gider. Şanlıurfa ve Siverek'te, kırk gün sonra ölü evi, komşularını hamama davet eder. (Örnek, 1971: 81–87)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Yas, en az üç gün ya da bir hafta tutulur. (K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)
- Kırk gün tutulur. (K14, K15, K16, K17, K18, K19, K7, K11, K38, K39, K43)
- Elli iki gün tutulur. (K14, K15, K16, K17, K18, K19, K7, K11, K38, K39, K43)
- Dört- beş yıl tutulur. (K14, K15, K16, K17, K18, K19, K7, K11, K38, K39, K43)
- Kırk yıl yas tutulur. (K7, K11, K38, K39, K44)
- Yas süresince televizyon izlenmez. Komşular da belli bir süreden sonra televizyonlarını açsalar da sesini kısarlar. Yas süresince çevrede düğün ya da

nişan yapılmaz. Ölen kişi eğer düğün gününe yakın bir tarihte ölmüş ise çalgılı yapılacak düğünler, mevlitli düğüne çevrilir. Eğer düğün ile cenazesi arasındaki zaman on- on beş günlük bir zamanı kapsıyorsa cenaze evinden izin alınarak çalgılı düğün yapılır. (K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)

- Ölü yakınlarından erkekler, uzun süre sakal tıraşı olmazlar. Kadınlar kara giyer ve gülmezler. (K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K38, K39, K43)
- Yaslı kadın uzun süre yıkanmaz, insan içerisine çıkmaz. (K7, K11, K38, K39)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde yas süresi ölen kişinin genç ve yaşlı olmasına göre değişir. Yas süresi bir haftadan başlar yıllarca sürebilir. Kırıkhan yöresinde ölenlerin ardında mutlaka yas tutulmaktadır. Gençlerin yas süresi daha uzun sürmektedir. Kadınlar uzun süre siyah giyinir. Erkekler de saç ve sakal tıraşı olmazlar. Televizyon izlenilmez. Düğünlere gidilmez.

1.1.3.3.6. Mezar Ziyaretleri

a. Türk Halk Kültüründe;

Türk boyları arasında en eski ve köklü inançlardan biri atalar kültüdür. Eski Türklerde, atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede ailesine yardım edebileceği inancı vardır. Korku ve saygı karışık bir duyguyla ataların ruhlarına kurbanlar sunulur, mezarları kutsal kabul edilirdi. (Ocak, 1992: 10-14)

Afyon'da genellikle mezarların başına, ayakucuna ya da her iki tarafına birden mezar taşı dikilir. Bu taşların üzerine ölen kişiyle ilgili resim çizerek ya da yazıyla bilgiler aktarılır. Mezar başlarına çiçek ve ağaçlar dikilir. Mezar genellikle ölümün birinci yılından sonra yaptırılır. Mezarlardan ağaç kesilmez, mezarlığa hayvanların girmesi önlenir. Bazı hastalık durumunda mezarlıktan yararlanır. (Durdu, 1999: 93)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Perşembe günü öğleden sonra Cuma günü sabah erken mezar ziyaret edilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Mezarı ziyaret eden “Esselamu aleykum ya ehlel kubur”der. Mezardakilerin de “Ve aleykum selam ya ehlel dünya “ dediğine inanılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

- Mezar ziyaret eden kişi bütün ölümler için Fatiha ve ihlâs gibi sureler okunur. Kur'an okumasını bilen Yasin vs. sureleri okur. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Mezarlığa gelen mezarı temizler, çiçekler eker. Ağaçları sular. İşi bittiğinde mezarlık terk edilir. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Genellikle bütün mezarların yanında ağaç ekilir. Çünkü kıyamette bu ağacın gölgesinin ölüye faydası olacağına inanılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)
- Bazen mezarlığa imam götürülür. Orada okunan Kur'an'dan sonra herkese lokum, bisküvi ya da şeker dağıtılır. (K7, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K26, K36, K43, K81, K116, K119, K124)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde mezar ziyaretleri perşembe günü öğleden sonra başlar. Ya da cuma günü sabah erken mezar ziyaret edilir. Mezarı ziyaret eden “essalamu aleykum ya ehlel kubur”der. Mezardakilerin de “ve aleykum selam ya ehlel dünya “ dediğine inanılır. Mezar ziyaret eden kişi bütün ölümler için Fatiha ve ihlâs gibi sureler okunur. Kur'an okumasını bilen Yasin vs. sureleri okur. Mezarlığa gelen mezarı temizler, çiçekler eker. Ağaçları sular. İşi bittiğinde mezarlık terk edilir. Genellikle bütün mezarların yanında ağaç ekilir. Çünkü kıyamette bu ağacın gölgesinin ölüye faydası olacağına inanılır. Bazen mezarlığa imam götürülür. Orada okunan Kur'an'dan sonra herkese lokum bisküvi ya da şeker dağıtılır.

1.2. Bayram, Tören ve Kutlamalar

1.2.1. Sünnet

a. Türk Halk Kültüründe;

Sünnet, erkek çocuklarının hayatlarındaki önemli törenlerden biridir. Sünnet çocuğunun yaşı ve törenin mevsimi (ayı ve günü) üzerine kesin bir kural yoktur. Çocuklar çoğunlukla, okul çağına yakın veya ilkokul yıllarında, herhalde 13-14 yaşını geçmeden, ergenlik çağına ermeden, ama kimi hallerde çok erkenden (2 yaşından başlayarak) sünnet edilir. (Boratav, 1984: 160)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Çocuk doğduğu ilk günlerde idrar yollarında iltihap olursa hemen sünnet ettirilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- İlk haftasında sünnet yaptırılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Senesinde sünnet ettirilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- İlk ve son baharda sünnet ettirilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- İlkokula başlamadan önce sünnet yaptırılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Sünnet tören şeklinde yapıldığı gibi sade şekilde de yapılmaktadır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Doktorlar ve sağlık memurları tarafında sünnet edilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- “Gurbet” adı verilen kişiler tarafından sünnet edilir. Çok önceleri jilet olmadığı zamanlarda sazlık yerde yetişen kamışlarla çocuklar sünnet ettirilir. Daha sonraları jiletle sünnet edilmeye başlanmıştır. Şimdi ise daha çok dikişsiz, kansız, lazerle sünnet yapılmaktadır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Sünnet edilecek çocuklar çalgılı şekilde yapılacağı zaman normal düğün hazırlığı gibi hazırlık yapılır. Şenlik iki gün sürer. İlk gece kına gecesidir. Kirvesi kına yakıldığı zaman çocuklara altın takar. Diğer gün eğlence devam eder. Öğlen vakti şaba yapılır. Gelen davetliler okuntusunu takarlar. Sünnette daha çok altın takılır. Yemekler yenilir. Sünnetçi salâvat eşliğinde çocukları sünnet eder. Sünnetçi her çocuk için ayrı ücret alır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Tören mevlitli şekilde de yapılmaktadır. Görevli hocalar önce Kur’an okurlar. Daha ellerinde deflerle ilahı söyleyip kaside okurlar. Sünnet yapılacağı zaman ilahi ve salâvat eşliğinde çocuk, sünnet ettirilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde çocuğun doğduğu ilk günlerde idrar yollarında iltihap olursa hemen sünnet ettirilir. İlk haftasında, senesinde bazen de İlkokula başlamadan önce sünnet ettirilir. İlk ve son baharda sünnet işi daha fazla yapılmaktadır. Sünnet tören şeklinde yapıldığı gibi sade şekilde de yapılmaktadır. Sünnet işi doktorlar ve sağlık memurları tarafından yapıldığı gibi eskiden beri de “Gurbet” adı verilen kişiler tarafından da yapılmaktadır. Çok önceleri jilet olmadığı zamanlarda sazlık yerde yetişen kamışlar, keskin kısmı kullanılarak çocuklar sünnet yapılırken daha sonraları jiletle sünnet edilmeye başlanmıştır. Şimdi ise daha çok dikişsiz, kansız, lazerle sünnet yapılmaktadır.

1.2.2. Askerlik ile İlgili Adet ve İnanmalar

a. Türk Halk Kültüründe;

Türk halkı askerliği kutsal bir görev sayar. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara!, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir adetler, inanmalar pratikler zinciri oluşmuştur. (Artun, 2006:211)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Askere gidecek olan genç, çalışıyorsa son aylarına yakın genelde çalıştırılmamaktadır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Yakın akrabalar ve komşular genci sırasıyla yemeğe çağırırlar. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Köy yerlerinde aynı dönem askere giden gençler son on beş yirmi gün sırasıyla birbirlerini eve davet ederler. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Bir birine komşu olan köylerin gençleri birbirlerini ziyaretlerde bulunurlar. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Son on gün her köyde şenlik düzenlenir. Bu şenlikler ya davul zurna eşliğinde ya

da orkestra eşliğinde olur. Düğüne bütün köy halkı iştirak eder. Normal düğünden çok daha kalabalık olur. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)

- Bu şenlik yalnız bir gece geç saatlere kadar yapılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Asker adayları halaya birlikte girer birlikte halayın ortasında oynarlar. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Daha sonra asker adayları anne babalarıyla birlikte halayın ortasında oynarlar. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Komşu köyden gelen asker adayları da birlikte halaya girerler. Halayın ortasına davet edilirler. Her köyün asker adayları ayrı ayrı halayın ortasına davet edilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Halayın başını çekmesi için şenliği düzenleyen askerler tarafından davet edilirler. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Askere gidileceği gün gençler, akrabalarını ve komşularını gezerek onlarla vedalaşır. Onlar da askere cep harçlığı verir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Askere giden genç izine ya da tezkereye geleceği zaman ailesi ve arkadaşları onu yoldan karşılarlar. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Asker adayı, yakın arkadaşları ve ailesi tarafından arabaya kadar uğurlanır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Asker adayı olan gencin koluna kırmızı kurdele bağlanır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde askere gitme sırasında birtakım âdetler uygulanır. Askere gidecek olan genç, eğer çalışıyorsa askerliğine bir ay kala çalışmayı yavaş yavaş bırakır. Aile çiftçi ise gence iş yaptırmaz. Yakın akrabalar ve komşular genci sırasıyla yemeğe

çağırırlar. Köy yerlerinde aynı dönem askere giden gençler son on beş yirmi gün sırasıyla birbirlerini kendi evlerine davet ederler. Daveti veren evde en güzel yemekler yapılır. Birbirine komşu olan köylerin gençleri birbirlerini ziyaretlerde bulunurlar. Son on günde her köyde şenlik düzenlenir. Bu şenlikler ya davul zurna eşliğinde ya da orkestra eşliğinde olur. Düğüne bütün köy halkı iştirak eder. Normal düğünden çok daha kalabalık olur. Bu şenlik yalnız bir gece geç saatlere kadar yapılır. Asker adayları halaya birlikte girer birlikte halayın ortasında oynarlar. Daha sonra asker adayları anne babalarıyla birlikte halayın ortasında oynarlar. Komşu köyden gelen asker adayları da birlikte halaya girerler. Halayın ortasına davet edilirler. Her köyün asker adayları ayrı ayrı halayın ortasına davet edilir. Halayın başını çekmesi için şenliği düzenleyen askerler tarafından davet edilirler. Askere gidileceği gün genç akrabalarını ve komşularını gezerek onlarla vedalaşır. Onlar da askere cep harçlığı verirler. Şehirde ise aynı gün askere gidecek olan gencin ailesi ya da arkadaşları davul getirirler. O gün genç gidene kadar davul çalınır ve yöreye özgü çeşitli oyunlar oynanır. Gidiş zamanı geldiğinde genç orada bulunan arkadaşlarıyla vedalaşır. Bu arada gencin cebine oradakiler para koyarlar. Gencin koluna kırmızı kurdele bağlanır. Genç, yakın arkadaşları ve ailesi tarafından arabaya kadar uğurlanır. Askere giden genç izine ya da tezkereye geleceği zaman ailesi ve arkadaşları onu yoldan karşılarlar. Askerin sevdiği yemekler yapılır ve komşular akşam “gözün aydın”a gelirler. Sohbet edilir, hasret giderilir.

1.2.3. Dini Bayramlar

a. Türk Halk Kültüründe;

Bayram bir topluluğun bütünün için ve bütününce düzenlenen uygulanan törenlerin bileşimidir. Dinin bayramların günleri kameri takvime göre hesaplandığı için her yıl dönümünde güneş takviminin aynı günlerine rastlamaz. Yılda on gün geriler. Uzun bir zaman diliminde bayramların mevsimi de değişir. Bu değişim bayramların her mevsimde yapılmasını sağlayarak bayramlara bir çeşitlilik kazandırır. (Artun, 2006:205)

Bayram, bir sıra gösterilerden meydana gelir; onların biçimlerini, kurallarını gelenek belirlemiştir. Dini bayramlarımız olan Ramazan ve Kurban bayramlarının başlıca özelliği dostların, hısımlar ve akrabaların karşılıklı ziyaret gezileridir. Gençler yaşlıların ellerini öperler, onların hayır dualarını alırlar. Çocuklara para ya da ufak hediyeler vermek de töredendir. (Boratav, 1984: 204–207)

Kurban bayramı Türkiye’de eğlenceler yönünden Ramazan bayramına bakarak daha az parlak geçer. Kurban bayramının birinci günü, Mekke’de Minâ denilen yerde hacıların kurban kestikleri gündür. (Boratav, 1984: 207)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Bayram öncesinde herkes evinde temizliğini yapar. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Evlerin önü ve sokaklar temizlenir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Bayram öncesi eve şeker ve kolonya alınır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Bayramdan bir gün önce yani arife günü ve bayram günü mezarlıklar ziyaret edilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Mezarlıkta ölenler için Kuran okunur, mezarlıkta çocuklara şeker dağıtılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Bayram günleri ölen yakınların ruhları için yağlı ekmek yapılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Ramazan bayramına bir hafta kala bütün köy ve şehir halkı "Kömbe" adı verilen kurabiye yapar. Bayram günü gelenlere bu tatlı kurabiyeden ikram edilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Bayram sabahı erkekler bayram namazına giderler. Evde kadınlar, bayrama namazından sonra gelecek misafirler için hazırlık yapar. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Evde aileler önce kendi aralarında bayramlaşırlar. Çocuklar, anne ve babalarının ellerini öper. Daha sonra aile büyüklerinin bulunduğu eve bütün akrabalar bayramlaşmaya gelir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Küs olanlar barıştırılmaya çalışılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Eve gelen misafirlere ikramda bulunulur. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23,

K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)

- Büyüklerin ellerini öpen çocuklara, para ve şeker verilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Çocuklar ellerinde torbalarıyla kap kapı dolaşarak şeker ve para toplarlar. Kapıya gelen çocuklar boş çevrilmezler. Mutlaka şeker ya da para verilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Kurban bayramında kurbanlar kesilir. Kurbanın bir kısmı kurban kesmeyenlere dağıtılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Gelen misafirlerle bayramı tebrik edilir ve et ikram edilir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Her iki bayramda da camide yapılan bayramlaşmaya bütün erkekler katılmaya çalışır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Erkekler, namaz çıkışında bayramlaşırlar. Namaz bittikten sonra cami avlusunda herkes bekler. Bayramlaşmaya gelenler acele edip eve gitmez. Yaşı, yetmiş ve yukarı olanlar kendi aralarında bayramlaşıp sıraya geçer. Daha sonra yaşı altmış ve yukarı olanlar gelir. Kendilerinden büyük olan kişilerle bayramlaşıp sıraya geçerler. Bu şekilde yaş sıralamasına göre bayramlaşma devam eder. Bayramlaşma bittiğinde caminin avlusunda geniş bir halka oluşur. Bu halka dağılmadan gençler tarafından lokum, bisküvi ve süt ikramı yapılır. Bu ikramlar bir gün önceden hangi ailenin yapacağı kararlaştırılmıştır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde dini bayramlar kutlanırken örf adetler ve dini emirler bir arada yapılmaktadır. İkisi bir bütün olmuştur. Namazın kılınması, kurban etinin ikram edilmesi, büyüklerin küçüklere para vermesi, küçüklerin büyüklerin ellerini öpmesi, bayramlaşmada küslerin barışması, misafirlere ikramda bulunulması, hem dini hem de örf adetlerin nasıl iç içe girdiğini görüyoruz.

1.2.4. Milli Bayramlar

a. Türk Halk Kültüründe;

Şehir ve kasabalarda bir şenlik havası içinde kutlanan ulusal bayramların (30 Ağustos, Cumhuriyet Bayramı, Kurtuluş Bayramları), askerî geçitler, fener alayları, vb. “resmî” gösterilerinde geleneklik tek öge, seymenler, zeybekler vb. gibi bugün artık yaşamayan eski kuruluş temsilcilerinin özel kıyafetleriyle katılmalarıdır. Ama bu bayramlar vesilesiyle resmî gösteriler bittikten sonra, kimi yerlerde geç vakitlere kadar işçilerin, esnafların kendi aralarında, hükümet ya da belediye meydanında, düzenledikleri eğlenceler, bu şenliklere öteki bayramların yerli renklerini verir. Ulusal bayramlarda da birçok yerlerde resmî törenlerden sonra bayram yeri diye nitelendirebileceğimiz çayırarda güreşler, koşular ve başka çeşit yarışmalar düzenlenir. (Boratav, 1984: 256–257)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- 5 Temmuz 1939’da Kırıkhan ana vatana katılmıştır. Beş temmuz, Kırıkhan’ın kurtuluş günüdür. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- 5 Temmuz Kırıkhan’ın kurtuluş günü, 23 Nisan çocuk bayramı, 19 Mayıs gençlik ve spor bayramı, 30 ağustos zafer bayramı ve 29 Ekim cumhuriyetin kuruluş günlerinde Kırıkhan’da büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Törenler daha çok şehir stadyumunda veya belediye binasının karşısında geniş alanda kutlanmaktadır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Tören her zaman resmi bir şekilde kutlanır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Törenlere halkın yoğun ilgisi olur. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Törenlere kaymakam, belediye başkanı, garnizon komutanı gibi bütün resmi protokolün katılımıyla gerçekleşir. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Merkez okullardaki öğrenciler ve öğretmenler katılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)

- Kaymakam bütün davetlileri ayrı ayrı selamlar. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Şiirler okunup folklor oyunları oynanır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Bando takımı eşliğinde yürüyüş yapılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Şehirdeki bütün iş yerlerinde bayrak asılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)
- Geceleyin havai fişek gösterisi yapılır. (K2, K3, K4, K5, K7, K11, K22, K23, K24, K25, K38, K39, K43, K44, K45, K40, K41)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde törenler resmi bir şekilde kutlanmaktadır. Öğrencilerin, idarecilerin, askerlerin ve halkın katılımıyla kutlanır. Törenlerde halk oyunları oynanır. Şiirler okunur. Düzenlenen yarışmalarda dereceye girenlere ödülleri verilir. Geceleri ise havi fişek gösterisi yapılır. Bütün bu gösterilere halk, yoğun alkışlarla sevgi gösterisinde bulunur.

1.2.5. Kandiller

a. Türk Halk Kültüründe;

Kandiller günümüzde bayram olarak kutlanmamaktadır. Geleneklere bağlı ailelerde, kandil çöreği yeme, “kandiliniz kutlu olsun” diyerek el öpme gelenekleri sürmektedir. Eskiden bu günleri kutlamaya hazırlanma işlemleri ve kandil gecesi şenlikleri çocuk toplulukları için bir bayram anlamı taşırdı. (Boratav, 1984:257)

İslâm dinine göre önemli sayılan kandil günlerine Kırıkhan yöresinde büyük önem verilmektedir. Miraç, Berat, Mevlit, Regaip kandillerinde ve Kadir gecesinde bazı âdetler uygulanmaktadır.

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Kandil gününden bir gün önce ve sonra oruç tutulur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Kandil geceleri yatsı ezanından önce camide imam tarafında salâvat okunur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)

- Kandil gecesi kaza namazı kılınır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Kadir gecesinde “ Kadir yemeği” adında davet verilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Kandil gecelerinde hatim indirilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Allah’tan günahlarının bağışlanması için dua edilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Kandil günü fakirlere sadaka verilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Kandil günü evde yapılan yemekten komşulara gönderilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Akralar ve tanıdıklar aranır. Kandilleri tebrik edilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Kandil sevabını kaçırmamak için sabah namazına kadar uyunmaz. İbadet yapılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Salâvat ve kelime-i tevhit okunur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde kandil günleri diğer günlere göre daha heyecanlı ve hareketli geçer. Bu gecelerde insanlar daha fazla sevap kazanmak için sevap işler. Yaptığı kusurların ve günahların bağışlanması için tövbe edilir. Erkekler daha çok camiye giderken kadınlar kendi aralarında salâvat çekip dua okur.

1.3. Halk İnanışları

Halk inancı, kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları din, ahlâk kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterirler. (Boratav, 1984: 8)

Halk inanışlarıyla ilgili değişik tasnif çeşitleri yapılmıştır. Bu tasnifleri

belirleyen en önemli özellik derleme çalışmalarında elde edilen malzemelerdir. (Artun, 2005:240)

1.3.1. Yatırlarla, Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar

a. Türk Halk Kültüründe;

İslamiyet'in kabulünden sonra atalar kültü Anadolu'da Türkler arasında veli kültürünün oluşumunda etkili rol oynamıştır. Üstün ruhlarla donanmış insan tipi Müslümanlıkla da bağdaşmıştır. Velinin, ait olduğu toplumun sosyal, dini ve ahlaki değerlerinin temsilcisi olduğuna inanılır. (Ocak, 1984: 3)

İnanç merkezlerinden yatır ziyaretleriyle Türklerin eski ve köklü inançlarından biri olan atalar kültü arasında bir bağ vardır. Atalar kültü ataların takdisine dayanır. Atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede yardım edeceği inancı vardır. Ataların eşyaları ve mezarları kutsal kabul edilip ruhlarına kurban sunulurdu. (Artun,1992: 10)

Tarih boyunca farklı dinleri ve kültürleri benimseyip taşıyıcılığını yapan pek çok kavmin gelip geçtiği Anadolu toprakları üzerinde İslamlaşma süreci öncesinde yaygınlaşmış ve kökleşmiş inançlar ve ritüeller tamamen yok olmamış, Türklerin İslamiyet öncesi inanç sistemlerine ait öğelerle birlikte İslamiyet'e sızmıştır. Anadolu'da İslamiyet'e dayalı gibi görünen çeşitli inançlar, pratiklerin bir bölümü İslamiyet kökenli olmayıp eski kültürlerden öğeler barındırdığı ve halka özgün din dışı geleneklerle yine halka özgü düş gücünün her türlü inanç, inanma, pratik ve bunlara bağlı ritüellerin biçimlendirdiğini görüyoruz. (Artun, 2002:2)

İslamiyet'in kabulünden sonra atalar kültü Türkler arasında veli kültürünün oluşmasında etkili rol oynamıştır. İslamiyet'te ölüden medet umma yoktur. Veli kültü ve türbesinin etrafında oluşan birtakım inanma ve pratikler pagan kültürüyle ilgisinden dolayı yasaklanmasına rağmen günümüze kadar varlığını sürdürerek bir mezarlık kültürü oluşturmuştur. (Ocak, 1992: 10)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinin hem şehir merkezinde hem de köylerinde ziyaret yerleri vardır. Ziyaret yerlerinin hepsi tepelik yerde bulunmaktadır. Ziyaretlere çeşitli nedenlerle gidilip dua yapılır. Yörede ziyaretlere şu amaçlarla gidilmektedir.

- Adağı olanlar ziyaret eder. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Hastalar, hastalıklarının iyileşmesi için gider. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Sevap kazanmak için gidilir. . (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Allah rızasını kazanmak için gidilir. . (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Çocuğu olmayanlar çocuğunun olması için gider. . (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Ekilen mahsulün iyi gelmesi için gidilir. . (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Hayvanlarının ölmemesi ve sütünün bereketli olması için gidilir. . (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Ziyaretlerde kurban kesilir. . (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Ziyaretlerde namaz kılınıp dua edilir. . (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)
- Sıkıntısı olanlar, sıkıntılarının giderilmesi için ziyaretlere gider. . (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45)

Yöredeki ziyaret yerleri şunlardır:

- 1-Bayezid-i Bestami Ziyareti
- 2-Fatma Ziyareti
- 3-Reşit Ziyareti
- 4-Sütlü Mağara Ziyareti (Beş Kızlar Mağarası)
- 5-Kara Ziyareti(Yelocağı Ziyareti)
- 6-Molla Ahmet Ziyareti
- 7-Uzun Mezar Ziyareti
- 8-Büyük Hannep Ziyareti
- 9-Domuzdamı Ziyareti
- 10- Üç Kardeşler Ziyareti
- 11- Kız Ziyareti

1) Beyazid-i Bestami Ziyareti

Ünlü bilim ve din adamı olan Beyazıd-ı Bestami Hazretlerinin türbesi Kırıkhan'ın Alaybeyli Köyünün kuzeyindedir. İlçe merkezine 4 kilometre uzaklıktadır. Bir tepe üzerinde yer alan türbesi özellikle Hac mevsiminde ve Cuma günlerinde çok sayıda Müslüman tarafından ziyaret edilir. Türbe ve çevresi yıllardan bu yana Mursaloğulları ailesinin himayesindedir.

Beyazit-i Bestami Hazretlerinin ziyaretine hem il içinde hem de yakın illerden birçok kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretteki amaç dini duyguları tatmin etmek içindir. Gelenlerin bir kısmı adak adamak için gelmektedir. Çocuğu olmayanların, bir hastalığı olanların, başına bir kaza bela gelenlerin, oğlu askere giden ya da askerde olanlar, akrabası uzakta olanlar ya da havalar kurak gittiği zaman bu ziyarete gelip adak adarlar. Namaz kılarlar. Kurbanlık olarak getirilen hayvan ziyaret yerinde kesilir. Orada pişirilir. Pişirilen bu yemek orada olanlara dağıtıldıktan sonra bir kısmı da adak sahipleri tarafından yenir. Kimileri de sevap kazanıp Allah rızasını kazanmak için buralara gelmektedir. (K1, K2)

2) Fatma Ziyareti

Kırıkhan'ın Kaletepe Köyünün yakınında bulunuyor. Bir tepenin üzerinde yeri mevcuttur. Tepenin üstünde mezar vardır. Bu mezar özel bir yapı ile örülmemiştir. Yöre halkı bu ziyarete, genellikle bahar zamanı koyunlarını, keçilerini, ineklerin bir cuma sabahı getirirler. Bu ziyaretin etrafında yedi defa gezdirirler. Dört rekât namaz kılınır ve dua edilir. Bir tane koyun kesilir ve orada kavurma yapılır. Bu kavurmanın bir kısmını yerler bir kısmını köye geldiklerinde köydeki maddi durumu iyi olmayan ailelere ve çocuklara dağıtırlar. Kan akıtmadan ayrılan kişilerin büyük bir musibete uğrayacaklarına inanılır. Böyle gezdirmelerinin sebebi doğan hayvan yavrularının ölmemesi ve malların çoğalması içindir. Yani bu ziyarete gelen kişilerin hayvanları bereketli olacağına ve musibete uğramayacağına inanılır. (K3, K4, K10)

3) Reş(Reşit) Ağa Ziyareti

Demirkonak köyünün yakınında Suriye ile Türkiye sınırları arasında kalan yerdedir. Yeri kubbe şeklindedir. Çok önceleri köyün çobanlığını yapan Reşit adında biri sabahları köydeki koyunları toplar otlatmaya götürür. Akşamları da geri getirip sahiplerine teslim eder. Fakat her akşam evlerinde yayıkta ayran yapıldığını görenler.

Kısaca Reş denilen bu çobandan köylüler şüphelenirler. Sürüleri otlatmaya götürdükten sonra mutlaka gizlice bizim inekleri sağarak sütü alıyor diye bunu takibe almaya karar verirler. Köylüler Reş çobanın haberi yokken gizlice bunu takip ederler. Bakarlar ki çoban köyden uzaklaştıktan sonra ceylanlar gelir sıraya girer ve Reş adındaki çoban bunları sağarmış. Bu çobanın ermiş olduğunu gören köy halkı durumu çobana bildirmeden köye gelirler ve durumu köyün ileri gelenlerine anlatırlar. Köyün büyükleri Reşit adındaki bu çobanın bundan sonra çobanlık yapmasına izin vermezler.

Köyde kendisine hürmet gösterirler. Kendisi öldükten sonra yeri ziyaret haline getirilir. Korkudan dolayı akli dengesini kaybedenler oraya gidip geceleyin sabaha kadar beklerse şifa bulur. Korktuğu için akli dengesini yitiren eğer çocuk yaşta ise orda beklerken bir ara gözlerinin önüne bal arıları görünür ve çocuk hastalıktan kurtulur.

Eğer gelen hasta büyük ise (çocuk yaşta değil ise) gece beklerken gözüne yılan görünür ve o kişi hastalıktan kurtulur. O aileden kim olursa olsun onların ektiği mahsulü bir başkası çalamaz. Çalmaya kalkan kişiyi yılan kovalar. Çocuğu olmayan ya da çocuğu ölen kişiler de buraya ziyaret gerçekleştirir. Ayrıca bu aileye ocaklı olduğu için şimdi bile bu sülaleden birini yanına gidilir ve dua alınır. O aileden olan birisinin ismi çocuğa konur. (K3, K4, K5)

4) Sütü Mağara Ziyareti (Beş Kızlar Mağarası)

Ceylanlı Köyü yakınındadır. Tipik kaya mezarları ve inziva odaları görünümündedir. Üç katlıdır. Kayaların üstünde üç göz halinde açılmış pencere delikleri görülmektedir. Ayrıca çivi yazısıyla yazılmış bir yazı da vardır. Odanın içinde beş tane mezar vardır. Bu mezarların beşi de kız olduğuna söyleyenler olduğu gibi bir tanesi kız dördü erkek olduğunu söyleyenler de vardır. Bundan dolayı buraya Beş Kız Mağarası da denilmektedir. Ceylanlı köyünün yanındaki sütü mağara duvarında yazı işaretleri köylülerce şu şekilde yorumlanır: “Oğlum kızım yanımda, malım mülküm karşımda”. Birçok kişi hazine var diye ziyaretin olduğu yerin karşı taraflarını hazine bulma ümidiyle kazılar yapmıştır. Bundan dolayı çevrede birçok defa hazine arması yapılmıştır. Sütü olmayan kadın buraya gelerek mağaranın üst tarafından akan suyu içer ve oraya bir miktar para bırakır. Böylelikle sütünün çoğalacağına inanırlar bundan dolayı halk arasında buraya “ Sütü Mağara” denilmektedir. (K1, K6, K8, K9)

5)Kara Ziyareti (Yelocağı Ziyareti)

Kırıkhan ilçesinin Barbaros Mahallesinde bulunmaktadır. Çocuk mezarlarının

bulunduğu yerdedir. Mezarın bitişiğinde yıkık bir yapı vardır. Mezarının üzerinde ve yanında taşlara bağlanmış sayısız bez parçaları vardır. İnanişâ göre bu ziyaret Beyazid-i Bestami Hazretlerinin kız kardeşinin yeriymiş. Bulgurdan yapılan köfteyi çok sevdiği için gelenler burada köfte yoğurup yerler ya da orda olanlara dağıtırlar. Gelen insanların büyük çoğunluğu kadınlar oluşturmaktadır. Adağı olan mahalleli ya da üzerinde sızı romatizma hastalığı olanlar buraya gelerek adaklarını adarlar. Ziyarete gelenler Kur'an okur, etrafında döner ayrılırken bir taşâ bez bağlayıp ziyaretin üzerine bırakıp ayrılır.(K7, K11, K12)

6) Molla Ahmet Ziyareti

Ceylanlı köyünde cami temeli kazılırken kimsenin kaldıramayacağı büyüklükte bir taş çıkar. Molla Ahmet elindeki değnekle taşâ üç defa vurunca oradan ateş fışkırır ve taş kaybolur. Ayrıca geceleri değneğin ucunda ışık yanarmış. Bu sebeplerle ulu olduğuna inanılır ve mezarı dilek için ziyaret edilir. (K1, K6 ,K8, K9)

7) Uzun Mezar Ziyareti

Kırıkhan'ın Ceylanlı köyünün Alan yaylasında bulunmaktadır. Mezarın uzunluğu yedi metre kadardır. Büyük bir veli ya da şehit olarak görülmektedir. Perşembe akşamları ve Cuma günü sabahları ziyaret edilir ve üzerinde Kur'an okunur. Ziyaret zamanı genellikle yazları oluyor. Çünkü kışın buralar karla kaplı olduğu için kimse bulunmuyor. Adağı olanlar, buraya gelirler. Mezarın etrafında döndükten sonra dualar okunur. Kuran okunur.(K1, K6, K8, K9)

8) Büyük Hannep Ziyareti

Cintepe, Yalangoz ve Camuzkışlası Köyleri arasında kalan bu ziyaret, tepelik bir yerdedir. Tepenin tam ortasında ziyaret şeklinde bir mezar vardır. Mezarın bulunduğu tepenin etrafında ağaç şeklini almış hannep dikenleri vardır. Çevre köyleri, normalde bu hannep dikenlerini kesip, evlerinin bahçe duvarının etrafına düzenli bir şekilde yerleştirirler ki hayvanlar bahçede ekilen mahsule zarar vermesin. Buna rağmen bu ziyaret yerinden bir tane hannep dikenini kesilmez. Burada mübarek bir insanın yattığına inanılır. Buraya adakları olanlar gelir. Kurban adarlar. Dua okurlar.(K3, K4, K10)

9) Domuzdamı

Kırıkhan'ın Camuzkışlası Köyünde bulunmaktadır. Taşlardan oluşan kubbeli bir

oda şeklindedir. Odanın içine düzenli bir biçim verilmiştir. Oda kuzeyden güneye doğru yapılandırılmıştır. Ön tarafı güneye bakar. Güneye bakan kısmın ön yüzü domuzun burnuna benzediği için “Domuzdamı” denilmektedir. Bir rivayete göre de domuzların beslendiği yer olduğu için bu adla anılmaktadır. Camızkışlası köyünde bulunan bu ziyaret yerinin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Tonlarca ağırlığındaki taşlardan oluşan bir oda şeklindedir. Baş ağrıyan ya da grip olanlar sabah erken çıplak ayakla büyük taşlardan oluşan oda şeklindeki ziyaretin ön tarafının sağ kısmından içeri girer sol tarafından çıkar. Bunu iki defa yaptıktan sonra beraber götürdüğü soğan, tuz ya da ekmek parçasını Domuzdamı ziyaretinin yüksek bir yerine bırakarak arkasına bakmadan domuzdamından uzaklaşır. Böylece hastalıktan kurtulacağına inanılır. (K3, K4, K10)

10) Üç Kardeşler Ziyareti

Delibekirli köyündedir. Üç kardeşin gelip oraya yerleştiğine inanılır. U üç kardeş büyük zat olduğunu ve ilim bakımından en ileride olanın köyün içerisinde bulunan kardeşin olduğuna inanılır. Diğer iki kardeş köyün dış tarafında bulunmaktadır. Perşembe akşamları ve Cuma günü sabahları ziyaret edilir ve üzerinde Kur'an okunur.(K116, K118)

11) Kız Ziyareti

İncirli Köyü yakınında bir tepede bulunan ziyaret, bir mağaranın içerisinde bulunmaktadır. Mağaranın girişi dar ama içine girdikten sonra iç tarafı geniştir. İçerde mezar bulunmaktadır. Bir kızın zulümden kaçıp buraya sığındığına inanılır. Kadın erkek herkes tarafından ziyaret edilir. Havalarda kurak gittiği zaman, hastalandığı ve bir niyetinin gerçekleşmesini isteyenler tarafından ziyaret edilir. (K3, K42)

c. Değerlendirme

Yöredeki ziyaretler genellikle tepelik yerlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu yerlerin tepelerde yani yüksek yerlerde olmaları, oralarda yatan kişilere duyulan saygıyla ve bu kişilerin yücelikleri konusundaki inanışla açıklanabilir. İslâmiyet'ten önceki atalar kültürünün bugün bu ziyaret yerlerinde veli tipi olarak devam ettiğini görmekteyiz. İslâmiyet'ten önceki atalara kurban sunma ve onların üstün güçlerinden yardım dileme pratikleri İslâmiyet'ten sonra bazı ufak değişikliklerle veli kültü olarak karşımıza çıkmaktadır. Atalar kültürüne İslâmiyet ile birlikte dua etme, namaz kılma, Kur'an okuma gibi öğeler eklenmiştir. Bu İslâmî motiflere rağmen atalar kültü büyük

oranda kendini muhafaza etmiştir.

Ziyarete gitme geleneğinin hâlâ bütün canlılığı ile devam etmesinin sebepleri arasında, kişinin her zaman kendinden yüce bir güce ihtiyaç hissedip, zor anlarında, onu yanında hissetmek ihtiyacından kaynaklanıyor. Bu türbelerde yatan ya da yattığı farz edilen kişilerin dinî inançları, kerametleri, Allah ile dostlukları söylenen efsanelere göre kanıtlandığı için bu kişilerin yüzü suyu hürmetine Allah'tan yardım istenmektedir. Bir başka neden ise İslâmiyet'te dini yerlerin, din büyüklerinin ziyaret edilmesinin sevap kazandıracağı inancından kaynaklanmaktadır. Genelde insanlar, iki düşünceyi birleştirerek türbeleri ziyaret etmektedirler.

1.3.2. Kurban/Adak

a. Türk Halk Kültüründe;

Kurban: Allah'ın rızasını kazanmağa vesile olan şey; eti fukaraya parasız olarak dağıtılmak niyetiyle farz, vacip veya sünnet olarak koyun, keçi, sığır ve deve gibi hayvanların kesilmesidir. (Devellioğlu,1993) Adak: Dinen mükellef olmadığı halde, kişinin farz veya vacip türünden bir ibadeti yapacağına dair Allah'a söz vermesidir. (İslam Ansiklopedisi)

Kurban, dinsel ya da kutsal amaçlarla sembolik bir sununun yok edilmesine dayanan bir eylemdir. Kurban, yiyecek veya içecek türünden olan kurban objesini sunmak, teklif etmekten ibaret olabilir. Kurban, bugün veya gelecekte Tanrı'nın lütfünü kazanmak için ona sunulan bir hediyedir. Kefaret teorisi, kurbanı, işlenmiş bir suç veya günah karşılığı, bu suçun veya günahın kefareti için doğüstü güce, onun gönlünü almak amacıyla, kurbancının ölümü sembolize edecek hayvanları kurban etmesine dayandırır. Kutsallaşma teorisi, kurbanı, kurbancının kurban hilesi ile kutsallığa ulaşması olarak kabul eder. Yiyeceği, içeceği paylaşma, birlikte yeme teorisi, kurbanı, Tanrının sembolik olarak birlikte paylaşılarak yenmesi biçiminde yorumlar. (Erginer, 1997:18)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

Kırıkhan yöresinde kurban kesme ve adak ile ilgili çeşitli uygulamalar vardır:

- Yeni ev ve araba alanlar kurban keser. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

- Tarlaya mahsul ekileceği zaman kurban kesilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Ekilen mahsulün toplanacağı zaman, işçiler tarlaya girmeden önce, kurban kesilir ve işçilere dağıtılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Çocuğu olmayanlar, çocuğunun olması için adak adayıp kurban keser. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Gurbete gidip de dönen asker, öğrenci ve işçiler için adak adanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Adak adayan, kurbanın etinden yemez. Eğer adak kurbanından et yerse yediği etin parasını fakire verir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Adaklar genelde Bayezit-ı Bestami Hazretlerinin ziyaretinde kesilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Ziyarete gelip de adağı olmadan kurban kesenler, etin bir kısmını çevredekilere dağıtır. Geri kalan etleri pişirip kendi aralarında yerler. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Yörede adanan adaklar ziyaretlerde kesilir. Mal mülk sahibi olanlar, gurbette olup da evine dönenler, çocuk sahibi olmak isteyenler kurban adaklarını keserler. Orda yatan büyük zatın ruhunu memnun etmek, hem de Allah rızasını kazanmak için adak adanır.

1.3.3. Ocaklar

a. Türk Halk Kültüründe;

Ocak; belirli bir veya birkaç hastalığı sağaltma gücünde olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık edinmiş kimseyi gösterir. Sarılık ocağı, fıtık ocağı gibi. Ocak ve ocaklı deyimleri eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ocaklıların hastalıkları sağaltma yöntemleri çoğu kez büyüklük işlemlerdir; ama bunların yanında belirli şeyleri yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan yerine şu veya bu maddeyi sürmek, bağlamak gibi ilaç saydıkları gereçleri kullandıkları da olur. (Boratav, 1984: 137–138)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Ocak, bazı hastalıkların iyileştirilmesinde belli ailelerin uyguladıkları tedavidir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kuşaktan kuşağa irsi olarak geçer. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Aynı aileden kişilerin diğerine “el vermesi” ile devam eder. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Bu ailelere ocaklı denir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Halk arasında onlara tam bir güven vardır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Aynı hastalığın farklı ocaklarda farklı tedavisi olabilir;

- Sarılık hastası olanın yüzüne hafiften iki tokat atılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Sarılık hastası olanın kulağının arkasından kan alınır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Temra yarası olanlar, ocaklı ailelerde okunur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Temra hastası olanlar, ocaklı ailelerde yaranın üzerine kuru tezek sürülür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Temra hastası olanlar, ocaklı ailelerde tükürük sürülür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Büzmecik hastası olan çocuklar, ocaklı ailelerde ısıtılmış tel çubuk ile dağlanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Korkudan akli dengesini kaybeden kişi, ocaklı yere gittiğinde gözüne yılan görünür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Korkudan akli dengesini kaybeden çocuk yaştakiler, ocaklı yere götürüldüğünde gözüne bal arısı görünür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kabakulak hastası olanlar, ocaklı aileler, ayaklarının alt tarafını kabakulak olan yere hafiften vurur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Yörede belli hastalığı olan kişiler, iyileşmek için ocaklı yere gider. Ocaklı yerde uyguladıkları tedavi ile iyileşir. Temra hastası olanların okutması veya yazdırması İslam

dinin etkisinden kaynaklanmaktadır. Diğer tedavi yöntemlerinde ise büyüsel bir uygulamanın ön plana çıktığını görmekteyiz.

1.3.4. Nazar-Nazarlık

a. Türk Halk Kültüründe;

Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi, kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır Türkçede. Herhangi bir zararlı olay böyle bir sebebe yüklendiği zaman “nazar değdi” deyiimi kullanılır: Örneğin sapasağlam bir çocuk hasta düşüverince, bir aile içinde veya iki dost arasında bağlılık, düzen bozuluverince... “Kem söze uğradı” deyiimi de aynı anlama gelir. Açık, çığ mavi gözlerde nazar gücü olduğu sanılır ve herhalde bu ilkeye dayanılarak mavi gözlülerin kötü niyetli, kıskanç, başkalarına zarar vermekten hoşlanan kimseler olduklarına inanılır, bu, gerçeklere aykırı olsa bile. Kıskançlık duygusunun nazara yol açacağı inancı da yaygındır. Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklarla, güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir; çünkü çocuklar zayıf mahlûklardır, çabuk etkilenebilirler; güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçılar. Bu kötü duygular göz yolu ile hedefi etkiler ve sakatlar. Nazara uğrama sadece insanlara özgü bir olay değildir: Mal, mülk, hayvanlar (özellikle at, inek gibi büyükbaş hayvanlar), evler de nazara uğrayabilir. Durup dururken hastalanan veya sakatlanan at, sütü azalıveren inek, bereketli beklendiği halde kıt edilen yıllık mahsul vb. için de “nazara geldi”, “nazara uğradı” yargısı verildiği olağandır. Hatta aile içindeki düzen, iki dost arasındaki sevgi bağı gibi başarı ile yürütülen bir iş de nazara uğrama sonucunda bozulabilir. Halk içinde bazı kişilerin, sebebi bilinmeyen olağanüstü ölçüde “nazar” güçleri olduğuna inanılır: Bakışı ile bir atı yüz, iki yüz, üç yüz metreden “çatlatabileceği”ni ileri süren ve bunu ispatlayan kimseler üzerine hikâyeler anlatılır. Nazar, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi, özellikle kişinin yakınlarının fazla hayranlık ve sevgi duygularından da gelebilir; bu türlü nazardan en çok çocuklar etkilenirler; onun içindir ki ananın, babanın çocuğuna fazla düşkünlüğü iyi sayılmaz. (Boratav, 1997: 103-104)

Nazarlık pasif büyü araçlarıdır. Nazar degecek gözden gözle korunmak amaçlandığından nazar boncuklarının çoğu göz şeklindedir. Günümüzde süs eşyası olarak takılarak estetik anlamda majik özlü uğurluklar olarak şeklinin almıştır. Halk

kültüründe de sihirli öğeler taşıdığına inanılan nazarlıklar genellikle göz boncukları şeklindedir. Göz boncuklarına inanılır, kullanımda zararı yoktur. Kişinin kendi kendine telkin etmesi yoluyla yarar da sağlar. (Artun, 2005:252)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Kırıkhan yöresinde nazara herkes inanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Nazar, deveyi kazana insanı mezara koyar, denilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Sarıgözler nazarlı olur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Kötü niyetli insanlarda nazar olur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)“Nazar değdi, göz değdi, göze geldi, nazara geldi” terimleri kullanılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Nazar değmesini engellemek için şu uygulamalar yapılır.
- Nazar değmemesi için “maşallah” denilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Küçük çocuklara nazar değmesin diye saçı düzensiz kesilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Bebeklere nazar değmesin diye yüzüne kazan isı sürölür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Sözlerin başında “maşallah” denmelidir. Çünkü göz değmezse söz değer. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Nazar değmesin diye iğde ağacından küçük çubuklar taşınır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Yeni yapılan eve, tarlada ekilen mahsule nazar değmesin diye at ya da inek kafatası asılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Nazar değmesin diye kurşun dökölür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Hocalara muska yazdırılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
 - Nazar değmesin diye nazar ayeti, Ayet-el kürsi, Felak ve Nas sureleri okunur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

- Baş üzerinde bir tutam tuz gezdirilir. Kimin gözü bu kişinin üzerinde ise tuz gibi patlasın denilir, tuz ateşe atılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Eve üzerlik asılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Göz boncuğu takılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Yörede nazardan çok korkulur. Nazar değmesin ve nazardan kaçınmak için her türlü tedbir alınmaya çalışılır. Uygulamalarda hem İslami hem de geleneksel uygulamalar görülmektedir.

1.3.5. Büyü

a. Türk Halk Kültüründe;

İslamiyet öncesi büyü kültürünün yeryüzündeki belli başlı merkezlerinden Orta Asya, Şamanizm olarak bilinen bu büyü din karışımı inanç sistemi, aynı zamanda Türk kültürünün de ana kaynaklarından birisidir. Orta Asya'dan Anadolu'ya geçmiş ve günümüze kadar farklı mistik uygulamalar içinde varlığını korumuştur. (Artun, 2005:262)

Büyü, iyi ve kötü sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkileyerek, bu olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin tamamına verilen addır. Bu anlamı ile kelimenin kavramı genişlemiş oluyor; deyim Fransızcadaki magic kelimesinin bilim dilindeki kullanışını karşılıyor. Halk dilinde büyü daha dar bir alanda kalan işlemler için kullanılır: Bir kimseyi sevdiğinden soğutmak, düşmanını hasta düşürmek veya öldürmek için yapılan “kötü büyü”, bir kişide karısına karşı sevgi uyandırmak veya evine bağlılık sağlamak için yapılan “olumlu büyü” (muhabbet tılsımı) gibi. Bu türden etkilenmelerin öteki tipleri geçerli oldukları yerlere, şartlara, amaçlarına ve uzmanları olup olmadığına göre çeşitli adlar alırlar, halk geleneğinde. (Boratav, 1997: 106)

Büyüler iyi ve kötü olmak üzere ikiye ayrılır. İyi, olumlu büyüler hastalıktan kurtulma, ara düzeltmek, kurtağzı bağlamak, aşk ve muhabbet, çalınan eşyayı bulmak, loğusanın sütünü arttırmak, çocuk sahibi olmak, nazarı önlemek vb. diye sıralanabilir. Kötü, olumsuz büyüler ise düşmanlık, kıskançlık ara açmak, kısmet bağlamak, istemediği birisine varmasını sağlamak, gerdek gecesi damadı bağlamak vb. diye

sıralanabilir. İnanişə göre büyü yapılan kişi uysallaşır, avareleşir, ne yaptığını bilemez. (Boratav, 1997: 108)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Büyüye halkın geneli inanmaktadır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- İki kişi arasını yapmak için büyü yapılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- İki kişi arasını bozmak için büyü yapılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Büyü yapanlara kötü gözle bakılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Büyü elbiseye, saça yapılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kızların kismetini açılması için muska yapılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Muska şeklinde büyü yapılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- İpe düğüm atılarak yapılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Muska yazdırılıp bir suda eritilir. Muskanın suyu da yemeğe ya da çaya konularak kişiye içirilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kime muska yapılmışsa onun geçeceği yola ya da yaşadığı evin bir yerine muska gömülür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Muskayla yapılan büyüün etkisinde kurtulmak için cevşen taşınır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Büyünün etkisinden kurtulmak için Ayet-el kürsi, Felak ve Nas sureleri okunur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Yörede muskaya inanılır. Muska yapanlar ya iki kişinin arasını bozmak ya da arasını düzeltmek için yapar. Muskanın değişik yapılaş şekilleri görülmektedir. Hocalara yazı yazdırmak, ipe ve değişik eşyalara okutmak gibi uygulamalar görülmektedir.

1.3.6. Uğur-Bereket

a. Türk Halk Kültüründe;

Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki nesneler, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz diye kümelenmiştir. Uğurlu olanları yeğlemek, uğursuz olanlardan kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerektir. Anlaşıyor ki bereket kelimesi, bir de iyi, faydalı şeylerin, mal, para ve yiyeceğin artışı anlamına geliyor. (Boratav, 1997: 94)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Bir işe başlanırken besmele ile başlanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Sabah güneş doğmadan önce kalkılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Sabah erken evin kapısı açık bırakılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Eve bereket duası asılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- İş yerine ve tarlaya bereket duası asılır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- İş yerine ve eve sağ ayakla girilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Alış veriş yapılırken satıcı parayı alınca “bereket versin” der. Müşteri de “bereketini gör” şeklinde karşılık verir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde insanlar daha rahat ve huzurlu bir biçimde yaşamak için çalışır. Bu çalışmalarının boşa gitmemesi ve daha bereketli olması için dini pratikler uygular. Bunların başında besmele ile işe başlamak gelir.

1.3.7. Tabiat Olayları ile İlgili İnanışlar

Tabiat olayları, Anadolu’nun farklı yörelerinde yaşayan toplumlar arasında

çeşitli inançların ortaya çıkmasına neden olmuştur.(Artun,2005:240) Kırıkhan yöresinde de meydana gelen tabiat olayları yöre halkı arasında çeşitli inançlar doğurmuştur.

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Ay tutulursa teneke çalınır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Şimşek çakarsa salâvat ve tekbir getirilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kış geceleri hava açık olursa diğer gün ayaz olur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Yazın, dağ üstünde bulut olursa hava nemli olur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kışın geceleri hava ılık olursa sabahları yağmur yağar. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Leylekler erken gelirse yaz erken başlar. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kırlangıçlar ve leylekler gittikleri zaman kış başlangıcıdır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- At, kulaklarını diklerse yağmur yağar. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Gökteki yıldızlar doğudan batıya doğru kayarsa sabah vakti yaklaşmıştır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Gökte yıldızın kayması birisinin ölümüne işaretir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Gökkuşağının altından geçilirse kadın erkek, erkek de kadın olur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Yağmurun çok yağması berekettir, dolu çok şiddetli yağdığında durması için şu uygulama yapılır. Ailenin ilk çocuğu dolu tanesini eline alır, “Annemin ilkiyim, dağların tilkisiyim” der ve dolu tanesini bıçakla keser. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Yörede doğa olayları meydana gelirken yaşlıların tecrübelerinden faydalanılır. Yıllarca aynı mevsimlerde meydana gelen hava değişikliklerinden edinilen tecrübelerle

bir sonraki olay tahmin edilir.

1.3.8. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

a. Türk Halk Kültüründe;

Hayvanlar, kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilirler ve yaradılışları ve dönüşümlerini açıklayan efsanelere ve inanışlara konu olurlar. Hayvanlar, bitkilerden farklı olarak halkın geleneklerinde yenmesinde bir sakınca olmayanlarla, yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olmak üzere kümelenirler. (Boratav, 1997: 56)

Bazı hayvanların ise kutlu olduğuna inanılır. Soylarını bir dişi kurtla bir delikanlının birleşmesine çıkaran eski Türkler, bu hayvanı kapalı kaldıkları dağların arasından çıkmalarına yardım ettiği için kutlu sayarlar. Kurdun bu niteliği, Anadolu halkının inançlarında da yer almıştır. Örneğin; Afyon bölgesindeki bir anlatmaya göre, kurtuluş savaşının son safhalarında, o tarafta bulunan kumandanlardan birine bir kurt kılavuzluk etmiştir. (Boratav, 1997: 57)

b. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- At uğurlu bir hayvandır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Baykuş uğursuzdur ölüm getirir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Domuz sevilmez. Adının söylenildiği evde bereket kalmaz. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Güvercin iyi bir hayvandır ama her aileye uğur getirmez. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kedi uğurludur, evde beslenilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kertenkele Allah'ı taklit ettiğine inanılır ve sevilmez. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kırlangıç yuvası bozmak günahtır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Köpek necis bir hayvandır ama sadık olduğu için sevilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

- Yılan, akrep zehirli hayvanlardır sevilmez, hemen öldürülür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Karınca bereket demektir. Bulunduğu eve bereket getirir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Koyun, inek uğurlu hayvanlardır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Keçi fakir dostudur. Bulunduğu evi ihya eder. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

c. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde at, keçi, koyun, inek bazı hayvanlara büyük kıymet verilir. Köpek gibi bazı hayvanlar pis denmesine rağmen yaptığı görev dolayısıyla önem verilmektedir. Domuz ise hem sevilmez hem de ismi bile telaffuz edilmez.

1.3.9. Günlerle İlgili İnanışlar

Halk arasında haftanın bazı günleri için farklı inanışlar gelişmiştir. Günler; diğerlerinden önemli sayılma, belirli işleri yapmama, evden dışarıya hiçbir şey vermeme gibi yönlerden halk arasında inanış açısından farklı farklı değerlendirilmiştir. Kırıkhan yöresinde de haftanın bazı günleri ile ilgili çeşitli inanışlar ortaya çıkmıştır.

a. Kırıkhan Halk Kültüründe;

- Perşembe günü akşam Cuma günü öğle namazına kadarki zamanın sevabı çoktur. Bol bol dua edilir. İbadet yapılır. Yardımlarda bulunulur. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Perşembe günü akşam yapılan yemekten bir tabak komşulara gönderilir. Bu yemeğin üzerine mutlaka ekmek konulur. Bu yemek ölen yakınlarının ruhunu memnun etmek için gönderilir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Salı ve Çarşamba günü çamaşır yıkanmaz. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Pazartesi ve Cuma günleri çamaşır yıkama günüdür. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

- Cumartesi ve Pazar sünnet orucu tutulmaz. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

b. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde İslamiyet'in tesiriyle Perşembe ve Cuma günlerine büyük önem verilmektedir. Bu günlerde ibadet yapmak, iyilik yapmak ön plana çıkıyor. Salı ve Çarşamba günleri çamaşır yıkanmaması daha önceki yıllarda uygulanan geleneğin devamıdır.

1.3.10. Rüya İle İlgili İnanışlar

Rüyalardan, insanların yorumlarıyla gelecekte meydana gelecek olaylarla ilgili çıkarımlarda bulunulur. Görülen rüyaların yorumlanmasında temel ölçüt rüyada görülen kişi, nesne, hayvan ya da çeşitli olaylardır. Feke yöresinde de insanlar gördükleri rüyaları çeşitli şekillerde yorumlamakta ve görülen rüyalarla ilgili olarak çeşitli inanışlar geliştirmektedirler. Rüyaların anlatılması uygun görülmez; ancak anlatılırsa da önce dinleyen kişi "hayırdır inşallah" der.

b. Kırıkhan Halk Kültüründe Şu İnanışlar Vardır:

At;

- At görmek yolculuğa işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)
- Kısmet demektir. Kızlar görürse kısmetinin açılacağına işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Ağlamak;

- Ağlamak, sevineceği bir almaya işarettir. Gülmeye işaret eder. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Akrep;

- Düşman demektir. Kendisini sevmeyen birisinin kötü planlarına işaret eder. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Arı;

- Bereket, uğur anlamlarına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Asker;

- Haber anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Azrail;

- Azrail'i görmek ölümü hatırlatır. Tövbe etmesi için uyarı anlamını taşır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Bal;

- İyiye yorumlanır. Mal mülk yani zenginlik anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Balık;

- Kısmet demektir. Balık yediğini görmek kısmetinin kendisini bulacağı anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Baykuş;

- Ölümün habercisidir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Bit;

- Para demektir. Ummadığı yerden eline para geçeceği anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Bulut;

- Hayal anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Bülbül;

- Güzel sözler dinleyeceği anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Çamur;

- Toplum hayatında, çekeceği sıkıntı anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Çınar;

- Yapılacak işin uzun ömürlü olacağına işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Çiçek;

- Güzellik anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Çocuk;

- Çocuk sahibi olmak zenginliğe işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Çukur;

- Tuzak anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Define;

- Zenginlik anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Diş;

- Dişin çekildiğini veya düştüğünü görmek ölüme işarettir. Hayra yorulmaz. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Domuz;

- Uğursuzluk anlamına gelir. Hayra yorulmaz. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Evliya;

- İyiye yorumlanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Gelin;

- İyiye yorumlanır. Kısmet anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Gülmek;

- Ağlamaya işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Güvercin;

- Haber anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

İğne;

- İyiye yorulmaz. İğnenin kırılması ölüme işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Kan;

- Rüyada kan görmek görülen rüyanın geçersiz olduğuna işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Karınca;

- Bolluk, bereket anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Köpek;

- Yenilen yiyecekte başkasının da yemek istediği anlamına gelir. Nefis anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Kur'an'ı Kerim;

- İyiye yorumlanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Namaz;

- Hayra yorumlanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Ölüm;

- Hayra yorumlanır. Ölecek kişinin uzun ömürlü olacağına işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Peygamber;

- Rüyada peygamber görmek hayra yorumlanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Uçmak;

- İyiye yorumlanır. Temiz kalpliliğe işarettir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Yağmur;

- İyiye yorumlanır. Bereket anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Yeşillik;

- Hayra yorumlanır. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Yılan;

- Düşman anlamına gelir. (K2, K5, K7, K11, K22, K38, K39, K43, K44, K45)

Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde rüyalar hakkında az çok herkes tabir yapar. Genelde rüyalara göre amel edilmez. İyiye yorumlanan rüyalar anlatılır. Kötüye yorumlanan rüyalar anlatılmamaya çalışılır.

1.4. Halk Mutfağı**1.4.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları****a. Türk Halk Kültüründe;**

İnsanoğlu, ilkçağdan beri yaşamak ve çevresindekileri yaşatmak için sürekli besin kaynağı aramak zorunda kalmıştır (Güvenç, 1999: 204). İnsan ilk dönemlerinde avcılık, toplayıcılık yapmışsa da belirli bir evrim sonucu hayvanları evcilleştirmeyi, yabani bitkileri yetiştirmeyi başarmıştır. Ateşin bulunmasıyla üretim biçiminde büyük bir değişme olmuş, buna bağlı olarak yemek türleri ve pişirme biçimleri sürekli gelişmiştir (Ögel, 1982:15).

Her toplumun kendine özgü bir mutfak kültürü vardır. Anadolu'ya gelen Türkler kendi beslenme kültürlerini getirdikleri gibi Anadolu'da yaşayan toplulukların beslenme kültürlerinden de etkilenmişlerdir. Günümüz Türk mutfağı çeşitli uygarlıkların bir bileşimidir. Kültürel değişim ve gelişime bağlı olarak toplumsal yaşamdaki değişmelerin yemek kültürünü de etkilemesi doğal ve kaçınılmazdır. İslamiyet sonrasında, İslamiyet gereği bazı hayvanlar yenmemiş, alkollü içeceklerden kaçınılmıştır. İslamiyet'le birlikte Arap mutfağı Türk mutfağını etkilemiştir. Yeni yurt Anadolu'daki meyve ve sebzeler Türk mutfağına girerek, mutfağı zenginleştirmiş yeni mutfak araç ve gereçleriyle pişirilen besinler çeşitlenmiştir.(Artun, 2006:142)

Kırıkhan yöresinde yapılan yemekleri şu gruplarda toplayabiliriz:

- 1-Çorbalar
- 2-Hamur işi
- 3-Sebzeli Yemekler
- 4-Etli yemekler
- 5-Tatlılar
- 6-Salatalar

1-Çorbalar

Arpa Çorbası

Malzemeler: 1 kâse barbunya, 1 kâse arpa, 2 kaşık tereyağı, 1 baş soğan, tuz.

Yapılışı: Barbunya ve arpa akşamdan suya konur. Temiz yıkanıp tencereye alınır. Barbunya ve arpanın üzeri kapana kadar, göz kararı su eklenir. Arzuya göre tuzu konur. 1saat pişirilir. Diğer tarafta tereyağı eritilir. İnce doğranmış soğan kavrulur. Bu karışım çorbaya eklenir. Servise hazırlanır.(K98)

Barbunya Çorbası

Malzemeler: 2 kâse barbunya, 3 tane havuç, 1 baş soğan, 1 çorba kaşığı domates salçası, 1 çay bardağı sıvı yağ, 1 çay kaşığı biber salçası, karabiber, tuz

Yapılışı: Barbunya akşamdan suya koyulur. Sonra bir taşım kaynatılıp suyu dökülür. Tencerede yağ, soğan, salça kavrulur. Haşlanmış barbunya ve havuç içine atılır.1,5 litre su koyulur. Kaynayınca altı kısılır. Kısık ateşte 45 d.k. Pişirilir. Servise hazırlanır. (K98)

Düğün Çorbası

Malzemeler:4 kaşık yoğurt, 3 kaşık un, 1 yumurta(beyazı), 1 tane et suyu tableti, 1 diş sarımsak, pul biber, nane, tuz, 1 kaşık tereyağı

2 litre suyun içine kaynağınca tablet konur. Diğer tarafta yoğurt, un ve yumurta ile çırpılır. Kaynamış sudan 1–2 kepçe alıp yavaşça karışıma ilave edilir. İyice çırpılır. Karışımın tamamı kaynamış suyun içine eklenir. Tuzu konur. Karıştırılır.15dk karıştırılır.1 diş sarımsak Bu esnada eklenir. İsteğe göre eritilmiş tereyağın içine 1 çay kaşığı kadar biber, nane koyulur. Kavrulur. Çorbayı söndürdükten sonra üzerine eklenir. (K98, K99)

Mercimek Çorbası

Malzemeler: 1 kâse mercimek, 1 adet patates, 1 kaşık domates salçası, 2 çorba kaşığı un, 1 baş soğan, 1 kaşık tereyağı, 1 çay bardağı sıvı yağ, tuz, nane,

Yapılışı: Mercimek yıkandıktan sonra patates, soğan ince ince doğranır. Biraz su ilave edilerek ocağa konur. Pişirince süzgece dökülür. Soğuyunca süzgeçten geçirilir. Diğer tarafta yağ eritilir. İki kaşık un yağda pembeleşinceye kadar kavrulur. Süzülen karışımın içine 1 kaşık salça konur. İyice çırpılır. Pembeleşen unun üzerine eklenir. Kaynayınca tuzu atılır.30 dk pişirilir. Söndürürken nane eklenir Tavsiye: arzuya göre et suyu tableti kaynama Halindeyken konulabilir. (K98)

Mısır Çorbası

Malzemeler:1 kâse mısır, 1 kâse barbunya, 2 karışık tereyağı, 1 baş soğan, tuz

Yapılışı: Mısır ve barbunya akşamdan suya konulur. Temiz yıkanıp tencereye alınır. Üzeri kapanana kadar göz kararı eklenir. Arzuya göre tuz eklenir.1 saat pişirilir. Diğer tarafta tereyağı eritilir. İnce doğranmış soğanlar kavrulur. Bu karışım çorbaya eklenir. Servise hazır. Tavsiye: istenilirse içine iç yağı konulabilir. (K98)

Şehriye Çorbası

Malzemeler:1 su bardağı şehriye(tel, arpa, yıldız), 1 kaşık tereyağı, 1 çorba kaşığı un, 1 çorba kaşığı domates salçası, yarım çay kaşığı limon tuzu, pul biber, nane, tuz

Yapılışı: Şehriye 2 bardak suyla haşlanır. Diğer tarafta 3 bardak suyun içine 1 kaşık un il salça ilave edilir. Çırpılır. Haşlanan şehriyenin üzerine dökülür. Kaynayınca tuzu ve limon tuzu eklenir.20 dakika pişirilir. Tereyağı eritilip içine pul biber, nane eklenir. (K98)

2-Hamur İşi

Biberli Ekmek:

Malzemeler:1 kâse çökelek, bir kâse salça, bir kase tuzlu yoğurt, tuz, susam, küzbere, zeytinyağı, un

Yapılışı: Biber salçası, çökelek, tuzlu yoğurt, küncü (susam) küzbere (bir nevi baharat) zeytinyağı ile hazırlanan iç pide şeklinde biraz da sündürülerek açılan ekmeğin yüzüne sürülerek gene fırında pişirilir. (K98)

Fırında Makarna

Malzemeler: Yarım paket makarna, 1 çay bardağı sıvı yağ, 2 yufka, 1 çay bardağı yoğurt, 3 yumurta, 100 gram peynir, tuz, karabiber

Yapılışı: Makarna haşlanır. Yumurtaları çırp, yoğurt ve sıvı yağ koyup karıştır. Yufkayı hafif yağlanmış tepsiye diz. Kenarlarını tepsinin dışına taşır. Makarnaya tuz, karabiber ve ezilen peyniri ekle, yumurtalı harcın iki kaşığı ayır kalanını makarnaya dök karıştırarak yufkanın üzerine ser. Diğeriyile üstünü ört ve kenarlardan sarkan fazlalıkları kes, ayırdığın harcı yufkanın üzerine sür orta ısı fırında kızarıncaya dek pişirin. (K100, K101)

Katıklı Ekmek

İçi evlerde ıspanak, tuzlu yoğurt, çökelek, soğan, biber ve zeytinyağı ile hazırlanır. Fırında ustalar tarafından hamur önce biraz açılır, ortasına bir miktar bu hazırlanmış iç konarak hamurun kenarları sündürülerek kapatılır. Bir miktar bu şekilde dinlendirildikten sonra ustalık derecesine göre konulan iç dışarıya çıkmamak şartı ile incecik, oldukça büyükçe, çapı 40–50 cm. olacak şekilde açılır. Üzeri kızarıp içi pişinceye kadar fırında bırakılır. Kendi kendine yeten başka yemeğe ihtiyaç duymayan bir yemektir. Taze yoğurt ya da turşu ile tüketilir (K102)

Mercimekli Pilav

Malzemeler: Bir kilo kırmızı mercimek, yarım kilo pirinç, bir bardak yağ, tuz, toz biber.

Yapılışı: Suyun içerisine mercimeği haşlanana kadar bekleyeceğiz. Piştimi pirinci içine koyup suyun çekilmesini bekleyeceğiz. Kaynadığı zaman altını kısıp pişmesini bekleyin. Piştimi 1 bardak yağ kızartıp üzerine döküp karıştırınız. Servise hazır şekilde tabağa konur.

(K101)

3-Sebzeli Yemekler

Borani

Malzemeler: 4 adet orta boy soğan, 4 adet dolmalık biber, 10 adet orta boy domates, 100 gr. Pirinç, 1 çay bardağı zeytinyağı.

Yapılışı: Soğanları kuşbaşı doğrayıp, orta hararetili ateşte zeytinyağında hafifçe pembeleştiriniz. Dolma biberleri küçük küçük doğrayıp soğana ilave edip, kavurunuz. Domateslerin kabuklarını soyup, ateşteki tencerenin içine küçük küçük doğrayınız. Domatesler su salınca, pirinci ilave ederiz. Sulu olmasını istersek 3 bardak sıcak su, az olmasını istersek 2 bardak sıcak su ilave ederiz. Tuzunu ekleyip tencerenin kapağını kapatırız 20 dakika civarında tencerenin ağzını açmadan pişiriniz. Borani sıcak yendiği gibi soğuk da yenebilir. (K98)

Domates Kızartması

Malzemeler: 6 adet sert domates, 50 gr. Un veya dövülmüş bayat ekmek içi, 1 çorba kaşığı ufalanmış tulum peyniri, 1 demet dereotu, 1 çorba kaşığı kaşar peyniri rendesi, tuz, biber, kızartma yağı

Yapılışı: Dereotunu iyice yıkayıp, ayıklayınız. İnce ince kıyınız. Tulum peynirini iyice ufalayıp, hazırladığınız dereotuyla karıştırınız. Yaptığınız karışımı bir tabağa koyunuz. İkinci tabağa unu veya iyice dövülmüş bayat ekmek içini koyunuz. Üçüncü tabağa da kaşar peyniri rendesini koyunuz. Domatesleri iyice yıkayıp, sonra birer santim kalınlığında yuvarlak dilimler halinde kesiniz. Bu ara kızartma yağın tavadaki kızdırınız. Kestiğiniz domates dilimlerini önce maydanozlu peynire, sonra una, en sonradan kaşar peyniri rendesine batırarak, bu malzemelerle altını üstünü bulayınız. Kızgın yağda nar gibi kızartıp sıcak veya soğuk ikram ediniz. (K98), (K99)

Domatesli Pırasa

Malzemeler:1kg pırasa, 1/2kg.domates, 1fincan zeytinyağı, 3diş sarımsak, tuz, biber

Yapılışı: Domatesleri yıkayıp, kabuklarını soyunuz. Çekirdeklerini çıkarınız. Fındık büyüklüğünde, iri iri doğrayınız. Pırasaları ayıklayıp sadece beyaz kısımlarını keserek alınız. Yıkayıp, 5-6 santim uzunluğunda kesiniz. Bir tencerede zeytinyağını kızdırınız.15 dakika

pirasaları bu yağda öldürünüz. İnce ince kestiğiniz sarımsakları ekleyiniz. Tuzunu, biberini ekleyip, üç çorba kaşığı ılık su ilave ediniz. Kapağını kapatıp yarım saat hafif ateşle pişiriniz. (K98, K99)

Ekşili Sebze

Malzemeler:3 iri patates, 2 adet havuç, 2 kabak, 2 kaşık margarin, 3 kaşık un, 2 çay bardağı süt, 1 demet maydanoz, 1-2 adet salatalık turşusu, 2 yemek kaşığı sirke, 1 su bardağı et suyu, tuz karabiber

Yapılışı: Patateslerin kabuklarını soyulur, patatesleri yıkayın. Havuçları ve kabakları ayıklayıp temizleyin. Hazırladığınız patates, havuç ve kabakları küçük küçük küp şeklinde doğrayın. Margarini bir tencerede eritin. Doğranmış sebzeleri tencereye koyup orta ateşte 5 dakika kavurun. Unu sebzelerin üzerine serpin ve kavurmaya devam edin. Et suyu ve sütü ekledikten sonra kapağını kapatın.10-15 dakika pişirin. Maydanoz saplarını yapraklarından ayırın. İnce ince kıyın. Maydanoz, sirke, tuz ve karabiberi ekleyin. Servis yapın. (K100)

Fırında Kabak Malzemesi

Malzemeler: 4 demet maydanoz, yarım kilo kabak, 1 kilo domates, 1 baş sarımsak, İki çorba kaşığı zeytinyağı, 2 demet soğan, 1 çorba kaşığı katı yağ

Yapılışı: Kabakları yıkayıp temizledikten sonra uzunluğuna dilimleyiniz. Zeytinyağında çok az kızartınız. Kızartılan kabakların fazla yağın bir kâğıda emdirilir. Öte yandan domateslerin kabuk ve çekirdeklerini ayıklayıp doğrayınız. Taze soğanı ince, ince kesip sarımsakları ayıklayıp havanda dövünüz. Maydanozları ince kıyınız. Hepsini karıştırıp katı yağda hafif ateşte bir süre pişiriniz. Tuzunu, biberini ekleyiniz. Salçanız demlenince işe başlayabilirsiniz. Önce fırın tepsisini hafifçe yağlayınız. İçine salçadan bir miktar alıp yayınız. Üzerine kızarttığınız kabakları diziniz. Sonra üstüne yine salça yayınız. Bu işlemi malzemeniz bitene kadar kat, kat yaparak tekrarlayınız. En son kat salça ve onun üzerine kaşar peyniri rendesi olacaktır. Tepsiyi fırına sürüp20 dakika pişiriniz. (K100)

Ispanak Kavurma

Malzemeler:1 kg ıspanak, 2 çorba kaşığı zeytinyağı, 2 baş soğan,250 gr yoğurt, 5 diş sarımsak

Yapılışı: Ispanakları köklerinden keserek yapraklarını ayırınız. Kaynayan az tuzlu suda haşlayınız. Su az tuzlu olmalıdır. Haşlanan ıspanakları kevgirle alıp bir kenarda süzölmeye bırakınız. Soğuk sudan geçirmeyiniz. Ayrı tencerede ince doğranmış soğanları

zeytinyağında pembeleşinceye kadar kavurunuz. Süzülen ıspanak yapraklarını doğrayarak soğanların üzerine atınız. Tuz ve karabiberini ekleyip kuvvetli ateşte, tahta kaşıkla karıştırarak kavurunuz. Sıcak veya soğuk olarak sofraya alınabilir. Üzerine sarımsaklı yoğurt dökerek ikram ediniz. (K101, K102)

Karnabahar Kızartması

Malzemeler:2 adet orta boy karnabahar, 1 bardak zeytinyağı, 3 adet limon, 1 demet kıyılmış dereotu, yeterince tuz, biber ve kızartma yağı, kızartma hamuru için,300 gr un, 2 adet yumurta, 1/3 bardak süt

Yapılışı: Karnabaharları yıkayıp çiçeklerini tek tek ayırıp, her çiçeğin sert kökünü kesin. Tuzlu suda karnabahar çiçeklerini kaynatın. Haşlanmış karnabaharı süzerek karnabahar çiçeklerinin suyunu alın. Büyük bir salata kâsesi içine zeytinyağı limon suyu tuz ve biber koyup iyice karıştırın. Karnabaharları bu karışımın içinde, bir saat kadar yağı tuzu limonu biberi emmeleri için bekletin. Kızartma hamurunu bu arada hazırlayabilirsiniz. Unu, sütü, yumurtaları bir kapta iyice karıştırın. Kalınca bir hamur elde edeceksiniz. Bu hamuru 15–20 dk oda sıcaklığında bekletin. Karnabaharı çiçeklerini bu hamuru bulayarak kızartma yağında 3–4 dk kızartın. Kızarttığınız lokmaları sıcak durması üstü kapalı sıcak bir tencerede bekletin. Servis yaparken, ince kıyılmış dereotu ile süsleyerek misafirlerinize ikram edin. (K101, K102)

Mualla

Malzemeler: 1 kâse yeşil mercimek, 1 baş soğan, 4 diş sarımsak, 4 tane domates, 1 çarlistan biber, 1 kaşık domates salçası, 1,5 çay bardağı, sıvı yağ, 5 tane patlıcan

Yapılışı: Mercimek suda az diri kalacak şekilde haşlanır. Mercimeğin içine 4 diş sarımsak, soğan, karabiber, tuz, domates, biber ve sıvı yağ eklenerek karıştırılır. Diğer tarafta patlıcanlar alaca şeklinde soyulur. Dikdörtgen dilimlenir. Patlıcanlar tuzlu suda yarım saat bekletilir. Sonra tencereye bir sıra patlıcan, bir sıra harç şeklinde dizilir.1 kâse suda salça sulandırılır. Üzerine dökülür. Orta ateşte yarım saat pişirilir. (K102)

Nohut Köftesi

Malzemeler:500 gr. Nohut, 6 diş sarımsak, 1 adet yumurta, 2 adet limon, 100 gr. un, Kızartma için sıvı yağ, tuz, karabiber, acı kırmızıbiber, kimyon

Yapılışı: Bütün gece nohutlu suda ıslatılır. Ertesi gün, kabuklarını temizleyip, tuzunu biberini atıp, ağzı hafif aralık tencerede dört saat kadar orta ateşte kaynatırız. Haşlanmış

nohutları sebze değirmeninden geçirerek püre haline getiririz. Pürenin içine 1 adet yumurta kırarız. Sarımsak, kimyon, karabiber, acı kırmızıbiber ve 2 adet limonun suyunu ilave edip iyice karıştırırız. Yağ kızarınca 5 cm çapında köfteler yapar kızgın yağa atarız. Pembeleşinceye kadar kızartır tavadan alırız. Yağları süzdükten sonra servis yaparız. (K98)

Patates Çuvalı

Malzemeler: 1 kg patates 1 baş yeşil soğan, 1 tutam maydanoz, 1 tutam dereotu, 1 baş kuru soğan, Yeşilbiber, Kırmızı pul biber, karabiber, tuz, siyah zeytin, 1 bardak zeytinyağı, 1,5 bardak limon suyu

Yapılışı: Patatesleri bol suyla haşlanır. Pişince dağılmadan ateşten alınıp soğumaya bırakılır. Kuru soğanı yuvarlayarak dilimler halinde kıyıldıktan sonra tuzla ovulur, yeşil soğanlar, biberler, dereotu incecik doğranır. Zeytinyağına, limon suyu, pul biberler, karabiber ve tuz eklenip sos hazırlanır. Patatesleri soyulur dilimlenir. servis yapılacak kase alınır, üzerine karışım eklenir. (K98)

Pırasa

Malzemeler:1 kilo pırasa, 1 baş soğan, 1 tatlı kaşığı biber salçası, 4 tane havuç, 2 çorba kaşığı pirinç, 1 çay bardağı sıvı yağ, tuz

Yapılışı: Pırasa ve havuç halka halka doğranır. Diğer tarafta soğan ve salça yağla kavrulur. Pırasa ve havuç eklenir. Karıştırılır. Daha sonra 2 bardak su konur. Kaynadıktan sonra pirinç ve tuz eklenir.20 dk pişirilir. (K98, K99)

Sebzeli Pilav

Malzemeler: 2 tane patates, 1 baş soğan, 1 tane kırmızıbiber, 3 tane domates, 1 kâse pilavlık bulgur, 1 su bardağı sıvı yağ, tuz

Yapılışı: Tencerede doğranmış soğan ve biberler yağla kavrulur. İnce doğranmış domates ilave edilir. Yıkanmış bulgur ve doğranmış patates eklenir. 2,5 kâse kaynamış su koyulur. Kaynadıktan sonra altı kısılır ve suyu çekene kadar kısık ateşte pişer. Tavsiye: İstenilirse piştikten sonra üzerine karabiber eklenebilir. (K103, K104)

Sarımsaklı Patates

Malzemeler: 4 adet orta boy patates, 2 diş sarımsak, 1 fincan sıvı yağ, 1 çay

kaşığı tuz

Yapılışı: Patatesleri soyduktan sonra küp şeklinde doğrayın. Sarımsakların kabuklarını çıkarıp küçük küçük doğrayın. Sıvı yağı orta boy bir tavaya alıp kızdırın. Yağ kızdıktan sonra içine patatesleri atın. Daha sonra sarımsakları ve tuzu ekleyin. 15-20 dakika bu şekilde kavurun. Piştikten sonra ocağın altını kısıp kapağını kapatın. (K98)

Taze Fasulye

Malzemeler: 1 kilo taze fasulye, 1 kilo domates, 2 baş soğan, 1 su bardağı sıvı yağ, 1 çay kaşığı şeker, Tuz

Yapılışı: Soğan yağda kavrulur. Fasulyeler ortadan yarıp, üç parçaya bölünür. Temizce yıkanıp soğanların üzerine eklenir. 1 bardak suyla kısık ateşte buğulanır. Doğranmış domatesler fasulyenin üzerine eklenir. Tuzu ve şekeri ilave edilir. Karıştırılır. 45 dakika kısık ateşte pişirilir. Servise hazır. (K98)

Yaprak Sarması

Malzemeler: 3 bardak pirinç, 1 tatlı kaşığı biber salçası, 1 tatlı kaşığı domates salçası, 1 adet maydanoz 2 tane soğan, 2 diş sarımsak, 1 tane domates, 1 çay kaşığı karabiber, 1 çay kaşığı kimyon, 1 çay kaşığı tuz, yarım kilo yaprak (üzüm veya lahana), 1 su bardağı sıvı yağ , ½ çay bardağı nar ekşisi, isteğe göre kekik

Yapılışı: Doğranmış soğan, sarımsak, kimyon, karabiber ve tuz iyice öfelenir. Sonra yıkanmış pirinçle karıştırılır. Üzerine salçalar, maydanoz, domates iyice karıştırılır. Daha sonra yağ ve nar ekşisi eklenir. Son kez karıştırılır. Diğer yanda suda haşlanan yapraklarla ince ve sıkça sarılır. Bir tencereye dizilir. Yaprakların yüzeyini geçmeyecek şekilde su eklenir. Dağılmaması için bir tabak ters bir şekilde üzerine konur. Kaynayana kadar yüksek ateşte, kaynadıktan sonra ise yaklaşık 45 dk pişirilir. (K98, K104)

Yoğurtlu Karnabahar

Malzemeler: 1 adet iri karnabahar, 2 su bardağı yoğurt, 2 tatlı kaşığı kırmızı pul biber, 1 çorba kaşığı un, 2 çorba kaşığı zeytinyağı, 3 diş sarımsak, tuz

Yapılışı: Bir çorba kaşığı unu suda eritip karnabaharı sudan çıkarmadan haşlama suyuna ilave edip karıştırınız. Tencereyi ateşten alıp dinlenmeden bırakınız. Bir tencerenin içine yoğurdu koyup, kırmızı pul biberi, tuzu, dövülmüş sarımsağı ve 2 çorba kaşığı zeytinyağı ilave edip, orta hareketli ateşte üzerindeki yoğurdu kestirmeden karıştırıp bütünleştiriniz. Karnabaharları süzüp salata tabağına koyunuz. (K104)

Zeytinyağı Dolma

Malzemeler:15orta boy patlıcan, 1 su bardağı zeytinyağı, 3 adet soğan, 1 kaşık kuru nane 1 küçük demet maydanoz, 2 domates, yarım kaşık salça, tuz

Yapılışı: Küçük bir tencerede yarım bardaktan fazla zeytinyağı ile doğranmış soğan pembeleşinceye kadar ateşte tutulur. Domates doğranır.3dakika kadar kavrulur. İçine ayıklanmış pirinç katılır.5 dakika kavrulur. Suyunu çekinceye kadar hafif ateşte pişirilir. Pişen pirinç biraz kıyılmış maydanozla biraz nane ile karıştırılarak kapağı kapatılır. Sonra patlıcanları doldururuz. Orta ateşte pişiririz. (K98, K99, K100)

4-Etli Yemekler

Biberli Balık Kızartması

Malzemeler: 600 gr. Beyaz etli balık, 2 yumurta, 2 limon, 3 çorba kaşığı un, bir bardak zeytinyağı, 2 biber, yarım demet maydanoz, bir demet yeşil soğan, tuz

Yapılışı: Yumurtaları geniş bir tabakta çırpın. Balık dilimlerini önce yumurtaya, sonra una bulayın. Geniş bir tavada 6 kaşık zeytinyağını kızdırın. Balık dilimlerini ilave edip yüksek ateşte iki taraflı kızartın. Tuz ekleyip kâğıt havlu üzerine alın ve fazla yağın çektin. Maydanoz, taze soğan, biberleri yıkayıp ince ince doğradıktan sonra geniş bir kâseye alın.2 limonun suyunu, tuz, kalan yağı ekleyip karıştırın. Hazırladığınızı maydanozlu biber karışımını balıkların üzerine yayın. Birkaç dakika kapağı kapalı olarak bekletin ve sıcak olarak servis yapın. (K99)

Çoban Kavurma

Malzemeler:2 çorba kaşığı margarin, 2 küçük soğan, 750 gram koyun eti, 10 adet taze soğan, tuz, karabiber, bir demet dereotu, 250 gr sulandırılmış yoğurt, 1/3 su bardağı et suyu

Yapılışı: Kuru soğanları ayıklayıp ikiye bölün. Taze soğanları ayıklayın, yaklaşık 5cm boyunda kesin. Dereotunu irice kıyın. Bir tencereye margarini koyup yağı orta ateşte eritin. Yağ kızınca soğanı ve etleri tencereye koyup ara sıra karıştırarak orta ateşte 5 dakika pişirin. Ateşi kısın 10-15 dakika etler suyunu bırakıp tekrar çekinceye kadar pişirmeye devam edin. Bu süre sonunda tencerenin içindeki kuru soğanları çıkarıp atın. Taze soğanları ilave edip ağır ateşte 5 dakika daha pişirin. Tuz, biber ve kekiği ekleyip son olarak 5 dakika daha pişirin. Tencereyi ocaktan alın. Dereotunu katıp, karıştırın. Tencerenin kapağını kapatın. Sıcak bir

yerde yemeği 5 dakika demlenmeye bırakın. Bu arada dilerseniz ateşe dayanıklı bir kaptan yoğurt sosuna sıcak et suyunu ilave ederek çırpın. Ağır ateşte hafifçe ısıtın. Demlenmiş çoban kavurmayı eğer soslu istiyorsanız önceden ısıtılmış tabaklarda ısıtılmış yoğurtlu sosu üzerine koyup, sıcak olarak servis yapılır. (K98, K99)

Dövme

Malzemeler: 1 Su bardağı nohut, 2 Su bardağı dövme, yarım kilo tavuk eti, 1 kaşık tereyağı, 1 çorba kaşığı biber salçası, karabiber, tuz

Yapılışı: Nohut akşamdan suya konur. Dövme yapılmadan yarım saat önce suya konur. Tavuk etiyle karıştırılıp ocağa konur. 1,5 litre su eklenir. Yarı pişince salça ve yağ ilave edilir. Özleşene kadar pişirilir. Sakız kıvamına gelene kadar ezilir. Servis tabağına alınır. Yağda salça kavrulur. Üzerine dökülür. Sıcakken tüketilmelidir. (K98, K99)

Etlı Bezelye

Malzemeler: 350 gr kuşbaşı et, 3 adet havuç, 1 baş soğan, 2 adet patates, 1 çay bardağı sıvı yağ, 1 kaşık domates salçası, karabiber, tuz, pul biber

Yapılışı: Kuşbaşı et 15–20 dk pişirilir. Diğer tarafta tencereye yağın içine soğan doğranır. Arzu edilirse 1 adet yeşilbiberde konabilir. Salça ilave edilip kavrulur. Daha sonra pişen etler üzerine dökülür. Karıştırılır. Havuç, patates, bezelye üzerine eklenir. Karabiber, pul biber, tuz ilave edilir. 1,5 lt su konur. 15 dk hızlı kaynadıktan sonra 45 dk kısık ateşte pişirilir. Servise hazır. (K98, K99, K100)

Fırında Kıymalı Tepsi

Malzemeler: Yarım kilo kıyma, 5 tane soğan, 4 diş sarımsak, 1 demet maydanoz, 2 tane çarlistan biber, 2 domates, 1 çay kaşığı kimyon, karabiber, 1 tatlı kaşığı kekik, 1 yemek kaşığı tatlı biber salçası, 1 çay kaşığı tuz, 4 tane patates, 1 tatlı kaşığı domates salçası, 1 çay bardağı sıvı yağ.

Yapılışı: Doğranmış soğanı, sarımsağı, kimyonu, karabiberi ve tuzu öfeleyin. Karışma

Kıyma eklenir, karıştırılır. Daha sonra biber salçası, maydanoz iyice yoğrulur. Tepsiye ince bir şekilde basılır. Üzerine yuvarlak kesilmiş patates, biber ve yine yuvarlak kesilmiş domates dizilir. Ayrı bir yerde bir kâse suyun içine domates salçası koyup karıştırılarak tepsinin üzerine dökülür. Ayrı olarak sıvı yağ tepsinin üzerine gezdirilir. Ve

fırına sürülür. Yaklaşık olarak 1 saat fırını açmamak koşuluyla pişirilir. (K100, K101)

İçli Köfte

Malzemeler: 500gr. Kıyma, 6 baş soğan, 3 çorba kaşığı un, 2 kaşık biber salçası, 1 yumurta(beyazı), karabiber, tuz

Yapılışı: Bulgur ıslatılır. 15 dk. Bekletilir. Sonra un, tuz, salça iyice öfelenir. Bulgurla birbirini tutana kadar yoğrulur. Makine varsa ondan yoksa elle limon şekli verilir

Harcı: Kıyma ocakta haşlanır. Suyu çekince ince doğranmış soğan eklenir. İyice kavrulur. İsteğe göre baharat koyulabilir. Hazırlanan harç köftelerin içine doldurulur ve kapatılır. Kızgın yağda kızartılır. İstenilirse kızartmak yerine haşlanabilir.

İmam Bayıldı

Malzemeler:12 adet küçük patlıcan, 2 adet soğan, 1 fincan sıvı yağ, 2 adet domates, 2 adet yeşilbiber, 10 diş sarımsak, 1 demet maydanoz, kimyon, tuz, karabiber.

Yapılışı: Soğanlar şerit doğranır. Sarımsaklar ince kıyılır. Domatesler rendelenir. Yeşilbiberler halka kesilir. Tavaday soğan ve sarımsak yağla kavrulur. Yeşilbiber eklenir. Yumuşayınca domates ve baharatlar koyulur. Alaca soyulan patlıcanlar ortadan yarılr. Hazırlanan iç doldurulur. Maydanoz kıyılır ve üzerine bolca eklenir. Fırın tepsisine dizilir. Önceden 180 derecede ısıtılmış fırında 30 dakika pişirilir. (K101, K102)

Mantı

Malzemeler: 2 kap un, 5 yumurta sarısı, ¼ kap ılık su, 1/2 kap yağsız kıyma, 1 küçük soğan, tuz, karabiber, 1 kap yoğurt, 1 yemek kaşığı tereyağı, 1 çay kaşığı kırmızıbiber, 1 diş sarımsak, Haşlamak için su

Yapılışı: Un, yumurta, tuz ve su ile hamuru hazırlayın. Nemli tülbent örtün. 30 dakika bekletin. Oklava ile ¼ incelikte açın. Kareler halinde kesin. Kıyma, rendelenmiş soğan, tuz ve biberi karıştırın. Kesilmiş parça hamurların içine yeteri kadar koyup, üçgen katlayın. Kenarlarını bastırarak kapatın. Bu arada bir tencereye 8–10 su bardağı su koyun. 1 çorba kaşığı tuz katın. Suyu kaynatın. Su kaynayınca mantıları 3–4 parti halinde her defasında yaklaşık 2 su bardağı dolusu mantı olacak şekilde 10–12 dakika haşlayın. Delikli kepçe ile suyunu süzüp bir kaba aktarın. Sıcak olarak bir kenarda bekletin. Suyunu süzün ve servis tabağına koyun. Sarımsağı dövün. Yoğurdu hafifçe çırpın, tuz ve sarımsak ilave edin, karıştırın. Tereyağını küçük tavada eritin, iyice kızınca kırmızıbiberi ekleyin. Yoğurtlu mantı

üzerinde gezdirin. (K98)

Pürelı Kesme Köfte

Malzemeler: 750 gr köftelik kıyma,2 soğan, 2 yumurta, yarım bayat ekmek içi, 1 kg patates,1 su bardağı süt, yarım su bardağı kaşar peynir rendesi, tuz, kimyon. Sos için:1 tatlı kaşığı domates salçası, 1 tatlı kaşığı biber salçası, 3 diş sarımsak, yarım çay bardağı sıvı yağ

Yapılışı: Kıymaya rendelenmiş soğan,1 yumurta, bayat ekmek içi, tuz ve karabiber ilave ederek köfte harcı hazırlayın. Fırına dayanak cam kalıbı yağlayıp köfte harcını elinizle bastırarak yayın. Önceden ısıtılmış 180 dereceye ayarlı fırında pişirin. Patatesleri soyup iri kuşbaşı şeklinde doğrayın. Üzerini örtecek kadar su ilave edip haşlayın. Yumuşayınca tuz ve süt ilave edip çatalla ezerek püre haline getirin. Köfte pişince fırından alıp hazırladığımız püreyi üzerine yayın. Kaşar peynir rendesini serpip tekrar fırına verin. Peynir kızarınca fırından çıkarıp servis yapın. (K98)

Sulu Köfte

Malzemeler:1 kilo yağsız kıyma, 2 tane soğan, 1 çorba kaşığı karabiber, 250 gr. Bulgur, 1 yumurta, 1 çorba kaşığı mısır unu, tuz

Kıyma, soğan, bulgur, yumurta, biber, tuz ve mısır unu yoğrulur.1 saat bekletilir. Sonra küçük top şeklinde yuvarlanır.4 kilo kaynamış suyun içine eklenir.Yaklaşık 2 saat pişirilir.Servise hazırdır. Tavsiye: Suyun yerine kemik suyu kullanılabilir. İstenirse patates eklenebilir. (K104)

Tavada Sebzeli Tavuk

Malzemeler: 2 tavuk göğüs eti(500 gram), 2 salatalık,1 patlıcan, 4–5 dal maydanoz,2 soğan, 4 çorba kaşığı zeytinyağı, 2 limon suyu, 1 tatlı kaşığı tuz, 1'er çay kaşığı pul biber, kimyon, kekik, karabiber

Yapılışı: Salatalıkları soyup çekirdekli kısımlarını çıkarın ve minik küpler halinde doğrayın. Patlıcanları yıkayıp küp küp doğrayın. Tavuk etini 1parmak kalınlığında uzunlamasına dilimleyin.2 kaşık zeytinyağı, pul biber, kekik, kimyon karışımında 15 dakika marina ediniz. Kalan zeytinyağı ve halka halka doğranmış soğanı geniş ve derin bir tavaya alın. Suyunu biraz çekinceye kadar orta ateşte pişirin. Süzölmüş tavuğu ilave edip etler kızarıncaya kadar kapağı kapalı olarak pişirin. Limon suyunu üzerine gezdirip tuz ve biber serpin. Kaynama başlayınca salatalığı ilave edip 5–6 dakika daha pişirin. Servis tabağına

boşaltıp ayıklanmış maydanoz yapraklarıyla süsleyerek servis yapın. (K98)

5-Tatlılar

Künefe

Malzemeler: 1 kg tel kadayıf, yarım kilo şeker, 1 paket margarin, yarım kilo tuzsuz peynir

Yapılışı: Tel kadayıf iyice ufalanır ve yağla karıştırılır. Basılacak sinin altına biraz yağ döktükten sonra yağlı tel kadayıfın yarısı sineye basılır. Onun üzerine ufalanmış peynir güzelce ince dizilir. Peynirin üzerine geri kalan tel kadayıf dizilir. En son tabak ile iyice basılır. Daha sonra şerbet haline getirilen şire kadayıfın üzerine dökülür. Eğer kadayıf sıcak ise şerbet soğuk olmalı. Ya da şerbet sıcak ise kadayıf soğuk olmalı yoksa hamurlaşır. (K98)

6-Salatalar

Tahinli Patlıcan Salatası

Malzemesi:5 iri patlıcan, 1 su bardağı tahin, 3 diş sarımsak, 250 gram yoğurt, 1 limon suyu, tuz, kırmızıbiber

Yapılışı: Patlıcanları közledikten sonra kabuklarını soyup ufak ufak doğrayın. Tahin, sarımsak, yoğurt, limonsuyu ve tuz ilave edilip iyice karıştırın. Karışımı servis tabağına alıp üzerine kırmızıbiber serptikten sonra servis yapın. (K99)

Zahter Salatası (Kekik Salatası)

Malzemeler: 250 gr zahter kekik, 1 çay kaşığı nar ekşisi, 1 orta boy soğan, 1 tatlı kaşığı salça veya toz biber, 1 çorba kaşığı zeytinyağı.

Yapılışı: Yarım demet maydanoz. Zahterin taze yaprakları alınır, doğranıp yıkanır. Acı suyunun gitmesi için tuzla ovulur, biber, nar ekşisi, maydanoz, zeytinyağı ilave edilerek karıştırılır. Not: Arzu edilirse yeşil zeytin küçük doğranıp ilave edilir. (K98, K99)

1.4.2. İçecek Türleri ve Yapılışları

Nar Ekşisi

Malzemeler: Nar meyvesinden elde edilen nar ekşisi, soğuk su, şeker.,

Yapılışı: Bir sürahi suyun içine bir çay bardağı soğuk su koyulur ve karıştırılır.

Daha sonra şeker eklenir şeker eriyinceye kadar karıştırılır. (K3, K4, K5, K7)

Limon Şerbeti

Malzemeler: Şeker, limon ya da limon tuzu, su.

Yapılışı: Bir sürahi suya şeker eklenerek eritilir. Daha sonra mevsime bağlı olarak limon suyu ya da limon tuzu eklenir. Karıştırıldıktan sonra hazır olur. (K3, K4, K5, K7)

Kandutu Şurubu

Malzemeler: Kan dutu, şeker, limon tuzu

Yapılışı: Suyu sıkılan kan dutu, sıcak ateşte kaynatılır daha sonra şeker, limon tuzu eklenerek kıvamını bulunca indirilir ve soğuduktan sonra şişelere konularak kışın tüketilir. (K3, K4, K5, K7)

1.4.3. Yiyecek ve İçeceklerin Korunması

- Günümüzde yiyecek ve içecekler bozulmamaları için buzdolabında saklanmaktadır. Artık neredeyse her evde buzdolabı bulunabilmektedir. Eskiden yiyecekler sıcaktan korunmak için, küplerde saklanırdı. Ayrıca peynir ve zeytinler, bozulmalarını önlemek için tuzlanarak torbaya, keçi postlarına, küplere ya da bidona bastırılırdı. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)

1.4.4. Kışlık Hazırlanan Yiyecekler

Kırıkhan yöresi halk kültüründe, kışın yenmek üzere daha önceden şu yiyecekler hazırlanmaktadır:

- Buğday öğütülüp un şeklinde kışa saklanır. (K114, K116, K125, K126)
- Buğday firik halde iken ateşte yakılıp bulgur şekline getirilerek kışa saklanır. (K114, K116, K125, K126)
- Patlıcan, domates, biber, bamya, libye, fasulye kurutulup saklanır. (K114, K116, K125, K126)
- Buğday kaynatılır. Bulgurluk için saklanır. (K114, K116, K125, K126)
- Tarhana hazırlanır. (K114, K116, K125, K126)
- Sarımsak ve soğan evin yüksek yerine asılır. (K114, K116, K125, K126)

- Kavurma yapılıp küpe basılır. (K114, K116, K125, K126)
- Biber salçası, domates salçası hazırlanır. (K114, K116, K125, K126)
- Peynir, tuzlu yoğurt, lor, çökelek, sürk ve yeşil zeytin bastırılır. (K114, K116, K125, K126)
- Turşu kurulur. (K114, K116, K125, K126)
- Süzme yoğurt hazırlanır. (K114, K116, K125, K126)

1.4.5. Mutfak Araç ve Gereçleri, Kullanışları

Kırıkhan yöresi halk kültüründe şu uygulamalar vardır:

- Kirkit; kilim dokumada yardımcı olan alet. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Soku; bulgurun yapıldığı değirmen taşı. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Çengel; yük taşıma kullanılan ipin, baş tarafına eklenen tahta araç. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Evrağaç (evirgeç); sac üzerinde pişen yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahtadan yapılan uzun gereç (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Sarat; kalburun daha büyüğüne denir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Halbur (kalbur); bulgur elemeye yarayan elek. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Elek; un yaramaya yarayan kalburun bir çeşidi. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Tırmık; yerdeki ince samanları toplamaya yarayan demir alet. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Dirgen; saman ve çalı toplamada kullanılan ucu çatala benzeyen büyük demir parçasıdır. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Tokaç; yün yıkamada kullanılan sapı ince ucu büyük tahta parçasıdır. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)

- Kedene; tarla sürülürken hayvanların boynunun incinmesini engelleyen deriden yapıp hayvanların boynuna takılan içi saman dolu araç. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Kürtün; daha çok eşeklerin sırtına göre yapılan deriden semer. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Yal-yalak-oluk; hayvanların içerisinde beslendiği veya su içtiği içi oyuk taş ya da tahta parçası. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Sital; yoğurt ve süt taşımaya yarayan kulplu ve bakır kap. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Helke; mutfığa sebze ve un taşımada kullanılan bakır kap (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Sayıncak; üzerine tencere konan ve altında odun yakılan üç ayaklı demirden gereç, tıngır ise tencerenin sayıncağın üzerinde dengeli durmasını sağlayan teneke parçadır (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Yayık; tahtadan yapılan ve içinde ayran çalkalanan uzun kap. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Ekmek tahtası; üzerinde hamur açılan ve ağaçtan yapılan gereç. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Sac; yuvarlak, üzerinde ekmek pişirilen gereç. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Teş; yünü, ip haline getirmede kullanılan sapı, parmak kadar kalın; baş tarafı el büyüklüğündeki tahta parçası. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Hülle; buğday kaynatmada kullanılan büyük kazan. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Tarak; bedri ile yapılan hasırda kullanılan delikli uzun tahta. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24,K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)

1.4.6. Sofra Gelenek ve Göreneği

Kırıkhan yöresi halk kültüründe yemek, yere serilen sofrada yenilir. Sofraya otururken, yemek yerken ve kalkarken bazı âdetlere uyulur.

- Büyükler sofraya oturmadan sofraya oturulmaz. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Yemeğe önce büyükler başlar. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Yemeğe başlanırken besmele çekilir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Yemekten kalkarken bazen sofraya duası okunur. Genellikle “elhamdülillah” denilir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Sofrada oturulurken selam verilmez ve alınmaz, sadece “afiyet olsun” denir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Yemek yendikten sonra, geç gelecek biri için sofraya bekletilmez. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Yemeğe misafir gelmişse çocuklar sofraya oturmazlar, onlara ayrı bir sofraya açılır. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Ev sahibi, yemeğini bitirse bile misafirden önce sofradan kalkmaz. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Eskiden yemek tek kaptan yenirmiş; ancak şimdi genellikle herkese bir tabak ayrılmaktadır. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)

Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde halk mutfağı halkın geçim kaynaklarına göre değişmektedir. Kırsal kesimde halk çiftçilik ve hayvancılığı bir arada yapmaktadır. Dolayısıyla tahıl ürünleri ve hayvansal ürünler halkın temel geçim kaynağıdır. Son zamanlarda sebzeçilik ve meyvecilik gelişme gösterdiğinden halkın mutfak kültürü çok çeşitli bir hal kazanmıştır.

1.5. Halk Hekimliği

a. Türk Halk Kültüründe;

Halkın olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince

veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne “halk hekimliği” diyoruz. (Boratav, 2003: 149)

Bu açıdan “hastalık” deyimini de alıştığımızdan geniş bir anlam kapsar. Bununla sadece kişinin sağlık durumundaki aksaklıkları değil, kısırlıktan tutun da nazar değmesi gibi insanlardan gelebilecek kötü etkilere ve tabiat dışı varlıkların (cinler, periler vb.) sebep olabileceği sakatlıklara kadar türlü bozuklukları anlamak gerekir. (Boratav, 2003: 149).

Halk hekimliği veya geleneksel tıp, ilk insanın tabiat olayları karşısında takındıkları tavırlar ve münasebet şekillerinden doğmuştur. Burada büyü ve sihrin önemli rolü olduğu görülür. Dini inançların ve büyüünün önem kazandığı bu toplumlarda sağlık ve hastalık da insan bedenine yabancı unsurların girmesi ve onların yaptıkları kötülüklerle açıklanırdı. İnsanların bunlardan korunmak için düşündükleri çareler, halk tıbbının temellerini oluşturmuştur. Diyebilir ki geleneksel toplumlarda, hastalık ve sağlık hakkındaki düşünceler, halk kültürünün bir parçası olarak doğmuştur. (Artun,2005:181)

Halk hekimliğinin temelini, “Halkın sağlığı, Tanrının insanlara verdiği en büyük armağandır.” inancı oluşturmaktadır. Bu inançta İslam dininin etkisini görmekteyiz. Bununla birlikte, halk hekimliği uygulamalarında kültür izlerimizi görürüz. (Acıpayamlı, 1989: 1)

Halk inancına göre kötü niyetli kimseler, özellikle büyücüler, yaptıkları büyülerle istedikleri kimseleri hasta edebilmekte, hatta öldürebilmektedirler. Bu gibi kötü durumlardan korunma, dinsel görevlerin eksiksiz yerine getirilmesiyle sağlanmaktadır. (Acıpayamlı,1989: 1)

Halk geleneğinde sağlığı koruma, hastalıkları tanılama ve sağaltma ve yöntemlerinin bir bölümü sadece büyüyük niteliktedir; ikinci bir bölümünde büyüyük ve akli işlemler birbirini tamamlar. (Boratav, 2003: 150)

Halk Kültüründe Sağaltma: Halk hekimliği ve halk veterinerliği (baytarlığı), halkın kendi sağlığını ve hayvanlarının sağlığını korumaya yönelik yaptığı uygulama ve pratiklerin tümünü içermektedir.

a. Kırıkhan yöresi halk kültüründe hastalıkların iyileşmesi için şu yöntem ve işlemlere başvurulmaktadır:

Aft;

- Kan dutu şurubu gargara yapılır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

- Zeytin yaprağının tazesı çığnenir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Ağız kokusu;

- Nane, karanfil ve maydanoz yenilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Okaliptüs (Sulfato) ağacının suyu içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Akciğer;

- Semizotu ezilerek göğse konulursa akciğere faydası olur. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)

Astım;

- Keçiboynuzu pekmezle karıştırılıp yenilirse astıma iyi gelir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Hurma pekmezi tereyağı ile karıştırılıp yenilirse astıma iyi gelir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)

Bağırsak kurdu;

- Bağırsaklardaki kurt ve solucanların düşmesi için gâvur pancarı hamur içlerine koyularak küçük lokmalar şeklinde yutulur. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Basur;

- Halep otunun kökü kurutulup yoğurtla yenilirse basura iyi gelir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Bel ağrısı;

- Hacamat yapılır. Yani belde ağrı olan yer jiletle kesilir. Daha sonra bardakta ateş yakılır. Ağrıyan yere bardağın ağız kısmı yapıştırılır. Bardaktaki ısı ile vücudun değdirilen yerinden siyah kan akıtılır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Bronşit;

- Bronşit olanlara ezilmiş turpun içine bal karıştırılır, içirilir (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Bronşit için bal, çörek otu ile karıştırılır içirilir (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

- Okaliptüs (Sulfato) ağacı, bronşit için kullanılır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Böbrek taşı;

- Maydanoz kaynatılıp içilirse böbrek taşına ve kumuna iyi gelir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Çıban

- Çıban olan yere lokum sürülür ya da ateşte pişen soğan konur. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Deri bakımı;

- Vücudun güzelleşmesi ve temizlik için Gar (Defne) sabunu kullanılır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Gaz giderici;

- Bebeklerin gaz sancıları için göğüsleri zeytinyağı ile ovulur. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Nane ve kekik kaynatılıp içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Göz ağrısı;

- Göz ağrıdığı zaman annelerin sütü birkaç damla damlatırlar. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Erkek kardeşi olmayan bir kadın tarafından gözünün kapalı tutulması şartıyla üzerine konulan bir tülbindin üzerine arpa, göze değdirilerek geçirileceğine inanılır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Göze duman denilen perde geldiği zaman köpeğin dışkısını iyice havanda döverler göze sürerler. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

İdrar yolları;

- Gece altına çıış yapan çocuklara dalak yedirilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

İshal

- Meşe ağacının palamudu toz şekline getirilip içilirse ishale iyi gelir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

K126)

İştah açıcı;

- İştah açmak için sumak suyu içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Kahve ve kaynatılmış patates yedirilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Kabızlık;

- Kabız olanlara kayısı hoşafı ve zeytinyağı içirilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Kansızlık;

- Her sabah aç karnına pekmez içirilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Karın ağrısı;

- Karın ağrısı için kimyon, kekik, nane, maydanoz kaynatılıp içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Kılbaşı yarası;

- Parmakta kılbaşı denilen yara çıkmışsa buzağının burnuna sokulur. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Kırık-çıkık;

- Kırık yer yerine getirildiğinde üzerine yumurta akı ve sabun kullanılır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Kızamık;

- Kızamık olmuşsa tatlı şeyler yedirilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Kulak ağrısı;

- Kulak ağrığında portakal çekirdeği ezilir. Zeytinyağı ile birlikte damlatılır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Mide rahatsızlığı;

- Nane ve kekik kaynatılıp içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45,

K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Öksürük ve soğuk algınlığı;

- Öksürük ve grip için keçiyoynuzu(harnup) dövülüp suda kaynatılıp içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Romatizma;

- Romatizma için ısırgan otu çay gibi içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Sızıya, bel ağrısına, eklem romatizmasına ve vücudun direnci artırmak için kömeç kaynatılıp içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Eklem romatizması için defnenin yağı kullanılır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Saç kıran;

- Sarımsak iyice ezildikten sonra saçkıran olan yere sürülür. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Sıtma;

- Sıtma için çakırdikeninin çiçeği kaynatılıp içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Siğil;

- Siğilin başı jilet ve benzeri bir şeyle kesilir. Sütleğen otunun sütü damlatılır. Böylece siğiller geçer. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- İncir sütü damlatılırsa iyileşir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)
- Sarı çiçek ezilip üzerine konulursa iyileşir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)

Sinüzit;

- Sinüzit için cırtitan (acı kavun) burna damlatılır. Genizden boğaza geçmemesine dikkat edilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Şeker hastalığı;

- Şeker hastalığı için nar ekşisi içilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34,

K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Şişlikler;

- Vücuttaki şiş olan yerdeki iltihabın sökülmesi için taze asma yaprağı ezilir ve yaranın üzerine konur. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Şiş olan yere lokum ya da hamur sürülür. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Ayak ya da eldeki şişliklerin geçmesi için keçe kaynatıldıktan sonra üzerine bağlanır. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Temre;

- Halep otunun kökü kurutulup yoğurtla yenilirse termeye iyi gelir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Verem;

- Yılanın baş ve kuyruğundan bir karış kesildikten sonra kavrulup yedirilir. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Verem olanların iyileşmesi için ölmüş köpeğin kafası iyice havanda dövülerek toz haline getirilir bir tülbentten geçirilerek suyu içirilir. (K11)

Yanıklar;

- Patates ezilerek üzerine konulur. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Yoğurt sürülür. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Diş macunu sürülür. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Domates salçası sürülür. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Yara

- Yaralar için taze bamya ezilir ve yara üzerine konur. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)

Zehirlenme;

- Arının soktuğu yere incir sütü sürülür. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K32, K34, K45, K81, K82, K83, K105, K108, K118, K125, K126)
- Zehirli bir şey yutana inek sütü içirilir. (K3, K4, K5, K7, K14, K15, K22, K24, K26, K36, K37, K38, K45, K114, K116, K125, K126)

b. Değerlendirme

Kırıkhan yöresinde çok önceleri doktorun ve sağlık kuruluşlarının olmaması; olsa bile ekonomik gücün yetersiz kaldığı zaman halkı doğal yönden tedavi yollarına sevk etmiştir. Bitkilerle yapılan ilaçlar yan etkisi olamadığı için çok rahat şekilde kullanılmıştır. Bu tedavi yöntemlerinin bir kısmından fayda görülmekle birlikte bir kısmı da tedavide yararlı olmamıştır. Şu an yörede değişik kişiler tarafından halk hekimliği devam edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KIRIKHAN ANONİM HALK EDEBİYATI

2.1. Manzum Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.1.1. Türkü

Türkü anonim halk şiirinin kendine özgü bir ezgiyle söylenen, kavuştaklı bir nazım şekli ve türüdür. Türkü, ezgisiyle diğer türlerden ayrılır. Daha önce mani ve koşma tipiyle söylenen bir nazım, türkü ezgisiyle söylenirse türkü olur. (Kudret, 1980: 295)

Türkü bentleri, yapı ve sözleri açısından iki bölümden oluşur. İlk bölümde türkünün asıl sözleri bulunur. Bu bölüme bent adı verilir. İkinci bölüm ise her bendin sonunda yinelenen nakarattır; bu bölüme de bağlama veya kavuştak adı verilir. Bentler ve kavuştaklar kendi aralarında kafiyelenirler. Türküler, hece ölçüsünün bütün kalıplarıyla söylenebilir; ancak genellikle yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsü kullanılmıştır. Türkülerin konuları arasına aşk duyguları, günlük olaylardan etkilenmeler, savaşlardaki kahramanlıklar vb. girmektedir. Başlangıçta bir kişinin yaratmasıyla ortaya çıkan türküler, bir süre sonra yeni eklemelerle anonimleşir ve toplumun malı olur. Halk arasında geçen herhangi bir olay türkünün yakılmasına sebep olabilir (Dilçin, 1983: 289). Türküler yaratıldıkları anda bestelenir ve çeşitli yollardan yurdun her köşesine yayılır. Türkü bölgelerde türlü biçimlere girer, bazı dizeler düşer yerlerine yenileri eklenir. (Artun, 2004-b: 131)

Folklor ürünleri olarak işlenen türküler, insanımızın hayat tarzından yansıyan yaşama şekilleridir. Bu yaşama şekli sosyal yapının en çok söylenen ve dinlenen folklor ürünlerinden olması sadece “halk edebiyatı ile halk musikisinin türkülerde bir araya gelmiş olmasına” bağlanamaz. Çünkü insanımız sevdasını, sevgisini, sevincini, tasasını, yiğitliğini, hüznünü, kederini, umutlarını, kısacası hayatının büyük bir bölümünü türkülerin diliyle söylemiştir. Yurdun çeşitli bölgelerinde çalınıp söylenen türküler milli duyguların da mesajlarını taşımakla folklorik değer olarak kabul görmüş, kabul görmeye devam etmektedir. Bir düşünürün “Bir milletin türkülerini yapanlar, kanunlarını

yapanlardan daha güçlüdür” ifadesi çok anlamlıdır. Bu söz bile türkülerin, bir milletin hayatındaki önemini vurgulaması bakımından önemli bir gerçeği ifade etmektedir. (Artun, 2004-b: 131)

Türküler insanoğlunun başına gelen olayları, bunun toplum içindeki iz ve akislerini, aşk, hasret, gurbet gibi insanların ortak duygularını, mertlik ve kahramanlık gibi milli karakteri ve tarihi olayları konu alan bir kültür hazinesidir. Türküler herkesin anlayabileceği ortak, sade tabii bir dil ile meydana getirilmektedir. (Artun, 2004-b: 131).

Kırıkhan yöresinden derlediğimiz türküden yola çıkarak Kırıkhan türkülerini içeriklerine göre şu şekilde sınıflandırabilir:

- 1-Lirik Türküler
- 2-Taşlamalı-Takılmalı Türküler
- 3-Olay Türküleri
- 4-Tören-Mevsim Türküleri
- 5-Doğayı Konu Alan Türküler

1. Lirik Türküler

KT-1

Gelin

Bir ay doğmuş Kodallı'nın düzüne
Akşamdan halaya gelmiş bir gelin
Kurban olam kaşıyla gözüne
Evimi başıma yıktı bir gelin.

Kimin nesi diye adını sordum
Canan dedi can evimden vuruldum
Azap değil kölen bile olurdum
Yeter ki bir yüzün göreyim gelin.

Narçiçeği peydah olmuş yanaktan
Konuştukça ballar akar dudaktan
Dik durup da süzülüğü yıraktan
Bin alageyiğe benzer bu gelin

Kokular sürtünüp zülfünü tara
 Kötülere bakma dengini ara
 Elli dönüm tarla bir milyon para
 Bütün bu ovayı değersin gelin.

Sefil Ali'm güzelleri övmeli
 Fıstıyı bol geymiş yaka düğmeli
 Kalının beş yüz ise milyon vermeli
 Bütün bu dünyaya bedelsin gelin. (K60)

KT-2

Beddua

Kör olsun gözlerin bağrın delinsin
 Benden başkasına vardığın için
 Alnın açık kalsın yazın silinsin
 Benden başkasını sevdiğin için

Ömrünü bir yaprak gibi düreysin
 Kara topraklara bağrın süreysin
 Dünya'yı karanlık zindan göresin
 Benden başkasını sevdiğin için

Kırılsın, kesilsin vücudunda kol
 Sarı saçlarını ağlayarak yol
 Sevginin yerine hicranlarla dol
 Benden başkasını sevdiğin için

Gülme Sefil Ali'm geldi başına
 Boyansın mendilin gözün yaşına
 Bir gün çıkar isen binek taşına
 Sazımla söylerim sorduğun için. (K60)

KT-3**Türkü**

Zifri karanlıkta gece yarısı
 Bir sigara yaktım seni düşündüm
 Uykumu alıyor gece birisi
 Yatağımdan kalktım seni düşündüm.

Sabah olup ufuk kızılılaşınca
 Feryadım göklere dek ulaşınca
 Güneş dolanıp da tekrar batınca
 Ben kendimden bıktım seni düşündüm. (K127)

KT-4**Türkü**

Kız senin elinden düştüm ben yasa
 Çekildi bülbüller kalmadı tasa
 Dönüp koyamadım altın kafese
 Benim yârim öğrenmeden tor gitti

Kırıkhan'dan yüklediler göçünü
 Mor sümbülle donattılar saçını
 Ala gözlüm ayrı çekmiş göçünü
 Bizim elden bir tomurcuk gül gitti

Karacoğlan der de, o yiğit karı
 Peteği bal eder, ustadır arı
 Sana derim sana Beyler Çınarı
 Ne taraftan ince belli yar gitti. (K127, K129)

KT-5**Türkü**

Obamızda güzel çoktur
 Kızlar bana kıtlık değil

Her tarafta oynar atım
Sarp kayalık katlık değil

Âşık isen çık zahire
Ben dayanamam kahire
Çeker bağlarım ahıra
Ahır ama atlık değil

Hafız Hoca'm der yürürken
Kör ola gözün görürken
Sen gibi eşek dururken
Bizim eşek satlık değil. (K127, K129)

KT-6

Türkü

Kumandan ister tabura
Tahammül ister sabıra
İndirirler dar kabire
O türaba girmek gerek

Cümle âlemler ölüşün
Türaba mesken oluşun
Münker ve Nekir gelişin
Sualine vermek gerek

Sürerler dünya keyfine
Asla görmezler mahfına
Yakasızca ağ kefeni
Nazik tene giymek gerek

Âşık Meryem, şaşkınlara
Ciğerciği pişkinlere
Benim gibi düşkünlere
Tez acele ölmek gerek. (K127, K129)

KT-7**Türkü**

Farımaz deli gönül farımaz
 Aktı gözümün yaşı kurumaz
 Bundan sonra benim hükmüm yürümez

Aştı gitti göremedim boyunu
 Kendi ufaktı bilemedim huyunu

Yüce dağ başında otun zamanı
 Yoktur güzellerin dini imanı
 Bizim ilde de mor menevşe zamanı

Aştı gitti göremedim boyunu
 Kendi ufaktı bilemedim huyunu. (K111)

KT-8**Türkü**

İki keklik seke seke
 Bizim evi yol eyledi
 Ben guş dili bilmez idim
 Yar beni bülbül eyledi.

Alınan alınan mı
 Altın narın düzüm düzüm korunan mı
 N'edim anan vermezse zorunan mı
 Yaktın beni kibar gelin / güççük gelin.

Evlerin önü tepe
 Gar yağıyor sere serpe
 Ben yarı yolcu eyledim
 Yanağından öpe öpe.

Alınan alınan mı
 Altın narın düzüm düzüm korunan mı
 N'edim anan vermezse zorunan mı
 Yaktın beni kibar gelin / güççük gelin. (K127)

2.Taşlamalı-Takılmalı Türküler

KT-9

Kendisine yapılan iftiradan sıkılan Âşık Molla tarafından söylenilen türküdür.

İftira Türküsü-1

Acep şu dünyaya ne için geldim
 Felek bir cevap ver zalim nerdesin
 Aklıma gelmeyen başıma geldi
 Dert bela nerdesin zulüm nerdesin.

Cümle gam gasevet toplandı geldi
 Nerde dert var ise hep beni buldu
 Her biri bir yerde döküldü kaldı
 Harmanın hâsılın malı nerdesin.

Kodallı dağıttı yuvamı yurdum
 Mevla'm doğrulara etmez mi yardım
 Dünyada sağ iken mezara girdim
 Vatanım yaylağım elim nerdesin.

Düşmanlar sevindi muraza yetti
 Sandılar bu sefer işimiz bitti
 Her yandan yer yerin dert hücum etti
 Mevla'm sana ayan halim nerdesin.

İftiradan yüreklerim sızılar
 Kabul etmez oldu dağlar yazılar
 Çok göresim geldi gönlüm arzular
 Gözleri sürmeli ölüm nerdesin

Acep kimdir bizi yaman bildiren
 Fitne verip kumandanı dolduran
 Bir hamlede nice kafir öldüren
 Yiğidin aslanın Ali'm nerdesin

Hep aslan kesildi itler kediler
 Allah'tan korkmadan neler dediler
 Yetişsin imdada kırklar yediler
 Hacılık hocalık ilim nerdesin

Hırsızlar yediler malı parayı
 Düşmanlar sefili çaldı yarayı
 Açtılar sineme çifte yarayı
 Allah'ta sormuyor kulum nerdesin

Sana söylemiştim gördüğüm düşü
 Durmuyor akıyor gözümün yaşı
 Tatlı dilleri bile yumşatır taşı
 Sevgilim efendim gülüm nerdesin.

Yörü Sefil Molla'm sözüme geldin
 İhtiyar halimde bak neler oldun
 Doğru söyleyecek bir sen mi kaldın?
 Kökten kesilesi dilim nerdesin? (K127, K129)

3. Olay Türküleri

KT-10

Kına Türküsü

Bilmediği uzak bir köye gelin olarak verilen kızın üzerine yakılan kına türküsüdür.

Kız anası kız anası
 Başında mumlar yanası
 Kız gelin olmuş gidiyor

Hani bunun öz anası

Kız anası kız anası

Hani bunun öz anası

Baba kızın çok muydu?

Bir kız sana yük müydü?

Körolası emmilerim

Bir oğlunuz yok muydu?

Kız anası kız anası

Hani bunun öz anası

Gıcılar kavak gıcılar

Kavak değil oduncular

İşte geldi kınacılar

Kız bacım kınan kutlu olsun

Kız anası kız anası

Hani bunun öz anası

Yazıya bostan ekerler

Bostanı kökten sökerler

Gurbet ile giden kızın

Gözüne sürme çekerler

Kız anası kız anası

Hani bunun öz anası

Evlerinin önü kavak

Yaz gelir de açar tevek

Sanki ben de gelin mi oldum

Elim kına yüzüm duvak

Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası

Elimi yuduğum arklar
Belimi verdiğim dutlar
İşte bindim gidiyorum
Silip süpürdüğüm yurtlar

Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası

İncecikten çay bulanır
Dört tepeyi bir dolanır
Anne besler el gönenir
Kız anam yazgım buymuş

Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası

Ata vururlar tunayı
Ağ ele yakarlar kınayı
Sabahınan gün doğarken
Ağlatman garip anamı

Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası

Fazla yakmayın kınamı
Delmeyin benim sinemi
Yüzüme duvak vurdular
Çağırın gelsin anamı

Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası

Atladım çıktım eşiği
 Sofrada buldum kaşığı
 Kız gelin olmuş gidiyor
 Büyük evin yakışığı

Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası

Getirin gelini bağlan başını
 Çok ağlatman silin gözün yaşını
 Tenhalarda arar bulur eşini
 Bindirin gelini biz gideceğiz

Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası

Çattılar ocak taşını
 Pişirdim düğün aşını
 Kız gelin olmuş gidiyor
 Çok ağlatman kardeşini

Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası

Zalim ana zulüm ana
 Zalim baba zulüm baba
 İşte koyup gidiyorum
 Hani elinin kınası

Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası

Evimizin önü kavak
 Dalını kırdım ufak ufak
 İşte koydum gidiyorum
 Elim kına yüzüm duvak

Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası

Şu görünen ekin sonudur
 Ekin değil burçak imiş
 Kız anadan ayrılması
 Yalan değil gerçek imiş

Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası

Yazın deste çekerler
 Baharın bostan ekerler
 Gurbet ele giden kızın
 Gözüne sürme çekerler

Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası

Mahallemizin ışığı
 Sofrada buldum kaşığı
 İşte bindim gidiyorum
 Evimizin yakışığı

Kız anası kız anası
 Hani bunun öz anası. (K61)

KT-11**Türkü**

Yağmurun çok yağması sonucu selde ölen babasına yakılan türküdür.

Yüce dağ başına kurdum çadırı

Enginli yüksekli düzdüm taburu

Kadir Mevla'm versin bana sabırı

Ya ben ağlamayayım da kimler ağlasın

Ya ben söylemeyeyim de kimler söylesin

Aşağıdan gelir karın selleri

Üstümüze açmış gülün dalları

Bize gelmiş ayrılığın günleri

Ya ben ağlamayayım da kimler ağlasın

Ya ben söylemeyeyim de kimler söylesin

Aşağıdan gelir leylek sürüsü

Yüreğimize vurmuş harbin okunu

Helal edin dostlar dünya hatrını

Ya ben ağlamayayım da kimler ağlasın

Ya ben söylemeyeyim de kimler söylesin

Evimizin önü bir dut ağacı

Bir bulut gelmiş yağmur yağıcı

Öteyin eller öte babam gelici

Ya ben ağlamayayım da kimler ağlasın

Ya ben söylemeyeyim de kimler söylesin

Şu gemiyi ite ite götürdüm

Götürdüm de dam ardına yatırdım

Kısacık günde anamı yitirdim

Ya ben ağlamayayım da kimler ağlasın
 Ya ben söylemeyeyim de kimler söylesin
 Şu karşıda gemi yelkenini açar
 Tozun batmanını beşe mi satar
 Benim yiğidim kara yerde yatar

Ya ben ağlamayayım da kimler ağlasın
 Ya ben söylemeyeyim de kimler söylesin. (K29)

KT-12

Türkü

Ayvalık'tan indim yayan
 Dayan hey dizlerim dayan
 Ödemiş'ten gelin geldi
 Uyan Hacı Bey'im uyan

Evlerinin önü kavak
 Kavaktan dökülür yaprak
 Uyan hacı beyim uyan
 Elim kına başım duvak

Az giderim uz giderim
 Dere tepe düz giderim
 Uyan hacı beyim uyan
 Gelin geldim kız giderim. (K32)

KT-13

Türkü

Harman çekerken patostan fırlayan kasnağın adamı öldürmesi üzerine yakılan
 türkü
 Motoru çeken bir kayış bir kolan

Kasnağın parçası karnımı deler
Söyleyin Andılar yüz çeksin kalan
Şimdi koyun kardeş yaren ağlasın

Emmim dayım duymuş yollara koşar
Bahri kardeş duymuş tepdili şaşar
Söylemen babama bayılıp düşer
Şimdi koyun kardeş yaren ağlasın

Bir ah çektim birden beynim bulandı
Kan bağırsak birbirine dolandı
Duydum Feriz, Kodallı'ya yollandı
Şimdi koyun kardeş yaren ağlasın. (K33)

4.Tören-Mevsim Türküleri

KT-14

Türkü

Altı Temmuz erken doğar
Günü Kırıkhan'ın Kırıkhan'ın
Tarihlere manşet olmuş
Dünü Kırıkhan'ın Kırıkhan'ın

Kimi yaya kimi atlı
Paşamız Şükrü Kanatlı
Gelenler aslan suratlı
Şanı Kırıkhan'ın Kırıkhan'ın

Üç tarafı ova yazı
Çiftçiye dayalı özü
Sefil Ali'm çalar sazı
Ünü Kırıkhan'ın Kırıkhan'ın. (K60)

KT-15**Türkü**

Erdin artık muradına
 Pınar hudut geçtin bugün
 Evvel yavaş akar idin
 Harıl harıl coştun bugün.

Ne dava kaldı ne çene
 Bülbüller kondı gülşene
 Oh ne mutlu Hatay sana
 Türk ordusu geçti bugün.

Uzun etti dilimizi
 Derdi açan gülümüzü
 Bağlatılan kolumuzu
 Şanlı ordu çözdü bugün.

Hoş geldiniz iki gözüm
 Ayağına sürem yüzüm
 Hicaz, Yemen, Mısır bizim
 Fırsat ele geçti bugün.

Ağlıyor şimdi gülenler
 Nerde yalanlar dolanlar
 Türkler'e düşman olanlar
 Filistin'i geçti bugün.

Süvariler koşar koşar
 Piyade hududu aşar
 Hataylı yüzünü döşer
 Düşman olan şaştı bugün.

Benim adım Kul Mehmet
 Kimseye eylemem minnet
 İşte Hatay adlı cennet
 Türk oğluna geçti bugün. (K127, K129)

KT-16

Türkü

Emir verdi bize ata babamız
 Bir gün olur selamettir cabamız
 Kendileri şahın düşman abamız
 Asıldı dalına söktü Antakya

Şehitlerin kabirlerin kazdılar
 Misafirlere nice oda yazdılar
 Bu millete makineler dizdiler
 Benzinin sel gibi aktı Antakya

Herkes gelip yerlerini buldular
 Ayrı ayrı sırasıyla durdular
 Müşahitler Hatay Türk'ün gördüler
 Mahşer gibi halkın coştı Antakya

Mahşeri andırdı bu toplu insan
 Ne oteller kaldı ne cami ne han
 Verin istiklali dediği zaman
 Avazı göklere çıktı Antakya. (K127, K129)

5.Doğayı Konu Alan Türküler

KT-17

Türkü

Kırıkhan'ın Methi

Bir dağ kenarında çiçek gibisin
 Baharda açılır gülü Kırıkhan'ın
 Dağlarını lale sümbül bürümüş

Burcu Burcu kokar eli Kırıkhan'ın

Daha yeni açılmış lale gülleri
Gayat de güzeldir çamlı belleri
Deniz olmuş akar çayı gölleri
Karasu'ya akar çayı Kırıkhan'ın

Ne kadar güzeldir Kırıkhan Yaylası
Çok serin esiyor hoştur havası
Belan Yaylası'nın yoktur ovası
Ne kadar güzeldir eli Kırıkhan'ın

Gördüm çarşısını gayat de düzgün
Aslan gibi kükrer dağları azgın
Açılır gülleri bağları bozgun
Cennete benziyor yeri Kırıkhan'ın

Âşık Mehmet der ki bu kadar yeter
Kırıkhan'dan ayrıldım burnumda tüter
Senin yerini dünya mı tutar
Toprağında çan bitiyor Kırıkhan'ın. (K127, K129)

KT-18

Türkü

Kırıkhan

Amanos dağının eteklerinde
Çok şirin beldesi eli Kırıkhan'ın
Gezbel derler üstündeki gedige
Yazın burdan eser yeli Kırıkhan'ın

Çobanın sürüsü merada otlar
Beslenir koyunlar kasaplık etler
Türlü nimetlerde çeşitli tatlar
Bin bir derde deva balı Kırıkhan'ın

Yaz gelince yaylalara göçülür
 Kırlarında bin bir çiçek açılır
 Çevresinde mis kokular saçılır
 Burcu burcu kokar gülü Kırıkhan'ın

Ovada ekini biçerler, biçer
 Zirai mücadele uçağı uçar
 E-5 karayolu içinden geçer
 Batıdan doğuya yolu Kırıkhan'ın

Çevresi ormanlık yeşil yamaçlar
 Çeşitli yemişler türlü ağaçlar
 Cıvıl cıvıl öter bülbüller kuşlar
 Ruhların neşesi dili Kırıkhan'ın

Saymakla tükenmez güzellikleri
 Ayrı ayrı güzel bütün köyleri
 Mayıs haziran temmuz ayları
 Yeşile karışır alı Kırıkhan'ın

Yusuf'um güzellik saymakla bitmez
 Kırıkhan tarifine cümleler yetmez
 Dalında çiçeğin hiç eksik etmez
 Dört mevsim açılır gülü Kırıkhan'ın. (K132)

KT-19

Türkü

Kırıkhan Senin

Amanos Dağının tam eteğinde
 Kırıkhan kurulmuş, yerin, var senin
 Kovan kovan arın, bal, peteğinde
 Nergisle menekşe, gülün var senin

Dişçilikle tanır seni Türkiye
 Muhannete, muhtaç etmez kötüye
 Toz ile sıcakın koysak kütüğe,
 Dağyeli rüzgârın, yelin var senin

Bayezid Bestami, vardır, dergâhı
 Hallerin kutubu, Kutublar Şah'ı
 Ol dergâha girip, bul padişahı,
 Böylesi mübarek Zat'ın var senin.

Amik ovası, halkına yeter
 Toprağında türlü ürünü biter
 Suyu bulunmazsa çiftçi ah çeker
 Meşhur Kara Mehmet narın var senin

Kırıkhan'ı övdük, ama bitmedi
 Bu satırlar Kırıkhan'a yetmedi
 Bağrı yanık hiç hasretlik çekmedi
 Kırıkhan şöhretin şanın var senin. (K127, K129)

Değerlendirme:

a.Biçim

Derlenene 19 türkünün büyük çoğunluğunun nazım birimi dördlüktür. İncelenen türkülerden bir kısmı nakaratlıdır. Bunlar dört dizeden oluşan sonu ikili nakarat olanlar (KT-10); dört dizeden oluşup dört dizeli nakarattan oluşanlar (KT-7); üç dizeden oluşup sonu üç dizeli nakarattan oluşan (KT-3) üç dizeden oluşup iki dizeli nakarattan oluşan (KT-7) oluşan türkülerdir.

Yörede derlenen türkülerin 12 tanesi (KT-1, KT-2, KT-4, KT-5, KT-6, KT-9, KT-14, KT-15, KT-16, KT-17, KT-18, KT-19) yöre aşıklar tarafından söylenen türkülerdir. 7 tane türkü de (KT-3, KT-7, KT-8, KT-10, KT-11, KT-12, KT-13) anonimdir.

Türkülerden bir kısmı 11'li (KT-1, KT-2, KT-3, KT-4, KT-9, KT-11, KT-13, KT-16, KT-17, KT-18, KT-19) hece ölçüsü ile söylenmiştir. Bir kısmı 8'li (KT-5, KT-6, KT-10, KT-12, KT-14, KT-15) hece ölçüsü ile söylenmiştir. Türküler hece ölçüsü ile söylenmesine rağmen bazı türkülerde (KT-7, KT-8) ölçü bozulabilmektedir. Dörtlükler şeklinde söylenen türküler. Koşma biçiminde kafiyeleşmiştir. Diğerlerinde ise bir kararlılık yoktur.

Yöredeki âşıkların söyledikleri türkülerin halk üzerinde büyük etkisi vardır. Âşık Sefil molla, Âşık Meryem, Âşık Hafız Hoca, Âşık Hasan yörede yaşamış fakat şu an hayatta olmayan âşıklarımızdandır. Âşık Sefil Molla'nın şiirleri kitap halinde bastırılan şairlerimizdendir. Âşık Sefil Ali, Âşık Yusuf Lek, Âşık Kul Mehmet şu an hayatta olup Kırıkhan merkezde yaşamaktadırlar.

Yörede lirik konulu türkünün büyük çoğunluğu sevgiliye duyulan özlem, sevgilinin naz yapması, sevgilinin güzelliği, sevgiliye ulaşmazlık, sevgilinin başkasıyla evlenmesi gibi temalarda söylenmiştir. Bir kısmı da hayattan şikâyet, dünyanın faniliği ve dürüstlük konularında söylenmiştir.

Taşlamalı takılmalı türkülerini incelediğimizde yörede yapılan haksızlığa isyan, fakirlikten, hastalıktan, yapılan iftiralara karşı baş kaldırış konuları işlenmiştir. Olayları konu alan türkülerde baktığımızda bilmediği tanımadığı bir yere gelin giden kızın ailesine isyanı, ölüm, doğal afet gibi konular işlenmiştir.

Hatay'ın anavatana katılışı, 5 Temmuz Kırıkhan'ın kurtuluşu anavatan özlemi çeken halkın kalbindeki derin sevgi ve özlemi yansıtmaktadır. Amanos Dağlarına yaslanarak ovaya yayılan Kırıkhan'ın yaylaları doğa güzellikleri türkülerde işlenmiştir. Kırıkhan yöresinde bugün hâlâ türkü söyleme geleneği tüm canlılığıyla devam etmektedir. Farklı konularda söylenen türkülerde yöre halkı sevincini, acısını, özlemini ve tüm duygularını halk şiirimizin kalıpları içinde çok canlı bir şekilde dile getirmektedir.

2.1.2. Mani

Mani genellikle yedi heceden oluşan dört dizelik bir türdür. Bir tek dörtlük içinde bir anlam bütünlüğü gösterir. Genellikle anlamın ağırlığı üçüncü ve dördüncü dizelerdedir. Manilerde anlamın dört dizeye yayılması, ilk iki dizede çizilen tablo maniyi estetik bir yapıya kavuşturur. İlk iki dize maninin dış dünyayla bağıdır. Üçüncü ve dördüncü dizede duygu ve düşünce ortaya konur. Manilerin doğaçlama söylenmesi maniyi iki bölüme ayırır. Birinci bölüm genellikle hazırlıktır ve maniciye kafiye, söz için zaman kazandırır. Manici için birinci bölüm çağrışım, duygu ve düşünce için

hareket noktasıdır. (Boratav ,1984:185-197)

Mani söyleme; yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmış bir gelenektir. Manilerde Anadolu insanının düşünce yapısını, beğenisini, dertlerini, kıskançlıklarını, özlemlerini, sevgilerini vb. ortak kültürün sergilenişini görürüz. (Artun, 2004: 111)

Kendine özgü bir gelenek içinde söylenen maniler bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla günümüze uzanır. Diğer halk kültürü ürünleri gibi toplumu ayakta tutan dinamikleri belirlemekte önemli bir rolü olan manilerde, Anadolu insanının dünyaya bakışının yanı sıra estetik modelleri de temsil edilir. (Artun, 2004: 111)

Mani yerine kullanılan diğer sözcükler ise şunlardır: Acem manisi: Bu sözü Evliya Çelebi kullanmıştır. Acem sözü Azeri anlamında kullanılmıştır. Akışta: Kars yöresinde zincirleme mani metinlerinin eklenmesiyle oluşan şekillere bu ad verilir. Ala gözlüm-kömür gözlüm: Eğin yöresinde 11 heceli düz manilere bu ad verilir. Arandak-aşule: Saadettin Nüzhet Ergun, İslamiyet'ten önce maninin bu adlarla adlandırıldığını belirtir. *Bayatî*: Doğu Anadolu yöresinde kullanılan cinaslı manilere verilen addır. Bir türkünün, bir deyişin arkasına eklenerek söylenir. *Berete*: *Halay* çekilirken karşılıklı söylenen mani yapılı türkülerdir. *Cır* : Kırım Türkleri arasında kullanılır. *Döndürme*: Doğu Anadolu'nun bazı yörelerinde kullanılır. *Dörtleme*: *Mani* dört dizeden oluştuğu için bu ad da verilir. Peşrevi: *Kars* yöresinde halk hikâyelerinin türkü bentleri arasına sıkıştırılan manilere bu ad verilir. Şın: *Gagavuz* Türkleri arasında kullanılır. (Artun, 2004: 112)

Milletle kimliği olan kültürler uygarlığı oluşturur. Kültür bir insan topluluğunun oluşturduğu, geliştirdiği içinde yaşadığı ve yaşattığı ortamdır. Ortak duygu ve davranışlar bütünüdür. Maniler İslamiyet öncesinden günümüze kadar yaşamını sürdürmüştür. Maniler Türk toplum hayatının ifadesi, milli bilinç ve duygu beraberliğinin bir göstergesidir. Maniler, halk ruhunun yansıtıcısıdır. Anonim mani dörtlüklerinde Türk toplum yapısına ve düşüncesine ait izleri duygulu, içten bir anlatımla buluruz. Ayrıca yöresel gelenek ve göreneklerin izlerini manilerde görebiliriz. (Artun, 2004: 112)

Kırıkhan yöresinden derlediğimiz 239 maniden yola çıkarak Kırıkhan manilerini konularına göre şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Seveda Manileri
2. Evlilik Töreni Manileri
3. Öğüt Manileri

4. Meslek Manileri
5. Kabadayı Manileri
6. Askerlik manileri

1. Sevda Manileri

KM-1

A benim bahtı yârim
 Gönlümün tahtı yârim
 Göz gördü gönül sevdi
 Sana kim baktı yârim. (K27)

KM-2

Ağaç başında haşhaş
 Şekerden tatlı gardaş
 Urfa yolu yapılsın
 Kavuşsun iki gardaş. (K30)

KM-3

Ağlarım ağlar oldu
 Gözlerim ağlar oldu
 Yar gurbete yolladım
 Meskenim dağlar oldu. (K30)

KM-4

Ağlarım güle karşı
 Gözyaşım sele karşı
 İçerim kan ağlıyor
 Gülerim ele karşı. (K30)

KM-5

Ah budayım budayım
 Serip bir kurutayım
 Geçme kapım önünden
 Ben seni unutayım. (K31)

KM-6

Akşamlar olmasaydı
 Bademler dolmasaydı
 Yar koynuna girince
 Hiç sabah olmasaydı. (K27)

KM-7

Altın çeşme akmasın
 Yüreğimi yakmasın
 Gözlerine tembih et
 Öyle çapkın bakmasın. (K27)

KM-8**A 1 kız**

Altınım alma beni
 Dillere salma beni
 Götür sarrafa göster
 Kalp isem alma beni. (K31)

A 2 oğlan

Altınsın aldım seni
 Dillere saldım seni
 Seni sarraf neylesin
 Beğendim aldım seni. (K31)

KM-9

Altını bozdurayım
 Gerdana dizdireyim
 İpek mendil değilsin
 Cebimde gezdireyim. (K50)

KM-10

Altın tabak paklarım
 Duman oldu dağlarım

Bu ne biçim ayrılık
Ölene dek ağlarım. (55)

KM-11

Altın yüzük takarım
Çıkar yola bakarım
Eğer o yar gelmezse
Bu mühüdü yıkarım. (K56)

KM-12

Altın yüzük var benim
Parmağıma dar benim
Şu güzeller içinde
Kara gözlü yar benim. (K56)

KM-13

Altın yüzük parmakta
Bal akıyor dudakta
Ben yârimi tanırım
Şu karşiki konakta. (K50)

KM-14

Altın yüzüğüm şak şak
Küskün isek barışak
Aramızda dağlar var
Mektubunan konuşak. (K56)

KM-15

Arabam var dört teker
Kırıkhan'a kum çeker
Kırıkhan'ın kızları
Benim için can çeker. (K56)

KM-16

Armudu taşlayalım
 Dibinde kaşlayalım
 Mussade ederseniz
 Maniye başlayalım. (30)

KM-17

Asmada üzüm bak
 Biraz da gözüme bak
 Eller ne derse desin
 Sen benim sözüme bak. (K50)

KM-18

Aşığın naçar ağlar
 Karagün geçer ağlar
 Bu kapıyı kapatan
 Bir gün açar ağlar. (K50)

KM-19

Aşığım sazım yoktur
 Yüreğe vuran oktur
 Ah bugünkü güzeller
 Sevdikleri ne çoktur. (K52)

KM-20

Ata binen ağadır
 Atın yönü dağadır
 Merak etme sevdiğim
 Bu türküler sağadır. (K52)

KM-21

Ata binmiş allanır
 Ayakları sallanır
 Kılığından utanmaz

Eyersiz at kullanır. (30)

KM-22

Ateşi yakamadım
Yar geçti bakamadım
Bana âşık diyorlar
Bir türkü yakamadım. (K56)

KM-23

Atım kaçtı bize düştü
Mor benleri yüze düştü
Kınamayın konu komşu
Bu ayrılık bize düştü. (K21)

KM-24

Atlı geliyor atlı
Boyunu kıravatlı
Kalkmış beni istiyor
Şu işkembe suratlı. (55)

KM-25

At üstünde cenderme
Tut kolundan koy' verme
Kız ben seni alacam
Kimselere dey' verme. (K27)

KM-26

Ayrılmaz özlerinden
O tatlı sözlerinden
Bileydim ayrılık var
Öperdim gözlerinden. (K30)

KM-27

Ayrıldım kavuşamam

Küs oldum barışamam
 Göz açtım seni gördüm
 Başkasıyla konuşamam. (K30)

KM-28

Ayva dalın eğmeli
 Ayvasını yemeli
 Komşuda kız dururken
 Kime boyun eğmeli. (K27)

KM-29

Ayva gelir yar gelir
 Günlerden pazar gelir
 Güle fazla bakamam
 Hatırıma yar gelir. (K111)

KM-30

Ay aydınlık ışığı
 Elinde bal kaşığı
 Aç yorganı gireyim
 Koynumun yakışığı. (K111)

KM-31

Ay doğar sezilirim
 Dinim haktır bilirim.
 Aç koynunu gireyim
 Uzak yoldan gelirim. (K112)

KM-32

Bağa girdim hurmaya
 Avcı geldi vurmaya
 Çok emekler sarf ettim
 Fatıma'yı sarmaya. (K27)

KM-33

Bağa girdim üzüm yok
 El yârinde gözüm yok
 Ben yârimi küstürdüm
 Barışmaya yüzüm yok. (K27)

KM-34

Bağım verdim üzüme
 Çıbık değmiş gözüme
 Fatıma'nın gözleri
 Pancar soktu gözüme. (K112)

KM-35

Bağdım baştan oldum
 Dillere destan oldum
 Bir yaramaz yüzünden
 Gül kimi dosttan oldum.(30)

KM-36

Bahçede iğde midir?
 Dallarım yerde midir?
 Gördüğün sever misin?
 Sendeki mide midir? (27)

KM-37

Bahçelerde maydanoz
 Maydanozu yoldunuz
 Ey kaynana milleti
 Çok mu cadı oldunuz. (K112)

KM-38

Bahçelerde örümce
 Oynar gelin görümce
 Oynasınlar bakalım

Kaynana bir dönünce. (K112)

KM-39

Bahçelerde gezersin
Çiçekleri ezersin
Türlü türlü çiçek var
Hangisine benzersin. (K111)

KM-40

Bahçelere gül gerek
Güzele bülbül gerek
Senin gibi güzele
Benim gibi kul gerek. (K27)

KM-41

Bahçemizde var kabak
Açılın tabak tabak
Şu zamane gençleri
Hem avanak hem salak (K29)

KM-42

Bahçesi ayrıklıya
Ben varmam sakallıya
Allah yazarsa yazsın
Boynu kıravatlıya. (K56)

KM-43

Bal idim pekmez oldum
Gül idim kokmaz oldum
Kıymetim pek çok idi
On para etmez oldum. (30)

KM-44

Benim yârim çok güzeldi

Motosikletle gezerdi
 Gözüne bir gözlük taksa
 Zeki Müren'e benzerdi. (K50)

KM-45

Bileziğim şingirdak
 Yârime derler uşak
 Olursa uşak olsun
 Dua edin kavuşak. (K112)

KM-46

Bir bilinmez saman yolu
 İçinde giz ve sır dolu
 Geçen gece senin için
 Yıldızlar çizmiş aşk yolu. (K55)

KM-47

Bir taş attım çınara
 Çağır gelsin pınara
 Pınar gözün kör olsun
 Abim ister sigara. (30)

KM-48

Bisiklete binersin
 Bizim evde inersin
 Eğer annen sorarsa
 Teker patladı dersin. (K52)

KM-49

Burada ince eller
 Görünmez gece iller
 Adamı deli eder
 Karakaş, ince beller. (K112)

KM-50

Çarşıdan al kilimi
 Çek kaynana dilini
 Akşam oğlun gelince
 Kırar kambur belini. (K112)

KM-51

Çınarım ah çınarım
 Dallarına konarım
 Ben dengime düşmedim
 Ben de ona yanarım. (K56)

KM-52

Dağ başında üründür
 Çekme beni süründür
 Katı güzel değilsin
 Muhabbetin şirindir. (K30)

KM-53

Dağdan indim düze ben
 Diken oldum güze ben
 Dar yerin geniş olsun
 Daha gelmem size ben. (K30)

KM-54

Dağlarda olur keklik
 Kızlar giyer eteklik
 Kızlarda kabahat yok
 Erkeklerde eşeklik. (55)

KM-55

Dağların başı dumanlı,
 Arkası yavru haymanlı
 Oba baban öldü diyor,

Benim gönlümde gumanlı. (27)

KM-56

Dağlar dağladı beni
Gören ağladı beni
Gurbetteki nazlı yar
Burada bağladı beni. (K21)

KM-57

Dama vurdum çatmayı.
Çağır gelsin Fatma'yı
Fatma nerden öğrenmiş
Çarşıftan kol atmayı. (27)

KM-58

Dam başında kediler
Miyav miyav dediler
Kız oğlana bakarken
Burnunu kemirdiler. (55)

KM-59

Dam başında su durur
Oğlan gömlekli durur
Oğlan bekâr kız bekâr
Şimdi bunlar kudurur. (K52)

KM-60

Damdan dama ip gerdim
İpekli mendil serdim
Şu deyyusun dölünün
Candan yürekten sevdim. (K56), (K29)

KM-61

Denize girdim derin

Yüküne çıktım serin
Kızlara tuzak kurdum
Düştü bir taze gelin. (55)

KM-62

Denizlerin kumuyum,
Balıkların puluyum,
Aç kolunu sevdiğim,
Ben de Allah kuluyum. (K27)

KM-63

Dinle sözüm iyisin
Bu göllerin toyusun
Kulakların çok büyük
Acep eşek soyusun? (55)

KM-64

Dere geliyor dere
Suyunu sere sere
Al bir de beni götür
Yârin olduğu yere. (K56)

KM-65

Dut ağacı boyunca
Dut yemedim doyunca
Ağzım dilim lal olsun
Yar demedim doyunca. (K50)

KM-66

Dut ağacı değilim
Yel vurdukça eğilim
Eğil eğil öpeyim
Ben buralı değilim. (K56)

KM-67

Dut yedim tuttu beni
 Yarım unuttu beni
 Yarı yola varmadan
 Hıçkırık tuttu beni. (K56)

KM-68

Elmayı nazik soydum
 Yârin ağzına koydum
 Afiyet olsun yârim
 Sen yedikçe, ben doydum. (K52)

KM-69

Elimde var tentene
 Dökülür tane tane
 Kırıkhan'ın içinde
 Benim yârim bir tane. (K50)

KM-70

Elbisem var karadan
 Dağlar kalksın aradan
 Mektup ile iş olmaz
 Kavuştursun yaradan. (K21)

KM-71

Elek üstünde elek
 Aman vermiyor felek
 Benim bir yârim var
 Dünyada huri melek. (K31)

KM-72

Elmayı bütün dildim
 Çamura düştü sildim
 Ben yârimin kıymetin

Gittikten sonra bildim. (K31)

KM-73

Elmayı yüke koydum
Ağzını dike koydum
Şu ellerin içinde
Boynumu büke koydum. (K28)

KM-74

Engininden alayım mı?
Derinine dalayım mı?
Dinleyin hey Hataylılar
Anamgile varayım mı? (27)

KM-75

Ekin ekim çöllere
Biçtirmedim ellere
Gizli gizli yar sevdim
Sezdirmedim ellere. (K56)

KM-76

Evlerinin önü yoldur
Yoldan geçen karakoldur
Suya giden sarı gelin
Gel destini burdan doldur. (K21)

KM-77

Gemilerde mendirek
Suyu nerden indirek
Kuşlar dilce bilmiyor
Yâre selam gönderek. (K52)

KM-78

Gidiyom ilinizden

Kurtulam dilinizden
 Yeşilbaş ördek olsam
 Su içmem gölünüzden. (K111)

KM-79

Gökten uçan tayyare
 Selam söyle o yâre
 Ben o yardan vazgeçtim
 Başına bulsun çare. (K56)

KM-80

Görmem mahım seni
 Sevmişim şahım seni
 Acep iflah eder mi?
 Bu benim ahım seni. (K27)

KM-81

Hadi şişko işine
 Kandım altın dişine
 Bilseydim ayrılık var
 Hiç düşmezdim peşine. (K111)

KM-82

Havada var kırlangıç
 Kanadı karış karış
 Beni yardan ayıran
 Dilensin avuç avuç. (K29)

KM-83

Havuz başı beklerim
 Vay benim emeklerim
 Eller yârim dedikçe
 Sızılar yüreklerim. (K56)

KM-84

Hey atlılar atlılar
 Gelir kıravatlar
 Kız görmeğe gelmiş
 Muşmula suratlılar.(30)

KM-85

İğne iplik tarakta
 Bir yar sevdim ırakta
 Allah sevmez olaydım
 Koydu beni merakta. (K111)

KM-86

İndim kuyu dibine
 Baktım suyun rengine
 Analar kız beslemiş
 Vermiyor sevdiğine (K29)

KM-87

İrafa fincan koydum
 İçine mercan koydum
 Kaynanamın adını
 Kuyruklu sıçan koydum. (K112)

KM-88

İrahana ekim bir evrek
 Dadandı karaleylek
 Leylek gözün kör olsun
 İrahana yâre gerek. (K28)

KM-89

İşte geldi gidiyor
 Mutlu günler bitiyor
 On bir ayın sultanı

Bize veda ediyor. (K53)

KM-90

İpek aldım arşına
Lale takmış başına
Karşıma geçme güzel
Yanarım ataşına. (K52)

KM-91

Kabağı yuka doğra
Giderken bize uğra
Sevdiğimi vermezsen
Kanser derdine uğra. (K51)

KM-92

Kal'a kal'alı kızlar;
Bakır kal'alı kızlar
Ahret bacınız olam
Emir nerede kızlar. (27)

KM-93

Karalıyım kazlıyım
Ana ben kirazlıyım
Sivas'ta bir yar sevdim
Onun için yaslıyım. (K111)

KM-94

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar. (K52), (K55)

KM-95

Kara kara kargalar

Ceviz dalın ırgalar
Denizlerde hiç yoktur
Bu bendeki dalgalar. (K111)

KM-96

Kara dağın yağmuru
Geçemedim çamuru
Fatıma'nın memesi
Sarı Bursa hamuru. (K111)

KM-97

Karanfilim uzamam
Duvarları bezemem
Komşulardan korkulmaz
Nazlı yarla gezemem. (K112)

KM-98

Karanfil olacaksın
Sarıp solacaksın
Ben hâkime danıştım
Sen benim olacaksın. (K112)

KM-99

Karanfil oylum oylum
Geliyor selvi boylum
Selvi boylum gelince
Şen olur benim gönlüm. (K21)

KM-100

Karşıdan el eyleme
Yar beni del'eyleme
Öldürürsen sen öldür
Kötüye kul eyleme. (K50)

KM-101

Karşıdan gel göreyim
 El uzat gül vereyim
 Senin gibi güzele
 Nasıl gönül vereyim. (K50)

KM-102

Karşı karşı han eyler
 Karşıda harman eyler
 Senin orda duruşun
 Beni burada del'eyler. (K50)

KM-103

Kar yağar bardan bardan
 Kapanmış yollar kardan
 Ne gelen var ne giden
 Haber alayım nerden. (K50)

KM-104

Karanfilim mor oldu
 Bilmem bana ne oldu
 Önce abim diyordum
 Sonra sevgilim oldu. (K51)

KM-105

Karşıda kara kapı
 İçinde yeni yapı
 Seni benden ayıran
 Dilensin kapı kapı. (K53)

KM-106

Kayalar ayrılmasın
 Yar bana darılmasın
 Yar bana darılıp da

Ellere sarılmasın. (K56)

KM-107

Kayadan öküz bakar
Öküzün alnı sakar
Delikanlı dururken
Sakallıya kim bakar. (K56)

KM-108

Kahve koydum kurula
El vurmayın durula
Yârime yar diyenin
Sol göğsünden vurula. (K56)

KM-109

Karşıda ola inek
Tüyleri benek benek
Boğazımdan geçmiyor
Yarsız yediğim yemek (K56)

KM-110

Kavak senden uzun yok
Dallarında üzüm yok
Yârim küsmüş gidiyor
Döndürmeye yüzüm yok. (K56)

KM-111

Karpuz kestim sulandı
Gene midem bulandı
Kırılın bu kollarım
Yine yâre dolandı. (K56)

KM-112

Kara tavuk kaz gibi

Kanatları saz gibi
 Ne karşımda duruyon
 Nişanlılı kız gibi. (K56)

KM-113

Kara sandık kilidi
 Üstünü güller bürüdü
 Göğsüme vura vura
 Olan ömrüm çürüdü. (K56)

KM-114

Karanfilim top değil
 Gülüm tomurcuk değil
 Alıyorsan al beni
 Gönlüm oyuncak değil. (K56)

KM-115

Kahve pişti çoştı mu?
 Soğudu yar içti mi?
 Sormak ayıp olmasın
 Yar buradan geçti mi? (K30)

KM-116

Kestanenin irisi
 Geçti kızlar sürüsü
 Sürüsünde değilim
 Yaktı beni birisi. (K56)

KM-117

Karanfilim dalım yok
 Ben güzelim yârim yok
 Yârimi eller almış
 Cahilden haberim yok. (K56)

KM-118

Karadut boyanır mı?
 Öpsem yar uyanır mı?
 Yârimi eller almış
 Buna can dayanır mı? (K56)

KM-119

Karadut parmak gibi
 Kız yüzün kaymak gibi
 Beni yardan ayıran
 Kurusun yaprak gibi. (K56)

KM-120

Karpuz kestim kan gibi
 Yârin göynü var gibi
 Yârin göynü olsaydı
 Para bende kum gibi. (K56)

KM-121

Kaleden iniş m'olur
 Ham demir gümüş m'olur
 Akşamdan söz veriyor
 Sabahtan dönüş m'olur. (K29)

KM-122

Kazmasız kabrin kazdım
 Küreksiz mezar düzdüm
 Bana davacı diye
 Yamçım altına yazdım.(30)

KM-123

Kırıkhan'ın taşları
 Çıkamam yokuşları
 Yârime selam edin

Yedi dağın kuşları. (K50)

KM-124

Kırıkhan'ın yollarında
Su serpiyor kollarında
Allah canımı alsın
O yârin kollarında. (K50)

KM-125

Kırıkhan'a girilmez
Su soğuktur içilmez
Bana derler yardan geç
Yar tatlıdır geçilmez. (K50)

KM-126

Kırıkhan köşe köşe
İçinde billur şişe
Bizim kıza göz eden
Gözünün boncuğu düşe. (27)

KM-127

Kırık kalem zıbın karalı,
Yağlığımın ucu paralı,
Kaç ay oldu a gâvurlar.
Anamgilden ayrılalı(K56)

KM-128

Köprübaşı beklerim
Vay benim bebeklerim
Çok yalvardım Mevla'ya
Olmadı dileklerim. (K56)

KM-129

Mani benim ezberim

Kan ağlaya gözlerim
 Nazlı yârin yolunu
 Akşam, sabah gözlerim. (K27)

KM-130

Mani değil boş değil
 Deli gönül hoş değil
 İşler böyle giderse
 Delirmesi iş değil. (30)

KM-131

Maniler tutam tutam
 Arasına gül katam
 Sana bir oğlan vere
 Kundağını ben saram. (K54)

KM-132

Mani mani rehindir
 Manime gelen kimdir
 Kızlara mani diyek
 Bakalım dertli kimdir. (K31)

KM-133

Mani mani mendilden
 Çıra yaktım kandilden
 Gel otur mani diyek
 Sen ağızdan ben dilden. (K31)

KM-134

Masa üstünde bardak
 Yuvarlaktır yuvarlak
 Kırıkhan'ın kızları
 Hem dondurma, hem kaymak. (30)

KM-135

Masa üstünde pekmez
 Bu pekmez bana yetmez
 Kırıkhan'ın kızları
 Eşeksiz gelin gitmez. (55)

KM-136

Masa üstünde şişe
 İçine boncuk düşe
 Bize kız vermeyenin
 Evine kurtlar düşe. (K52)

KM-137

Maydanoz ot değil mi?
 Yaprığı dört değil mi?
 Ben sevdim eller aldı
 Bu bana dert değil mi? (K51), (K52)

KM-138

Maydanoz demet demet
 Yârimin adı Mehmet
 Mehmet benim olursa
 Kırıkhan olur cennet. (K52)

KM-139

Mendil verdim dürmeden
 Söz söylemem görmeden
 Konuşamam sevdiğim
 Anam izin vermeden. (K112)

KM-140

Mendil aldım ön beşe
 Onu serdim güneşe
 Gitti yarım gelmedi

Beni aldı telâşe. (K56)

KM-141

Mendilim yele yele
Ben düştüm gurbet ele
Yedi mendil çürüttüm
Gözyaşı sile sile. (K56)

KM-142

Mendilimin yeşili
Ben yitirdim eşimi
Mendilini geri al
Sil gözünün yaşını. (K56)

KM-143

Mendilim yeşil dallı
Ucu nereye bağlı
Sizin gibi hırbolar
Bizim ahırda bağlı. (K56)

KM-144

Merdivenler basamak
Yukarı çıkmak yasak
Validen emir geldi
Kızlara koca yasak. (K52)

KM-145

Minarede ezan var
Etrafında gezen var
Bizim köyün içinde
Gün görmedik güzel var. (K29)

KM-146

Minare dolam dolam

Yitirdim nerde bulam
 Gelmiş beni istiyor
 Burma bıyıklı oğlan. (K29)

KM-147

Motorumuz kırmızı,
 Dolaşüyor Kıbrıs'ı,
 Çifte yılanlar soksun.
 Yârimle yatan kızı. (K112)

KM-148

Motor geliyor motor
 Hep johndere johndere
 Kırıkhan'ını kızları
 Hep ondüle ondüle. (K50)

KM-149

Mutfağın penceresi
 İçinde çerçevesi
 Şu zamane gençleri
 Bulaşık tenceresi. (K29)

KM-150

Pamuk dalları yeşil
 Altında kahve pişir
 Her kahveyi içtikçe
 Aklına beni düşür. (K21)

KM-151

Pencereden bak bana
 Fındık fıstık at bana
 Eğerime atmasan
 Altın yüzük tak bana. (K29)

KM-152

Saçım uzun, yaş durur,
 Yel vurur dolaştırır.
 Yâre bir mektup yazsam,
 Acep kim ulaştırır? (K112)

KM-153

Saçım iki beliktir
 Sineme gölgeliktir,
 Yârimin kaşı gözü,
 Bana eğlenceliktir. (K27)

KM-154

Sarı gelin suya gider
 Suyolunda çalım eder
 Kime ediyon deyince
 Kaynanaya deyip geçer. (K112)

KM-155

Sigaramın dumanı
 Yoktur yârin imanı
 Ne ben öldüm kurtuldum
 Ne sen geldin imana. (K56)

KM-156

Saçım uzun tararım
 Var mı sana zararım
 Kınamayın komşular
 Yar getirdim ararım. (K56)

KM-157

Saçın uzun yaş durur
 Yel vurur dolaştırır
 Yâre bir mektup yazdım

Bunu kim ulaştırır. (K56)

KM-158

Sarı etek giyerim
Minibüse binerim
Minibüsün içinde
Sevdiğimi seçerim. (K55)

KM-159

Su gelir lüle lüle
Yar gelir lüle lüle
Elimde yeşil mendil
Terini sile sile. (K28)

KM-160

Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
Benim sevgili yârim
Dilsizi dillendirir. (K28)

KM-161

Şu dağlar ulu dağlar
Etrafı güzel dağlar
Ben derdimi anlatsam
Ay duru bulut ağlar. (K30)

KM-162

Şu tarla uzun tarla
Parla sevdiğim parla
Yakından kavuşamak
Uzaktan mendil sella. (K56)

KM-163

Suya bulgur ezerim

Hem ezer hem süzerim
Ben yârimin derdinden
Deli olmuş gezerim. (K56)

KM-164

Taksinin kapakları
İçinin yatakları
Ne güzel reyhan kokar
Yârimin dudakları. (K50)

KM-165

Tarla tarlaya benzer
Sevdiğim bana benzer
Kot pantolon giyince
Aynen artiste benzer. (K51)

KM-166

Tarlanın kezeklisi
Kızların gövdelisi
Sarıldıkça tat verir
Yârin göbeklisi. (K52)

KM-167

Tayyarenin yücesi
Göynümün eğlencesi
Ne gece gel ne gündüz
İlla Pazar gecesi. (K56)

KM-168

Tencereler tamtakır
Kızın gözleri çakır
O çakır gözlerine
Kurban olsun bu fakir. (K111)

KM-169

Tren gelir öterek
 Kömürünü dökerek
 Ben yârimden ayrıldım
 Gözüm yaşım dökerek. (K56)

KM-170

Tuz kabında tuz olsam
 Bir nişanlı kız olsam
 Baktım yârim geliyor
 Evde yalnız olsam. (K52)

KM-171

Tüfeğim dolu saçma
 Gel yârim benden kaçma
 Yedi yerde yaram var
 Bir yarada sen açma.(K111)

KM-172

Tüfeğim dolu saçma
 Gel yârim benden kaçma
 Doksan dokuz yaram var
 Bir yarada sen açma. (K27)

KM-173

Yâre mendil yolladım
 Gece gündüz ağladım
 Ben yârimin aşkından
 Ciğerimi dağladım. (K111)

KM-174

Yaza yaza yaz geldi
 Çarşıya kiraz geldi.
 Daha çok yazacaktım.

Tükenmezim az geldi. (55)

KM-175

Yazı yazdım kalemsiz
Seni dinsiz imansız
Yedi mendil çürüttüm
Nasıl duruyon bensiz. (K56)

KM-176

Yel vurur kozak oynar
Başında tozak oynar,
Ben yârime ne yaptım?
O benden uzak oynar. (K21)

KM-177

Yola yolladım seni
Yollar yormasın seni
Ne ümitli can gerek
Geri görmeye seni. (K30)

KM-178

Yönün dönder bize bak
Aya bak yıldıza bak
Kız Allah'ın seversen
Yayık yayan kıza bak. (K52)

KM-179

Yumurtanın sarısı
Yere düştü sarısı
Kocası güzlü amma
Para etmez karısı.(30)

KM-180

Yumurtanın sarısı

Yere düştü yarısı
 Nezaketten ne anlar
 şu Yezit'in karısı. (K28)

KM-181

Zülfünde siyahın var
 Bülbül gibi ayın var.
 Göz gördü gönül sevdi
 Benim ne günahım var.(K111)

2. Evlilik Töreni Manileri

KM-182

Ak tavuğu aldın mı?
 Kümese koymadın mı?
 Kör olası kaynana
 Sen gelin olmadın mı? (K56)

KM-183

Ay doğar melek gibi
 Gün doğar elek gibi
 şu bizim gelinimiz
 Bal gibi, kaymak gibi. (K54)

KM-184

Bir kuyu açtım derin
 Dibine indim serin
 Sağlık versin babama
 Biz de getirek gelin. (K29)

KM-185

Geldi gelin kınası
 Oynasın kız anası
 Gelin eve gelince
 Çatlasın kaynanası. (K52)

KM-186

Gökten zembil iniyor
 Fırıl fırıl dönüyor
 Merak etme sevgilim
 Kısmet sana dönüyor. (K53)

KM-187

Harman yeri atarlar
 Büyük kızı satarlar
 Küçüğüne gelince
 Bülbül gibi öterler. (K52)

KM-188

Hoca geliyor hoca
 Elinde sarı bohça
 Beni küçük sanmayın
 Ben de isterim koca. (K52)

KM-189

İki çeşme yan yana
 Ben istemem gaynana
 Olursa görüm olsun
 O da gider bir yana. (K52)

KM-190

Kaleden indim ancak
 Elimde yeşil sancak
 Ne kız oldum ne gelin
 Ateşe yandım ancak. (K29)

KM-191

Karşı karşı hanımız
 Karşıda harmanımız

Sen orda ban burada
Çatlasın kaynanamız. (30)

KM-192

Karyolamın demiri
Babam verir emiri
Eğer babam vermezse
Kaçmak Allah emiri. (K52)

KM-193

Kaynanayı netmeli
Kaynar kazana atmalı
Yandım gelin dedikçe
Altına odun atmalı. (K112)

KM-194

Kaynana kakınınca
Nikâhım kıyılınca
Kaynana yüzün gülmez
Gelinliği giyince. (K112)

KM-195

Kaynanayı netmeli
Merdivenden itmeli
Yandım gelin deyince
Alıp damdan atmalı. (K112)

KM-196

Kırıkhan akıntısı
Tevatür yıkıntısı
Padişah düğün tutmuş
Ne çoktur okuntusu. (K52)

KM-197

Masa üstünde pekmez
 Bu pekmez bana yetmez
 Bizim köyün kızları
 Taksisiz gelin gitmez. (K29)

KM-198

Sarı kaya sarıncalı
 Kavak dibi karıncalı
 Kızım kınan kutlu olsun
 Yanı çifte görümceli. (K52)

KM-199

Samanlık dolu saman
 Uyan nişanlım uyan
 Eller düğün yapıyor
 Bizim düğün ne zaman. (K50)

KM-200

Soğuk bir su olaydım.
 Kız destine dolaydım
 Razıydım yalvarmaya
 Tek nişanlın olaydım.(K52)

KM-201

Şu devenin hasırı
 Pireler beni ısırır
 On kıزدan daha iyi
 Dul avradın kısırı. (K54)

KM-202

Tenceremiz bakırlı
 Hem de dibi çakırlı
 Şu bizim gelinimiz

Hem güzel hem akıllı. (K54)

KM-203

Yılana bak yılana
Yılan girdi ormana
Annem beni verecek
Çakır gözlü oğlana. (K52)

3.Öğüt Manileri

KM-204

Ağlama yar ağlama
Mavi yazma bağlama
Mavi yazma tez solar
Yüreğimi dağlama. (K53)

KM-205

Al elmanın birini
Sil mendile kirini
Adam, adama der mi?
Sevdalının sırrını. (K51)

KM-206

Ateşe koydum güveç
Gel bu sevdadan vazgeç
Madem o senden kaçır
Kendine başka yer seç. (K56)

KM-207

Atım kaçtı ben yoruldum
İndim boyuna sarıldım
Kınamayın konu komşu
Nazlı yârimden ayrıldım. (K52)

KM-208

Ayağında hap hapı
 Gırılın demir gapı
 Yabana kız verenler
 Dilensin kapı kapı.(K112)

KM-209

Bacada durdun yeter
 Bıyığın burdun yeter
 Ağam sana kız vermez
 İt oldun, ürdün yeter. (K55)

KM-210

Bağlamam engin olsun
 Sevdiğim zengin olsun
 Zenginlikte vefa yok
 Kafanın dengi olsun. (K56)

KM-211

Bahçelerde örümce
 Oynar gelin görümce
 Oynasınlar bakalım
 Bir araya gelince. (K52)

KM-212

Bu tarla uzun tarla
 Parla sevdiğim parla
 Yakınına gelmiyorsa
 Uzaktan mendil salla. (K111)

KM-213

Dam başında keçi var
 İki bölük saçı var
 Anasından öğrenmiş

Kızın ne suçu var. (K29)

KM-214

Garyolam engin olsun
Vardığım zengin olsun
Ben zengini ne'deyim
Kafamın dengi olsun. (K56)

KM-215

Havuz başında durma
Havuzu bulandırma
Gözlerin çapaklanmış
Midemi bulandırma(K50)

KM-216

Hoşafın suyu boldur
Bir kepçe daha doldur
Sahurda köfte varmış
Ne olur erken kaldır(K53)

KM-217

Karyolan yan yatıyor
Yorgan göbek atıyor
Çok yaklaşma yanıma
Bıyıkların batıyor(K52)

KM-218

Kahve piştiği yerde
Pişip taşıdığı yerde
Ne güzeldir ne çirkin
Gönül düştüğü yerde. (K50)

KM-219

Kale kaleye karşı

Kalenin dibi arşı
 Gel beraber gezelim
 Dosta düşmana karşı. (K29)

KM-220

Karakoyun, karakoyun
 Var tüyünü tara koyun.
 El kuzusu kuzu olmaz,
 Var kuzunu ara koyun. (K51)

KM-221

Karşıda karayılan
 Mani de sıra ilen
 Madem mani bilmezsin
 Al benden para ilen. (K52)

KM-222

Karyolam engin olsa
 Sevdiğim zengin olsa
 Zenginlikte bir şey yok
 Kafamın dengi olsa. (K112)

KM-223

Konaman göçemen
 Elde ne gezen
 Tutaman yüzemen
 Gölde ne gezen(K55)

KM-224

Masa üstünde bal var
 Oğlan anneme yalvar
 Eğer annem vermese
 El aç Allah’a yalvar(K55)

KM-225

Oğlan adın İsmail
 Adına oldum mail
 Babam sana vermiyor
 İster öl ister bayıl(K50)

KM-226

Sıra sıra kirazlar
 Neden meyve vermezler
 Kırıkhan'ın kızları
 Hatır gönül bilmezler. (K56)

KM-227

Tarlası otlu olur
 Ağası bitli olur
 Ağalara kız veren
 Yürekten dertli olur. (K50)

KM-228

Tarlalarda bıtırak
 Gelin kızlar oturak
 Oturmaktan ne çıkar
 Gelin olup kurtulak. (K50)

KM-239

Uzun yolar uzasın
 Koyunlar kuzulasın
 Acele etme yârim
 Altınlar ucuzlasın. (K54)

4.Meslek Manileri**KM-230**

Çarşamba çarşaf olur

Perşembe peşkir olur
Benim sevgili oğlum
İlla öğretmen olur. (K52), (K53)

KM-231

Ocakta hezen
Üstünde kazan
Ağlama kızım
Nişanlın ozan(K50)

5. Kabadayı Manileri

KM-232

Altının sarısıyım
Biberin acısıyım
Var mı bana yan bakan
Sinan'ın bacısıyım. (K52)

KM-233

Masa üstünde bıçak
Abim beni vuracak
Vurma abim vurma
Şu kız senin olacak(K51), (K53)

6.Askerlik manileri

KM-234

Bahçelerde benzersin
Niçin gönül bükersin
Sana gönül verilmez
Sen askere gidersin. (K53)

KM-235

Entarimi ben biçtim
Yeni sevdaya düştüm

Keşke sevmez olaydım
Asker olana düştüm (K56)

KM-236

Karşıdan gelenlere
Gaz koydum fenerlere
Annem beni verecek
Askerden gelenlere. (K52)

KM-237

Masa üstünde roman
Okurum zaman zaman
Gel yarım evlenelim
Terhis olduğun zaman(K55)

KM-238

Mavi yorgan yüzlerim
Yüzler yüzler düzlerim
Ne kötü talihim var
Asker yolu gözlerim. (K56)

Değerlendirme

a. Biçim

Derlenen bütün manilerin nazım birimi dördlüktür. 239 maniden 1 tanesi (K231) 5'li hece ölçüsü ile 10 tanesi (KM23, KM44, KM46, KM55, KM74, KM76, KM154, KM198, KM207, KM220) 8'li hece ölçüsü ile 5 tanesi (KM88, KM127, KM193, KM222, KM223) ölçüsüz yazılmıştır. Geriye kalan 223 tanesi 7'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Nazım şekli olarak baktığımızda manilerin büyük bir kısmı (aaxa) mani tipi kafiye dizilişine sahiptir. Bir tanesi (KM223) (abab) iki tanesi de (KM81, KM148, KM150,) (xbxb), bir tanesi de (KM146) (aaxx) kafiye dizilişine sahiptir. Manilerden bir tanesi (KM8) karşılıklı mani şeklinde söylenmiştir. Ayrıca manilerin tamamı düz mani özelliği gösterir

Kırıkhan yöresinde mani söyleme geleneği insanların bir araya geldiği kış gecelerinde, tarlalarda pamuk toplama, kazma çalma işlerinde, meyve toplama sırasında,

düğünlerde insanlar duygu ve düşüncelerini manilerle ifade etmektedirler. Doğrudan ifade edemedikleri isteklerini maniler vasıtasıyla rahatlıkla anlatabilmektedirler.

2.1.3. Ninni

Küçük çocukları uyutmak için söylenen türkülerdir. Bunlar anonim edebiyat ürünlerinden sayılmakla beraber; isimleri bilinen şairlerce de yazılan ninnilerimiz pek çoktur. Çocukları uyutmak için anne, sütüne veya çocuğa bakan bir kimse tarafından ezgi ile söylenir. (Karalioğlu, 1983:558)

Türkiye Türkçesinde edebî dilde ninni olarak kullanılan bu söz; ağızlarda, nenni, nen, nennen şeklinde kullanılmaktadır. Ninniye, Kars'ta lalay-nanay, Erzincan ve Erzurum'da elo denir. Ayrıca, ninni bazı yörelerde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Söz gelişi; Muğla'da küçük çocuk, Isparta'da oyuncak bebek ve Malatya'da gözbebeği anlamındadır. Bu söz, fiil belirtirken de Anadolu'nun muhtelif yörelerinde ninni söylemek, ninni demek, nenni çalmak, nen eylemek, nennen demek şeklinde ifade edilir. (Artun, 2004:179)

Ninniler çeşitli zaman birimlerinde kuşaktan kuşağa devredilip aktarılan, ezgileri yönüyle çocukları etkileyen ürünlerdir. Ortaya çıkışlarıyla ilgili kesin bilgilere sahip olamadığımız ninniler, çıkış zamanlarındaki asıl şekillerini koruyamamışlardır. Tarihsel, sosyal ve kültürel nedenler, göçler değişikliğe uğramalarına neden olmuştur. Ninniler, söylendikleri toplumun kültürünü yansıtmışlardır. (Artun, 2004:180)

Birçok şekilleri olmakla birlikte, ninniler genellikle mani dörtlükleriyle söylenir. Ninni konulu manilerin son dizeleri ninni anlatım kalıplarından oluşur. Ninni başlangıcında ninni söylenene bir seslenme görülür. Ninni sonunda çocuğu uyutmayı amaçlayan ses tekrarlarından yararlanır. Ninniler ezgi yönüyle beşik sallama ahengine uygun söylenirken, bazen ezgi ve ses tonu çocuğun durumuna göre ayarlanır. (Artun, 2004: 180)

Ninnilerin oluşumunda, annenin ruhsal durumu, yaşanan olaylar, çocuğa duyulan özlemler rol oynar. Anneler bazen eşinden kaynanasından, akrabalarından yakınmaları ninnilerde dile getirir. Her anne ninni yakabildiği gibi çevresinden duyduğu ninnileri de söyleyebilir. Ninniler çocuğun kız veya erkek oluşuna göre de değişir. (Artun, 2004: 180)

Ninnileri içerik yönünden incelediğimizde dilek, temenni, sevgi, ilgi, şikâyet, üzüntü, ayrılık, gurbet, vaad, tehdit ve korkutma konularının çokça işlendiği görülür. Bazen düşünce ve özdeyişlerin söylendiği manilere de rastlarız. Ninnilerin büyük bir

bölümü dilek ve temenni içerir. Ninnilerde yerel öğeler, adet ve geleneklerimizle tarih ve sosyal birçok özelliklerle karşılaşırız. (Artun, 2004: 180)

Kırıkhan yöresinden derlediğimiz ninnilerden yola çıkarak Kırıkhan ninnilerini şu başlıklar altında toplayabilir:

1. Ninni Olarak Söylenen Tekerlemeler
2. Efsane, ağıt türünden ninniler

1. Ninni Olarak Söylenen Tekerlemeler

KN-1

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı. (K107)

2. Efsane, ağıt türünden ninniler

KN-2

Bebeğimin beşiği camdan
Yuvarlandı düştü damdan
Şimdi gelir baban Şamdan
Neni bebeğim neni

Bebeğimin beşiği bakır
Ben sallarım takır takır
İçindeki Molla Bekir
Neni bebeğim neni. (K107)

Değerlendirme

Yörede çocuklar sevilirken büyüklerin umutları dilekleri, duaları, istekleri, sevgi ve sevinçleri ninnilere yansırken aynı zamanda yetim olarak büyüyen çocukların anneleri tarafından nasıl avutulup teselli edildikleri de görülmektedir.

2.1.4. Ağıt

Halk edebiyatı türlerindendir. Ölenin iyiliklerini, ölümünden duyulan acıları sayıp dökmek üzere yazılan, ölü çıkan evlerde matem toplantılarında okunup ağlanılan

şairlerdir. Ağıtlar eski Türklerde saguları hatırlatır. Divan şiirinde mersiye denir. Ağıtların çoğu onbirlidir. (Karalioğlu, 1983:16)

Ağıt, kaynaklarda farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan bazılarına göz atalım: Ağıt terimi ile bir törene bağlı olsun olmasın, acıklı bir olayı konu alan ve metni de bu olayı hatırlatmaya, bütün yoğunluğuyla yaşatmaya elverişli türkülerin bütünü adlandırılır. (Boratav, 1982: 444)

Ağıtlar sızlayan kalplerin, dayanılmaz acıların, akan gözyaşlarının, yanık yüreklerin çare arayan feryadıdır. Yavrusunu yitiren ana, sevgilisine kavuşamayan âşık, yatağında inleyen hasta, sıra hasreti ile yanıp tutuşan garip, duygularını, ıstıraplarını ağıtlarla dile getirir. (Şimşek, 1993: 1)

Ağıt söyleme geleneği toplumumuzda oldukça yaygındır. Hatta bu konuda uzmanlaşmış özel ağıt söyleyicileri vardır. Bu kişiler acıklı olaya konu olan kişiyi tanımasalar bile çevreden edindikleri bilgilere dayanarak, klasikleşmiş ağıt tekniği ile olay hakkında duyguca yüklü ağıtlar söyleyebilir. (Artun, 2004: 155)

Ağıt ölü evinde söylenir buna “ağıt yakmak” denir. Ağıtçı, cenaze evine girerken yüksek sesle ağlamasıyla dinleyici ortamını hazırlar. Ölü evi, ağıtçıyı “gördün mü başımıza ne geldi” diyerek ağlayıp dövünerek karşılar. Ağıtçı kendine gösterilen yere oturarak kafiyesiz olarak söylediği, acı bildiren cümlelerle ağlamaya başlar. Ölü defnedilmemiş yerde yatıyorsa, elindeki mendili ölünün üzerine sallayarak ağıtını söyler. Mendil yerine ölenin gömleğini, şapkasını, kadınsa eşarbını kullanır. Ölü evi ölenin eşyalarını tek tek feryatlarla ağıtçının önüne atar. Ağıtçı “soyka” adı verilen ölü eşyalarını sallayarak ağıt söyler. Ağıtçı, ağıtlarını “ haydi derdinizi yel alsın” diyerek bitirir. (Çağmlar, 1999: 94)

Türklerde de ağıt yakma geleneği ve yas törenleri önemli bir yer tutmaktadır. Türkler ölenlerin ardında “yuğ” adı verilen törenler düzenlemişlerdir. Bu törenlerde değişik âdetler uygulanmıştır. Örneğin, yas tutanların bağıra çağıra ağladıkları Çin kaynaklarından öğrenilir. Orhun Yazıtları’nda da matem törenlerinde Göktürklerin; saçlarını kulaklarını keserek feryat ettikleri anlatılır. Oğuzların yas âdetleri Dede Korkut Hikâyeleri’nde; feryat ederek ağladıkları, yüzlerini parçaladıkları, saçlarını yoldukları, kardeşlerin akları çıkarıp karaları giydikleri şeklinde tasvir edilir (İnan, 1995: 195-196). Türkler, yuğ adı verilen bu törenlerde ölen kişinin ardından, o kişinin kahramanlıklarını ve onun ölümünden duydukları acıyı anlattıkları “sagu” adı verilen manzumeler söylemişlerdir.

Kırıkhan yöresinden derlediğimiz 33 ağıttan yola çıkarak Kırıkhan ağıtlarını şu

başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Kişilere Yakılan Ağıtlar
2. Sosyal Olaylar Üzerine Yakılan Ağıtlar
3. Asker Ağıtları

1. Kişilere Yakılan Ağıtlar

KA-1

Erdeme’e Ağıt–1

Hikâyesi: Bir kaza sonucu genç yaşta vefat eden Erdem Celil için abisinin yaktığı ağıttır.

Vücudun bulanmış al kızıl kana
Kıyılır mı Mevla’m böle bir cana
Sen verirdin taman öğüdü bana
Öğütleri bize sır oldu gardaş

Ben beklerim galan senin yurdunu
Emanet bıraktın Hasan oğlunu
Açmadan soldurdun Ayşe gülünü
Bu ayrılık bize zor oldu gardaş

Hiç diner mi galan böyle bir acı
Çok yanıyor buna gardaşla bacı
Dediler gardaşın ebedi yolcu
Ahiret yolunda sır oldu Gardaş

Açıldı bu yaram kabuk bağlamaz
Verseler emi de gayrı sağılmaz
Arasam dünyayı dengi bulunmaz
Dünya artık bize dar oldu gardaş

İnsanın hasıdır hem doğru sözlü
Yüklemiş yükünü gidiyor yolcu
Böyle mi ayrılık can çakır gözlü

Hasreti içimde kor oldu gardaş

Gıymatlı gardaştı benim yanımda
Doğruluk dürüstlük onun huyunda
Asillik vardır elbet soyunda
Bu ayrılık bize zor oldu gardaş

Celiloğlu eden yandı özünden
Feragat eder mi canan sözünden
Hiç merak etmesin Aysel kızından
Emaneti bize ar oldu gardaş. (K129)

KA-2

Erdeme-2

Kaybettim kardaş hasını
Çığırın duymaz sesini
Ölenecek, çek yasını
Hasreti bizi yakar gardaş

Dostlardan onu sorarım
Gezer dünyayı ararım
Çakır gözlüme yanarım
Derdin artık artar gardaş

Ben yanarım kana kana
Kara haber geldi bana
Kimler yanmadı ki buna
Yaran artık azar gardaş

Toprağında açmış gülü
Kimlere amanat dölü
Omuzlarda gitti salı
Topraklarda yatar gardaş

Haber salsan döner mi ola
 Yoldaşsız çıkmazdı yola
 Gitme desen kalır mı ola
 Belki sözün tutar gardaş

Sen gibi gardaş bulamam
 Dünya’da artık gülemem
 Ben bu sırrına eremem
 Eden seni arar gardaş

Sırrını vermez ellere
 Kendin düşürmez dillere
 Yandı gitti boş yerlere
 Ancak kendi bilir gardaş

Mevlam af eylesin seni
 Kabullenmek çok zor bunu
 Kızın der ki babam hani
 Oğlun seni sorar gardaş

Ağladım gardaş duymadı
 Kimsenin hatırın kırmadı
 Dayanacak güç kalmadı
 Yandı ataş tüter gardaş

Can dayanır mı edem acına
 Böyle gidişi de gider gücüme
 Kuzular amanat Sevinç bacıma
 Bacım kuzulara bakar gardaş

Celiloğlu’m dostun hani
 Yoldaşsız bıraktı seni
 Unutaman galan bunu
 Yükümüz çok ağır gardaş. (K129)

KA-3**Edoşuma-1**

Eyi olmaz, eyi olmaz
 Derin yaram eyi olmaz
 Öyle bir kardeş yitirdim
 Eşi menendi bulunmaz

Daha otuz sekiz yaşı
 Çakır gözü çatık kaşı
 Yumşak huylu uysal başı
 Daha yeri doldurulmaz

Ataş düşürdü canıma
 Taş değil yürek dayana
 Şükür olsun Mevla'm sana
 Hikmetinden sual olmaz

Var mıdır bundan beteri
 İçime indi kederi
 Böyle yazılmış kaderi
 Emrine karşı durulmaz

Ne zormuş kardeş acısı
 Yaktı kavurdu sancısı
 Daha körpecik kuzusu
 Meleseler geri gelmez

Daha sılaya gelemem
 Gelsem de huzur bulamam
 İstesem seni göremem
 Kimse bana yoldaş olmaz

Seni ben çok arzularım
 Hasretinle yürek dağlarım
 Aklıma düşer ağlarım
 Gözyaşlarım akar durmaz

Geri gelmez geri gelmez
 Gitti kardaş geri gelmez
 Bu yol öyle bir yol ki
 Bu yola gidenler dönmez. (K129)

KA-4

Edoşuma-2

Unutamam kardaş seni,
 Böyleymiş Mevla'nın takdiri
 Ne hayallerin vardı hani
 Hepsin yele verdi kardaş

Kardaş derim dolanırım
 Tutar sancım kıvranırım
 Bilmem nasıl dayanırım
 Kol kanadım kırdı kardaş

Köz düşürdü içerime
 İndi yaram ta derine
 Kurban olam dillerine
 Celiloğlu derdi kardaş

Çocukların hatırını kırmazdı
 Büyüklerine hiç kusur etmezdi
 Kimsenin bamteline değmezdi
 Her işi ustaca görürdü kardaş

Sefil Abi'nin bitmez avazı
 Ömrü kış oldu göremez yazı
 Kadir Mevla'm senden olsun razı
 Dinin diyanetin bilirdi kardaş. (K129)

KA-5

Ağıt

Hikayesi: Birkaç günlük evliyken ölen eşi için bir gelinin yaktığı ağıttır.

Evimizin önü mezar
 Mezarlarda gelin gezer
 Kayınpeder benden sözer
 Uyan Ali'm sabah oldu

Evimizin önü kavak
 Kavaktan dökülür ufak
 Elim kına yüzüm duvak
 Uyan Ali'm sabah oldu

Ali'nin giydiği yeşil atlaz
 Ali'm kimselere bakmaz
 Güvey olan böyle yapmaz
 Uyan Ali'm sabah oldu

Evimizin önü mezar
 Mezarda gelin gezer
 Kayınpeder benden sözer
 Uyan Ali'm sabah oldu. (K10)

KA-6

Hüseyin'e Söylenen Ağıttır

Çınarlı'dan çıktın giderdin maça
 Bilmedin Azrail belalar açar
 Al kanlar bulaştı o siyah saça

Yazık oldu o genç yaşına Hüseyin'im.

Çınarlı köyüne acı haber duyuldu
İsmin gazetelerde yazıldı
Yandı arkadaşların düşüp bayıldı
Yazık oldu o genç yaşına Hüseyin'im.

Türkiye'den annene haber verildi
Bütün köylü peşin sıra yürüdü
Hüseyin'im kaza ile vuruldu
Yazık oldu o genç yaşına Hüseyin'im.

Toplanmış dostların evine dolar
Nur gibi yüzler gül gibi solar
Küçük kız kardeşin saçını yolar
Yazık oldu o genç yaşına Hüseyin'im.

Ecel geldi senin evini yıktı
Ezildin yollarda canın çıktı
Hasta deden dişini sıktı
Yazık oldu o genç yaşına Hüseyin'im.

Âşık Mehmet der içirim yandı
Toplandı dostların hep seni andı
Harap oldu evin virane kaldı
Yazık oldu o genç yaşına Hüseyin'im. (K129)

KA-7

Ağıt

Emzirdim kokladım bugüne yettim
Büyütene kadar ne çile çektim
En sonunda gara toprağa verdim
Toprak almayın küçük yavrımı.

Okulda bekliyor hep arkadaşın
 Girmesin mezara kınalı başın
 Yolunu bekliyor büyük gardaşın
 Kefenler sarmayın küçük yavrımı.

Garip anan şimdi sensiz neylesin.
 Gidip derdini kime söylesin
 Kapı kapı gezip can mı dilensin
 Hocalar yumayın küçük yavrımı.(K129)

KA-8

Ağıt

Hikayesi: Kara Mürselzadelerden Hacı Mustafa Şevki Paşa'nın ölümü üzerine yakılan ağıttır:

Yalancı dünyanın fani tahtından
 Vakit, saat, tek mil en Paşa Efendi
 Devlet kuşu idin uçtun ne çare
 Cennetin köşküne kon Paşa Efendi

Nice padişahlar saltanat sürdü
 Nicesi mülk için birbirin kırdı
 Akıbet cümlesi toprağa girdi
 Dünya bir gonalgahan Paşa Efendi

Dünyada meyleden hep boşa çıktı
 Cümlesin aldattı kem başa çıktı
 Geçti sema vakti ta arşı çıktı
 Gazandağın şeref, şan Paşa Efendi

Binde bir bulunmaz böyle bir vezir
 Nerde sıkıldıysa yetişti Hızır
 Cömertin cennette sarayı hazır
 Sebeldir nimetin nam Paşa Efendi

Dünyanın sağlığı benzer seraba
 Canlı cinli kalmaz girer turaba
 Göçtüğün yurtların galdı harabe
 Gonduğun mahaller şen Paşa Efendi

Süzün paşa efendim naz ile süzün
 Şu yalan dünyada yumuyor gözün
 Bir zulmet kapladı dünyanın yüzün
 Tutuldu ay ile gün Paşa Efendi

Evliya makamı oldu durağın
 Gadir Mevla yakın etti ırağın
 Hakk'ın emri ile geldi Burak'ın
 Eğerli, busatlı bin Paşa Efendi

Sözünden dönmezdi gitse kellesi
 Ne çare feleğin değdi sillesi
 Cenneti aladan geldi hüllesi
 Yeşildir geydiğin don Paşa Efendi

İnşallah af oldu var ise hata
 Fukara gömleği öksüze ata
 Yüz ağılığı ile yardım Hazrete
 Sorgusuz sualsiz sen Paşa Efendi

Cehd eyledin sen kırlara karıştın
 Nice kere Hızır ile görüştün
 Arzu çeke çeke Hakk'a eriştin
 Cesedin çıkmadan can Paşa Efendi

Paşa efendi uçtu gitti havadan
 Unutmayın rahmet ile duadan
 Yavrular uçmadı daha yuvadan
 Ruhsat al Mevla'dan dön Paşa Efendi

Öksüz yetim kaldı hep zuri destan
 Yalnız bir değil tüm Arabistan
 Dünyada yoldaşsın Bayezıt Bostan
 Ahrette iman din Paşa Efendi

Ne evlada baktın ne de ayale
 Dünyaya geldiğin döndü hayale
 Düşmanları ettin hakka havale
 Tutmadın gönlünde kin Paşa Efendi

Çok melekler geldi görmek kasdine
 Mevla kavuşturdu dosta dostuna
 Ay gibi nur endi gökten üstüne
 Gözüm ile gördüm dün Paşa Efendi

Acep gücendin mi sözlerimizden
 Yoksa usandın mı yüzlerimizden
 Kızılırmak gibi gözlerimizden
 Akar yaş yerine kan Paşa Efendi

Her zaman ağlayıp çektiğim ah
 Yoktur sığincımız ancak bir Allah
 Beylerin arkası kalmadı eyvah
 Mevla'ya arzuhal şuh Paşa Efendi

Kimisine çayır çimen hoş olur
 Kimisine tufan olur kış olur
 Korkarım ki hayal gelir düş olur
 Sayende gördüğüm gün Paşa Efendi

Öldüğün duyulur gözyaşı akar
 Hasretin herkesin ciğerin yakar
 Hesap olunursa tarihin çıkar
 Lam, gaf ile dört şın Paşa Efendi

Sefil Molla'm daşlar ile dövünür
 Yanar tütmez kara bağrım gögünür
 Ağlayanlar bir gün olur avunur
 Yandım ateşine ben Paşa Efendi. (K128)

KA-9

Ağıt

Hikayesi: Merhum Mustafa Şevki Paşa'nın büyük oğlu Mahmut Bey'in ölümü üzerine yakılan ağıttır:

Dünyanın kimseye yoktur vefası
 Hayıf öldü ah biçare Mahmut Bey
 Emir Hak'tan size gelsin buyrulmuş
 Lokman'da bulunmaz çare Mahmut Bey

Genç iken ahretin kaygusun çeken
 Allah'ın havfından gözyaşı döken
 Kuş tüyü yataktan beslenmiş iken
 Yazık girdin gara yere Mahmut Bey

Doğruluktan geçti zahir ki halin
 Hayra sarf eyledin olanca malın
 Hayır, hasenattan çekmedin elin
 Hak seni yakmasın nara Mahmut Bey

Beyim böyle imiş senin kaderin
 Eşin dostun çeksin senin kaderin
 Gücenmesin hacı paşa pederin
 Sevaptır hizmeti pir Mahmut Bey

Bildin ki fanidir dünyadan göçüp
 Anadan atadan evlattan geçüp
 Sorgusuz sualsiz kuş gibi uçup
 Cenneti alaya gire Mahmut Bey

Zannettim dünyaya koptu zelzele
 Ayrılmış goncadan yazık bülbüle
 Amığın içine düştü velvele
 Cümleyi bıraktın zora Mahmut Bey

Anan saçın yolar, yakasın yırtar
 Baban Hacı Paşa anandan beter
 Dünyalar bilcümle matemler tutar
 Amık bütün giydi kara Mahmut Bey

Hep bozuldu Mürselli'nin tadları
 Kalk beyim gezelim ziyaretleri
 Çekin hele tor küheylan atları
 Ala Haydar binsin kıra Mahmut Bey

Gülizar Hanım'ın figandır işi
 Ne yaman derdi imiş ciğer ateşi
 Haydar Bey'in akar gözünün yaşı
 Mevla'm uzun ömür vere Mahmut Bey

Bu dünyanın aslı temeli hiçten
 Acaba acısı çıkar mı içten
 Feragat eylemiş üç kere üçten
 Tez kavuşmak için yâre Mahmut Bey

Molla der emekler olmasın heba
 Mahmut Bey içindi çektiğim çaba
 Tarihi fevtinde noksandı bir Ba
 Sıdkınla yetiştin Bir'e Mahmut Bey. (K128)

KA-10

Ağıt

Hikâyesi: Amık'te (Reyhanlı'da) Salman Efendi'nin damadı Ali'nin düğün günü, vefatından dolayı üzerine yakılan ağıtlardır:

Şu yalan dünyaya geldim geleli
 İncitmedi insanoğlu kul beni
 Feleğin elinden yandı ciğerim
 Yaktı ateşleri kül etti beni

Halep şehri vatanımız elimiz
 Hamd edeler çiftliğimiz malımız
 Yusuf Ağa'm beni saldı yalınız
 Hasta idim çok incitti yol beni

Can alıcı düşmüş benim kastime
 Çekti hançerini geldi üstüme
 Ana beni hasret salma dostuma
 Ver olanca malı elden al beni

Doktorların olmayıcı yandı mı?
 Yaran yoldaş nasıl deyu sordu mu?
 Derdim yeğin ben bilirim derdimi
 Aman anam nazlı yara sal beni

N'oldu ala gözlüm sor bana n'oldu?
 Ayrılık ölümden daha zor geldi
 Kavuşmamız ancak mahşere kaldı
 Şimdiden kerî defterinden sil beni

Ateşoğlu derler şöhretim adım
 Göklere dayandı ahım feryadım
 Zalim felek aldırmadın muradım
 Anarmola yanakları gül beni

Ala gözlüm doyamadım dilinden
 Deremedim yeni açmış gülünden
 Ben bir şahin idim uçtum kolundan
 Yarın mahşer günü ara bul beni

Amıgım yolunda kaldı nazarım
 Kayın babam boşalması ezerim
 Ceren Tepe'ye de kazım mezarım
 Aramasın yaran yoldaş el beni. (K128)

KA-11

Ağıt

Anan kurban diline senin
 Bilirim dertlerin zor idi oğlum
 Bir figan düştü de Halep şehrine
 Her taraf duyanlar yörüdü oğlum

Sefil anan daşlar vurur döşüne
 Bacın Zöhre toprak saçar başına
 Haber gitti yarenine eşine
 Herkesi matemini bürüdü oğlum

Elif, servi kardeşlerin haremi
 Yavrum acerledin eski yaramı
 Sen dur oğlum ben savayım sıramı
 Yandı yüreklerim eridi oğlum

Hasan oğlum duymadın mı ıraktan?
 Hüseyin oğlum gelmedin mi baraktan?
 Yusuf'umu kan mı tuttu maraktan?
 Hanı gardaşlarım deridi oğlum

Oğlumun boyları serviden daldan
 Dilleri şirindi süzülmüş baldan
 Yiğitlikte almış Rüstemi Zal'dan
 Yiğitlik serdarı eridi oğlum

Akran içinde gayet namuslu
 Emsal arasında edepli uslu

Kaplan yağrınlı, aslan göğüslü
Hak övmüş yaratmış sırdı oğlum

Sevinirse düşmanların sevensin
Dövünürse eşin dostun dövünsün
Öğünürse kara toprak öğünsün
Nazik toprakların övünsün oğlum

Ateşoğlu derler sayıda dördtür
Hepsi koçyiğit mertoğlu merttir
Felek birin aldı çaresiz derttir
Cümlesin hası biridi oğlum

Eğlen oğlum gelsin kayın pederin
Kaynanan kaldırsın gamın kederin
Hakk'ın emri böyle imiş kaderin
Soldu gonca gülün kurudu oğlum

Oğlum kaynanana gücenip küsme
Kayın pederinden umudu kesme
Ak ceren bakışlı bir suna yosma
Sevgili nişanlın var idi oğlum

KA-12

Ağıt

Havalanmış uçmak ister
Niçin gönül kuşun gardaş
Ben sana kurban olayım
Senin yaşın gençti gardaş

Gedin getirin bir doktor
Doktorun bildiği çoktur
Ali'den ümidim yoktur
Tez gelin yetişin gardaş

Gayınbabasın eriştirin
 Küskün imiş barıştırın
 Aman çekin görştrn
 Hep eline dşn gardaş

Hamden nere Barak nere
 Telgraf verin İzmir'e
 Teberik gönderin yâre
 Sırmalı telli poşun gardaş

Çekilin gelir çelesi
 Kim dönderir bu dolabı
 Mısır'ı, şam'ı, Haleb'i
 Yakıyor ataşın gardaş

Gl cemalin neye benzer
 Tekerlenmiş aya benzer
 Kurulu bir yaya benzer
 Çatık kara gaşın gardaş

Kadere karşı durulmaz
 Vakitsiz düğün kurulmaz
 Yalnız bir iş görülmez
 Biriksin gardaşın gardaş

Kaynanana haber verir
 Halil'i ayrıca gördr
 Dört atanın halı birdir
 Gelsin helalaşsın gardaş

Elif ağlar edem deyu
 Saçın yolar neden deyu
 Servi hizmet edem deyu

Bekleşirler başın gardaş

Elinden yazar kalemi
Dilinde Hakk'ın kelamı
Arasalar cümle âlemi
Acep eşin var mı gardaş

Bu da bacıyın destanı
Terk edem bağı bostanı
Mekân tuttum kabristani
Oldum mezar taşın gardaş. (K128)

KA-13

Ağıt

Biz bir aileyiz kökten sürmeyiz
Ayandır Mevla'ya bizim halimiz
Can feda eyleriz insan olana
Dost yoluna sarf eyleriz malımız

Yusuf Ağa der ki konargöçerdik
Demirden zırhları deler geçerdik
Anga tabiyatlı yüksek uçardık
Felek kırdı kanadımız kolumuz

Bizleri bilirler Araplar, Türkler
Atlar bağışlarınız geydirrik kürkler
Meseldir gatarta bir deve kürkler
Yiğitlikte meşhur idi âlimiz

Neyimiş feleğin yazdığını yazı
Bize kış eyledi baharı yazı
Genç iken dokandı ecel poyrazı
Hayıf soldu gonca iken gülümüz

Ali Efendi Hak'tan dile dileğin
 Boynumuzu kerti ağır seleğin
 Çekilmez cefası kahrı feleğin
 Bir depik vurdu da büktü belimiz

Hasan ağa derki: Valide Hatun
 Dünyayı kapladı bir Kara tütün
 Şimdi öksüz olduk cümlemiz bütün
 İşe güce varmaz oldu elimiz

Üstümüze gam bulutu bürüdü
 Ilgıt ılgıt yağlarımız eridi
 Kızılırmak gibi coştı yürüdü
 Gözümüzden akan kanlı selimiz

Çeken var mı şu feleğin kahrını?
 Herkese tattırır ölüm zehrini
 Gönül istemiyor Halep şehrini
 Gözümüze tiken oldu elimiz

Gelin ey gardaşlar, alın ibreti
 Ali Efendi içti ecel şerbeti
 Şimdiden keri terk edelim gurbeti
 Madem gözü açık gider ölümüz. (K128)

KA-14

Ağıt

Ateşzadelere taziye eylerim
 Hep sağolsun cümlenizin başınız
 Kadir Mevla'm her afetten saklasın
 Hıfzylesin erkeğiniz dışınız

Ali Efendi deyu yanmayın boşa
 Yazılan mutlaka gelecek başa

Kalanları yaktı, gitti ataşa
Gittiyse hak saklasın beşiniz

Gönül vermen şu dünyaya yalana
Niçin seviliyor benzer yılana
Sabretmek gerektir insan olana
Sel olup çıkmasın kanlı yaşınız

Yiğitler serdarı Ali dediler
Hasan ile Hüseyin kardaş idiler
Yardımcınız olsun kırklar yediler
Hızır yoldaşınız, pirdir eşiniz

Hak artırsın şöhretiniz şanınız
Elden ele gitsin daim ününüz
Âlem yesin nimetiniz nanınız
Tükenmesin ekmeğiniz aşınız

Hacı Hakkı zaten Hak'tan âşıktır
Aşk odundan ciğerciği bişiktir
Sizleri görmeden gönlü düşüktür
Ölmedikçe bırakır mı peşiniz? (K128)

KA-15

Ağıt

Ey name selam et Ateşzadeye
Kuş gibi Halep'e yörü varda git
Cümlesine selamımı tebliğ et
Ayrı ayrı kendileri görde gel?

Yusuf Ağa cümlesinin ulusu
Yüreği temizdir paktır Hulusi
Diyanet sahibi Hak sevgilisi
Hatırı hoş mudur eyi sorda gel?

Hasan Ağa bilir tuz ekmek hakın
 Yavuz nazarlardan kendini sakın
 Huzura varınca edebin takın
 El bağlada divanına durda gel

Hüseyin efendiye çok selam söyle
 Dünyanın ehvalı yamandır arz eyle
 Canım gibi sevdiğimi arz eyle
 Kara yüzlerini yere sür de gel

Cuma Efendiye ya kim kul olmaz
 Ya kim ataşlara yanar kül olmaz
 İnsanın başına gelmez hal olmaz
 Hızır gibi sıkıldığın yerde gel

Ferahlanır görse kim yüzlerini
 İşiten şad olur han sözlerini
 Salman Efendi'nin öp gözlerini
 Bugün git de yarın saat birde gel

Beriden selam söylen Server Hanım'a
 Bir senedir ateş düştü canıma
 Ben yanarım kimse gelmez yanıma
 Sefil Mollam her gün ahu zarda gel. (K128)

KA-16

Ağıt

Hikayesi: Cömert ve misafirperver olan Cabir'in oğlu Mamo Ağa'nın ölümünden dolayı yakılan ağıttır:

İnsanoğlu hiç şad olup gülmesin
 Matem tutup ağlayarak gün gelir
 Bin yaşasan yine geçmez bir güne
 Bir misafir bugün gider gün gelir

Ölümdür insanı naçar götürür
 Yakasız donları biçer götürür
 Bulur eyileri seçer götürür
 Her taraftan ağıt figan ün gelir

Aslanlar çekildi yol buldu kedi
 Bildiler dünyanın kalmadı tadı
 Muhammed Cebbir'i söylenir adı
 Hanedana şeref gelir şan gelir

Öyle bir zat idi hiç hatır yıkmaz
 Anın'çün acısı yürekten çıkmaz
 Gün olur sofrası meydandan kalkmaz
 Misafirin beşi gider on gelir

Bu zatı duyanlar ağlar dövünür
 Felek yere vurdum deyi övünür
 Dünya bir değirmen insan üğünür
 Camlı saray ehli dine pin gelir.

Misafirleri gelir odaya iner
 İstiraat eder selamet döner
 İnşallah kuş gibi Cennet'e girer
 Firdosu alada yeşil don gelir

Ecdadından beri pak imiş ırkı
 Söylenir Hatem'den yoğumuş farkı
 Gerek tanış olsun gerek yadırgı
 Geçer geçmez odasına yan gelir

Horantası Selver geysin garalar
 Saçın yolar, yüzlerini paralar
 Geçti kalan zevk ettiği sıralar

Zannetmesin gördükleri gün gelir

Zeynep kardaş deyu yollara bakar
Meryem gözlerinden kanlı yaş döker
Mustafa Cabir'in ocağın yakar
Hayat bulur, gövdesine can gelir

Zeyneb'in Server'in tutmaz elleri
Meryem, Zekiye'nin yaman halleri
Mustafa cabir'in nazlı dölleri
Ağlaşırken gözlerinden kan gelir

Emmiler, dayılar, dostlar, yaranlar
Üç günlük ömür'çün gönül kıranlar
Vefasız dünyaya meyil verenler
Bilmem şu dünyaya ne için gelir
Emmizadeleri maraktan hasta
Dayızadeleri kaldı gafeste
Dostları matemde hep gara yasta
Düşmanları düğün, bayram şen gelir

Salman Efendi'nin yüzü ağ olsun
Arkanızda yüksek karlı dağ olsun
Halil Efendi'nin canı sağ olsun
Merak etme her işiniz yön gelir

Sefil Mollam der ki: Sen kime uydun
Matemler tuttun da garalar geydin
Sual etseler ki sen kimden duydun
Salman Efendiden telefon gelir. (K128)

KA-17

Ağıt

Hikayesi: Salman Efendi'nin oğlu Halil Efendi'nin vefatından dolayı üzerine

yakılan ağıttır:

Hayıf Salman Efendi'nin
 Felek kırdı kollarını
 Ateşine yaktı bütün
 Şu Amik'in çöllerini

Baban sana mektup yazar
 Derdim artar yaram azar
 Sefil anan Mecnun gezer
 Gelsen görsen hâllarını

Salman Efendi biçare
 Ciğerciği pare pare
 Halil girdi gara yere
 Beklemesin yollarını

Felek bize azgın baktı
 Dost sanardım düşman çıktı
 Hatice ciğerin yaktı
 Halil kırdı bellerini

Ahbabların eyvah desin
 Emmilerin çeksın yasın
 Dayıların eğsin fesin
 Kına yaksın ellerine

Ölümün vakti bilinmez
 Mal verip satın alınmaz
 Aransa eşi bulunmaz
 Arabistan ellerine

Düşmanın bağı dağlana
 Boynuna kendir bağlana
 Değişmezdim kırk oğlana

Bıyığının tellerine

Turnam kalktı gölümüzden

Bülbül uçtu gülümüzden

Felek kaptı elimizden

Cerentepe güllerini

Elif bacı Elif bacı

Yürekten çıkmaz bu acı

Halil başlarının tacı

Çok sevse de döllerini

Yüzün görsen vurulurdun

Belin görsen sarılırdın

Halil dostu yar olurdun

Duysan tatlı dillerini

Anası kanlar ağlasın

Bacısı ciğer dağlasın

Meryem karalar bağlasın

Hep çıkarsın allarını

Ağlaşır körpe kuzular

Salman Efendi sızılar

Halil'ini çok arzular

Ağlar çeker sellerini

Mulla başladı öğüde

Elif başladı ağıda

Halil gibi koç yiğide

Adak etsin mallarını. (K128)

KA-18**Ağıt**

Hikâyesi: Hatice adında iki aylık gelinin, kardeşi Durdu'nun ölümüne çok üzüлp vefat etmesi üzerine söylenen ağıttır.

Meğer Durdu tez gel demiş
Girmiş Hatice'nin düşüne
Gardaş deyu yana yana
Düşmüş Durdu'nun peşine

Anası bir Kürt'e varmış
Bilmem bu Kürt'de ne görmüş
Daha tıfıl yeni girmiş
On dördünden on beşine

Arpalı'da büyük hayma
Aman Allah ıssız koyma
Kıyma zalım felek kıyma
İkisinin genç yaşına

Durdu'yu everin ne var
İki tane dayısı var
Hatice Durdu'yu sever
Dayanamaz atasına

Anası oğlunu bulmaz
Çağırса Hatice gelmez
Şimden keri iflah olmaz
Hatının küller başına

Gaygu insanı öldürür
Bu gayguyu kim kaldırır
Merak adamı soldurur
Yanıp düşüne düşüne

Arpalı zalım yerimiş
 Üstünü duman bürümüş
 Meğer sözleri birimiş
 Bakın Mevla'nın işine

Hatice bir huri melek
 Mevla'sından etmiş dilek
 Kadife sırmalı yelek
 Ne hoş yakışır döşüne

Acep bunlar bizim nemiz
 İkisi de yiğenimiz
 Kalbi pek yüreği temiz
 Gencin bakmayın yüzüne

Durdu'nun belleri ince
 Hatçe'nin yanağı gonca
 Gardaş bacı bir olunca
 Dayanılmaz ataşına

Hatiye gelin demen
 Geyin kuşan salın demen
 Dakın demen galın demen
 Öksüz yakman boşuna

Bakın felek bize netti
 Aşımıza ağı kattı
 İkisi de şehit getti
 Karişti cennet kuşuna

Mulla der elin nazarı
 Budur kitabın yazarı
 Desinler şehit mezarı

Yazılsın hece taşına. (K128)

KA-19

Ağıt

Mustaf'ağa ölmüş derler
Görmüş idim düşlerini
Gadir Mevla'm yargılasın
Bağışlasın suçlarını

Ahraz itlere boğulur
Eller başına yığılır
Obası bütün dağılır
Hep çekerler göçlerini

Fatma Hanım kan ağlıyor
Cesetteki can ağlıyor
Sen değil cihan ağlıyor
Sil gözünün yaşlarını

Aşiret kara bağlasın
Duyanlar ciğer dağlasın
Kardaşların kan ağlasın
Bacın döğsün döşlerini

Yiğitliğin desem yok mu?
Güzelliğin övsem çok mu?
Kırpiklerin harbimi ok mu?
Hep zağlamış uçlarını

Ne ağa kaldı ne paşa
Cihan yandı baştanbaşa
Torla topla vur ataşa
Ahrazlı'nın hışlarını

Ahraz döğer dizlerini
 Sinek oyur gözlerini
 Anan yolsun yüzlerini
 Bacın yolsun saçlarını

Aşirette adı belli
 Hükümette elli dilli
 Hatırlı nazlı gönüllü
 Göremedim eşlerini

Ağrı yeğniyi bilir
 Fukaraya sahip olur
 Aşiret toplanır gelir
 Görür müşkül işlerini

Emine aklın yitirir
 Ağır şeğin götürür
 Gören selavat getirir
 Çatık karakaşlarını

Ahraz Ağa yola yatsın
 Malı mülkü yere batsın
 Koca Emine bedel gitsin
 Yaşamışlar yaşlarını

Mulla der ki gelir sıra
 Herkes girer kara yere
 Heman Mevla'm iman vere
 Ödediler borçlarını. (K128)

KA-20

Ağıt

Hikâyesi: Besnili Mehmet Ağa'nın eşi Ayşe Hatun'un vefatından dolayı söylenen ağıtlardır:

Yekin de bak Ayşe Hatun
 Besnili'nin hâllarını
 Kırk avradı değişmezdim
 Saçıyın bir tellerine

Sultan sineğini kişiler
 Bostan ağlamaya başlar
 Tevir türlü elvan işler
 Yakıştırdı ellerine

Dertli, Besni Ağa dertli
 Ayşe canından kıymatlı
 Yüzü güleç canı tatlı
 Hiç doyulmaz dillerine

Kim bakar bahçeye bağa
 Camızları ya kim sağa
 Doğrulamaz Besni Ağa
 Dağ devrildi bellerine

Açıldı acer modalar
 Kapandı eski odalar
 Ayşe'ye gelen gadalar
 En sevgili mallarına

Doktora fırsat vermeyin
 Boşa kanına girmeyin
 Kefene beze sarmayın
 Sarın Acem şallarını

Sultan kızın daha tıfıl
 Zilifleri efil efil
 Boynun bükmüş sefil sefil
 Yazık oldu döllerine

Dünya kimseye kalır mı?
 Gidenler geri gelir mi?
 Doktorlar çare bulur mu?
 Eser ecel yellerine

Karakaşı kara gözü
 Atasına yaktı bizi
 Yanakları al kırmızı
 Benzer gonca güllerine

Sefil Molla'm ben de yandım
 Yalan dünyadan usandım
 Ateş düştü yandı sandım
 Kürt çölünü ellerine. (K128)

KA-21

Ağıt

Gadir Mevla'm yardım eyle
 Ateşe yandı Besnili
 Doktorlara aman çekti
 Kurtulur sandı Besnili

Ayşe Ağa idi adın
 Bozuldu dünyanan tadın
 Kırıldı kolu kanadın
 Havadan endi Besnili

Görenler beyden paşadan
 Usanmazdı tamaşadan
 Acep gül yüzlü Ayşe'den
 Ne tez osandı Besnili

Ayşe Besnili'nin eşi
 Ne sevgili avrat kişi

Uçtu gitti devlet kuşu
Tekerin döndü Besnili

Kabul olmadı dileğin
Sillesi değdi feleğin
Karhanen ağır şelegein
Boynuna bindi Besnili

Bahçeleri gül gülistan
Soyka kaldı telli fistan
Ayrıldı sevgili dostan
Yanmaz mı şimdi Besnili?

Hâşâ sefil mulla hâşâ
Ağzıcığım dağa daşa
Evler yaptı hanım Ayşe
Eller gönendi Besnili. (K128)

KA-22

Ağıt

Hikâyesi: Çamsarı Köyünden Kel İbiş'in oğullarından Güllü adında bir genç yiğidin vefat ettiğinde dolayı yakılan ağıttır:

Güllü göçtü bu dünyadan
Terk etti gardaşlarını
Çok yer gezdim çok memleket,
Göremedim eşlerini.

Çifte benler goşar goşar,
Görenlerin aklı şaşar,
Her gören ardına düşer,
Goyurmazlar perlerini.

Cilveli söyler kalamı,
Naz ile yakar âlemi,

Allah'ın kudret kalemi,
Hilal çekmiş kaşlarına.

Düşmanlar sevinir güler,
Dostlar ağlar saçın yolar,
Kiprikler bağrımı deler,
İyeğlemiş uçlarını.

Doktora gittin azdırır,
Halep'ten mezar kazdırır,
Çolak teberik gezdirir,
Kâkülünü saçlarını.

Vefan yok hey dünya zati,
Ölüm bunun nihayeti,
Ağız, burun elmas kutu,
İnci sandım dişlerini.

Sürmelemiş gözlerini,
Güneş sandım yüzlerini,
Ömer dövsün dizlerini,
Çolak dövsün döşlerini.

Güllü der ki ağrır başım,
Sağolsun yarenim eşim,
Ağlama nazlı gardaşım,
Sil gözünün yaşlarını.

Takdir böyleymiş ezel,
Açılmadan dökmüş gazel,
Üçkardeş üçü de güzel,
Herkes sever üçlerini.

Ecel bırakmaz geriye,
Bakmaz gocaya, garıya,
Figân düştü Çamsarı'ya,
Zehirlemiş aşlarını.

Mulla der hayır işleyin,
Sevapların bağışlayın
Altun halden nakışlayın,
Mezarının taşlarını. (K128)

2. Sosyal Olaylar Üzerine Yakılan Ağıtlar

KA-23

Kodallı Ağıtı

Hikâyesi:1959 yılında Kırıkhan Kodallı köyünden beş genç “azgan çalısı” getirmek üzere traktörle köyden çıkarlar. Karaçağıl köyü ile Güzelce arasındaki bir mevkide traktör, bir askeri cemse ile çarpışır ve beş genç ölür. Ölen gençler üzerine yakılan ağıttır:

Kıyma felek kıyma, yirmi dört yaşı,
Sürmeli gözleri karadır kaşı,
Şu yalan dünyada bulunmaz eşi,
Gezerim cihanda eşini oğlum

Dilim tutmaz oldu, diye soramam
Bundan sonra ben murada eremem
Usul boylarını gayrı göremem,
Bir daha görseydim yüzünü oğlum

Kara haber geldi hem yele yele
Aktı gözyaşlarım döndü bir sele
Bir türbe yaptırım düştüğün yere,
Eğer tutarlarsa sözümü oğlum,

Otuz aydır günlerini yetirdi,

Toy yiğidim askerliğin bitirdi,
Evimize kara deve oturdu,
Kırdı bellerimi dizimi oğlum

İki fidan diktim biri bitmedi
Kadir Mevla'm bize gazez etmedi
Şükür olsun Mustafa'm da gitmedi
Gitme desem sözüm tutardı oğlum

Bu sefil babanın halı n'olacak,
Dertli anan saçlarını yolacak
Gelmiş sahipleri gelini alacak
Beslerim dölünü kızını oğlum

KA-24

Ağıt

Hikâyesi: Taşköprü de (kara su üzerinde) kum taşıma sırasında çıkan kavgada kafasına vurulan çekiçle beyin kanaması geçiren 21 yaşında, 1,5 yıllık evli bir erkek çocuk babası Önder İkizoğlu'na söylenen ağıttır:

Ben ağlarım ahir zaman
Bundan sonra gülmem kalan
Sen de ağla çetin kardaş
Koç yiğidim kurban taman

Açman yarası kanıyor
Gonca gülün çok ağlıyor
Korkarım deli olacak
Baban sana çok yanıyor

Firgata dayanmaz dağlar
Ağlar bacıların ağlar
Karısı dul yavrum yetim
Anan karaları bağlar

Daha beni güldüren
 Gözyaşımı dindiren
 Buzlar koysan içerime
 Atışımı söndüren

Bir kayım bakma yüzüne
 Atışlar koydun özüme
 Ali dayın düğün kurmuş
 Kıymetli İmral kızına

İnce uzun usul boylu
 Oğlun önder ikiz soylu
 Düğün kuram Mehmet'ine
 Altı davul yedi toylu

Sefil Hasan ağlamaz mı?
 Sinesini dağlamaz mı?
 Genç ölümü acı olur
 Daha buna söylenmez mi? (K130)

KA-25

Ağıt

Allah'ın rahmetine kavuşan Mustafa Tiryaki, Sabahattin Yazar, Ali İşçi anısına yazılmıştır. Hatay'dan yola çıkan arkadaşlar Tunceli yolu üzerinde yaptıkları kaza üzerine bu destan onların adlarına ve anılarına yazılmıştır:

Azrail almıştır bizi listeye
 Her şey bahanedir olduk hikâye
 Arabamız döndü bir tenekeye
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Büyük hasretle çıktık yollara
 Gideriz dedik biz yaylalara

Naşımız serildi kayalıklara
Ağlayın dostlar gençliğimize

Tunceli'den öteye biz geçemedik
Yollar kesildi nefes tükettik
Hasretimizi gideremedik
Ağlayın dostlar gençliğimize

Eşim yaylada yoluma bakar
Yavrum babasını durmadan arar
Anamın sel gibi akar
Ağlayın dostları gençliğimize

Kanlı geçini biz aşamadık
Memleketimize biz kavuşamadık
Yalan dünyadan bizler doyamadık
Ağlayın dostlar gençliğimize

Dört araba idik çıkmıştık yola
Gideriz sandık bizi kol kola
Yolda veremdik beş dakika mola
Ağlayın dostlar gençliğimize

Babam ağlaşır Ali'm nerede
Annem yaralı kalmasın derde
Herkes gelececek o dokuz perde
Ağlayın dostlar gençliğimize

Nasip olmadı gideyim askere
Almışım dostlar sonsuz teskere
Ölüme olmuyor annem bir çare
Ağlayın dostlar gençliğimize

Kavuşurum dedim eşim yavruma
 Yollar dümdüz gelmişti bana
 Yolum kesildi geçit yok sana
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Olguma söyleyin gelsin mezara
 Açmışım kalbine derin bir yara
 Eşime söyleyin giyinsin kara
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Ağabeyimi göreyim dedim
 Meğersem yanıldım yarıda kaldım
 Ölüme çok feci ben yakalandım
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Acı haber gitti hemen yer yana
 Tabutlar dizildi hepsi yan yana
 Tunceli’de düştük kader ağına
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Kardeşim Temel bize ağlasın
 Gitme diye bize hiç yalvarmasın
 Ecelimiz geldi Sabahattin ne yapsın
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Elazığ’ı geçtik kıvrımlı yollar
 Oturmuş analar oğul der ağlar
 Kanlı gömlekleri hatıra saklar
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Kara haberimiz hemen duyuldu
 Bütün komşular yola koyuldu
 Memleket hasreti bu hale koydu
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Evimde her şeyim benimde vardı
 Önüme bir lokma yemek konmadı
 Böyle varlığım neye yaradı
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Asker oldum katılmadım kıtama
 Gözüm açık varamadım sılama
 Çok yorgunum yatağımı ser ana
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Bütün gönüllere tahtlar kurmuştuk
 Bizi sevenleri çok fena üzdük
 Sonunda ölüme biz yenik düştük
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Kardeşim Temel beni ağlasın
 Tabutumun üstüne yığılıp kalsın
 Sakın yüzümü açıp bakmasın
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Arkadaşlar gelir tabuta bakar
 Durmadan gözlerinden yaşları akar
 Bizim vefatımız yürekler yakar
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Çalıştım çırpındım yuvamı kurdum
 Almanya'ya gitip gurbette kaldım
 Sonunda eşimden ayrı yaşadım
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Anneme söyleyin beni ağlasın
 Gelirim diye yola bakmasın

Cansız resimlerim hatıra kalsın
Ağlayın dostlar gençliğimize

Asker oldum gidemedim kıtama
Teskeremi çabuk aldım ben ana
Ebedi çekildim karargâhıma
Ağlayın dostlar gençliğimize

Evin her yanı doludur anı
Annemin babamın yoktur dermanı
Ölüm olacaktır yoktur fermanı
Ağlayın dostlar gençliğimize

Anam gözyaşların durmadan aksın
Yavrularım size emanet kalsın
Ağabeyim Hasan haber almasın
Ağlayın dostlar gençliğimize

Gözümüze geldi kara bir perde
Düşürdük sizleri büyük bir derde
Kavuşmak nasip bize mahşerde
Ağlayın dostlar gençliğimize

Acıyı vermişiz üçümüz birden
Verdik canımızı hiç direnmeden
Kader böyleydi ne gelir elden
Ağlayın dostlar gençliğimize

Oturmuş analar oğul der ağlar
Yanar yürekler durmadan sızlar
Allah'tan gelmiştir bize ey dostlar
Ağlayın dostlar gençliğimize

Ecel bizi yolda yakalamıştır
 Gözlerimizden yaşlar akmıştır
 Seven insanlar acı çekmiştir
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Basri Ayan yazdı destanımızı
 Bir şeyler deyip ağlattı sizi
 Genç yaşta ecel bulmuştur bizi
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Eşimi gönderdim bende izine
 Yavrum oturmaz artık dizime
 Gelemem artık bende izine
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Adım Sabahattin soyadım Yazar
 Üçümüze birden kazılır mezar
 Analar gözyaşı babalar yanar
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Nizam kardeşim yollara düşsün
 Arabamı alıp eve getirsin
 Anama babama hiç göstermesin
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Hazırlanmıştım bende ölüme
 Vasiyetimi yazdım dost İbrahim'e
 Geçemedik bizler kader önüne
 Ağlayın dostlar gençliğimize

Basri Ayan der ki rahmet eylesin
 Allah böyle acı bize vermesin
 Bende gençlik var kimse demesin
 Okuyun fatiha gençler ruhuna. (K13)

KA-26**Cemile'ye Ağıt**

Hikâyesi: Toklucu Köyünde zehir içerek intihar eden Cemile için yazılmıştır:

Garip kuşun yuvasını
Felek bozmuş kul neylesin
Cahil cana kıymış ise
Ağlayan bu el neylesin

Meryem ağlar, Hüsne ağlar
Babası ciğerler dağlar.
Sefil Ali m gayri neyler
Kara giyen şal neylesin

Çok söyledik gelmez yola
Bu işlerde varmış hile
Göçüyorum sefil Cemile
Konuşan bu dil neylesin

Ağıyı döktüm dilime
Veda ediyorum Ali'me
Mevla'm çağırdı ölüme
Kırılan bu bel neylesin

Duydum gelmişsin nazara
Yürümüşler ağ izara
Omuzlarda ağ mezara
Götüren bu sen değilsin

Toklucuoğlu'm son göçtüğü
Melekler gibi uçtuğu
Cemile'nin son geçtiği
Bu çamurlu yol neylesin. (K131)

KA-27**Ağıt**

Hikâyesi: İbrahim Ağa'nın oğlu Ömer Ağa'nın daha küçük genç yaştaki oğlunun eşkıyalar tarafından atılan bir kurşun ile öldürülmesinden dolayı yakılan ağıttır:

Bayezit'im şehit olmuş,
Ağlaşır lar canlı cinle,
Melekler gelmiş üstüne,
Feriştahlar yeşil donlu.

Anasını tatlı canı
Babasının çar aslanı,
Kodallı'nın hanedanı,
Ömer Ağa ünlü şanlı,

Eşin gezdim oba oba,
Bulunmaz istiğfar töbe,
Seyfi gözler söbe söbe,
Gara kaşlar enli enli.

Ahbabların sever candan,
Asvabları kalkmaz kandan,
Kanlar akar iki yandan,
Sırma yelek gara kanlı.

Ömer Ağa kara yasta,
Elif Hatun ağır hasta,
Hükümetten kısas iste,
Ayaklandı İreyhanlı.

Villi Beyazidim villi
Seni vurmuş bir it dölü,
Adın batsın Şakir Ali,

Kör olasın Albistanlı.

Belimi verdim söğüde,
Kim kıymış böyle yiğide,
Mevla'm yuvasın dağıda,
Zalım yemiş iki dinli.

Sırma yelek döşlerinde,
Kara poşu başlarında,
Daha on beş yaşlarında,
Yeni yetme delikanlı.

Anan baban nerde kalır,
Her biri bir derde kalır,
Düşmandan hayıfını alır,
Emmilerin deve kenli.

Sefil Molla'm ün eylerim,
Ben olsam bir gan eylerim,
Uyu deyu nen eylerim,
Neni Beyazid'im neni. (K128)

KA-28

Ağıt

Hikâyesi: Salman Efendi ile Tatar Efendi'nin oğulları Hamit ile Faruk, çetelik zamanlarında öldürüldükleri için üzerlerine söylenen ağıttır:

Dünyaya aldanıp gönül verenler
Heves etmen zinetine malına
Nefsini aldınsa geri verirsin
Sahip etmez akçasına puluna

Zalım felek edeceğim bu muydu?
Neyledin Faruk'u nettin Hamid'i

Kavuştur derken keştin ümidi
 Hazan erdi goncasına gülüne

Hamid'in mayası benzer elmasa
 Faruk'un efkârı hayır havassa
 Eğer anan baban hasret olmasa
 Ayak basmaz idin gavur eline

Gafil iken avladılar ağlarıım
 Zor ederim kırılmıyor bağlarıım
 Ankara'ya arz eylesin beylerim
 Din yoluyla öldüğümüz biline

Yandı Kilis, Antep, Maraş, Adana
 Aşk olsun büyüğün emrin tutana
 Bizler pervaneyiz şem'i vatana
 Can kurban eyleriz millet yoluna

Babam gelse etse idi dilekler
 Anam duysa kendi kendi helaklar
 Yeryüzünde insan, gökte melekler
 Ağlaşırlar şehitlerin halına

Acaba kanımız yerde mi kalır
 İnayet Bey olsa bir çare bulur
 İnşallah Tayfur Bey hayfımız alır
 Arzuhal eyleyin düşün eline

Elveda dostlarıım göçüp giderim
 Beyimden ayrıldım budur kederim
 Sağ olsun kardaşım, anam, pederim
 İncitmeyin elin kıl vegaline

Ananı sorarsan hastadır hasta
 Babanı sorarsan demir kafeste
 İntizar eylerken sevgili dostu
 Kara habar tez yetişti geline

Edenin ocağın Mevla söndüre
 Adam gerek ağızların kendire
 Teslim olan düzülür mü kendire
 Ciğerciği delik delik deline

Anama hasretim üç yıldan beri
 Babamı görmeden dönmezsen geri
 Kardaşın marağı düşmanın şerri
 Bizi hasret etti Amik Çölüne

Hamit, Faruk, Tayfur Bey'in yaranı
 Emrine müntazır sadakat karı
 İkisi de candan sevgili yarı
 Hamit sağa geçer Faruk soluna

Herkesin yazgısı ezelden belli
 Takdir tebdil olmaz teselli
 Hak Cennet-i Ala'da eder tecelli
 Şahadetle giden mümin kuluna

Mulla der ki eller dudak kıvrır
 Düşer isem dostlar yüzün çevirir
 Elin pis nefesi dağı devirir
 Kimseler düşmesin elin diline. (K128)

KA-29

Ağıt

Hikâyesi: Durdu Mehmed'in kurşun ile vurulduğunda söylenen ağıttır:

Ta aslından beri böyle

Vefasız dünyanın hali
 Yüzüne güler aldadır
 Memeği kör, dili sulu

Kürdün oğlu akmaz mısın?
 Şu Durdu'ya bakmaz mısın?
 Hiç Allah'tan korkmaz mısın?
 Nasıl kıydın gavur dölü

Kötüye altın yığdırır
 Yiğide boyun eğdirir
 Kurdu çakala boğdurur
 Şu dünyayı neylemeli

Arpalı'nın yeri yazı
 Ne yosma gelini kızı
 Bedir'in bir top nergizi
 Anasının gonca gülü

Kürt aşlanık bilmez misin?
 Hiç insafa gelmez misin?
 O öldü sen ölmez misin?
 Kuruyası eli kolu

Acar Köye gider gelir
 Yarenleri arar bulur
 Can satılsa verir alır
 İbrahim'im çok sevgili

Gelen ağlar giden ağlar
 Eli bilmem beden ağlar
 Öksüz bacın Fidan ağlar
 Vili kardaşcığım vili

Hısımların yiğit erler
 Silahlar gün gibi parlar
 Gelince gök gibi gürler
 Zaptolur mu Mehmet Ali?

Dezzelerin döne döne
 Ağıt söyler tene tene
 Hacı dayı yana yana
 İki kat büküldü beli

Kurşun değmiş neresinden
 Akciğerin arasından
 Korkarsam da yarasından
 Sakındığım ecel yeli

Düşmanların günü doğar
 Ahbabların döşün döğer
 Konuşanlar candan sever
 Şeker gibi tatlı dili

Aslan İbrahim'im aslan
 Kara kardaşına yaslan
 İş başına düştü hırslan
 Deli Mamo zaten deli

Hayıf kıymetin bilinmez
 Mal verip satın alınmaz
 Dünyada eşi bulunmaz
 Gezdin aşireti eli

Sefil anan nerde galır
 Öksüz bacın derde kalır
 Kardaş der de Cemil gelir
 Derende'ye çektim teli

Yüzüne bakmaya doymaz
 Gül ile vurmaya kıymaz
 Yazık kara yere koymaz
 Mezarına düşen halı

Yeğen gitme yanımızdan
 Sevgilisin canımızdan
 Kefen sarman eski bizden
 Münasıptir acem şalı

Sefil Mollam sonu n'olur
 Herkes ettiğini bulur
 En küçüğü hayıf alır
 Madem bunlar Yeniceli. (K128)

3. Asker Ağıtları

KA-30

Arif için Ağıt

Hikâyesi: Yemen'de, asker ocağında ölen Arif için söylenmiştir.

Yürü bire emmioğlu
 Hep belalı başlı Arif
 Soldum'ola gül yüzlerin
 Kara gözlü kaşlı Arif

Şu yemenden mektup gelmiş
 Dediler ki Arif ölmüş
 Pederine ayan olmuş
 Kara kura düştü Arif

Bilmedim aynını neden
 Gelmiyor yemene giden
 Muhabbetli nazlı fidan

Nere gitse suçlu Arif

Nazlının yanımda nazlı
Muhabbetin serde gizli
Ter bıyıklı kara gözlü
Yürü sümbül saçlı Arif

Kurduğun bina yıkıldı
Yemene mihrap dikildi
Babayın beli büküldü
Ciğeri ataşlı Arif

Eşmişek'te koca çınar
Kimi uçar kimi konar
Cümle kuşlar ona düner
Öter garip kuşlu Arif

Arif ismin kaldı dilde
Tarabulus ince belde
Kisip gitmiş gurbet elde
Bacılı kardaşlı Arif

Âşık Hasan bakın hele
Yalan gerçek düştü dile
Bizde gidicek o yola
Cümle âlem borçlu Arif. (K130)

KA-31

Ağıt

Hikayesi: Aşık Hasan'ın Selanik'te asker iken ölen kardeşi için yaktığı ağıt:

Yine geldi garip bülbül
Bahçemizde gül üstüne
Zaten yüreğim yaralı

Gam getirme el üstüne

Bir ah çeksem dağa taşa
Derdinen yandım ataşa
Verme felek kurda kuşa
Bu derdi bir kul üstüne

Kardeşi gördüm düşünde
Bir kara yağlık başında
Yakışır mı genç yaşında
Kara giymek al üstüne

Ağlamaya yok anası
Bütün yıkıldı hanesi
Ağır devlet cephanesi
Berk mi çöktü bel üstüne

Bu dünyada bahtım kara
O dünyada yakma nara
Yatırmışlar kara yere
Devirmişler mil üstüne

Zabit gibi süslü gezer
Tatlı dili imla düzer
Güzel güzel mektup yazar
Nokta döker zel üstüne

Mezarını eller deşmiş
Kefenini iman biçmiş
Gurbet elde şehit düşmüş
İrahmatı sel üstüne

Göğsünde düğme dikili
Başında püskül takılı

Devletin emin vekili
Nişan dikmiş kol üstüne

Selaniğe giden yollar
Hiç mi gelmez giden kullar
Gelmez m'ola esir döllər
Karşı varsam yol üstüne

Âşık Hasan ne maskara
Kardaş almamış teskere
Arzuhal vermiş askere
Mühendis koy tel üstüne. (K130)

KA-32

Ağıt

Hikâyesi: Askerde şehit olan oğlu için bir annenin yaktığı ağıtı:

Yedi kardeş idik kazada ünlü
Hep kara bıyıklı yüzleri benli
Zeybek şalvarlı da hep çuha donlu

Ben bu derdin hangisine yanayım
Zincirler zapt etmez benim gönlümü

Halil koyun güder içi kuzulu
Ali aba giyer kolu sızılı
Kadir'in çocukları kara yazılı

Ben bu derdin hangisine yanayım
Zincirler zapt etmez benim gönlümü

Ali ağam Edirne'de oldu şehit
Kara bıyık Yemen'de ünlendi yiğit
İbik ağam Kudüs'te kaldı bir büyük

Ben bu derdin hangisine yanayım
Zincirler zapt etmez benim gönlümü

Âşık olsam ağır ağır söylesem
El kaldırsam şu gönlümü eylesem
Şu gönlümü kıl ipine bağlasam

Ben bu derdin hangisine yanayım
Zincirler zapt etmez benim gönlümü. (K 20)

KA-33

Ağıt

Hikayesi: Birinci Dünya Savaşında Filistin Cephesinde şehit düşen üç asker için yaktığı ağıttır:

İstanbul'dan kalktı bir bölük turna
Geldi üstümüze döndü turnalar
Sordum bu turnalar kimin turnası
Vatanın turnası dendi turnalar

Turnam telli turnam adı teyyare
Vatanın bağrına açtı bir yara
Mah cemalin göster yara ağyara
Seyredin Mısır'la Hind'i turnalar

Âşık olan zaptedemez aşkını
Er olanlar gayırmalı düşkünü
Yollara çıkılmaz böyle kış günü
Havalar yaz bahar sandı turnalar

Kurkunçlu sayılır Gülek Boğazı
Çok şükür geçtiniz Gezbe'yle, Daz'ı
Fırsat bekler imiş ecel şahbazı
Hayıf arkanızdan bindi turnalar

Sağ esen geçtiniz Gâvur Dağ'ını
 Seyrettiniz bahçesini, bağını
 Yaktınız milletin ciğer yağını
 Ben değil cümle âlem yandı turnalar

Turnam havalandı teyran eyledi
 Görenleri bütün hayran eyledi
 Amik ovalarını seyran eyledi
 Şol Halep şehrine kondu turnalar

Turnam nasıl olur acep haliniz
 Beyrut dağlarında korkunç yolunuz
 Haktan emir gelmiş Şam'da kalınız
 Söküldü ganadın bendi turnalar

Sadık feth eylesin bahr ile berri
 Ecel yetmiş turnanın yoktur haberi
 Tarihin yazsın deyi Taberi
 Taberi'ye gölüne indi turnalar

Ayrılmış Yafa'ya turnanın biri
 Devletin milletin gözleri nuru
 Yorulmuş ganadı, tükenmiş zoru
 Deniz hamamında yundu turnalar

Turnanın habarı eritti bizi
 Karalar giydirdi kuruttu bizi
 Acısı, marağı çürüttü bizi
 Gönlümün billûr sındı turnalar

Düşmanlar sevindi arttı gururu
 Dostların kederde döndü sururu
 Gönlümün çırağı, gözümün nuru
 Vatanın ışığı söndü turnalar

Hacı İsmail Hakkı turnayı bırak
 Ağlayıp herkese verme bir merak
 Firdevs uçmağından geldi üç Burak
 Cenneti Ala' da şimdi turnalar. (K130)

Değerlendirme

a. Biçim

Kırıkhan yöresinden derlenen ağıtları biçim açısından öncelikle nazım birimine göre değerlendirelim. Ağıtlardan biri (K32) üç dizeden oluşan bentlerden ve bentlerden sonra ikili nakaratlardan oluşmaktadır. Diğer ağıtların tamamının nazım birimi dördüktür.

Ağıtların hemen hemen yarısı 8'li hece ölçüsü ile yazılmıştır(KA2, KA3, KA4,KA5,KA12,KA17, KA18, KA19, KA20, KA21, KA22, KA24, KA26, KA27, KA29, KA30, KA31, KA32) diğer yarı ise 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. (KA1, KA6, KA7, KA8, KA9, KA10, KA11, KA13, K14, KA15, KA16, KA23, KA25, KA28, KA33)

Ağıtlara nazım biçimi olarak baktığımızda, büyük çoğunluğunun koşma tipi kafiyelendiği aaab, (abcb), cccb... şeklinde kafiyelenmiştir. Mani nazım biçimiyle bir tane yazılmıştır. (KA24) uyak örgüsü ise (aaxa) biçimde devam etmektedir. Ağıtların bir tanesinde (KA32) türkü nazım şeklinin uyak örgüsü görülmektedir. (aaa bb ccc bb ...)

b. İçerik

Konu olarak baktığımızda ağıtların hepsinde kişiler için ve ölüm üzerine söylendiğini görmekteyiz Bu ağıtlarda, ölenin arkasından duyulan üzüntü onu geri getirebilmek için yapılabilecek fedakârlıklar, ölünün yaşayan yakınlarından söz etme, cenaze töreninin anlatılması, ölenin yerinin cennet olacağı düşüncesi, ölenin fiziksel tasviri ve övgüsü, ölüm karşısında feleğe sitem, ölümün meydana geldiği yere, ölüme sebep olan kişi, araç ya da yere beddua, ölüm olayının meydana ölenin günlük yaşantısından kesitler öleni yaşıyormuş gibi kabul etme gibi konular çok içli bir biçimde dile getirilmiştir.

Ağıtların ilk 28 tanesi kişilerin ölümünden dolayı duyulan üzüntü dile getirilmiştir. 7 tanesi (KA23, KA24, KA25, KA26, KA27, KA28, KA29) meydana gelen sosyal olaylardan trafik kazası, kavga, intihar, çetelerin baskını gibi konular

işlenmiştir. Ağıtların son dört tanesi (KA30, KA31, KA32, KA33) ise askerde şehit düşen askerlere akrabalarının söylediği ağıtları görmekteyiz.

Kırıkhan yöresinde insanlar ölüm karşısındaki üzüntülerini bugün hâlâ ağıtlarla dile getirmektedirler ve ağıt söyleme geleneği canlı ve zengin bir biçimde devam etmektedir. Özellikle yörede yaşayan âşıkların ağıt söylemede önemli bir rolü vardır. Yöre insanı ağıtlarda ölenlerinin arkasından duyduğu üzüntüyü, hayvanlarına olan sevgisini, askerlerine duyduğu özlemi, hastalarına duyduğu endişeyi, sılaya duyduğu hasreti içli bir biçimde anlatmıştır.

2.1.5. Tekerleme

Tekerlemeler; şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı folklor türünün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, muhteva ve anlatım özelliklerinin var olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca diğer türlerden tamamen bağımsız olan tekerlemeler de vardır. Tekerleme türü daha ziyade çocuk folkloru ürünlerinde göze çarpar. Tekerlemelerin anlatımlarındaki çocuksu üslûp da bunun bir yansımasıdır. Ancak bazı âşık edebiyatı ürünlerinde ve masallarda bulunan ve “tekerleme” olarak adlandırılan mizahî ve manzum konuşmalar büyüklere mahsus özellikler göstermektedir. (Duymaz, 2002: 9)

Tekerlemelerin diğer halk edebiyatı ürünleriyle; türküyle, âşık şiiriyle, masalla, oyunla, hikâyeyle, Karagöz ve ortaoyunu gibi seyirlik oyunlarla yakın ilgisi vardır. Ancak tekerleme, yukarıda sıraladığımız çeşitli halk edebiyatı ürünleriyle ilgisi olmasına rağmen bu türlerden ayrılır. Bazı tekerlemeler ise başka türlerden bağımsız olarak ortaya çıkarlar. Tekerlemeleri daha çok çocukların söylediği düşünülse de âşıkların da bazı türkü ya da masallarda tekerleme söyledikleri görülüyor. (Artun, 2004: 211)

Kırıkhan yöresinden derlediğimiz 34 tekerlemeden yola çıkarak Kırıkhan tekerlemelerini şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Oyun Tekerlemeleri
2. Bağımsız Tekerlemeler
3. Hikâyeli Tekerleme

1. Oyun Tekerlemeleri

KTE-1

Annem hasta

İh ih

Babam dişçi

Ah ah

Abim boksör

Oh oh

Ablam manken

Şıngır şıngır da şıngır

Kardeşim yaramaz

Lü lü lü lü lü. (K77)

KTE-2

Altı kere altı otuz altı

Dedemin sakalı yolda kaldı

Sakalını aldı dereye attı

Dedem sakalsız kaldı. (K46, K48, K49, K49, K77, K78)

KTE-3

Almalı (elmalı) bostan

Çık boyu göster

Çelem (şalgam) getir

Yağlık ister

Yağlığı yudum

Bakçaya serdim

Bakçada güller

Ağzıma ballar

Ben gider oldum

Duymasın eller. (K47)

KTE-4

Ayşe hanımın keçileri

Kiş kiş kişniyor

Arpa saman istiyor
 Arpa saman yok
 Kilimcide çok
 Kilimci kilim dokur
 İçinde bülbül okur
 O bülbül benim olsa
 İki kardeşim olsa
 Biri ay, biri yıldız
 Biri oğlan, biri kız
 Hop çikolata piyasa
 Akşam yedim salata
 Kız senin adın kerata. (K48, K77, K78)

KTE-5

Bir cam
 İki cam
 Üç cam
 Dört cam
 Beş cam
 Altı cam
 Yedi cam
 Sekiz cam
 Dokuz cam
 On cam
 Bu da benim amcam. (K46)

KTE-6

Çan çan çikolata,
 Hani bize limonata?
 Limonata bitti,
 Hanım kızı gitti.
 Nereye gitti?
 İstanbul'a gitti.
 İstanbul'da ne yapacak?

Terlik pabuç alacak.

Terliği pabucu ne yapacak?

Düğünlerde,

Şingir mıngır oynayacak. (K46, K47, K48, K49)

KTE-7

Dilim dilim dilemez,

Kimsecikler bilemez.

Ah karnım, vah karnım,

Kıvrım kıvrım kıvrandım.

Ekim Ekim aslan Ekim,

Başucumda bir hekim.(K48)

KTE-8

Dışı yeşil, içi kırmızı,

Meyvelerin yıldızı.

Dilimledim ince ince,

Yiyelim oyundan önce.

Şeker karpuz kan mı kan,

Yemeyen çıksın oyundan. (K48)

KTE-9

Ebeleme

Tebeleme

Tembi

Tembel

Miski

Amber

Koku

Tazı

Tuzu

Mükebbenin güzel kızı

Nere gidiyon

Hacciye

Ne vakıt
 Yazı
 Yazılasın
 Çizilesin
 Bir tahtaya dizilesin
 Oncuk
 Boncuk
 Rebbi
 Çocuk. (K47, K48)

KTE-10

Elemtere fiş
 Kem gözlere şiş
 Dağlara taşlara
 Kış kış. (K46, K47, K48, K49, K77, K78)

KTE-11

Evli evine
 Köylü köyüne
 Evi olmayan
 Sıçan deliğine. (K48, K49)

KTE-12

Eveleme develeme
 Evvel altı elma yedi
 Seren sekiz serçe dokuz
 Tarmanın topu kara
 A devenin çatı kara. (K48)

KTE-13

İğne iğne üç düğme
 Fil filince
 Kuşdilince
 Horoz öttü

Tavuk tepti
 Kadın kıza selam etti
 Alcık morcuk
 Sana dedim sen çık. (K48)

KTE-14

Karga karga gak dedi,
 Çık şu dala bak dedi,
 Karga seni tutarım,
 Kanadını yolarım. (K46)

KTE-15

Kızın adı Hediye
 Ekmek vermez kediye
 Kedi gider Kadıya
 Kadının kapısı kitli
 Hediye'nin başı bitli.(K46, K47, K48, K77, K78)

KTE-16

Komşu, komşu!
 Hu, hu!
 Oğlun geldi mi?
 Geldi
 Ne getirdi?
 İnci, boncuk.
 Kime, kime?
 Sana, bana.
 Başka kime?
 Kara kediye
 Kara kedi nerede?
 Ağaca çıktı
 Ağaç nerede?
 Balta kesti
 Balta nerede?

Suya düştü.

Su nerede?

İnek içti.

İnek nerede?

Dağa kaçtı.

Dağ nerede?

Yandı, bitti kül oldu. (K46, K47, K48, K49, K77, K78)

KTE-17

Komşu komşu hu hu

Sırtındaki ne?

Arpa.

Kaça sattın?

Kırka.

Eve ne aldın?

Hırka.

Çocuğa ne aldın?

Halka.

Annen ne yapar?

Pamuk atar.

Baban ne yapar?

Pabuç diker.

Ablan ne yapar?

Yün diker.

Adın ne?

Hasan.

Ha ben, ha sen. (K46, K47)

KTE-18

Köpek nece konuşur?

Hav havca

Ördek nece konuşur?

Vak vakça

Kedi nece konuşur?

Miyavca
Balık nece konuşur?
Susca susca. (K47)

KTE-19

Kuzu kuzu mee
Bin tepeme
Haydi gidelim
Hacı dedeme
Hacı dedem hasta
Mendili bohça
Kendisi hoca. (K46, K47, K48, K49, K77, K78)

KTE-20

Leylek leylek havada,
Yumurtası tavada,
Gel bizim hayata,
Hayat kapısı kitli,
Leyleğin başı bitli. (K46, K47, K48, K49)

KTE-21

Mustafa, Mıstık,
Arabaya kıstık,
Üç mum yaktık,
Seyrine baktık. (K46, K47, K48, K49)

KTE-22

Oooo.
İğne battı,
Canımı yaktı,
Tombul kuş
Arabaya koş.
Arabanın tekeri,
İstanbul'un şekeri.

Hop Hop altıntop,
Bundan başka oyun yok. (K46, K47, K48, K49)

KTE-23

O, piti piti
Kremanın sepeti
Terazi lastik jimnastik
Biz size geldik bitlendik
Hamama gittik temizlendik. (K46, K47, K77, K78)

KTE-24

Portakalı soydum,
Başucuma koydum.
Ben bir yalan uydurdum,
Duma duma dum.
Duma duma dum.
Öğretmeni kandırdım,
Kandırdım. (K46, K47, K48, K49)

KTE-25

Sıra sıra dutlar
işte geldi haydutlar.
Haydutların karnı aç.
Bir parçacık mum ister.
Merdivenden iniyor
Bize para geliyor
Yağ parası
Mum parası
Akşama kandil parası. (K48)

KTE-26

Tık tık
Kim o?
Papaz.

Ne istersin?

Maydanoz

Kaç tane?

Beş tane

Bir, iki, üç, dört, beş. (K46, K47)

KTE-27

Tingil tingil tingil tos

Biri ala biri boz

Bozun üstüne bindim

Halep yoluna sürdüm

Halep yolu bin pazar

İçinde tilki gezer

Tilki beni korkutur

Sağ kulağını sarkıtır

Emmim yoğurt getirir

Püsük burnunu batırır

Püsük burnun kesilsin

Minareye asılsın

Minare ocak ocak

İçinde demir ocak. (K47, K48)

KTE-28

Uzun uzun urgan

Raptiye sultan

Ne yersin?

Yemiş.

Ne içersin?

Şılağan yağı.

Ne dökersin?

Burma.

Verdiğim süt pişti mi?

Piшти.

Gelin hanım içti mi?

İçti.

Kaç kaşık içti?

Üüüç.

Gelini neyle verirsin?

Davulla zurna ile. (K47)

KTE-29

Ühhü uhhü palıza

Âşık oldum bir kıza

Alma verdim almadı

Sakız verdim çiğnedi

Hey gidinin kızı

Eteğinde kozu

Kırdım yidim kozunu

Öpe öpe küstürdüm

Bir çalıya kıstırdım

Çalı benim olaydı

Girgir (ya da gümüşlü donum olaydı)

Ahmet paşa leyleği

Geyer ketten gömleği

Ketten gömlek dizinde

Vezir kızı gözünde

Öptüm ala gözünü

Vezir kızı satılmış

Al kınaları yakınmış

Altın bilezik takınmış. (K46, K47)

KTE-30

Yağ yağ yağmur,

Teknede hamur,

Bahçede çamur,

Ver Allah'ım ver,

Sicim gibi yağmur. (K46, K47, K48, K49)

2. Bağımsız Tekerlemeler

KTE-31

Çataltepe’de bir çatal Hasan varmış
 Çatal Hasan, çatal sapan yapar, satar
 Çataltepe’de Çatal Hasan olmazsa
 Kim çatal sapan yapar, satar. (K46, K47, K48, K77, K78)

KTE-32

Hakkı hakkının hakkını yemiş.
 Hakkı Hakkı’dan hakkını istemiş.
 Hakkı Hakkı’ya hakkını vermeyince
 Hakkı da Hakkı’nın hakkından gelmiş. (K46, K47, K48, K77, K78)

KTE-33

Karanlıkta kadı oturur
 Kuyruğunu küle batırır
 Arşın ayakları var
 Burma bıyıkları var. (K47, K48, K49)

3. Hikâyeli Tekerlemeleri

KTE-34

Ağa İle Çoban

Ağanın biri çobana yüz tane koyun teslim etmiş. Bir zaman sonra koyunlarını sormak için çobanın yanına gitmiş. Ağa çobana koyunlarını sormuş. Çoban otur da hesabını vereyim demiş:

Başta gitti beş toklu
 Arkasından geldi beş toklu
 Kurt kaptı birisini
 Getirdim birisinin derisini
 Onu verdim kasaba
 Onu (10) katma hesaba
 Yağmur yağdı gök çatladı

Yetmiş ikisini ödü patladı.

Çoban ağaya kalan koyunu sen hesap et demiş. Ağa sinirlenmiş çobanı iyice dövmüş. (K66)

Değerlendirme

a. Biçim

Yöreden derlenen tekerlemeler manzum olmalarına rağmen herhangi bir nazım birimi ve nazım biçimi özelliği taşımamaktadır; ancak dizelerin kendi aralarında kafiyeli oldukları (aa, bb, cc...) tekerlemeler vardır. (KTE-7, KTE-8, KTE-14, KTE-31). Tekerlemeler, ölçü olarak da bir kararlılık göstermemektedir. Tekerlemelerin geneli sesteş özellikli kelimelerin sık kullanılmasıyla ortaya çıkan ahenk söz konusudur.

b. İçerik

Tekerlemelerden altı tanesi soru-cevap şeklinde söylenirken (KTE-6, KTE-16, KTE-17, KTE-18, KTE-26, KTE-28) diğer iki tekerleme sesteş kelimelerin sıralanması esasına dayalı olarak söylenmektedir. (KTE-32, KTE-33)

Oyun tekerlemeleri sayışmaca özelliği göstermekte ve bu tekerlemeler çocuklar tarafından oyunlara başlamadan ebe çıkarmak için söylenmektedir (KTE-1, KTE-2, KTE-3, KTE-4, KTE-5, KTE-7, KTE-8, KTE-9, KTE-10, KTE-11, KTE-12, KTE-13, KTE-14, KTE-15, KTE-19, KTE-20, KTE-21, KTE-22, KTE-23, KTE-24, KTE-25, KTE-27, KTE-29, KTE-30). Bunun dışında oyun tekerlemeleri çocukların bir araya geldikleri zamanlarda eğlenmek ve vakit geçirmek için de söylenmektedir.

Bağımsız tekerlemeler ve hikâyeli tekerlemeler (KTE-31, KTE-32, KTE-33, KTE-34) çocuklar arasında hoşça vakit geçirmek ve mantıksal olarak düşünmek için söylenir. Aileler birbirlerine misafir olduklarında çocuklar ayrı bir odada bir araya gelirler ve aralarında bu tekerlemeleri söylerler. Hesaplamaların yapıldığı, bilmece özeliğini taşıyan bu tekerlemeler çocukları zihinsel olarak çalıştırmaya yarıyor.

Kırıkhan yöresinde çocukların eğlenmek ve oynamak için söyledikleri tekerlemelerin çocukların dil gelişimleri üzerinde olumlu etkileri vardır. Bunun dışında tekerlemeler, birbirine aykırı düşünceleri, olmayacak durumları bir araya getirip mantık dışı birtakım sonuçlara varmaları yönüyle çocukların hayal güçlerinin gelişimine de katkı sağlar.

2.2. Manzum-Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.2.1. Bilmece

Bilmece sorma; çağlar boyu halk kültürünün deneyimleri sonucu biçimlenerek günümüzdeki şeklini almış, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze gelmiş bir gelenektir. Bilmecelerde toplumun düşünce yapısını, ortak beğeni ve kültürünün yansımaları görüyoruz. (Artun, 2004: 191)

Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ veya güzellik nev'inden mücerret kavramlara dini münasebetler çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir. (Elçin; 1986: 607)

Bu tanımlardan yola çıkarak bilmecelerin, bütün uluslarda görülen en eski halk edebiyatı ürünlerinden olduğunu, hoşça vakit geçirmek amacıyla söylendiklerini, zekâ ve söz oyunlarına dayalı kalıplaşmış sözler olduklarını söyleyebiliriz. Bilmecelerde çözüm çoğu zaman sorulan sorunun verilerinden yola çıkarak bulunan bir kelimedir. Bilmecenin metniyle çözümü arasında bir ilgi vardır. (Artun, 2004: 191)

İlk bilmece örneklerini Kıpçak sahasının 14.y.y.'a ait önemli eserlerinden biri olan Codex Comanicus'ta görebiliriz. Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lügat'it Türk adlı eserinde bilmece karşılığı kullanılan kelime vardır. Ancak bilmece örneği yoktur. (Artun, 2004: 191)

Bilmeceler, kendilerine özgü bir usul ve gelenek içinde sorulur. Diğer halk kültürü ürünleri gibi toplumun, temel taşlarından olan değerleri, dinamikleri belirlemekte önemli rol oynar. Ayrıca bilmecelerde sorulduğu yöre insanının dünyaya bakışı ve estetik modelleri görülür. Bilmece sorma geleneğinde, bilmece soranla, sorulan yer ve kişi arasındaki uyum çok önemlidir. Dinleyiciler ve bilmece sorulan topluluğun durumu, ortamı bilmece soranları etkiler. (Artun, 2004: 197)

Kırıkhan yöresinden derlediğimiz 105 bilmecedan yola çıkarak Kırıkhan bilmecelerini şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Cevabı Tek Olan Bilmeceler
2. Cevabı Birden Çok Olan Bilmeceler
3. Şaka Alay Üzerine Kurulan Bilmeceler
4. Kelime Parçalarının Özellikleri Üzerine Kurulan Bilmeceler

1. Cevabı Tek Olan Bilmeceler

KB-1

Ağız var konuşmaz, yatağı var uyumaz

(Akarsu) (K57)

KB-2

Alçacık boylu kadife donlu

(Patlıcan) (K57)

KB-3

Alaca bulaca çıkar gider ağaca

(Fasulye) (K73)

KB-4

Alaca bulaca kaydırır verdim yamaca

Göz (K105, K106, K107)

KB-5

Annesi şişman, babası zayıf, oğlu uçar, kızı da güzel

(Soba) (K52)

KB-6

Ay varken uçarlar gün varken kaçarlar

(Yıldız) (K73)

KB-7

Gökten iner şah gibi

Oturur padişah gibi

Serilir hasır gibi

Süpürülür yesir gibi

(Kar) (K105, K106, K107)

KB-8

Metel metel mengi çatal, dil atar damak tutar

(Kaval-Dilli düdük) (K105, K106, K107)

KB-9

Su sıra gittim, susumdan öldüm

Azığım belimde acımdan öldüm

(Oruç) (K105, K106, K107)

KB-10

Allah yapar yapısını

Demir açar kapısını

(Karpuz) (K105, K106, K107)

KB-11

Allah'tan korkmaz cennetten çıkmaz

(Çocuk) (K105, K106, K107)

KB-12

Bayan uyandı, cama dayandı; cam kırıldı kana boyandı

(Kan dudu –Karadut) (K105, K106, K107)

KB-13

Biz biz idik biz idik

Altmış altı kız idik

Dağım dağım dağıldık

Bir çalıya derildik

(Bal arısı) (K105, K106, K107)

KB-14

Biz biz idik biz idik,

Otuz iki kız idik,

Ezildik büzüldük,

İki duvara dizildik

(Diş) (K57)

KB-15

Biz biz idik biz idik

Otuz iki kız idik

Bir odaya dizildik

Kıran geldi kırıldık

Hekim geldi dizildik

(Diş) (K105, K106, K107)

KB-16

Bilmece bildirmece dil üstünde kaydırmaca.

(Dondurma) (K58)

KB-17

Bilmece bildirmece el üstünde kaydırmaca

(Sabun) (K58)

KB-18

Bir ağacı oyduk içine dünyayı koyduk

(Televizyon) (K52)

KB-19

Benim bir ağacım var her gün bir yaprağını döker

(Takvim) (K57)

KB-20

Başı taraklı kuyruğu oraklı

(Horoz) (K52)

KB-21

Ben giderim o gider arkamdan tin tin eder

(Gölge)(K52)

KB-22

Benim bir oğlum var gelenin gidenin elini öper

(Havlu) (K59)

KB-23

Benim adım iki hece çalışırım gündüz gece

(Saat) (K73)

KB-24

Benim iki kardeşim var biri oturur biri kalkar

(Terazi) (K73)

KB-25

Cık cık hamam

Kıblesi tamam

Bize bir gelin geldi

Babası imam

(Saat) (K105, K106, K107)

KB-26

Çıt eder çiçek açar

(Kibrit) (K57)

KB-27

Çarşıdan aldım bir tane eve geldim bin tane

(Nar) (K105, K106, K107)

KB-28

Çarığı çaktım bacaya astım

(Terazi) (K57)

KB-29

Çarşısı yok pazarı yok geleni çok gideni yok

(Mezarlık) (K52)

KB-30

Çarşıdan alınmaz mendile konulmaz tadına doyulmaz

(Uyku) (K112)

KB-31

Çinçini hamam, kubbesi tamam, bir gelin aldım, babası yaman

(Saat) (K52)

KB-32

Dağdan gelir takla makla aman avrat beni sakla

(Kamblumbağa) (K51)

KB-33

Dağdan gelir seke seke kara üzüm döke döke

(Keçi) (K51)

KB-34

Dağılır, kesilir, yenmez bakılır

(İskambil kâğıdı) (K51)

KB-35

Dağdan gelir dal gibi

Kolları budak gibi

Eğilir bir su içer

Bağırır oğlak gibi

(İtfaiye) (K59)

KB-36

Dal üstünde kilitli sandık

(Ceviz) (K58, K52, K59)

KB-37

Damarı var kanı yok, parmağı var eli yok

(Eldiven) (K52)

KB-38

Damlaya damlaya göl olur, akar gider sel olur

(Para) (K52)

KB-39

Denizi var suyu yok yolları var izi yok

(Harita) (K73)

KB-40

Doğaya gider süslenir eve gelir saklanır

(Keklik) (K105, K106, K107)

KB-41

Dört ayaklı bir kulaklı

(Ekmek tahtası) (K105, K106, K107, K112))

KB-42

Dört ayaküstünde kabadayı

(Sandalye) (K57)

KB-43

Dumanı tüter, canı isterse gider, balık değil denizde yüzer

(Gemi) (K52)

KB-44

Dışı var içi yok dayak yer suçu yok

(Top) (K52)

KB-45

Etlice metlice ortası tatlıca

(Lahmacun) (K57)

KB-46

Gece olur dizilir gündüz olur silinir.

(Yıldız.) (K57)

KB-47

Git Leyla gel Leyla tek ayaküstüne dön Leyla

(Kapı) (K105, K106, K107)

KB-48

Gökte açık pencere kalaylı tencere

(Ay) (K52)

KB-49

Gökten bir kitap düştü, cümle âlem kapıştı

(Kuran-ı Kerim) (105, 106, 107)

KB-50

Gündüz kalada, gece belada

(Döşek- yatak) (K105, K106, K107)

KB-51

Hanım içerde saç dışarıda

(Mısır) (K52)

KB-52

Havada uçar kuş değil, boynuzu var koç değil

(Kelebek) (K105, K106, K107)

KB-53

İçi taş dışı taş ha dolaş ha dolaş

(Minare) (K52)

KB-54

İçi kırmızı dışı yeşil

(Karpuz) (K57, K52)

KB-55

İçi sarı dışı beyaz

(Yumurta) (K51, K52)

KB-56

İki kaşık duvara yapışık

(Kulak) (K73)

KB-57

İnim inim inler cümle âlem dinler

(Davul) (K73)

KB-58

İstanbul'da süt pişer kokusu buraya düşer

(Radyo) (K105, K106, K107)

KB-59

İstanbul'da süt pişti kokusu buraya düştü

(Mektup) (K52)

KB-60

İp bağladım sopaya uçtu gitti tepeye

(Uçurtma) (K52)

KB-61

Kat kat döşek bunu bilmeyen eşek

(Lahana) (K57, K59)

KB-62

Karnı tıp gibi burnu bit gibi

(Nohut) (K59)

KB-63

Kızarsan da bozarsan da içine koyacağım.

(Tandır) (K112)

KB-64

Kolları var insan değil

Ateşte yanar benzin değil

(Ağaç) (K52)

KB-65

Kulağından tuttum içine yittim

(Çizme) (K59)

KB-66

Küçük kazanın aşısı tatlı olur

(Ceviz) (K105, K106, K107)

KB-67

Küçük mücük içi dolu fıçı

(Limon) (K57, K58)

KB-68

Küçük mezar dünyayı gezer; dünyayı gezer

(Ayakkabı) (K58)

KB-69

Mantosunu yeşil, entarisi kırmızı, bil bakalım bu kimin kızı

(Karpuz) (K58, K59)

KB-70

Mavi atlas, iğne batmaz, makas kesmez, tezi biçmez

(Gökyüzü) (K52)

KB-71

Neler gördüm neler gördüm

Dağı taşı deler gördüm

(Köstü- Köstebek) (K105, K106, K107)

KB-72

Piştirirsen aş olur pişirmezsene kuş olur

(Yumurta) (K112)

KB-73

Pat pat, pat pat, pat üstüne en küçüğü en üstüne

(İnek gübresi) (K73)

KB-74

Rüzgar üfürür, su götürür

(Kayık) (K73)

KB-75

Sarıdır sarkar düşerim diye korkar

(Armut) (K52)

KB-76

Şekere benze tadı yok havada uçar kanadı yok

(Kar) (K59)

KB-77

Sıra sıra odalar birbirini kovalar

(Tren) (K58, K59)

KB-78

Uzun uzun uzanır haftada bir bezenir.

(Çamaşır) (K73)

KB-79

Uzaktan baktım bir karataş, yanına vardım dört ayakla bir baş
(Kaplumbağa) (K57)

KB-80

Ufacık sandık içine un bastık
(İğne) (K57)

KB-81

Yakar ama yaş değil
Kırmızıdır yaş değil
Onsuz bir şey yapılmaz
Dumanlıdır kuş değil
(Ateş) (K59)

KB-82

Yedi diyar üzerinden bir nefesle geçer.
(Rüzgâr) (K59)

KB-83

Yeraltında turuncu minare
(Havuç) (K58, K59)

KB-84

Yedi delikli tokmak bunu bilmeyen ahmak
(Baş) (K57)

KB-85

Yeraltında yağlı kayış
(Yılan) (K57)

KB-86

Yeraltında saklı dede
(Soğan) (K57) (K58)

KB-87

Yittim kapı açıldı, akik mercan saçıldı

(Nar) (K105, K106, K107)

KB-88

Yol üstünde kilitli sandık

(Mezarlık) (K57, K58)

KB-89

Zilim var kapım yok

(Telefon) (K57)

2. Cevabı Birden Çok Olan Bilmeceler**KB-90**

Altı kızıl kıyamet

Üstü kara alamet

Yaş vurdum kuru çıktı

Peygambere salâvat

(Ateş, Saç, Ekmek) (K105, K106, K107)

KB-91

Bir kuyu, kuyunun içinde suyu, suyunun içinde yılan, yılanın ağzında mercan

Gaz lambası, gaz, gaz fitili, ateş (K73)

KB-92

Dağda tapılar

Suda çipiler

Arşın ayaklı

Burma bıyıklı

(Balta, balık, tavşan, kedi) (K51)

3. Şaka Alay Üzerine Kurulan Bilmeceler**KB-93**

Büyükbaba küçük babaya ne demiş

(Sen küçüksün demiş) (K51)

KB-94

Büyük baca küçük bacaya ne demiş

Büyüklerin yanında sigara içmeye utanmıyor musun demiş.(K57)

KB-95

Elma bıçağa ne demiş

(Beni soyma utanırım demiş.) (K51)

KB-96

Elma neden düğüne gider

(Kurtlarını dökmek için) (K58)

KB-97

Hiç kimsenin okuyamadığı yazı hangisidir

(Alın yazısı) (K58)

KB-98

Kral yaşlanınca ne yapar?

(Kurulanır) (K58)

KB-99

Mantarın üstü neden kapalıdır

(Yağmurdan korunmak için) (K51)

KB-100

Tavukların en çok sevdiği ülke

(Mısır) (K52)

KB-101

Uzadıkça kısalır

(Hayat) (K52)

KB-102

Yeter çektiğim

(Fotoğraf makinesi) (K57)

KB-103

Yer yer doymaz

(Biçerdöver) (K57)

4. Kelime Parçalarının Özellikleri Üzerine Kurulan Bilmeceler**KB-104**

Soba yandı “is “ oldu; tavan düştü “tan” oldu; annem bana “bul” dedi

(İstanbul)(K58)

KB-105

Traş ne zaman şart olur

(Ters çevrildiği zaman) (K73)

Değerlendirme**a- Biçim**

Kırıkhan yöresinde derlenen bilmecelerin bir kısmı manzum (KB-7, KB-9, KB-10, KB-13, KB-14, KB-15, KB-25, KB-35, KB-71, KB-81, KB-89) Geriye kalan kısmı ise mensur biçimdedir. Bilmecelerin az bir kısmı iki dizeden oluşmaktadır. (KB-9, KB-10, KB-64, KB-71) uyak örgüsü ise (aa) biçimindedir. Diğer bir kısmı dörtlüklerden oluşmaktadır. (KB-7, KB-13, KB-14, KB-25, KB-35, KB-81, KB-89, KB-91) dörtlükler halinde olan bu bilmecelerin uyak örgüsü mani şeklinde olanlar olduğu gibi (KB-25, KB-35, KB-81, KB-89) düz uyak biçiminde olanlar da vardır. (KB-7, KB-13, KB-14), bir tane dörtlük de (KB-91) (aabb) biçimindedir. Bir tane bilmece de beşliklerden oluşan bent biçimindedir.(KB- 14) uyak örgüsü ise (aaaaa) düz uyak biçimindedir. Geriye kalan 98 tane bilmece ise tek cümleden oluşan mensur biçimindedir.

Beyit halindeki bilmecelerden birisi (KB-10) 7’li hece ölçüsü ile söylenmiştir. Birisi (KB-71) 8’li hece ölçüsü ile söylenmiştir. Birisi (KB-10) 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Biri de (KB64) ölçüsüzdür.

Dörtlükler halindeki bilmecelerden birisi (KB- 91) 4’lü hece ölçüsü ile

söylenmiştir. Diğerleri (KB-7, KB-13, KB-14, KB-35, KB-81, KB-89) 7’li hece ölçüsü ile söylenmiştir. Birisi de (KB-25) ölçüsüzdür. Bent şeklinde söylenen bilmece ise (KB-14) 7’li hece ölçüsü ile söylenmiştir.

b- İçerik

Yörede söylenen bilmecelere baktığımızda verilen cevaplar bitki, hayvan, nesne veya soyut kavramlar oluşturmaktadır. Ayrı bir başlık halinde ele aldığımız şaka alay üzerine kurulan bilmeceler, insanları düşündürürken güldürmeyi amaç edinmiştir. Cevabı birden çok olan bilmecelerin cevapları farklı türden olabilmektedir. Hayvan bitki ve nesne ismi bir arada sorulmaktadır. Kelime oyunları üzerine kurulu bilmeceler insanları değişik bir biçimde düşündürmeyi amaçlamıştır.

Kırıkhan yöresinde bilmece sorma geleneği insanların bir araya geldikleri uzun kış gecelerinin akşam sohbetlerinde, çeşitli eğlence toplantılarında, evlenme, sünnet törenlerinde, bulgur çekme, yufka açma zamanlarında, hasat sonrası imece toplantılarında sürdürülmektedir. Yöre insanı bu türden toplantılarda hem bilmece sorarak hem eğlenir hem de hoşça vakit geçirir.

Bilmeceler ve cevapları yöre insanının estetik bakış açısını ve yaşadığı çevreyi yansıtmaktadır. Kırsal kesimde yaşayanların bilmece kültürü daha çok uğraşma alanı ve yaşantı tarzı ile doğrudan ilişkilidir. Bilmecelerin cevapları, yöreden şehre yaklaştıkça, kültürel ortamın farklılaşması ile değişik özellikler gösterebilmektedir. Bu kültürel değişim sonucu bilmecelerin cevapları şehir hayatı ve teknolojik aletlerle ilgili olabilmektedir.

2.2.2. Atasözü

Az kelime ile anlatılmış, halka mal olmuş hikmetli söze denir. Atasözleri anlatım sanatlarına bürünmüş eski sözlerdir. Bunla kısalığı ve sadeliği içinde bir takım gerçekleri anlatır, fakat kimin ne zaman söylediği belli olmayan özlü sözlerdir. Atasözleri, atalarımızın dünya görüşünü özetleyen genel kurallardır. Her biri birer hayat ışığı olan bu sözler yolumuzu aydınlatır. Hayatın bin bir güçlüğünden biri içinde kaldıkça bir atlar sözü imdadımıza yetişir, bize ne yapmaz gerektiğini öğretir. Bu sözler en uzak nesillerin, daha gençlerine miras bıraktıkları öğütlerle dolu bilgi hazineleridir. (Karaalioğlu,1983:79)

Atasözleri anonim halk edebiyatı verimleri arasında bulunmakla beraber mani, türkü, masal gibi başlı başına bir edebi nevi durumunda değildirler. Çünkü atasözleri

konuşmalarda, didaktik şiirlerde ve çeşitli ifade şeklerinde birer küçük söyleyiş halinde kalıp, tek başına bir eser veya parça teşkil etmezler. Ancak günlük dili süslemek, ifadeye canlılık vermek gibi bir vazife görmelerinden dolayı onları bir araya toplayıp ayrı bir nevi gibi incelemek ihtiyacı duyulmuştur. Bir kısım atasözlerinin söyleniş hikâyeleri de vardır. Yalnız bunlarda pek azı günümüze ulaşmış, diğerleri zaman içinde unutulup gitmiştir. Atasözleri çok defa ölçülü ve kafiyeli olur. Böylece akılda daha kolay tutulurlar. Ayrıca aliterasyon başta olmak üzere pek çok atasözünde cinas, kinaye, intak, teşbih, tezat gibi söz sanatları da bulunur. Mecazın ise başlı başına bir yeri vardır. Atasözleri günlük hayatta sık sık kullanılan bir ifade malzemesidir. Bir konudaki bir görüşü özetlemek, bir durum ve olay karşısındaki bir düşünceyi açıklamak için çok elverişli ve hazır birer malzeme olarak sık sık atasözlerine başvurulmak ihtiyacı duyulur. (Oy, 1991, c.4:44)

2.2.1. Atasözlerinin Sınıflandırılması

Türk atasözlerinin tamamı yapı ve görev bakımından aynı grupta yer almazlar. Çeşitli özelliklerinden yola çıkarak atasözlerini şöyle sınıflandırabiliriz:

1. Asıl Atasözleri: Bir öğüdü, bir davranış kuralını akıllıca bir yargıyı dile getirir ve anlatımındaki özelliklerine göre ikiye ayrılır:

a) Bir yargı, bir gözlem görünümündeki atasözleri; bir ders veya davranış kuralı öğretenler; bir ahlâk kuralına sahip bir gözlemi anlatanlar veya günlük olayların, tabiat olaylarının gözleminden doğan hükümleri anlatanlar. Bu bölüme giren hava, mevsimler, hayvanlar, tarım v.b. üzerine sayısız atasözü vardır. Çeşitli bölgelerdeki insanların kullandıkları yöresel sözler de vardır.

b) Doğrudan doğruya bir öğüt, bir emir, yasak belirtenler. Bu tür atasözlerindeki fiiller olumlu veya olumsuz, daima emir kipindedirler.

2. Atasözü Niteliğindeki Deyimler.

3. Fıkra Türünden Atasözleri: Çok kısaltılmış bir hikâye yapısındadırlar. Karşılıklı konuşmayı belirten iki simetrik yan cümleyi içine alır, genellikle fiil öğrenilen geçmiş zamandadır. Kimi zaman konuşma sadece bir bölümde görülür. Hikâye öğeleri ortadan kalktığında, yapı daha da sadeleşir. Bazen de aynı hikâye unsurunun, karşılıklı konuşma olmadan da görüldüğü olur. Görevleri yönünden bu gruptaki atasözleri birinci gruptakilere yakındır. Hikâye atasözleriyle kökü bir hikâyeye dayanan deyimleri birbirine karıştırmamak gerekir (ML, 1969, c.1: 798)

-A-

KAS-1

Acele işe şeytan karışır. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-2

Acı patlıcan kırağı çalmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-3

Aç ayı oynamaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-4

Aç koyma hırsız eden, söz söyleme yüz­süz eden. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-5

Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-6

Ağaç yaşken eğilir. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-7

Ağlamayan çocuğa meme vermezler. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-8

Ahmağa yüz, aptala söz vermeye gelmez. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-9

Akacak kan damarda durmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-10

Ak akçe kara gün içindir. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-11

Akan su pis tutmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-12

Akçe akıl öğretir, don yürüyüş. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-13

Akılsız iti yol kocadır. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-14

Akşamın hayrından sabahın şerri iyidir. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-15

Alışmış kudurmuştan beterdir. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-16

Al malın iyisini çekme kaygısını. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-17

Ananın bastığı yavru incinmez. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-18

Aptal düğünden, çocuk oyundan usanmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-19

Aptal oğlak gütmmez. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-20

Aptaldan sadaka umulmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-21

Arı söğüdü, akıllı öğüdü sever. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-22

Arab'ın küçüğü hırsız, büyüğü hain olur. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-23

Arsıza ar neylesin, gömleği yok don neylesin. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-24

Asil azmaz, bal bozulmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-25

Ata et, ite ot atılmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-26

At binenin kılıç kuşananın. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-27

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-28

Atın iyisi alayda, kabın iyisi kalayda belli olur. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-29

Ava giden avlanır. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-30

Avratı nikâh, tarlayı tapu zapt eder. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-31

Avrat kıtlık bilmez, çoban yokluk bilmez. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-32

Avrat var ev yapar; avrat var ev yıkar. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-33

Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

-B-

KAS-34

Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-35

Bakarsan bağ olur bakmazsan dağ olur. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-36

Baktığın yüze sıçma; sıçtığın yüze bakma. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-37

Balık baştan kokar. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-38

Bal tutan parmak yalar. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-39

Başa gelmedik iş, ayağa gelmedik taş olmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-40

Baş başa vermeyince taş yerinden kalkmaz. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-41

Bayram kemiğiyle it tavlınmaz(şişmanlamaz). (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-42

Bekâra karı boşamak kolay. (K45, K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-43

Besledik büyüttük danayı, tanımaz oldu anayı. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-44

Beterin beteri var. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-45

Bey buyurur cellât keser. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-46

Beylik atın dişine bakılmaz. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-47

Bıçağı kestiren suyu, insanı sevdiren huyu. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-48

Bilmediğin yerde bildiğin kadar öğün (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-49

Bir elin nesi iki elin sesi var. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-50

Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar. (K81, K82, K83, K84, K85)

-C-

KAS-51

Cana gelene kadar mala gelsin. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-52

Can boğazdan gelir. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-53

Can çıkmayınca huy çıkmaz. (K81, K82, K83, K84, K85)

-Ç-

KAS-54

Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-55

Çalma el ucuyla kapını, çalarlar el gücüyle kapını. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-56

Çamın közü, yalancının sözü olmaz. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-57

Çam ağacı odun olmaz Arap kızı hatun olmaz. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-58

Çayırdı ot beğenen, düğünde kız beğenen aldanır. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-59

Çok çocuk anayı şaşkın, babayı düşkün eder. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-60

Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-61

Çivi çiviye söker. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-62

Çok gezen tavuk, ayağında pis getirir. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-63

Çok malda haram, çok lafta yalan vardır. (K81, K82, K83, K84, K85)

-D-

KAS-64

Dadandırma dana gelir, dadanırsa gene gelir. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-65

Dağ adamı dağ adamı, hasta eder sağ adamı. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-66

Dağ ne kadar yüce olsa yol üstünden aşar. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-67

Damlaya damlaya göl olur/Önünü çevirmezsen sel olur. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-68

Davul bile dengi dengine. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-69

Davulun sesi uzaktan hoş gelir. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-70

Deli dananın deli buzağısı olur. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-71

Derdini söylemeyen derman bulamaz. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-72

Dibi görünmeyen sudan geçilmez. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-73

Dinsizin hakkından imansız gelir. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-74

Dul avradın şerri büyük olur. (K81, K82, K83, K84, K85)

KAS-75

Duvarı nem, insanı gam yıkar. (K81, K82, K83, K84, K85)

-E-

KAS-76

El elden üstündür. (K45, K84, K85, K86, K87)

KAS-77

El elin eşeğini türkü çağırarak arar. (K45, K84, K85, K86, K87)

KAS-78

El eliyle yılan tut, onu da yılan tut. (K45, K86, K87)

KAS-79

Emanete hıyanet olmaz. (K45, K86, K87)

KAS-80

Emanetin götü ağır olur. (K45, K86, K87)

KAS-81

Emek olmazsa yemek olmaz. (K45, K86, K87)

KAS-82

Erkek kuşun yuvası olmaz. (K45, K86, K87)

KAS-83

Eskisi olmayanın yenisi olmaz. (K45, K86, K87)

KAS-84

Et tırnaktan ayrılmaz. (K45, K86, K87)

KAS-85

Evlenenle ev alana Allah yardım eder. (K45, K86, K87)

KAS-86

Ev yıkanın evi yıkılır. (K45, K86, K87)

-G-**KAS-87**

Gece gözüyle bez alma ergen gözüyle kız alma. (K21, K107, K108)

KAS-88

Geç olsun da güç olmasın. (K86, K87)

KAS-89

Gelin binmiş deveye, gör kısmeti nereye. (K86, K87)

KAS-90

Gizli iş yapan eşkere çıkar. (K86, K87)

KAS-91

Gönül ferman dinlemez. (K86, K87)

KAS-92

Görünen köy kılavuz istemez. (K86, K87)

KAS-93

Gülme komşuna gelir başına. (K86, K87)

KAS-94

Günde gelene kül, ayda gelene gül dökerler. (K86, K87)

KAS-95

Güvenme dayına ekmek al yanına. (K86, K87)

KAS-96

Güvenme dostuna saman doldurur postuna. (K86, K87)

KAS-97

Güvenme varlığa düşersin darlığa. (K45, K86, K87)

KAS-98

Güz güneşinde kızım, yaz güneşinde gelinim yansın. (K86, K87)

KAS-99

Güzel idin, hani kaşın karası, zengin idin hani diba parası. (K86, K87)

KAS-100

Güzel olana gölgesi bile düşmandır. (K45, K86, K87)

KAS-101

Güzel söz demir kapıyı açar. (K84, K85, K86)

KAS-102

Güzele bakmak sevaptır. (K84, K85, K86)

KAS-103

Güzele bakmaya doyulmaz. (K84, K85, K86)

KAS-104

Güzelin başında bela eksik olmaz. (K84, K85, K86)

KAS-105

Güzelin bahtı kötü olur. (K84, K85, K86)

KAS-106

Güzellik karın doyurmaz. (K84, K85, K86)

-H-**KAS-107**

Haccı hacı olmaz gitmekle Mekke'ye; dede dede olmaz gitmekte Tekke'ye. (K84, K85, K86)

KAS-108

Haddini bilmeyene bildirirler. (K84, K85, K86)

KAS-109

Hain olan korkak olur. (K84, K85, K86)

KAS-110

Hamala semeri yük olmaz. (K84, K85, K86)

KAS-111

Hamama giren terler. (K84, K85, K86)

KAS-112

Hamama gider kurnaya âşık olur; düğüne gider zurnaya âşık olur. (K84, K85, K86)

KAS-113

Harman döven öküzün ağzı bağlanmaz. (K84, K85, K86)

KAS-114

Hardan gelen hışa gider. (K84, K85, K86)

KAS-115

Hareket olmadıkça bereket olmaz. (K84, K85, K86)

KAS-116

Harman yel ile düğün el ile. (K84, K85, K86)

KAS-117

Hasta hastanın halinden bilir. (K84, K85, K86)

KAS-118

Hatasız kul olmaz. (K84, K85, K86)

KAS-119

Hatır için bok yenilmez. (K84, K85, K86)

KAS-120

Hatır için ite taş atılmaz. (K84, K85, K86)

KAS-121

Hatasız kul olmaz. (K84, K85, K86)

KAS-122

Haydan gelen huya gider. (K84, K85, K86)

KAS-123

Hayır dile eşine, hayır gelsin başına. (K84, K85, K86)

KAS-124

Hayvan koklaşa koklaşa, insan konuşa konuşa anlaşır. (K84, K85, K86)

KAS-125

Hayvan yularından, insan sözünden tutulur. (K84, K85, K86)

KAS-126

Hayvanı yardan uçuran bir tutum ottur. (K84, K85, K86)

KAS-127

Hayvanın alacası dışarıda olur, insanın alacası içinde olur. (K84, K85, K86)

KAS-128

Hazıra dağ dayanmaz. (K84, K85, K86)

KAS-129

Helal mal kaybolmaz. (K84, K85, K86)

KAS-130

Helva helva demekle ağız şirin olmaz. (K84, K85, K86)

KAS-131

Her ağacın meyvesi olmaz. (K84, K85, K86)

KAS-132

Her ağlamanın bir gülmesi vardır. (K84, K85, K86)

KAS-133

Her arı bal yapmaz. (K84, K85, K86)

KAS-134

Her çiçeğin bir kokusu olur. (K84, K85, K86)

KAS-135

Her güzelin bir kusuru vardır. (K84, K85, K86)

KAS-136

Her güzelin bir huyu vardır. (K84, K85, K86)

KAS-137

Her horoz kendi çöplüğünde öter. (K84, K85, K86)

KAS-138

Her işte bir hayır vardır. (K84, K85, K86)

KAS-139

Her kusurun sonu pişmanlıktır. (K84, K85, K86)

KAS-140

Her karın bir zararı vardır. (K87, K88, K89)

KAS-141

Herkes ektiğini biçer. (K87, K88, K89)

KAS-142

Herkesin gönlünde bir aslan yatar. (K87, K88, K89)

KAS-143

Herkesin nabzına göre şerbet verir. (K87, K88, K89)

KAS-144

Her koyun kendi bacağından asılır. (K87, K88, K89)

KAS-145

Her kuşun eti yenmez. (K87, K88, K89)

KAS-146

Her sefanın bir cefası vardır (K87), (K88), (K89)

KAS-147

Her sudan abdest alınmaz. (K87, K88, K89)

KAS-148

Her şeyden elini ayağını çekmek. (K87, K88, K89)

KAS-149

Her taş yerinde ağırdır. (K87, K88, K89)

KAS-150

Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır. (K87, K88, K89)

KAS-151

Hısım akraba ile ye iç ama alış veriş etme. (K87, K88, K89)

KAS-152

Horozu çok olan yerde sabah tez olur. (K87, K88, K89)

KAS-153

Horoz kendi çöplüğünde öter. (K87, K88, K89)

KAS-154

Huy çıkmayınca can çıkmaz. (K87, K88, K89)

KAS-155

Huylu huyundan vazgeçmez. (K87, K88, K89)

-I-

KAS-156

Isracak it dişini göstermez. (K46, K79, K80)

-İ-

KAS-157

İç güveysi iç ağrısı. (K46, K79, K80)

KAS-158

İki analı süttten, iki karılı bitten ölür. (K46, K79, K80)

KAS-159

İki cambaz bir ipte oynamaz. (K84, K85, K86)

KAS-160

İki dinle bir söyle. (K84, K85, K86)

KAS-161

İki el bir baş içindir. (K84, K85, K86)

KAS-162

İki gönül bir olunca samanlık seyrar olur. (K84, K85, K86)

KAS-163

İki karpuz bir koltukta taşınmaz. (K46, K79, K80)

KAS-164

İnsanın söylemezi, suyun çoğalmazı. (K46, K79, K80)

KAS-165

İnsan düştüğü yerden kalkar. (K46, K79, K80)

KAS-166

İnsanın akli kısa olan avcı olur, köpeğin akli kısa olanı bucu olur. (K7, K11, K22, K23,)

KAS-167

İnsana dayanma ölür ağaca dayanma kırılır. (K46, K79, K80)

KAS-168

İnsanı gam duvarı nem yıkar. (K46, K79, K80)

KAS-169

İnsanın gözünü bir avuç toprak doldurur. (K46, K79, K80)

KAS-170

İnsan, kırklıyken bellediğini kırkına kadar unutmaz. (K46, K79, K80)

KAS-171

İnsan yükün altında kalmaz, eşek kalır. (K46, K79, K80)

KAS-172

İstenmeden yenen aş ya karın ağrıtır ya da baş. (K46, K79, K80)

KAS-173

İş bilen kılıç kuşananın. (K46, K79, K80)

KAS-174

İşi olmayanın aşısı olmaz. (K46, K79, K80)

KAS-175

İyilik et iyilik bul. (K46, K79, K80)

KAS-176

İşleyen demir pas tutmaz. (K46, K79, K80)

KAS-177

İşten artmaz dişten artar. (K46, K79, K80)

KAS-178

İte dalaşacağına çalıyı dolaş. (K46, K79, K80)

KAS-179

İti an çomağı hazırla. (K46, K79, K80)

KAS-180

İtin ayağı taştan aşınmaz. (K46, K79, K80)

KAS-181

İti ite salarlar. (K46, K79, K80)

KAS-182

İt iti ısırmaz. (K46, K79, K80)

KAS-183

İtliği olmayanın yiğitliği olmaz. (K46, K79, K80)

KAS-184

İt ürür kervan yürür. (K46, K79, K80)

KAS-185

İtin sürüsü olmaz. (K46, K79, K80)

KAS-186

İtten kuzu doğmaz. (K46, K79, K80)

KAS-187

İyiden kötülük gelmez. (K46, K79, K80)

KAS-188

İyi dost kara günde belli olur. (K46, K79, K80)

KAS-189

İyilik eden iyilik bulur. (K46, K79, K80)

-K-

KAS-190

Kaçan balık büyük olur. (K46, K79, K80)

KAS-191

Kadın kısmının saçı uzun aklı kısa olur. (K46, K79, K80)

KAS-192

Kadının uzun saçlısı, tarlanın ufak taşlısı, öküzün inek başlısı. (K105, K106, K107)

KAS-193

Kadını oynasını kocası getirir; kızın oynasını kardeşi getiri. (K46, K79, K80)

KAS-194

Kadınsız ev olmaz. (K46, K79, K80)

KAS-195

Kadın var ev yapar kadın var ev yıkar. (K46, K79, K80)

KAS-196

Kaldın oğul eline, minnet eyle geline. (K46, K79, K80)

KAS-197

Kalem kılıçtan keskindir. (K46, K79, K80)

KAS-198

Kalp kalbe karşıdır. (K46, K79, K80)

KAS-199

Kalpten kalbe yol vardır. (K46, K79, K80)

KAS-200

Kambersiz düğün olmaz. (K46, K79, K80)

KAS-201

Kavak ağacından odun olmaz. (K46, K79, K80)

KAS-202

Kedinin gözü sıçan deliğindedir. (K46, K79, K80)

KAS-203

Kel ölür sırma saçlı olur, kör ölür badem gözlü olur. (K46, K79, K80)

KAS-204

Kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al. (K46, K79, K80)

KAS-205

Kendi çalar kendi oynar. (K46, K79, K80)

KAS-206

Kendi düşen ağlamaz. (K46, K79, K80)

KAS-207

Keskin kılıç kının kesmez. (K46, K79, K80)

KAS-208

Kırk gün tavuk olmaktansa bir gün horoz olmak iyidir. (K46, K79, K80)

KAS-209

Kırk paralık eşeğin beş kuruşluk sıpası olur. (K105, K106, K107)

KAS-210

Kırk yılda bir hırsızlığa çıktı, ay akşamdan doğdu. (K46, K79, K80)

KAS-211

Kırıkhan'dan tilkinin biri devenin ardı sıra Maraş'a gitmiş, "daşsa düşer de yerim"

diye. (K46, K79, K80)

KAS-212

Kısa ile kösenin yaşı bilinmez. (K46, K79, K80)

KAS-213

Kız anadan görmeyince sofrayı kaldırmaz. (K87, K88, K89)

KAS-214

Kız belikte, çeyiz sandıkta. (K87, K88, K89)

KAS-215

Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla. (K87, K88, K89)

KAS-216

Kızını dövmeyen dizini döver. (K87, K88, K89)

KAS-217

Koç olacak kuzuya bıçak atılmaz. (K87, K88, K89)

KAS-218

Komşu komşunun külüne muhtaçtır. (K87, K88, K89)

KAS-219

Koyun can derdinde kasap et derdinde. (K87, K88, K89)

KAS-220

Kurunun yanında yaş da yanar. (K87, K88, K89)

KAS-221

Kürdün göçüğü gide gide düzelir. (K87, K88, K89)

-L-

KAS-222

Laf lafı açar. (K87, K88, K89)

KAS-223

Lafla peynir gemisi yürümez. (K87, K88, K89)

-M-

KAS-224

Mahkeme kadıya mülk değil. (K87, K88, K89)

KAS-225

Mal canın yongasıdır. (K87, K88, K89)

KAS-226

Malına mukayyet ol, komşunu hırsız etme. (K87, K88, K89)

KAS-227

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır. (K87, K88, K89)

KAS-228

Maşa varken elini ateşe sokma. (K87, K88, K89)

KAS-229

Merhametten maraz doğar. (K87, K88, K89)

KAS-230

Meyve veren ağacı taşlarlar. (K87, K88, K89)

KAS-231

Misafir kismetiyile gelir. (K87, K88, K89)

KAS-232

Misafir umduğunu değil bulduğunu yer. (K87, K88, K89)

-N-

KAS-233

Ne ekersen onu biçersin. (K87, K88, K89)

KAS-234

Nerde çokluk orda bokluk. (K87, K88, K89)

-O-

KAS-235

Oğlan dayıya, kız halaya çeker. (K87, K88, K89)

KAS-236

Oğlan doğuran at gibi; kız doğuran it gibi yatar. (K87, K88, K89)

KAS-237

O kadar kusur kadı'nın kızında da olur. (K45, K87, K88, K89)

KAS-238

Olacakla öleceğe çare bulunmaz. (K45, K87, K88, K89)

-Ö-

KAS-239

Öfkeyle kalkan zararlar oturur. (K45, K87, K88, K89)

KAS-240

Oğlu olmayanın oğlağı olmaz. (K45, K87, K88, K89)

KAS-241

Ölümü gelen it cami duvarına pisler(işer). (K45, K87, K88, K89)

KAS-242

Ölürse yer beğensin, kalırsa el beğensin. (K45, K87, K88, K89)

KAS-243

Ölüye giden ağlar, düğüne giden oynar. (K45, K87, K88, K89)

KAS-244

Öpülecek ele tükürülmez. (K45, K87, K88, K89)

-P-**KAS-245**

Palıt, çiftinden çıkmış da “ağza bak ağza” demiş. (K45, K87, K88, K89)

KAS-246

Parayla imanın kimde olduğu bilinmez. (K45, K87, K88, K89)

KAS-247

Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir. (K45, K87, K88, K89)

KAS-248

Pilava dökülen yağ araya gitmez. (K45, K87, K88, K89)

-R-**KAS-249**

Rüzgar eken fırtına biçer. (K45, K87, K88, K89)

KAS-250

Rüzgâra karşı tükürme üzerine gelir. (K45, K87, K88, K89)

-S-**KAS-251**

Sabreden derviş muradına ermiş. (K45, K87, K88, K89)

KAS-252

Sabrın sonu selamettir. (K45, K87, K88, K89)

KAS-253

Sakınılan göze çöp batar. (K45, K87, K88, K89)

KAS-254

Sakla samanı gelir zamanı. (K45, K87, K88, K89)

KAS-255

Sarımsak içli dışlı, soğan tek başlı. (K45, K87, K88, K89)

KAS-256

Seyrek turp iri olur. (K45, K87, K88, K89)

KAS-257

Sona kalan dona kalır. (K45, K87, K88, K89)

KAS-258

Sonradan görenle gavurdan dönmeden kork. (K45, K87, K88, K89)

KAS-259

Söz gümüş ise sükût altındır. (K45, K87, K88, K89)

KAS-260

Su testisi su yolunda kırılır. (K45, K87, K88, K89)

-T-

KAS-261

Taşa oturan, tarla satan, avrat boşayan; önünde de pişman sonunda da pişman. (K45, K87, K88, K89)

KAS-262

Taş yerinde ağırdır. (K45, K87, K88, K89)

KAS-263

Taşıma suyla değirmen dönmez. (K45, K87, K88, K89)

KAS-264

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. (K45, K87, K88, K89)

KAS-265

Tavşan dağa küsmüş dağın haberi olmamış. (K45, K87, K88, K89)

KAS-266

Tırnağın varsa başını kaşı. (K105, K106, K107)

KAS-267

Tok acın halinden anlamaz. (K87, K88, K89)

-U-

KAS-268

Ucuz etin yahnisi yavan olur. (K87, K88, K89)

KAS-269

Ummadık taş baş yarar. (K87, K88, K89)

-Ü-

KAS-270

Üzüm üzüme baka baka kararır. (K87, K88, K89)

KAS-271

Üzümünü ye bağını sorma. (K87, K88, K89)

-V-

KAS-272

Vakitsiz öten horozun başını keserler. (K45, K87, K88, K89)

-Y-

KAS-273

Yağmuru yel, insanı el azdırır. (K45, K87, K88, K89)

KAS-274

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar. (K45, K87, K88, K89)

KAS-275

Yarım hekim candan, yarım hoca dinden eder. (K45, K87, K88, K89)

KAS-276

Yaş kesen, baş keser. (K45, K87, K88, K89)

KAS-277

Yatan aslandan, gezen tilki yeğdir. (K45, K87, K88, K89)

KAS-278

Yazın gölge hoş, kışın çuval boş. (K45, K87, K88, K89)

KAS-279

Yılanın sevmediği ot deliğinin ağzında biter. (K45, K87, K88, K89)

KAS-280

Yorgan kalkmadan döşek kalkmaz. (K105, K106, K107)

KAS-281

Yumuşak huylu atın çiftesi pek olur. (K45, K87, K88, K89)

KAS-282

Yüzü güzel olanın huyu da güzeldir. (K45, K87, K88, K89)

-Z-

KAS-283

Zararın neresinden dönülse kârdır. (K45, K87, K88, K89)

KAS-284

Zenginın parası züğürdün çenesini yorar. (K45, K87, K88, K89)

KAS-285

Zorla güzellik olmaz. (K45, K87, K88, K89)

Değerlendirme

Yörede söylenen atasözlerini biçim ve kavram özelliklerine göre değerlendirebiliriz. Atasözlerinin büyük bir bölümü basit ve tek cümle özelliği göstermektedir. Bu atasözlerinin dışındakiler ise (KAS4, KAS5, KAS8, KAS12, KAS18, KAS21, KAS22, KAS24, KAS28, KAS30, KAS32, KAS34, KAS36, KAS43, KAS47, KAS54, KAS55, KAS56, KAS57, KAS59, KAS63, KAS107, KAS112, KAS127, KAS166, KAS192, KAS196, KAS203) birden fazla yargı bildirmektedirler. Atasözlerinin büyük çoğunluğu emir kipi ve geniş zaman kipindedir

Derlenen atasözlerini içerik olarak sınıflandırdığımızda büyük çoğunluğunun“asıl atasözleri” grubuna girdiğini görüyoruz. Geriye kalan (KAS19, KAS20, KAS22, KAS23, KAS24, KAS30, KAS36, KAS41, KAS96, KAS57, KAS58, KAS65, KAS74, KAS80, KAS81, KAS87, KAS90, KAS114, KAS119, KAS164, KAS166, KAS170, KAS192, KAS208, KAS211, KAS221, KAS240, KAS245, KAS255, KAS258, KAS261, KAS266) atasözleri de yöresel özellikler göstermektedir. Bunların dışında “fıkra-hikâye” türünden atasözleri karşımıza çıkmaktadır. (KAS43, KAS107, KAS112, KAS166, KAS211, KAS245, KAS258, KAS261)

Yörede kullanılan atasözleri, yöre insanının yaşam felsefesini, diğer bir deyişle dünya görüşünü anlatır. İncelediğimiz atasözleri, yöre insanının yaşamı nasıl gördüğünü, insana niçin ve nasıl değer verdiğini, hangi toplumsal kural ve ilkelere uyulması gerektiğini gösterir.

2.2.3. Deyim

“Gerçek anlamı dışında kullanılarak yeni bir anlam ifade eden ve bir düşünceyi dile getiren iki veya daha fazla kelimedden oluşan kalıplaşmış söz dizisidir (Güleç, 2002:29).” “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım (Türkçe Sözlük, 1988:368) .” Deyimler günlük konuşmada sık sık başvurduğumuz ve anonim halk edebiyatında önemli bir yer tutan anlatımlardır. Deyimler genellikle mastar haklinde bulunurlar.

-A-

KD-1

Abayı yakmak. (K89, K90)

KD-2

Acından ölmek. (K89, K90)

KD-3

Ağzı berk olmak. (K89, K90)

KD-4

Ağzı sıkı olmak. (K89, K90)

KD-5

Ağzına geleni söylemek. (K89, K90)

KD-6

Ağzını bozmak. (K89, K90)

KD-7

Ağzıyla kuş tutmak. (K89, K90)

KD-8

Aklını oynatmak. (K89, K90)

KD-9

Alın teri dökmek. (K89, K90)

KD-10

Alıcı gözüyle bakmak.. (K89, K90)

KD-11

Anasından emdiği süt burnundan gelmek. (K89, K90)

KD-12

Anayı kızdan ayırmak. (K89, K90)

KD-13

Antız atmak. (K89, K90)

KD-14

Araya gitmek. (K89, K90)

KD-15

Arka çıkmak. (K89, K90)

KD-16

Arkadan vurmak. (K89, K90)

KD-17

Ataş almaya gelmek. (K89, K90)

KD-18

Avradını eşek tepmek. (K89, K90)

KD-19

Avucunu yalamak. (K89, K90)

-B-

KD-20

Banadura atık gibi atmak. (K91, K92, K93)

KD-21

Başa çıkmak. (K91, K92, K93)

KD-22

Baş etmek. (K91, K92, K93)

KD-23

Baş göz etmek. (K91, K92, K93)

KD-24

Baş koymak. (K91, K92, K93)

KD-25

Bir ayağı çukurda olmak. (K91, K92, K93)

KD-26

Bel bağlamak. (K91, K92, K93)

KD-27

Beti benzi atmak. (K91, K92, K93)

KD-28

Bir baltaya sap olamamak. (K91, K92, K93)

KD-29

Bir taşla iki kuş vurmak. (K91, K92, K93)

KD-30

Bıyık kıvratmak. (K91, K92, K93)

KD-31

Burnu havada olmak. (K91, K92, K93)

KD-32

Burnundan kıl aldirmamak. (K91, K92, K93)

-C-

KD-33

Can çekişmek. (K94, K95)

KD-34

Canı çekmek. (K94, K95)

KD-35

Canından bezmek. (K94, K95)

KD-36

Canının kıymetini bilmemek. (K94, K95)

-Ç-

KD-37

Çalım satmak. (K94, K95)

KD-38

Çene çalmak. (K94, K95)

KD-39

Çile çekmek. (K94, K95)

KD-40

Çoluk çocuğa karışmak. (K94, K95)

-D-

KD-41

Dağdan gelip bağdakini kovmak. (K94, K95)

KD-42

Dal budak salmak. (K94, K95)

KD-43

Delisi tutmak. (K94, K95)

KD-44

Dikili ağacı olmamak. (K94, K95)

KD-45

Dil dökmek. (K94, K95)

KD-46

Dilden dile dolaşmak. (K94, K95)

KD-47

Dili damağı kurumak. (K94, K95)

KD-48

Dışlığı çıkmamak. (K94, K95)

KD-49

Doğduğuna pişman etmek. (K94, K95)

KD-50

Dolap çevirmek. (K94, K95)

KD-51

Domuzun yattığı yeri bilmek. (K94, K95)

KD-52

Dostunu düşmanını bilmemek. (K94, K95)

KD-53

Dulavrat gibi sırtmak. (K94, K95)

-E-

KD-54

Eğri oturup doğru konuşmak. (K94, K95)

KD-55

Ekmek elden su gölden. (K94, K95)

KD-56

El ayak çekilmek. (K94, K95)

KD-57

El ele vermek. (K94, K95)

KD-58

Elden ayaktan düşmek. (K94, K95)

KD-59

Ele avuca sığmamak. (94,95)

KD-60

Eli cebine gitmemek. (K94, K95)

KD-61

Eli kulağında olmak. (K94, K95)

KD-62

Elinde büyümek. (K94, K95)

KD-63

Eyvallah etmemek. (K94, K95)

-G-

KD-64

Gam yememek. (K95, K96, K97)

KD-65

Gırtlak patlatmak. (K95, K96, K97)

KD-66

Gönlü olmak. (K95, K96, K97)

KD-67

Gönül almak. (K95, K96, K97)

KD-68

Götüyle köyü göçürmek. (K95, K96, K97)

KD-69

Göz atmak. (K95, K96, K97)

KD-70

Göz boyamak. (K95, K96, K97)

KD-71

Göz koymak. (K95, K96, K97)

-H-**KD-72**

Habbeyi kubbe etme. (K95, K96, K97)

KD-73

Haddini aşma. (K95, K96, K97)

KD-74

Hak yemek. (K95, K96, K97)

KD-75

Haraç almak. (K95, K96, K97)

KD-76

Havadan nem kapar. (K95, K96, K97)

KD-77

Havasından geçilmez. (K95, K96, K97)

KD-78

Helal süt emmiş. (K95, K96, K97)

KD-79

Hele etmek. (K95, K96, K97)

KD-80

Hımhış olmak. (K95, K96, K97)

KD-81

Horantadan memnun olmak (K95, K96, K97)

-I-**KD-82**

Iskartaya çıkmak. (K95, K96, K97)

-İ-

KD-83

İcabına bakmak. (K95, K96, K97)

KD-84

İğne deliğinden geçirmek. (K95, K96, K97)

KD-85

İki gözünden sakınır. (K95, K96, K97)

KD-86

İpe un serdi. (K95, K96, K97)

KD-87

İpucu verdi. (K95, K96, K97)

KD-88

İşe parmak soktu. (K95, K96, K97)

KD-89

İşi Allah'a kalmış. (K95, K96, K97)

KD-90

İşi Arap saçına döndü. (K95, K96, K97)

KD-91

İt ite dalaştı. (K95, K96, K97)

-K-

KD-92

Kabak başında patladı. (K105, K106, K107)

KD-93

Kabak çiçeği gibi açıldı. (K105, K106, K107)

KD-94

Kabasını almak. (K105, K106, K107)

KD-95

Kabir suali sormak. (K105, K106, K107)

KD-96

Kadasını almak. (K107, K108, K109)

KD-97

Kafa dengi olmak. (K107, K108, K109)

KD-98

Kafasına dank etti. (K107, K108, K109)

KD-99

Kalıbından utanmaz. (K107, K108, K109)

KD-100

Kan çanağına dönmek. (K107, K108, K109)

KD-101

Kapısını aşındırmak. (K107, K108, K109)

KD-102

Kapmasıyla kaçması bir olmak (K107, K108, K109)

KD-103

Kaş göz etmek. (K107, K108, K109)

KD-104

Kaş yaparken göz çıkarmak. (K107, K108, K109)

KD-105

Kefeni yırttı. (K107, K108, K109)

KD-106

Kem küm etmek. (K107, K108, K109)

KD-107

Kendine gelmek. (K107, K108, K109)

KD-108

Kendini satmak. (K107, K108, K109)

-L-**KD-109**

Laf altında kalmamak. (K107, K108, K109)

KD-110

Lafını bilmek. (K107, K108, K109)

-M-**KD-111**

Mabalı günahı boynuna olmak. (K107, K108, K109)

KD-112

Mayası bozuk olmak. (K107, K108, K109)

KD-113

Meteliğe kurşun sıkmak. (K107, K108, K109)

-N-

KD-114

Ne mal olduğunu bilmek. (K107, K108, K109)

KD-115

Nasibini yemek. (K107, K108, K109)

KD-116

Nasibi kesilmek. (K107, K108, K109)

KD-117

Nalları dikmek. (K107, K108, K109)

KD-118

Nutku kurumak. (K107, K108, K109)

-O-

KD-119

Ocağına düşmek. (K107, K108, K109)

KD-120

Ocağını batırmak. (K107, K108, K109)

KD-121

Oralı olmamak. (K107, K108, K109)

-Ö-

KD-122

Ödö patlamak. (K107, K108, K109)

KD-123

Ölöp ölöp dirilmek. (K107, K108, K109)

KD-124

Öküz altında buzağı aramak. (K107, K108, K109)

KD-125

Ölü toprağı serpilmiş olmak. (K107, K108, K109)

-P-

KD-126

Palavra atmak. (K107, K108, K109)

KD-127

Papaz olmak. (K107, K108, K109)

KD-128

Patırtı kütürtü etmek. (K107, K108, K109)

KD-129

Para için it kılı kırpmak. (K107, K108, K109)

KD-130

Parça pinçik etmek. (K107, K108, K109)

KD-131

Pestilini çıkarmak. (K107, K108, K109)

KD-132

Pılıyı pırtıyı toplamak. (K107, K108, K109)

KD-133

Pinçik pinçik etmek. (K107, K108, K109)

KD-134

Pireyi deve yapmak. (K107, K108, K109)

KD-135

Pisi pisine ölmek. (K107, K108, K109)

KD-136

Pisik gibi olmak. (K107, K108, K109)

-R-**KD-137**

Rahatına düşkün olmak. (K107, K108, K109)

KD-138

Rahat yüzü görmemek. (K107, K108, K109)

KD-139

Rahat vermemek. (K107, K108, K109)

-S-**KD-140**

Saati saatine uymamak. (K107, K108, K109)

KD-141

Sabır taşı olmak. (K107, K108, K109)

KD-142

Sağı solu olmamak. (K107, K108, K109)

KD-143

Ser verip sır vermemek. (K107, K108, K109)

KD-144

Sözünü balla kesmek. (K107, K108, K109)

Ş

KD-145

Şaşkın ördeğe dönmek. (K107, K108, K109)

KD-146

Şeytandan önce doğmak. (K107, K108, K109)

KD-147

Şirp ettirmek. (K107, K108, K109)

KD-148

Şip şip etmek (K107, K108, K109)

-T-

KD-149

Tadı damağında kalmak. (K107, K108, K109)

KD-150

Tadı tuzu kalmamak. (K107, K108, K109)

KD-151

Taşı gediğine koymak. (K107, K108, K109)

KD-152

Tatlıya bağlamak. (K107, K108, K109)

KD-153

Taşkala etmek. (K107, K108, K109)

KD-154

Taşkala geçmek. (K107, K108, K109)

KD-155

Taşkalaya vurmak. (K107, K108, K109)

KD-156

Teline dokunmak. (K107, K108, K109)

KD-157

Tereciye tere satmak. (K107, K108, K109)

KD-158

Tın tın etmek. (K107, K108, K109)

KD-159

Toprağına tükürmek. (K107, K108, K109)

KD-160

Topunu atmak. (K107, K108, K109)

KD-161

Tozu dumana katmak. (K107, K108, K109)

KD-162

Tozutmak. (K107, K108, K109)

KD-163

Tuttuğunu koparmak. (K107, K108, K109)

KD-164

Tükürdüğünü yalamak. (K107, K108, K109)

-U-

KD-165

Ucu bucağı olmamak. (K107, K108, K109)

KD-166

Ucu ucuna yetmek. (K107, K108, K109)

KD-167

Ucuz kurtulmak. (K107, K108, K109)

KD-168

Uçan kuşa borcu olmak. (K107, K108, K109)

KD-169

Uyanık olmak. (K107, K108, K109)

KD-170

Uydurukçu. (K107, K108, K109)

KD-171

Uyku gözünden akmak. (K107, K108, K109)

-V -

KD-172

Vadesi gelmek. (K107, K108, K109)

KD-173

Vakit geçirmek. (K107, K108, K109)

KD-174

Vakti dolmak

KD-175

Vaktini almak. (K107, K108, K109)

KD-176

Vaktini şaşmamak. (K107, K108, K109)

KD-177

Vebali boynuna olmak. (K107, K108, K109)

KD-178

Velveleye vermek. (K107, K108, K109)

KD-179

Verip veriştirmek. (K107, K108, K109)

KD-180

Vıcık vıcık etmek. (K107, K108, K109)

KD-181

Vıdı vıdı etmek. (K107, K108, K109)

KD-182

Vız gelmek. (K107, K108, K109)

KD-183

Volta atmak. (K107, K108, K109)

-Y-**KD-184**

Yabana atmak. (K107, K108, K109)

KD-185

Yıkıntı. (K107, K108, K109)

KD-186

Yıldır yıldır etmek. (K107, K108, K109)

KD-187

Yıldızı kaymak

KD-188

Yırtık pırtık. (K107, K108, K109)

KD-189

Yol bilmemek. (K107, K108, K109)

KD-190

Yol iz bilmemek. (K107, K108, K109)

KD-191

Yolunu yordamını bilmek(K107, K108, K109)

KD-192

Yuvarlanıp gitmek. (K107, K108, K109)

KD-193

Yük olmak. (K107, K108, K109)

KD-194

Yüreği ağızına gelmek. (K107, K108, K109)

KD-195

Yüz bulamamak. (K107, K108, K109)

KD-196

Yüz çevirmek. (K107, K108, K109)

KD-197

Yüzünü ağartmak. (K107, K108, K109)

KD-198

Yüz ekşitmek. (K107, K108, K109)

KD-199

Yüzünün kara çıkarmamak. (K107, K108, K109)

KD-200

Yüz göz olmak. (K107, K108, K109)

-Z-**KD-201**

Zeytin yağı gibi üste çıkmak. (K107, K108, K109)

KD-202

Zıvanadan çıkmak. (K107, K108, K109)

KD-203

Zıkkımın kökünü yemek. (K107, K108, K109)

KD-204

Zehir zıkkım etmek. (K107, K108, K109)

KD-205

Zılgıt çekmek. (K107, K108, K109)

KD-206

Zırlamak. (K107, K108, K109)

KD-207

Zırnığı deli olmak. (K107, K108, K109)

KD-208

Zillenmek. (K107, K108, K109)

Değerlendirme:

Derlenen deyimlerin bir kısmı yöreye özgü iken (KD-2, KD-3, KD-11, KD-12, KD-13, KD-15, KD-17, KD-18, KD-20, KD-30, KD-38, KD-43, KD-48, KD-53, KD-65, KD-68, KD-80, KD-81, KD-82, KD-96, KD-106, KD-108, KD-111, KD-113, KD-117, KD-121, KD-126, KD-129, KD-133, KD-136, KD-146, KD-147, KD-148, KD-153, KD-154, KD-155, KD-159, KD-170, KD-180, KD-181, KD-185, KD-188, KD-203, KD-206) diğerleri hem yörede hem de standart dilde kullanılmaktadır. Tek ve basit cümleden oluşan deyimler, duygu ve düşünceleri ifade etmede halkın parlak zekâsını ve hazır cevaplılığını göstermektedir.

2.2.4. Alkış-Kargış

Alkış sözü halk edebiyatında karşıdaki kişinin iyiliğinin istendiğini gösteren, kargış ise tam tersine söylenen kişinin kötülüğünü isteyen söz kalıplarıdır. Alkış ve kargış bir halk edebiyatı türü değildir. Bunlar konuşmayı süsleyici, duyguları belirtilici, anlatımı güçlendirici dil öğeleridir. Kısa olmaları ve anlatım yoğunluğu taşımaları nedeniyle kullanılırlar. Alkış ve kargışların sanat değeri olanları, özenilmiş, imge, düşünce ve çağrışım buluşlarında başarılı olanlardır. Bu yönleriyle küçük birer sanat eseridirler. (Boratav, 1978: 136-144)

Alkış ve kargışlar kullanım yerleri ve söyleniş amaçlarına bağlı olarak atasözleri ve deyimler gibi genel bir yaygınlık taşımazlar. Her zaman genel toplumsal durumları değil duygulara bağlı olarak özel dilekleri yansıtır. Bu bakımdan kullanım alanları belli bir sınırlılık taşır. (Artun, 2003: 169)

Alkış ve kargışlar toplumun değer yargılarını bulduğumuz özlü söz kalıplarıdır. Bunlarda söylendiği toplumun değer yargılarını, millî karakterin izlerini buluruz. Alkışların ve kargışların sanat değeri taşıyanlarının bir bölümü kuşaktan kuşağa aktararak günümüze gelmiştir. Bir kısmı da şartların ve insanın hayata bakışının değişmesiyle kullanımdan kalkmıştır. Alkış ve kargışların çoğu bireysellik çizgisini aşarak duygu ve düşünce yoluyla anonimleşmiştir. (Artun, 2003: 169)

Alkış ve kargışların kaynağını bulmak zordur, genellikle yaşanmış bir olaydan kaynaklanmıştır. Bunlarda insana, topluma ilişkin konular ve sorunlar vardır. Bu söz kalıplarının odak noktasını insan oluşturmaktadır. Alkışlarda saygın insan tipi nitelenir. Çizilen bu insan tipinin düşüncesiyle eylemi tutarlıdır. İnsanları sever sayar, yardımlaşmadan yanadır. Yoksulları korur, haksızlıklara göz yummaz. Bencil ve

çıkarcılara ödün vermez. Kargışlarda bireysel ve toplumsal bası yerilir. (Artun, 2003: 169)

Alkışlar

KAL-1

Allah, acı ağrı göstermesin. (K35, K36, K81, K82, K83, K124)

KAL-2

Allah, acısını unutturmasın. (K35, K36, K81, K82, K83)

KAL-3

Allah, afetten saklasın. (K35, K36, K81, K82, K123, K124)

KAL-4

Allah, ahir nefeste imandan ayırmasın. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-5

Allah, analı babalı büyütsün. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-6

Allah, başka acı vermesin. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-7

Allah, dünyada ve ahrette selamet versin. (K83, K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-8

Allah, dirlik düzen versin. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-9

Allah, elinde avucunda eksik etmesin. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-10

Allah, geçimini kolay getire. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-11

Allah, gönlüne göre versin. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-12

Allah, güle güle oturmayı nasip etsin. (K83, K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-13

Allah gurbette oğlansız, kışın yorgansız, yazın ayransız bırakmasın. (K105, K106, K107)

KAL-14

Allah, Halil İbrahim'in bereketini versin. (K83, K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-15

Allah, işini gücünü rast getire. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-16

Allah, karlı kazançlar versin. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-17

Allah kaza bela göstermesin. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-18

Allah, kesene bereket bıraka. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KAL-19

Allah, kızını oğlunu ömürlü etsin. (K35, K36, K81, K82, K83, K105, K124)

KAL-20

Allah, münafık şerrinden emin eyliye. (K35, K36, K81, K82, K83, K124)

KAL-21

Allah, nazardan saklasın. (K35, K36, K81, K82, K124)

KAL-22

Allah, ne muradın varsa versin. (K35, K36, K81, K82, K83)

KAL-23

Allah, sana ak baht, altın taht vere. (K35, K36, K81, K82, K83, K124)

KAL-24

Allah, sana ciğer ateşi göstermeye. (K35, K36, K81, K82, K83, K124)

KAL-25

Allah, sana kişi kızı nasip eyliye. (K35, K36, K81, K82, K83, K124)

KAL-26

Allah, senden razı olsun. (K35, K36, K81, K82, K83, K124)

KAL-27

Allah, seni el bakımcısı etmesin. (K35, K36, K81, K82, K83, K124)

KAL-28

Allah, seni dallandıra, budaklandıra. (K35, K36, K81, K82, K83, K124,)

KAL-29

Allah, seni ocağına kadim eyliye. (K35, K36, K81, K82, K83, K124,)

KAL-30

Allah, sizi bir yastıkta kocada. (K35, K36, K81, K82, K83, K124,)

KAL-31

Allah, tuttuğun toprağı altın eyleye. (K35, K36, K81, K110, K123, K124,)

KAL-32

Allah uzun ömürler versin. (K35, K36, K81, K82, K83, K124,)

KAL-33

Allah yardımcın olsun. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KAL-34

Atana, rahmet. (K35, K36, K81, K82, K83, K124,)

KAL-35

Babanın kabri nur ola. (K35, K36, K81, K82, K83, K124,)

KAL-36

Bahtın açık olsun. (K35, K36, K81, K82, K83, K124,)

KAL-37

Bahtiyar olasın. (K35, K36, K81, K82, K83, K105, K124,)

KAL-38

Bastığın yerde güller bitsin. (K35, K36, K81, K82, K123, K124,)

KAL-39

Bereketli olsun. (K81, K82, K83, K105, K106)

KAL-40

Bereketini gör. (K82, K83, K105, K106, K110)

KAL-41

Berhudar olasın. (K81, K82, K83, K105, K106)

KAL-42

Birin bin olsun. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-43

Cehennem azabı görmeyesin. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-44

Dileğini Allah kabul etsin. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KAL-45

Göğsünde ak tüyler bite. (K35, K36, K81, K82, K83)

KAL-46

Gözün arkada kalmasın. (K35, K36, K81, K82, K83)

KAL-47

Hayırlı uğurlu olsun. (K35, K36, K81, K82, K83)

KAL-48

Hızır yoldaşın olsun. (K35, K36, K81, K82, K83)

KAL-49

İki cihanda aziz olasın. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KAL-50

Kabrin cennet olsun. (K106, K110, K123, K124,)

KAL-51

Kabrine nurlar insin. (K83, K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-52

Kabrin pür nur ola. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-53

Keder görmeyesin. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-54

Maşallah, barekallah, nazar değmez inşallah. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-55

Okuyup büyük adama olasın. (K106, K110, K123, K124,)

KAL-56

Sağ olasın, var olasın. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-57

Sakalın saçın ağara. (K105, K106, K110, K123, K124)

KAL-58

Toprak diye tuttuğun elinde altın olsun. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KAL-59

Yolun açık olsun.(K106, K110, K123, K124,)

KAL-60

Yokluk görmeyesin. (K105, K106, K110, K123, K124,)

Kargışlar:**KKA-1**

Adı batasıca. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KKA-2

Adın sanın kalmasın, ahrete dinsiz imansız git inşallah. (K35, K110, K123, K124,)

KKA-3

Allah belanı versin. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KKA-4

Allah canını alsın. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKA-5

Allah müstahakkını versin; Allah'ın hışmına uğrayasın. (K35, K36, K110, K123,

K124)

KKK-6

Allah'ın gazabına uğrayasın. (K35, K36, K124,)

KKK-7

Allah seni yok etsin. (K35, K36, K124,)

KKK-8

Allah'ından bulasın. (K110, K123, K124,)

KKK-9

Allah kursağında bıraksın. (K106, K110, K123, K124,)

KKK-10

Allah seni bildiği gibi yapsın. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KKK-11

Anan ikiz doğursun. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKK-12

Araba altında kalasın(K35, K36, K81, K82, K83)

KKK-13

Artığın dölü. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKK-14

Alın, yeşilin üstüne atıla. (K106, K110, K123, K124,)

KKK-15

Allah! Başına taş düşe de altında kalasın. (K35, K36, K81, K82, K83, K123)

KKK-16

Allah! Ettiğini bulasan. (K106, K110, K123, K124)

KKK-17

Allah! Gözünü dizini ala. (K106, K110, K123, K124)

KKK-18

Allah gözünü dizini almadan sana ölüm vermeye. (K106, K110, K123, K124)

KKK-19

Allah seni tavuk kimi haşlaya. (K106, K110, K123, K124,)

KKK-20

Allah tırnağını uzatmaya. (K106, K110, K123, K124)

KKK-21

Allah seni mezar mezar gezdire. (K105, K106, K110, K123, K124)

KKK-22

Başına taş düşe. (K105, K106, K110, K123, K124)

KKK-23

Başına yıldırım düşe. (K105, K106, K110, K123, K124)

KKK-24

Bir memeden emdiğin süt burnundan gele. (K35, K36, K81, K82, K123, K124)

KKK-25

Başını yeyesice. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KKK-26

Bela vere. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KKK-27

Beter iş gele başına. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KKK-28

Boğazında dursun. (K35, K36, K81, K82, K124,)

KKK-29

Boyun devrilsin. (K35, K36, K81, K82, K124,)

KKK-30

Boynun altında kalsın. (K35, K36, K81, ,)

KKK-31

Canavarlar parçalasın seni. (K110, K123, K124)

KKK-32

Canın cehenneme gitsin. (K35, K36, K81, K82)

KKK-33

Cehennemin dibine düşesin.(K35, K36, K81, K82)

KKK-34

Cehennem odunu olasın.(K106, K110, K123, K124)

KKK-35

Ciğerin ağzına gele. (K106, K110, K123, K124)

KKK-36

Çenen çekile. (K106, K110, K123, K124)

KKK-37

Dert gele suratına. (K106, K110, K123, K124)

KKK-38

Derman bulunmaz derde düşesin. (K110, K123, K124)

KKK-39

Ekmek atlı; sen, yaya olasın. (K106, K110, K123, K124)

KKK-40

Elin tutmaz dilin söylemez olsun. (K105, K106, K110, K123, K124)

KKK-41

Emdiğin süt burnundan gelsin(K35, K36, K81)

KKK-42

Ermeni çocuğu olasın. (K106, K110, K123, K124)

KKK-43

Evlat yüzü görmeyesin.(K82, K83, K105)

KKK-44

Fellah olasın. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KKK-45

Fitil fitil burnundan aksın. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKK-46

Geberesin inşallah. (K36, K81, K82, K83, K105,)

KKK-47

Gidişin olsun gelişin olmasın. (K83, K105, K106, K110, K123, K124,)

KKK-48

Gözün aksın. (K35, K36, K81, K82,)

KKK-49

Gözün çıksın. (K35, K36, K81, K110, K123, K124)

KKK-50

Gözüne boz düşe. (K110, K123, K124)

KKK-51

Gözüne katran aksın. (K35, K36, K81, K82, K83, K105)

KKK-52

Gözün kör olsun. (K35, K36, K110, K123, K124,)

KKK-53

Helak olasın. (K105, K106, K110, K123, K124)

KKK-54

İki elin kırılsın. (K105, K106, K110, K123, K124)

KKK-55

İki gözün aksın. (K105, K106, K110, K123, K124)

KKK-56

İkiz doğurasın. (K106, K110, K123, K124,)

KKK-57

İt leşine dönesin(K105, K106, K110, K123, K124,)

KKK-58

Kahrolasın. (K106, K110, K123, K124,)

KKK-59

Kapın kapansın(K35, K36, K81, K82, K83, K123, K124,)

KKK-60

Kıran dıkılacası. (K35, K36, K81, K82, K123, K124,)

KKK-61

Kuzzul kuzzul kurt, kara kara dert. (K35, K36, K110, K123, K124,)

KKK-62

Maraz gele suratına. (K35, K36, K81, K123, K124,)

KKK-63

Ocağın yıkılsın. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKK-64

Ocağına incir dikilsin. (K83, K105, K106, K110, K123)

KKK-65

Ocaksız bucaksız kalasın. (K82, K83, K105, K106, K110)

KKK-66

Ölüm seni sıtır eyleye. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKK-67

Ölünün körü. (K35, K36, K81)

KKK-68

Rezil rüsva olasın. (K35, K36, K81, K82)

KKK-69

Sakalına alem tüküre. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKK-70

Sinine âlem sıça. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKK-71

Soykasından kalasıca. (K35, K36, K123, K124,)

KKK-72

Şişe, dona kalasın. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKA-73

Toprağına sıçmak. (K35, K36, K81, K82, K83,)

KKA-74

Tıskıt ala seni. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKA-75

Yere batısica. (K35, K36, K81, K82, K83)

KKA-76

Yerin dibine giresice. (K35, K106, K110, K123, K124)

KKA-77

Yiğit iken yıkıla, aşkın iken devrilesin. (K106, K110, K123, K124,)

KKA-78

Yanın yanın, morun morun git. (K105, K106, K110, K123, K124,)

KKA-79

Yüzüne, yüz evin karası sürüle. (K35, K36, K123, K124,)

KKA-80

Zehir zıkkım yiyesice. (K35, K110, K123, K124,)

KKA-81

Zıkkımın kökünü ye. (K110, K123, K124,)

Değerlendirme

Yöre insanı, karşılaştığı çeşitli durumlar karşısında insanlara minnetini alkışlar, öfke ve tepkisini kargışlar yoluyla dile getirmiştir. Alkış ve kargışlar yörede yaşayan insanların olaylara bakış açısını, değer yargılarını, örf ve âdetlerini, söz varlığını yansıtır

Alkışların genelinde karşıdaki insanın kötülükten ve ölümden uzak olması, uzun ömürlü ve ailesi ile mutlu bir hayat yaşaması dilenirken, diğerlerinde karşıdaki kişinin istediğinin olması, muradını alması dilenmektedir.

Kırıkhan yöresinde yaşayan insanlar karşılaştıkları kötü durum ve kişiler için, kendilerine yapılan haksızlıklar için kargışlar söylemektedirler. Kargışların ağırlığı karşılaşılan kişi ya da durumun kötülüğüne göre değişmektedir. Kargışlar söylenirken yerel söyleyişler karşımıza çıkmaktadır. Kırıkhan'da söylenen alkışlarda ise yöre insanının kendisine yapılan iyilikler karşısında minnetini nasıl dile getirdiğini görmekteyiz. Ayrıca alkışlarda insanların duyduğu minneti ifade ederken ne kadar cömert davrandıklarını görmekteyiz. Kalbi olarak yapılan bu alkışlarda karşıdaki insana

elinden gelemeyen fakat onda olmasını istediği dilekler yer almaktadır.

2.3. Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.3.1. Masal

Masal sözü Habeşçedeki “mesl” sözünden gelmektedir. İbranice’ye “maşal”, Aramice’ye “mesel”, “masal” oradan Türkçeye “masal” olarak geçmiştir. Önceleri örnek verme, karşılaştırma anlamında kullanılmış, ardından da bu alanın adı olmuştur (İslam Ans., c. VIII, 1979:120-124).

Pertev Naili Boratav masalı şöyle tanımlar: “Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarında inandırmak iddiası olmayan kısa anlatı türüdür”. (Boratav, 1982: 75)

“Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikâye; öğüt verici, ahlak dersi veren alegorik eser. (TS, c.2, 1988: 992)”

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı gibi masal, bütünüyle hayal ürünü olan doğaüstü olaylara ve varlıklara yer veren, belirli olmayan bir "yer ve zamanda ortaya çıkan, insanların ve tanrıların başından geçen olağan üstü olayları anlatan, düş ürünü olaylarla örülü, öğüt verici yanı olan kısa ve mensur, sözlü bir anlatım türüdür. (Artun, 2004:107)

Stith Thompson’ın, bugün de kabul edilip uygulanan masal tasnifi şöyledir:

1-Hayvan Masalları

2-Asıl Halk Masalları

3-Güldürücü hikâyeler, Nükteli Fıkralar

4-Zincirlemeli Masallar

5-Sınıflamaya Girmeyen Masallar. (Sakaoğlu, 1999: 13)

KMA-1

Çilli Horoz

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde bir Çilli Horoz varmış. Çilli Horoz bir gün zibillikte eşinirken ayağına bir diken batmış.

-“Benim de dikenim oldu. Benimde dikenim oldu” diye sevinirken karatavuk yanına gelmiş ve sormuş: Niye seviniyorsun?

Horoz: Diken battı ayağıma.

Tavuk: Bunda sevinecek ne var? Ne yapacaksın dikenini?

Horoz: Alış veriş yapacağım, demiş.

Horoz dikeniyile beraber bir sağa bir sola değerek oradan uzaklaşmış. Az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş. Bir ninenin evine varmış. Nineye dikenini vermiş. Bu diken senin yanında kalsın, demiş. Ben az sonra geri döneceğim, diyerek oradan ayrılmış. O sırada nine ekmek yapıyormuş. O sırada odunu bitmiş. Ne yapayım diye düşünürken horozun bıraktığı dikenini görmüş ve onu yakmış. Az sonra Çilli Horoz gelmiş ve sormuş:

Ne yaptın dikenimi?

Nine: Ekmek yapıyordum. Odunsuz kalınca onu yaktım.

Horoz: Sen benim dikenimi yaktın; bende senin ekmeğini alırım? Ve oradan ekmeği alıp gitmiş.

Az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş ve bir çobana rast gelmiş. Ekmeği çobana emaneten vermiş ve ben az sonra geleceğim diyerek oradan ayrılmış. O sırada çoban aç imiş. Koyunlardan sağdığı sütün içine ekmeği doğrayarak karnını doyurmuş. Az sonra Horoz gelmiş ve ekmeği ne yaptın diye sormuş?

Çoban: Aç idim verdiğin ekmeği yedim.

Horoz: Sen benim ekmeğimi yedin ben de senin sütünü alırım diyerek çobanın sağdığı sütü alıp oradan ayrılmış.

Az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş. Ve bir düğün evine rast gelmiş. Düğün sahibine sütü vermiş ve ben, az sonra gelirim, diyerek oradan ayrılmış o sırada düğün evinde misafir varmış ve misafire verecek bir şey yokmuş. Aklına Çilli Horoz'un verdiği süt gelmiş. O sütü misafirlere dağıtmış. Az sonra horoz gelmiş ve sormuş sütüm nerde? diye. Düğün sahibi de o sütü misafirlere ikram ettik, demiş.

Horoz: Sen benim sütümü aldın ben de senin davulunu alırım diyerek davulu aldığı gibi dağa doğru kaçmaya başlamış. Arkasında da millet hücum etmiş. Horoz kaçarken dağdan yuvarlanır yere düşer. Davul kafasına geçer. Çilli Horoz sinirlenerek bağırır: Siz benim sütümü içtiniz ben de sizin davulunuzu aldım. Sütü içmeyi bilirsiniz, oynamayı da bilirsiniz. Ama emaneti korumayı bilmezsiniz. Diye cevabını vermiş. (K65)

KMA-2

Çoban ile Yılan

Bir varmış bir yokmuş. Bir çoban ile bir yılan varmış. Ormanda bir gün yangın çıkmış. Yangının ortasında kalan yılan oradan geçmekte olan çobandan yardım istemiş. Yılan çobana beni buradan kurtarırsan seni dünya malına boğarım, demiş. Çoban yılanı: ben, seni nasıl kurtarayım, demiş. Yılan kesen var mı diye sormuş? Çoban var, demiş. Keseni bana at içine gireyim beni çek demiş. Çoban yılanın dediğini yapmış ve yılanı yanmaktan kurtarmış. Yılan kurtulunca, ben seni sokacağım, demiş. Adam, yılanı demiş: Hani seni kurtarırsam, beni dünya malına boğacağını söylüyordun. Şimdi beni neden sokmak istiyorsun. O zaman birkaç kişiye soralım. Eğer seni haklı bulup sok derlerse sokarsın. Yoksa beni serbest bırak demiş adam.

Anlaşmışlar, biraz yürümüşler, karşıdan bir öküz görünmüş. Adama, beni sokup sokmayacağını ona soralım demiş. Öküzün yanına gitmişler. Çoban: Öküz paşa yılan yanıyordu ben onu kurtardım şimdi de beni sokacağını söylüyor, ne diyorsun bu işe?

Öküz: Bir zamanlar üç- dört yaşlarında tosundum. Akşama kadar tarla sürüyordum. Şimdi yaşlandım süremez oldum. Dereye seyipliedirler(sahipsiz bırakmak), eve götürmüyorlar. Bir avuç saman bile vermiyorlar. Sırtıma da iki sopa vuruyorlar. Sok gitsin, insanoğlu değil mi demiş?

Çoban ilerde bir de eşek görmüş. Ona da soralım demiş. Eşegin yanına gitmişler olanları anlatmışlar. Eşek: Bir zamanlar üç- dört yaşlarında eşektim. Semeri vuruyorlardı, dağdan odun getiriyordum. Şimdi yaşlandım dereye seyipliedirler, eve götürmüyorlar sırtıma iki sopa vuruyorlar sok gitsin, insanoğlu değil mi demiş.

Az ileride bir tilki görmüşler en son ona soralım sok derse sok gitsin demiş çoban. Tilkinin yanına gitmişler her şeyi anlatmışlar. Ne diyorsun diye sormuşlar. Tilki çobana gizlice beş tavuğun var mı diye sormuş. Oda var demiş. Tilki çobana nasıl çıkardın diye sormuş. Keseyi attım yılan içine girdi bende onu dışarı çektim ve kurtardım. Tilki: Yılan keseye girsin ondan sonra cevap veririm, demiş. Yılan keseye girmiş çobanla tilki yılanı öldürmüşler. Tilki çobana tavuklarımı ne zaman getireceksin diye sormuş. Çoban yarın getiririm demiş ve oradan ayrılmış.

Akşam olunca çoban tavukları tutmaya çalışıyormuş. Bunu gören komşusu, ne yapıyorsun diye sormuş. Çoban komşusuna yaşadıklarını anlatmış. Tavukları da söz verdiği gibi tilkiye götüreceğini söylemiş. Komşusu: Bizim evde köpek ve tazi yavrusu var tilkiye onları götürürsün demiş. Köpek ve taziyi bir torbaya koymuşlar. Sabah

olunca omzuna almış yola koyulmuş. Bakmış ki tilki bekliyor. Tilki çobana on metre kalası tavukları bana bırak der. Çoban, tilkinin dediğini yapmış torbanın ağzını açmış. Tilki bir de ne görsün köpek ve tazı yavrusu. Bunu gören tilki korkudan başlamış kaçmaya. Köpeklerden kurtulunca bir taşın başına oturmuş, kendi kendine söylenmiş: Öküz sok dedi, eşek sok dedi, âlemin akıl danası sen misin diye kendi kendine söylenmiş. Bir oduncu olsa da beni odunla dövseydi. Orada bulunan oduncu bunu duymuş. Elindeki sopayla tilkiye yaklaşmış, dövmeye başlamış. Tilki sopayı yiyince başlamış kaçmaya ve demiş: Dağda da söz söylenecek yer kalmamış canım, deyip oradan ayrılmış. (K66)

KMA-3

Dev ve Kardeşi

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir aile varmış. Bu ailenin yeni bir çocukları doğmuş. Ama her ne hikmetse çocuk doğduktan sonra evde bir şeyler değişmiş. Her gün bir koyun bir inek kayboluyormuş. Evin büyük oğlu ben bu gece nöbet bekleyeceğim. Kimin ineklerimizi, koyunlarımızı yediğini bulacağım. Gece olunca başlamış beklemeye. Bakmış ki kundaktaki, çocuk gece herkes uyuyunca, beşikten çıkıyor, ahıra giriyor. Ellerini çıkarıyor. Ellerinin biri balta, biri tahra şeklindeymiş. İneğin birini kesiyor, doğruyor ve yedikten sonra beşiğine giriyor.

Sabah oluyor herkes uyanıyor. Ahıra gidiyorlar bakıyorlar ki bir inek yine yok. Çağırıyorlar büyük çocuklarını. Soruyorlar kim yemiş diye. O da beşikteki çocuğu gösteriyor. Ailesi buna inanmıyor hem de kendisine kızıyorlar. Çocuk da madem bana inanmıyorsunuz ve kızılıyorsunuz. Ben de burayı terk ederim ve evi terk ediyorum. Uzun zaman geçiyor. Bir gün köyüme döneyim diye köye geliyor. Bakıyor ki köyden eser yok sadece beşikteki kız kardeşi tek başına kalmış bir kediyi kovalıyor. “Kara kedim, tatlı etlim” diye ağaçtan ağaca atlayan kediyi yakalayıp yemeye çalışıyormuş.

Dev, kardeşinin geldiğini görünce: Ooo! Kardeşim, hoş geldin. Nasılsın? İyi misin? Diye hal hatır sormuş. Dev’in kardeşi o gece orda kalmış. Sabah bakmış ki atının bir ayağı yok. Dev demiş ki: Kardeşim, senin atın üçayaklıydı değil mi? Kardeşi evet demiş. Diğer gün atın bir bacağı daha yemiş. Kardeşim senin atının iki ayağı vardı değil mi? Evet demiş kardeşi. Üçüncü gün bir bacağı daha yemiş. Tek bacaklı atın vardı değil mi? Evet demiş kardeşi. Diğer gün kalan tek bacağı da yemiş, senin atının ayağı yoktu değil mi? Kardeşi evet demiş. Diğer gün senin atın yoktu değil mi? Kardeşi korkudan evet, yoktu demiş. Bir iki gün geçmiş. Dev tekrar acıkmış. Kardeşine demiş:

Kardeşim, senin ne güzel baldırın var. Bunlardan iyi kebab olur, demiş. Kardeşi sen şu kalbur ile git bana su getir. O zamana kadar ben sana baldırımı kızartırım demiş.

Dev, su getirmeye gitmiş. Kardeşi de fırsat bu fırsat başlamış kaçmaya. Dev, kalburdan su alıp geliyor ama iki adım gitmeden su bitiyor. Saçlarını keserek delikleri kapatmaya çalışmış. Ama yine de suyu getirememiş. Aradan uzun zaman geçtikten sonra eve gelmiş bakmış kardeşi yok. Dama çıkmış, bakmış ki bir sinek kadar görünen kardeşi kaçıyor. Başlamış kovalamaya, epey yaklaşınca kardeşi, arkasına tarak atıyor. Her taraf diken, çalı oluyor. Dev'in ayağına batıyor. Yine de peşini bırakmıyor. Arkadan yine kardeşini kovalıyor. Bu defa adam arkasına tuz atıyor. Her taraf tuz oluyor. Tuz dev'in ayağını yakıyor. Dev yine de kovalamaya devam ediyor. Dev oradan da kurtuluyor. Bu defa adam çuvaldızı atıyor. Uzun bir kavak ağacı oluyor. Adama bu ağaca çıkıyor dev geliyor etrafını dönüyor.

Gel kardeşim aşağıya in. Sana bir şey yapmayacağım dese de adam inmiyor. Ama kardeşi de köyüne bayağı yaklaşmış. Adamın bir kaplanı bir de aslanı varmış. Ayrılmadan önce yanında kalan yaşlı kadına demiş ki: Eğer aslan ve kaplanın önündeki su ne zaman kan rengini alırsa bil ki tehlikedeyim. O zaman aslan ve kaplanı serbest bırakırsın diye tembih etmiş. Ama kadın suyun kan rengini aldığını görmemiş. Dev'in yaklaştığını görünce bağırarak ikisine. Aslan ve kaplan adamın sesini duymuş. Ama bağlı oldukları için bir türlü zincirlerini koparamamışlar. Bakmış olmuyor. Aslan ile kaplan bağlı oldukları taşı sürükleyerek adamı kurtarmaya koşmuşlar. Dev bakmış tozu dumana katan iki hayvan geliyor. Kardeşine demiş: ya ben gelen bu hayvanlardan niye korktum. Adam demiş: Bir köyü yedin bitirdin, korkmadın da aslan ile kaplandan mı korkuyorsun. O zamana kadar hayvanlar yetişmiş. Dev'i parçalamışlar adamı da kurtarmışlar. (K4, K69)

KMA-4

Fakirlikten Bıkan Çoban

Köyün birinde bir adam varmış. Çocukluğundan beri çobanlık yaparmış. İnekleri sulamak için dereye indirir. Hayvanlar suyunu içer. Öğle saati olunca hayvanlar dinlenirmiş. Bir gün çoban yemek çantasını açıp bir ağacın gölgesinde yemek yemeye başlamış. Bir yandan kendi kendine mırıldanarak şöyle demiş: “Allah’ım bu hayattan bıktım artık beş çocuğun rızkını te’min edemiyorum. Yarabbi bana da biraz varlık ver bu çobanlıktan bıktım. Rızkımı başka yerde arayım” derken adam uykuya dalmış.

Rüyasında sakallı bir adam: “Ey çoban kalk beni takip et der.” Bir mağaranın karşısına dikilir. Aksakallı adam kendisinden önce girer. Çoban da girer o anda aksakallı adam kaybolur. Adam uçsuz bucaksız mağarada yolunu bulmaya çalışır. Su sesleri duymaya başlar. Su sesine doğru gider, çok hızlı akan bir suyun karşısında durur. Hızlı akan suyun yanında damlayan bir suyu görür. Çoban damlayan suya der ki. Sen neden damla damla akarsın yandaki su gibi akıyorsun. O su da ona der ki: İşte ben senin dünyadaki rızkıyım. Yandaki akan su da, dünyaya gelecek altıncı çocuğun rızkıdır. Adam mağaradan çıkar.

Tam o anda çoban uykudan uyanır. Bakar ki hayvanlar köye gitmiş, hava kararmak üzereymiş. Çoban eve gelir. Hanımı ona der ki nerede kaldın. Çoban da: Hanım hiç sorma kötü bir rüya gördüm. Sen, bir çocuk daha dünyaya getireceksin ama kız mı oğlan mı bilemiyorum der. Karısına sen hamile misin diye sorar. Evet, hamileyim der. Bir kaç ay sonra adam köyden göçer. Eski yıkık bir su değirmeninde eşyalarını indirirler. Orada akşamlarlar.

O gece karısının sancısı tutar. Çoban telaşlanmaya başlar karısı ona der ki git biraz sıcak su hazırla. Çoban ateş yakmak için tavandan tahta sökerken oradan altın dökülmeye başlar. Bu arada hanımı çocuğunu doğurur. Çoban sevincinden bir çocuğa bir hanımına bakar, hanımının iyi olduğunu görür. Çuval alarak altınları doldurmaya başlar. Sabah olunca bir şehre yerleşirler. Biraz altın bozdurup ihtiyaçlarını karşılar. Daha sonra adam, iş aramaya başlar. Kilim tezgâhtarının yanında işe başlar. Epey bir zaman çalışır mesleğini öğrenir biraz daha altın bozdurup kendine bir iş yeri açar. Altınlarını azar azar bozdurarak büyük bir iş yeri açar. Çobanlıktan kurtulup büyük bir varlık sahibi olur. (K63)

KMA-5

Kahraman Tilki

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken eski hamam içinde eski hamamcının tası yok, oduncunun baltası yok. Kocakarı hamama gider elinde bohçası yok. Eski zamanların birinde bir tilki varmış. Bir tilki değil iki tilki varmış. İki tilki de ne ki bir tilki sürüsü varmış. Bu tilki sürüsü su içmek üzere bir ırmak kıyısına ulaşmış. Irmak öyle gürültülü akıyormuş ki tilkilerin içine bir korku düşmüş. Galiba bize kızıyor, diye düşünmüşler. Hiç birisi eğilip de bir damla su içememiş. Birbirlerini cesaretlendirmek için” Hayt! huyt! Öhö, öhö” demişler yine de bir babayiğit çıkıp da ırmaktan su içememiş.

Fakat koca sürü bu! Tümü de korkak olacak değil ya! Sonunda içlerinden bir kahraman çıkmış: Amma da korkaksınız ha diye kızmış diğerlerine. Böyle tilki olur mu? Siz tilki soyunun yüzkarasısınız. Çekilin kıyıya yol açın! Bakın su nasıl içilirmiş göstereyim size. Diğer tilkilerin imrenerek, kıskanarak bakışmaları arasında tilki suya eğilmiş. Bir iki yudum su içmiş, içememiş, kendini suların içinde buluvermiş. Akıntıya kapılıp sürüklenmeye başlamış. Çırpınması, kıyıya çıkma çabaları, bir sonuç vermemiş. Kahraman tilki gitmekteymiş suyun içinde.

Tilkilerden birisi seslenmiş: Hey kahraman arkadaş! Nereye gidiyorsun? Geri dön! İçimizde en akıllı ve kahraman olan sensin. Geri dön nereden su içebileceğimiz söyle? Kahraman tilki laf altında kalmamış: Olur demiş. Yalnız şu anda çok önemli bir işim var. Kente gidiyorum dönüşte söylerim. Düşünmeden kahramanlık taslayan tilki sonu bilinmeyen tehlikeli bir yolculuğa başlamış. (K64)

KMA-6

Keloğlan

Bir varmış bir yokmuş. Bir padişahın üç kızı varmış. Birini sağ vezirin oğluna vermiş. Birini sol vezirin oğluna vermiş. Birini de Keloğlan istemiş. Keloğlanın bir kır atı varmış. Elindeki kılı yakmaya başladı mı? Kır at gelirmiş. Keloğlan da kır ata biner, ortalığı birbirine katarmış. Kız da bunu seyredermiş. Onun için padişahın kızı Keloğlan'a âşık olmuş. Zaman gelmiş, devir dönmüş. Padişah ne kadar engel olmak istemişse de kız Keloğlanla evlenmekte direnmiş. Padişah da kızı Keloğlan'a vermiş. Padişah, sağ vezirin oğluna bir saray; sol vezirin oğluna bir saray yaptırmış. Keloğlan'a da kaz kümesini vermiş. Zaman gelmiş devir dönmüş padişah hastalanmış. Hekimlerden biri demiş ki: Siz padişaha aslan sütü bulup içirerseniz, padişah iyileşir, demiş. Bir gün sağ vezirin oğlu: Padişahım demiş ben sana aslan sütünü bulup getireceğim. Çıkmış gezmiş dolaşmış ama bulamadan geri gelmiş. Diğer gün sol vezirin oğlu gelmiş, padişaha: Ben sana aslan sütünü bulurum demiş. Ama o da bulamamış. Padişah günden güne eriyormuş.

Bir gün Keloğlan hanımına: Git babandan bir at iste de biz de süt aramaya gidelim, demiş. Kız gitmiş padişaha demiş: Baba Keloğlan diyor ki bana da bir at versin de ben de süt aramaya gideyim. Padişah: Yürü git demiş. Koskocaman sağ vezirin oğlu ile sol vezirin oğlunun bulamadığı sütü Keloğlan mı bulacak, demiş. Anası padişaha demiş: Ya ver bir at. Ne olacak? bir şey mi kaybedeceksin? Padişah da emir vermiş bir topal katır Keloğlan'a göndermiş.

Keloğlan topal katıra binmiş yavaş yavaş köyün dışına çıkmış. Kimsenin görmeyeceği bir yere gelince kılları tüttürmüş, kır at gelmiş. Kır ata atlamış. Sürmüş, şimşek gibi uçmuş. Varmış bir yere bakmış, bir geyiğin ayağında çıban çıkmış inliyor. Oku almış, sıkmış, çıbanı patlatmış. Geyiğin yüreği buz gibi olmuş. Keloğlan'a demiş dile benden ne dilersen. Senin isteğini yerine getireceğim demiş.

Keloğlan geyiğe demiş bana iki tuluk aslan sütü getireceksin. Geyik peki demiş. İki yavrusunu kesmiş derisini yüzmüş. İki tuluğa aslan sütü doldurmuş getirmiş. Keloğlan sütü almış büyük bir derenin kenarında çadırını kurmuş; tulukları da asmış bekliyormuş. O zamana kadar da iki tuluk keçi sütü de doldurmuş. Onları da bir kenara asmış. Padişahın diğer iki damadı da süt aramaya devam ediyorlarmış. Yolda Keloğlan'ın çadırına rast gelmişler. Kendi kendilerine: Bu çadır da kimin yahu hele bir gidelim demişler. Gitmişler. Selam vermişler. Tabi sağ ve sol vezirin oğulları Keloğlan'ı tanımıyorlar. Kahvelerini içmişler Keloğlan sormuş ne arıyorsunuz. Onlar da demiş valla bizim padişah hastadır. Hastalığı için biz aslan sütü arıyoruz sen de var mı? Keloğlan var demiş. Bize satmaz mısın demişler Keloğlan satmam demiş. Bunlar parayla satılmıyor. Keloğlan demiş: Ben size sütü veririm ama bir şartım var. Onlar demiş şartın ne? Burada pantolonları indirirsiniz; her birinizin kalçasına birer mühür basarım o zaman sütü veririm. Onlar şaşırılmışlar. Olur olmaz derken biri demiş: Ya bu dağ başında kim bizi görececek bilecek yarın adam, bu çadırı yıkar gider.

Onlar tamam demişler. İndirmişler pantolonları Keloğlan bir onun kalçasına cast diye mühür basmış, cast diye diğerinin kalçasına mühür basmış. Aslan sütü yerine keçi sütü vermiş göndermiş.

Bu ikisi sütü almışlar, gururlana gururlana saraya gitmişler. Padişahım demişler. O da buyur demiş. Biz sana aslan sütünü bulduk demiş. Padişah bunları buyur etmiş, içeriye almış. Padişah sütü içmiş ama günden güne erimeye devam ediyormuş. Hastalığı iyileşmemiş.

Keloğlan onlar geldikten sonra çadırı yıkmış; kır atına binmiş; sürmüş kır atı gelmiş. Köye yaklaşmış, kır atı seyipleyip topal katıra binmiş. Kimse görmeden eve gelmiş, sütü asmış. Sabah olunca hanımına demiş git bu bir tas sütü babana ver, içsin demiş. Kız aslan sütünü almış babasına gitmiş. Seslenmiş babasına. Babası da buyur demiş. Keloğlan sana aslan sütü getirdi. Bu sütü içsin diyor. Padişah kızmış sağ vezirin oğlu ile sol vezirin oğlunun getiremediği sütü Keloğlan mı getirecek. Onun sütünü içmem. Al geri götür demiş. Padişahın hanımı demiş. Ya iç sütü padişahım, belki şifa olur. Neyse getirin içeyim demiş. Sütü içmiş, biraz zaman geçmiş, padişah iyi olmaya

başlamış. Bir bardak daha içmiş gittikçe iyileşmiş. Padişah demiş Keloğlan'ı kaz kümesinden çıkarın bir üst kata taşıyın demiş. Keloğlan her gün bir tas süt göndermiş padişaha, padişah günden güne iyileşmiş.

Çağırın bakayım şu Keloğlan'ı demiş padişah. Çağırılmışlar Keloğlan'ı. O da giymiş padişahlık kıyafetlerini gelmiş oturmuş. Padişah demiş: Oğlum nasıl oldu bu iş, hele bir anlat. Sağ vezirin oğlu ile sol vezirin oğlunun getiremediğini sen nasıl getirdin? Padişahım demiş senin damatlarının getirdiği sütü onlara veren benim. Nasıl sensin demişler. Evet, benim istersen ispat edeyim. Kapıyı kapatın diyor Keloğlan. Kapatıyorlar. Çıkarın pantolonları benim orda mührüm var. Olmaz diyor damatları. Padişah bağıyor onlara. Çıkarın çabuk çıkarıyor pantolonları, bakıyorlar ki her birisinin kalçasında simsiyah mühür duruyor. İşte demiş onlara mührü vuran kişi benim. O Keloğlan da benim diyor. O zaman kırk gün kırk gece düğün yapılıyor ve kendi sarayının karşısında bir saray da Keloğlan'a yaptırmış. (K5)

KMA-7

Kocakarı İle Tilki

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde. Develer tellal iken pireler berber iken bir tilki ile bir kocakarı varmış. Bu karının bir tek kızı varmış. Gün gelmiş büyümüş uzak bir köye gelin gitmiş. Bu kocakarı evde tek başına kala kalmış. Zaman geçmiş kızını özlemiş. Kızıma gideyim hasret gidereyim, demiş. Giderken de eli boş gidilmez diye bir kavanoz tereyağı ile bir kavanoz bal doldurmuş yola koyulmuş.

Yolda giderken bir tilki karşısına çıkmış. Teyze nereye gidiyorsun, demiş. Kocakarı da kızıma gidiyorum, demiş. Birlikte biraz yürümüşler. Tilki yine sormuş: Sırtındaki nedir, demiş? Kocakarı: bal ve tereyağı, demiş. Tilki, kurnazlık düşünmeye başlamış. Biraz daha yürümüşler. Peki demiş yükün ağır değil mi? Kocakarı ağır diye cevap vermiş. O zaman sana yardım edeyim demiş. Ver bir kavanozu sana taşıyayım demiş. Biraz yürüdükten sonra ben sıkıldım demiş tilki. Gel yarış yapalım demiş. Kocakarı olur demiş. Karşılarına bir tepe çıkmış. Tilki demiş: Sen tepenin sağından ben solundan kim daha önce yola yetişecek, demiş. Tilki ayrılmış kocakarıdan, gitmiş tepenin arkasına, tereyağını bir taşın üstüne boşaltmış. Hepsini yemiş. Kavanozun içine de pislemiş. Tabii ki tilki gecikmiş. Yolun sonuna vardığında kocakarı kendisin bekliyormuş. Kızmış kocakarı. Nerde kaldın? Neden geciktin? Diye. Tilki hemen cevap vermiş: Benim yolum uzun, senin yolun kısaydı. Onun için geç kaldım, demiş.

Neyse yola devam etmişler. Tilki kurnazlık kurmaya devam etmiş. Öteki kavanozu almak için planlar yapıyormuş. Bir ara demiş: Teyze, sendeki kavanoz ağır bendeki hafif istersen gel değiştirelim. Kocakarı: Olur, demiş değiştirelim. Yola biraz daha devam etmişler. Tilki demiş: Teyze ben yine sıkıldım bak karşımıza tepe çıktı gel yarış yapalım hem sen sıkılmazsın hem yolumuz çabuk biter demiş. Hayır demiş kocakarı, sen geç gelirsin. Tilki, hayır demiş bu defa erken gelirim. Neyse kocakarıyı ikna etmiş. Başlamış yarışa. Birisi tepenin solundan diğeri sağından koşmaya başlamış tilki biraz uzaklaşınca bir taşın üstüne kavanozdaki balı dökmüş çabucak yemiş ve içerisine de pislemiş. Gelmiş yolun sonuna bu defa da gecikmiş ama fazla gecikmemiş. Kocakarı biraz kızmış ama fazla da bir şey dememiş. Artık kızının köyüne yaklaşmış, köyden köpek sesleri gelmeye başlamış. Tilki demiş: Teyze köpeklerin sesi gelmeye başladı ben buradan geri döneyim. Köye gidersem, köpekler beni parçalar. Vermiş kavanozu geri gelmiş tilki.

Kocakarı kızının evine yetişmiş. Hoşbeşten sonra kızı sormuş annesine: Anne bize ne getirdin? Valla kızım demiş. Ne getireyim. Biraz tereyağı, biraz da bal getirdim, demiş. Kız: Açalım biraz yiyelim o zaman demiş. Kavanozu açmış, kaşığı daldırmış. İki kavanozdan da tilkinin pisliği çıkmış. Anne, ne tereyağı ne balı ya demiş. Sen bize pislik getirmişsin. Koşmuş bakmış gerçekten tilkinin pisliği. Eyvah demiş. Bu işi başıma tilki getirdi, demiş.

Diğer gün olmuş tilki gelmiş köyün yakına, büyük bir taşın üstüne çıkmış. Oh oh demiş. Ben tereyağı bal yedim. Sen benim pisliğimi yedin. Her gün bunu söylemeye başlamış. Bir gün kocakarı çam sakızını almış tilkinin üzerine çıktığı taşa sürmüş. Tilki yine gelmiş aynı sözü söylemiş. Saklanan kocakarı birden ortaya çıkmış kovalamaya başlamış tilkiyi. Kaçmaya çalışmış ama kuyruğu taşa yapış. Neyse kuyruğunu bırakıp kaçmış. Tilki arkadaşlarının arasına gitmiş. Ama arkadaşları alaya almışlar. Bakmış olacak gibi değil. Tekrar kocakarının yanına gelmiş. Yalvarmış yakarmış ama kuyruğu geri alamamış. Kocakarı, eğer bana süt getirirsen sana kuyruğunun veririm, demiş.

Tilki gitmiş ineğin yanına süt istemiş. İnek bana ot getirirsen sana süt veririm demiş. Ağacın yanına gitmiş, yaprak istemiş. Ağaç da su istemiş. Gitmiş suyun yanına gitmiş, su istemiş. Su da demiş ki kızlar gelip etrafımda oynarsa sana su veririm. Kızların yanına gitmiş. Kızlar demiş biz oynarız ama bize kondura alman gerekiyor. Gitmiş konduracının yanına o da yumurta istemiş. Tavukların yanına gitmiş. Biz açız bize buğday getirirsen sana yumurta verimiz, demiş. Gitmiş bir tarladan buğday yolmuş, getirmiş. Tavuğa buğdayı vermiş, yumurtayı almış. Konduracıya vermiş yumurtaları.

Oradan da kondura yaptırmış, almış kızlara vermiş. Kızlar suyun etrafında oynamış, oradan da suyu almış. Ağacın köküne dökmüş. Ağaçtan da yaprakları almış ineğe vermiş. İnek yaprakları yemiş tilkiye süt vermiş. Tilki sütü almış kocakarıya vermiş ve kuyruğunu almış.

Kocakarı kuyruğu öyle güzel süslemiş ki bunu gören diğer tilkiler kuyruğa hayran olmuşlar. Nereden aldın diye sormuş diğer tilkiler. O da gelin size yerini göstereyim, demiş. Gitmiş bir kuyunun başına, işte bu kuyudan aldım demiş. Diğer tilkiler hep beraber atlamışlar kuyuya. Böylece onlardan da intikamını almış. (K26, K111)

KMA-8

Limon Kızı

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir limon kızı varmış. Bir gün limon kızı oluktan, bidona su dolduruyormuş. O sırada padişahın oğlu Hasan ok atma talimatı yapıyormuş. Hasan ok atarken yanlışlıkla kızın bidonunu delmiş. Hemen kızıdan özür dilemek için arkasından koşmuş ama nafile kızı bir türlü bulamamış. Yoldan gelen geçenlere herkese sormuş bir kişi bile yerini bilememiş. En sonunda yaşlı bir amcaya sormuş. Amca da yerini söylememiş. Hasan ısrar etmiş, sonunda amca dayanamamış. Hasan'a demiş ki: Bak oğlum bu yoldan dimdirek gidersin. Karşına öyle pis kokulu nehir çıkacak ki adamı kokusundan öldürecek cinsten demiş. Bu nehri koklayıp oh ne güzel bir nehir diyeceksin, demiş.

Ondan sonra yine uzun bir süre gideceksin karşına dikenli bir bahçe çıkacak demiş. Her biri adam boyundaki bu dikenler, her tarafına batar. O zaman: Oh! Ne güzel bu diken diyeceksin, demiş. Ondan sonra yine gideceksin karşına bir eşek bir de aslan çıkacak, demiş. Aslanın önünde ot, eşeğin önünde ise et çıkacak eşeğin önündeki eti aslana; aslanın önündeki otu ise eşeğin önüne koyacaksın, demiş. Ondan sonra gideceksin önüne bir açık kapı bir de kapalı bir kapı çıkacak, demiş. Açık kapıyı kapatacağısın kapalı kapıyı açacağını, demiş. Ondan sonra yine gideceksin karşına develer çıkacak bu develerin gözleri açık ise uyuyorlar gözleri kapalı ise uyumuyorlardır, demiş. Bu develer limon bahçesini koruyucudurlar, demiş.

Padişahın oğlu bütün bu söylenenleri bir bir yerine getirmiş ve önüne develer çıkmış. Bakmış ki develerin gözleri açık yani uyuyorlarmış. Hemen içeriye girmiş. Her yer limon ağaçlarıyla doluymuş. Bir tane limonu, ağaçtan koparıvermiş. Limonu ortadan ikiye bölmüş limonun içinden sapsarı çok mu çok güzel, bir tane limon kızı çıkmış.

Hemen su, su, su, demiş. Su verilmeyince hemencecik ölüvermiş. Bir tane limon daha kesmiş bu seferki limon kızı daha da güzelmış bu da aynen su, su, su, demiş ve ölüvermiş. Bu sefer bir tane limon almış ve cebine koymuş tam geri eve gidecekken develer hemen uyanmış. Adamın peşinden kovalamışlar. Develer gitmiş açık kapı ile kapalı kapıya sormuşlar: Komşu siz buralarda bir tane adam gördünüz mü demiş? Kapılar evet demişler. Develer o adamı görürseniz öldürün demiş. Kapılar ise hayır asla olmaz, demişler. Kapılardan biri ben açtım, beni kapattı. Diğer, ben de kapalıyım beni açtı demiş. O iki kapı, develerden birini öldürüvermiş. Ondan sonra diğer develer gitmişler, eşek ile aslana sormuşlar: Aslan kardeş, eşek kardeş siz burada bir tane adam gördünüz mü demiş. Eşek ve aslan evet gördük, demiş. Develer: O zaman gördüğünüz yerde öldürün, demiş. Aslanla eşek asla olmaz deyip o develerden bazılarını öldürüvermişler.

Bu sefer başka develer gitmişler, dikenlere sormuş: Diken kardeş sen hiç burada bir adam gördün mü demiş. Diken evet gördüm, demiş. Develer o zaman o adamı gördüğünüz yerde öldürün demiş. Dikenler asla öldürmem, demiş. Çünkü ben, dikenlerimi kendisine batırdım. Oh ne güzel dikenler dedi. Dikenler oracıkta develeri öldürüvermiş. Son iki tane deve kalmış bu develer yine gitmişler. Pis kokan nehre sormuşlar: Nehir kardeş sen burada hiç bir adam gördün mü demiş? Nehir evet gördüm, demiş. Develer o zaman o adamı öldürür müsün demiş? Nehir ise asla öldürmem demiş. Çünkü beni kokladı, oh ne güzel bir nehir dedi bana demiş. Oracıkta nehir develeri boğarak öldürüvermişler. Padişahın oğlu sonunda eve gelmiş ve limonu kesmiş ve içinden çok güzel bir limon kızı çıkmış ve limon kızı yine su, su, su demiş ve padişahın oğlu havuzun başında suya atmış kız ölmemiş.

Ondan sonra padişahın oğlu havuzun başındaki nöbetçiye demiş ki: Bu kızın saçlarını tara ben hemen geliyorum. Limon kızı demiş ki al bu tarağı saçımı tara ama bu tarağı sakın ha suya düşürme demiş. Yoksa suyun içine düşerse ben güvercin olurum giderim demiş. Nöbetçi ise limon kızını kıskanmış ve hemen tarağı suya atmış. Limon kızı hemen güvercin olup uçmuş gitmiş. Padişahın oğlu geri döndüğünde hani limon kızı demiş. nöbetçi ise bak limon kızı benim demiş. Padişahın oğlu ama sen sapsarı değilsin, simsiyahsın demiş. Havuz nöbetçisi ise yok ben limon kızımı güneşin altında kala kala siyahlaştım demiş. Padişahın oğlunu kandırmış ve padişahın oğluyla havuzun bekçisi evlenmişler. Bir gün evlerinde otururken güvercin olan limon kızı evlerinin önüne konmuş. Havuz bekçisi anlamış limon kızı olduğunu. Hemen güvercini öldürterek etini yemiş ve kemiklerini atmışlar. Bu kemikler ise hemen odun olmuş. Yaşlı bir kadın

odunları alıp eve yakmaya götürmüş. Odunlar, evde bir süre sonra hemen geri limon kızı olmuş ve yaşlı kadına başından geçenleri bir bir hepsini anlatmış.

Bir gün padişahın oğlu hastalanmış ve ülkedeki bütün kadınların çorba yapmasını istemişler. Her kim çorba yaptıysa da bir türlü padişahın oğlunu iyileştirememişler. Sonunda limon kızı bir çorba yapmış ve çorbayı yaşlı kadın padişahın oğluna içirmeye götürmüş. Padişahın oğlu: Sen yaşlı ve çirkin kadınsın. Ben senin çorbanı içmem demiş. Yaşlı kadın bir kaşık çorbayı zorla padişahın oğlunun ağzına sokmuş. Padişahın oğlu çorbayı içmiş ve ağzına bir şey takılmış ağzından çıkan şey limon kızının yüzüğüymiş. Padişahın oğlu yaşlı kadına beni Limonkız'ına götür demiş. Padişahın oğlunu Limonkız'ın yanına götürmüş. Padişahın oğlu eski yalancı eşinden hemen ayrılmış ve limon kızıyla evlenmiş. Yaşlı kadına ise sandıklar dolusu altın vermiş. Hepsi mutlu bir hayat yaşamışlar. (K62)

KMA-9

Öksüz Kardeş

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur zaman içinde develer tellal iken eşekler berber iken ben anemin beşiğini tıngır mıngır sallar iken dört kardeş varmış. Üçü oğlan biri kızmış, bunlar öksüzlermiş. Hiçbiri ablasının sözünden çıkmazmış. Bir gün ablası en büyük oğlanı evermiş. Eve gelen gelin görümcesinin herkes tarafından sevilmesini kısıkanıyormuş. Ne yapsam da onu milletin önünde küçük düşürsem diye uğraşıyormuş.

Bir gün bir büyücünün yanına gitmiş benim bir görümcem var demiş. Herkes onu seviyor ben ise onu kısıkanıyorum ne yapayım demiş. Büyücü ona bir akıl vermiş. Demiş ki kaplumbağa ile yılan yumurtalarını bu kadına yedir demiş. Gelin eve gelip hemen yumurtaları görümcesine yedirmiş. Sonra aradan uzun bir zaman geçmiş bu arada görümcesinin karnı davul gibi şişmiş. Gelin köye bir fitne yaymış görümcem hamile diye. Bunu duyan kardeşleri ablalarına güveni sarsılmış. Zavallı kıza bir erkeğin bile eli değmemiş. Erkek kardeşleri toplanmış ablamızı öldürelim diye bir karar almışlar. Bu işi en küçüğüne vermişler. En küçük kardeş ablasını almış ormana götürmüş. Ablası demiş ki kendisine, kardeşim benim böyle hata yapacağımı sanıyor musun demiş. Gel sen elini kana bulama demiş. Orada gömleğini çıkarmış bir kuş kesip kanını gömleğine sürmüş. Bunu götür ağabeylerine öldürdüm de.

Aradan zaman geçmiş herkes öldüğünü zannediyormuş ama abla en büyük kardeşine demiş ki Allah sana öyle bir dert versin ki çaresi sadece bende olsun, demiş. Ablasını ormanda bir adam bulmuş. Adamda bilginmiş evine götürmüş sormuş. Ormanda ne yapıyorsun demiş. O da başından geçeni bir bir anlatmış. O bilgin akşam olunca kıza bol bol tuz yedirdi. Hiç su içmeyeceksin sabaha kadar demiş. Sabah olmuş kızın önüne bir leğen su koymuş. Kıza, eğil ağzını aç demiş. Karnındaki yılan ve kaplumbağa suyu görünce suya doluşmuşlar. Kadın üzülmüş. Yılanlar birbirini kovalamış. Bir gün kıza bir haber gelmiş en büyük kardeşi kör olmuş hiç çaresi de yokmuş.

Haber salmış ablası yanıma gelsin, demiş. Yanına gelmiş fakat ablası olduğunu bilmiyormuş. Ablası elini gözüne sürdüğü zaman kardeşinin gözleri açılmış. Birden kardeşini karşısında görünce ablasına sarılmış. Ablası da bir bir anlatmış olanları. Kardeşlerin hepsi bir araya gelmiş. Eskisi gibi mutlu olmuşlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine. (K67)

KMA-10

Padişahın Oğlunun Sevdası

Bir varmış bir yokmuş. Bir padişah varmış. Yıllarca çocuğu olmamış ve bir müddet sonra bir oğlu olmuş ve oğlunu el bebek gül bebek büyütmüşler. Oğlu on beş yaşına gelmiş. Bir hastalığa yakalanmış ve doktorlar, hekimler, hocalar derdine derman bulamamış. Çocuğun günden güne hastalığı ilerlemiş ve padişah ümidi kesmiş. Bir tellal çağırılmış. Ülkenin her köşesine duyuru yapmış. Bir tane adam gelmiş adı da Demirci Hasan'mış, padişaha demiş: Ben senin oğlunun derdine derman bulurum. Çocuğun derdini anlamak için bir hafta boyunca padişahın oğluyla beraber kalmışlar.

Son gece Demirci Hasan, padişahın oğluna seninle bir ava gidelim demiş. Silahları kuşanmışlar ava dağa çıkmışlar. Dağda av yaparken padişahın oğlunun ayağı kaymış ayağını burkmuş. Ayağı burkulduğunda o anda şoka girmiş, biranda ah sevgilim demiş. Demirci Hasan çocuğa bu sevgili kim diye sormuş. Ah Hasan amca ah! Ben rüyamda bir kız gördüm. Urum diyarında oturduğunu söyledi. Kimin nesi, kimin fesi olduğunu bilmiyorum. Gördüğüm o rüyadan sonra onun aşkıyla yandım tutuştum diye Hasan amcaya söylemiş. Daha sonra evin yolunu tutmuşlar ve gelmişler. Padişahın oğlu odasına gitmiş. Demirci Hasan padişahın yanına gitmiş. Padişahım müjde, oğlunun derdinin dermanını buldum, demiş. Söyle demiş padişah. Demirci Hasan demiş, oğlunun derdi kara sevda padişahım. Padişah adamlarına emretmiş; ülkede ne kadar kız varsa

çağırın. Padişahın adamları kızların hepsini toplamışlar. Padişahın oğlu balkona çıkmış kızların hepsi padişahın oğlunun önünden geçmiş. Padişahın oğlu bu kızlardan hiç biri değil demiş. Demirci Hasan memleketteki Urum eline dönmüş.

Az zaman çok zaman derken padişahın oğlu atını hazırlatmış. Annesine, babasına hakkınızı helal edin ben sevdiğim kızı bulmaya gidiyorum demiş ve gitmiş. Urum eline varmış. Orada bir adama Demirci Hasan'ı tanıyor musun diye sormuş. Adam demiş ki sen ülkenin padişahını soruyorsun. Demirci Hasan bu ülkenin padişahıdır. Çocuk: Beni padişaha götürün o zaman demiş. Padişahın yanına götürmüşler, sarayın önüne gelmişler, şövalyelere biz padişahla görüşeceğiz, demişler. Şövalyeler padişaha demişler Türk elinden biri geldi sizinle görüşmek istiyor. Padişah getirin diye emretmiş. Çocuk padişahın yanına gitmiş. İki dost bir birini görünce hasret gidermişler. Gece yatma zamanı gelmiş. Padişahın oğlunu odasına çıkarmışlar.

Diğer gün olmuş padişah iki kahve istemiş. Padişahın kızı kahveleri getirirken kapının orada oğlanı görmüş. Oğlan da kızı görmüş. Kız elindeki kahve tepsisini düşürüyor, bayılıyor. Oğlan da bayılıyor. Meğer kız da oğlanı rüyasında görmüş. Birkaç saat sonra kız da, oğlan da ayılmış. Padişah ne oldu size. Kız diyor ki baba ben bu oğlanı on beş sene önce rüyamda gördüm. Ona sevdalandım. Padişah, oğlana soruyor sen niye bayıldın. Rüyamda gördüğüm kız bu kız, âşık olduğum kız bu diye padişaha söylemiş. Bu kız sizin neyiniz diye sormuş oğlan. Padişah: Bu benim kızım demiş. O zaman siz birbirinizin helalisiniz. Sizi evlendirmek benim için de en büyük mutluluk olacak demiş. Urum ülkesinin padişahı Türkeli'ndeki padişaha haber vermiş. Oğlunuz kismetini buldu. Aradığı kız, benim kızımmış. Türkeli'nden padişah geliyor kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine. (K76)

KMA-11

Sacı Sırma Masalı

Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken kaplumbağaya çektim palanı, dinleyin benim yalanı. Kuzgunoğlu attı vuramadı, dedem attı yuvarladı, ben de attım yuvarladım. Dedem bana yaşlı evlat dedi, koluna kuvvet dedi, daim böyle at dedi. Biz orada gos, gos, aldık. Koltuğumuzun altına batman karpuz sığmaz oldu. Vaktin birinde Ahmet isminde padişahın oğlu var imiş. Onun bir de Mehmet isminde fakir arkadaşı varmış. İkisi berber gezer beraber yerler içerlermiş. Bu padişahı kırk tane odası varmış. Otuz dokuz odanın anahtarını Ahmet'e verir kırkuncuninkini vermezmiş. Günlerden bir gün Ahmet kırkuncı odanın anahtarını çalmış.

Kapıyı açıp içeriye girmiş. Bomboş odanın içinde bir tane kız resmi görmüş. Ahmet o kızın resmini görünce düşüp bayılmış. Nihayet padişah gelmiş onu orada görmüş. Niçin izinsiz benim odamı açıp içeri girdin diye? Ahmet'e kızmış ve Ahmet'i ayırmışlar. Ahmet bir kenara çekilmiş düşünmeye başlamış. Ahmet bu kıza âşık olmuş. Kızın ismi Saçı Sırma imiş. Kızın yedi tane kardeşi varmış.

Günlerden bir gün Ahmet, Mehmet'in yanına gelmiş. Durumu anlatmış daha sonra da kızı aramaya gideceğini söylemiş. Mehmet de ona, seninle beraber gidelim. Biz arkadaş değil miyiz? Berber gideriz, ararız, buluruz demiş.

Bir gün oturmuş pekmez yiyorlarmış. Pekmezi yerken o zamanlarda çok da sinek varmış. Sinekler gelmiş pekmezlerin üzerine konmuş. Mehmet elini sallamış bir vuruşta altmış; diğer bir vuruşta da yetmiş tane sinek öldürmüş. Bir gün gidip bu olayı kılıcını üzerine şöyle yazdırmış: "Bir vuruşta altmış, bir vuruşta yetmiş; bu kadar can telef etmiş. Delibaşoğlu Deli Mehmet "diye yazdırmış.

Ahmet ile Mehmet yola düşmüşler, az gitmişler, uz gitmişler, bir arpa boyu yol gitmişler. Nihayet bir dağın başına varmışlar. Orada saçı sırmayı bulmuşlar. Oraya misafir olmuşlar. Kızın kardeşleri avcılık ile geçinirlermiş. O zamanın dehrinde hiçbir şeyleri de yokmuş. Akşam avcılıktan dönen kardeşler bakmışlar ki misafir var. Hoş, beş muhabbetinden sonra, arkadaş olmuşlar. O gece orada kalmışlar. Sabahleyin kalkıp ev sahipleri ava gidelim demiş. Misafirler ise: Biz çok yorgunuz siz gidin; biz de yarın gideriz demişler. Onlar o gün orda kalmışlar

Saçı Sırma'nın kardeşleri gitmiş. Akşamleyin avını vurmuş, dönmüş, gelmişler. Nihayet sabah olunca Saçı Sırma'nın kardeşleri: Hadi bakalım ava gideceğiz, demişler. Ahmet biraz tembelmiş. Mehmet: Ahmet yorgun, o dursun, ben gideyim, demiş. Onlar da, olsun Ahmet gidene kadar Mehmet gitsin, demişler.

Onlar ava gitmişler. Mehmet'i bir dereye göndermişler. Herkes bir dağa çıkmış. Önceden, avı alan buraya gelsin, diye yer tespit etmişler. Avını alan oraya tepenin başına gelmiş, herkes birikmiş. Mehmet gelmiş ki avsız. Herkes orada avını gösterdikten sonra Mehmet' e dönüp: Arkadaş senin avın nerede, diye sormuşlar. Mehmet de onlara: Arkadaş benim avım bu gün yenmez, demiş. Bir tane dev rast geldi, dev öldürdüm. İşte kellesini getirdim demiş. Ötekiler de, öyle olsun bakalım, dedikten sonra dönüp gelmişler. İkinci gün yine gitmişler. Bu sefer de yılanlı deresine göndermişler Mehmet'i. Bacılarını kurtarmak için Mehmet'i öldürmek istiyorlarmış. Mehmet'in kılıcının üzerinde" Bir vuruşta altmış, bir vuruşta yetmiş, bu kadar can telef etmiş Delibaşoğlu Deli Mehmet" yazısını görmüşler. Bu yüzden Mehmet'ten korkuyorlarmış. Saçı

Sırma'nın kardeşleri avını alıp denilen dağa gelmişler. Mehmet de biraz sonra arkalarından gelmiş. Mehmet, benim av bugün de yenmez demiş. Yılanlı dereye düştüm, yılanlar etrafımı sardı. Onları öldürdüm, benim avım iki gündür yenmiyor demiş. Bunlar bir arada dönmüş gelmişler. Yedikardeş fısıldanmaya başlamışlar. Biz bu bacımızı Mehmet'e verelim demişler. Hâlbuki Saçı Sırma' ya Ahmet âşık olmuş.

Mehmet demiş ki: Yok arkadaşlar, ben bacınızı istemiyorum. Saçı Sırma'ya Ahmet âşık olmuş. Bacınızı ona verin, demiş. Kızın kardeşleri, ha Ahmet; ha Mehmet demişler, kızı Ahmet' e vermişler. Orada bir müddet kaldıktan sonra, bunlar yine ava gittiği zaman, Ahmet'i eve bekçi bırakmışlar. Başka bir grup eşkiya gelmiş, Saçı Sırma'yı alıp kaçmışlar. Ahmet orada yalnız kalmış. Akşamleyin herkes toplanıp geldikten sonra, ne oldu bacımıza, diye sormuşlar. Ahmet de, bir grup eşkiya geldiler alıp gittiler bacınızı, demiş. Kızın kardeşleri Mehmet' e, biz Ahmet'i öldüreceğiz demişler. Mehmet de: Arkadaşlar, bana kırk gün süre verin, kırk birinci gün gelmezsem Ahmet'i öldürün demiş. Yedikardeş Ahmet'i esir almış, Mehmet'i serbest bırakmışlar. Mehmet gitmiş, arayıp sorup, dolaşarak kızı kaçırانları bulmuş. Saçı Sırma'yı onlardan kurtarmış. Kırk birinci gün yedi kardeş Ahmet'i öldürmek için toplanmışlar. Bu arada Mehmet çıkıp gelmiş. Bacılarını teslim etmiş.

Arkadaşlar biz gidiyoruz. Bacınızı isterseniz verin; isterseniz vermeyin. Biz daha burada duramayız, demiş. Yedikardeş düşünüp taşınıp peki biz kardeşimizi Ahmet'e verdik demişler. Ahmet'le Mehmet yükleri ağır, yanlarında Saçı Sırma, düşmüşler yola. Nihayet padişah bunların geleceğini duyunca, Saçı Sırma'yı almak için bir yılan beslemiş, tümünden zehirli. Ahmet'in yatacağı odaya yılanı koymuş. Ahmet geldikten sonra bu yılan Ahmet'i sokacaktı. Saçı Sırma babasına kalacaktı. Bunlar geldikten sonra Mehmet hemen ölen annesinin mezarının yanına gidip yatmış. Mezardan garip bir ses duymuş. Ahmet'in yatacağı odada tümünden zehirli bir yılan var. Ahmet yatınca onu sokup öldürecek. Saçı Sırma babasına kalacak, oğlum bunlara dikkat et, diye.

Mehmet gelmiş, Ahmet yokken onun yatak odasına girmiş, karyolanın altına saklanmış. Ahmet ile Saçı Sırma yattıktan sonra yılan çıkmış. Mehmet bakmış ki yılan geliyor, bir hamlede yılanı öldürmüştü. Kapıyı açıp çıkarken Ahmet uyanmış. Olayı yanlış anlamış, demiş ki: Arkadaş, madem senin Saçı Sırma'da gözün vardı, ilkin sana verdiler, neden almadın? Mehmet dönüp: Ey arkadaşım Ahmet! Baban yılan besledi, tümünden zehirliydi, seni sokup öldürecekti. Saçı Sırma babana kalacaktı, topuğuna kadar taş olasıca, demiş. Ben buldum yılanı öldürdüm, işte babanın beslediği yılan, deyip yılanı Ahmet'e göstermiş.

Mehmet söylediği beddua kendisine dönmüş, Mehmet taş olmuş. Nihayet onu heykel gibi odanın içinde bir köşeye dikmişler. Mehmet'in her tarafı taş olmuş, konuşması yokmuş, yemesi içmesi yokmuş. Bu arada da Saçı Sırma'nın bir oğlan çocuğu olmuş. Bir gün Saçı Sırma, Ahmet'e demiş ki: Git ananın mezarına yat, bakalım ne diyecek, biz burada ona göre hareket edelim. Ahmet mezara gitmiş; fakat orada uyuyakalmış. Sabah çıkıp gelmiş. İkinci gün yine ayın şey olmuş, bakmışlar ki olacak gibi değil. Üçüncü gün Ahmet'in parmağını kesip yaraya tuz basmışlar. Ahmet tekrar kalkıp mezara gitmiş. Anasının mezarının yanına uzanmış. Parmağının acısından Ahmet uyuyamamış. O sırada anasının sesi duyulmuş: Saçı Sırma'ya söyle, oğlunu kesip kanını Mehmet'in vücuduna sürerse Mehmet iyi olur. Yoksa Mehmet öyle kalır, demiş. Ahmet gelip durumu Saçı Sırma'ya söyleyince Saçı Sırma çocuğunu kesmiş. Mehmet'in bütün vücuduna kanı sürmüş. Mehmet iyi olmuş, taş erimiş gitmiş. Mehmet bakmış ki Saçı Sırma'nın oğlu kesilmiş, hemen kalkıp anasının mezarının yanına yatmış. Orada anası oğluna bir dua öğretmiş. Gelip çocuğun kafasını yerine koyup öğrendiği duayı okumuş. Ahmet ile Saçı Sırma da "Âmin" demişler. Çocuk dirilmiş. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine. (K74)

KMA-12

Sıçtım

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde günün birinde yaşlı bir karıkoca varmış. Bunların da bir tane eşeği varmış. Bu ikisi eşek susadığı zaman uzakta olan suya götürüp sularlarmış. Bir gün ikisi de eşeği sulamak istememiş. En sonda şöyle bir şart koşmuşlar: Kim konuşursa o eşeği sulasın. Tamam demişler. Kadın komşuya gidiyorum demiş. Nasıl olsa ben orda konuşsam da sen beni göremezsin. Adam evde tek kalmış. Bir ara eve bir dilenci gelmiş. Dilenci bir şeyler istemiş. Adam işaretlerle kendini ifade etmeye çalışmış. Elini ağzına götürüp ben konuşmuyorum demek istemiş ama dilenci zannetmiş ki adam diyor beni tıraş et. Başlamış adamı tıraş etmeye. Bütün sakalını tıraş etmiş. Dilenci gitmeden önce torbasını göstermiş, bir şeyler istemiş. Adam da bulgur çuvalını işaret etmiş. Konuşmadan işaretlerle oradan al demiş. Dilenci de bulgur torbasını açmış. Bir tabak bulgur alayım derken içindeki altını alıp oradan uzaklaşmış.

Bir ara kadın eve gelmiş. Ne görsün. Adamın sakalı yok. Ya sakalına ne oldu. Adam hemen atılmış: Tamam eşeği sen sulayacaksın. Kadın demiş, tamam ben sularım. Ne oldu, sen ondan haber ver. Adam demiş, vallahi bir dilenci geldi bir şeyler istedi. ben

el işareti ile konuşamam dedim. Adam zannetti ki beni tıraş et diyorum. Beni tıraş etti. Sonra bir şeyler istedi ben de bulgur torbasını gösterdim. Gitti oradan biraz bulgur aldı, gitti.

Kadın hemen gidiyor bakıyor ki bulgurun içindeki altınlar yok. Eyvah diyor. Benim burada sakladığım altınları dilenci almış. Hemen başlamış peşinden gitmeye. Bakmış ki dilenci komşu bir köye gitmiş. Muhtarın evinde oturuyor. O da gitmiş orada misafir olmuş. Akşam vakti çorba yapmışlar kadın çorbayı içmiyor. Diyor ki ben şimdi tokum, benim tabağı masanın üzerine koyun ben sonra yerim. Gece vakti gelmiş. Uyuyacaklar kadın demiş beni dilencinin yanında yatırın. Yatağımı onun yatağına bitişik serin. Muhtarın hanım da öyle yapmış. Yatağa uzanmışlar, kadın dilenciye demiş: Gel seninle kardeş olalım. Dilenci de olur, demiş. Dilenciye adını sormuş dilenci söylemiş. Dilenci de kadına adını sormuş yaşlı kadın da adının Sıçtım olduğunu söylemiş. Gece vakti olmuş. Herkes uyumuş. Dilenci de uyumuş. Kadın, dilenciye yoklamış altınları bulmuş, sessizce almış, ayrılmış. Giderken de çorbayı herkesin ayakkabısına dökmüş, dilencinin elbiselerine boşaltmış, gitmiş. Sabah olmuş dilenci kalkmış ki kadın yok. “Sıçtım, Sıçtım” diye çağırmış ama bulamamış. Bu arada muhtarın evindeki herkes uyanmış. Dilenciye tuvaletin dışarıda olduğunu söylemişler. Dilenci, altınları gitmiş diye durmadan çağırıyormuş “Sıçtım” diye. Bir de bakmışlar ki dilencini üstü batmış zannetmişler ki dilenci altına pislemiş. Ev halkı ayakkabıları giyelim derken bakmışlar dilenci pislemiş. Dilenciye iyice bir dövüp kovmuşlar. Böylece yaşlı kadın altınlarına kavuşmuş. (K26, K111)

KMA-13

Yedi Canlı Dev İle Keloğlan

Bir varmış bir yokmuş, vakti ile zamanın birinde yedi canlı bir dev varmış. Bu dev Ceylanlı köyünün suyunu içerek suyun önüne yatarmış. Suyun, köye gitmesini engellemiş. O köyde haftada bir kızı yermiş. Ondan sonra suyu bırakırmış. Günün birinde köye bir misafir gelir. O da Keloğlan'mış, Keloğlan köye geldiğinde köylünün üzgün bir hali varmış. Keloğlan köylüye niye üzgün olduklarını sorar, köylü de der ki bizim içme suyumuzu dev kesiyor ve haftada bir gün bir kız karşılığında suyu açtığını söyler. Keloğlan der ki bugün yemeği ben götüreceğim der ve kız elbisesi giyerek devin yanına gider.

Oraya vardığında dev suyun önünde yatıyormuş. Keloğlan yemeği deve verir dev yemeği yer ve sonra Keloğlana der ki sıra sana geldi. Dev çok kaşınıyormuş. Keloğlan

demiş ki önüme yat da bitlerini temizleyim beni daha sora yersin demiş. Dev de tamam demiş. Keloğlan devi temizlerken dev uyumuş. Keloğlan kılıcını çıkarır ve devin kafasına bir darbe indirir. Dev der ki insanoğlu bana bir daha vur. Keloğlan der ki anam beni bir defa doğurdu. İkinci bir hamle yapmam, der. Devden akan kanlar köyün suyunu kana bulatmış. Su kan akmaya başlar köylü der ki Keloğlan'ı dev yedi. Daha sonra Keloğlan köye gelir; köylüler şaşırır. Köylüler Keloğlan'a devin nerede olduğunu sorarlar. Keloğlan da bundan sonra suyunuz hep akacak çünkü devi öldürdüm, der. Onlar sevinmişler. Kırk gün kırk gece şenlik yapmışlar. (K75)

KMA-14

Zengin ve Cimri Babasıyla Cömert Kızının Hikâyesi

Zamanın birinde bir ülkede kıtlık olmuş. Bu ülkede bir zengin adam varmış. Bu adam her evden çıkışında evdeki ekmekleri sayıyormuş, kızına da diyor ki kimseye ekmek verme. Bir gün adam evden çıktıktan sonra eve bir dilenci geliyor. Dilenci kızdan biraz ekmek istiyor, kıza yalvarıyor: Kızım Allah rızası için birkaç ekmek ver. Kaç gündür boğazımdan lokma geçmedi. Kız, kadına yetecek kadar ekmeği veriyor. Kadın daha sonra diyor ki kızım biraz daha ver çocuklarıma götüreyim. Kız biraz daha ekmek veriyor.

Akşam oluyor kızın babası eve geliyor. Babası ekmekleri sayıyor ekmekler eksik çıkıyor. Kızına soruyor kızım ne yaptın ekmeği, kız diyor ki bir kadın geldi çok açtı ona verdim çocukları da çok açmış çocuklarına da birer tane gönderdim. Babası soruyor kızım hangi elinle verdin, kız diyor ki baba sağ elimle verdim. Babası kızın sağ elini bileğinden kesiyor. Gel zaman, git zaman bu adamın zenginliği varlığı bitiyor. Adam ölüyor kız da yalnız kalıyor. Kız başını alıp başka bir şehre gidiyor. Orada bir evde hizmetçilik yapıyor. Çalıştığı evin hanımı bakıyor kız çok temiz birisi kızı kendi oğluna istiyor. Kızın başka seçeneği olmadığından bu evliliği kabul ediyor.

Akşam oluyor hep beraber yemeğe oturuyorlar. Kızın sağ eli kesik olduğundan sol eliyle yemek yiyor. Kadın kızı uyarıyor, kızım sol elle yemek yenmez diye. Kız da sağ eli kesik olduğundan belki beni gelin almazlar düşüncesiyle aldırmandan yemeğe devam ediyor. Kocasını sağ elinle neden yemek yemiyorsun ne kadar görgüsüz olduğun buradan belli. Bizim usulümüzde sol elle yemek yenmez diyor. Kız iki gözü iki çeşme ağlıyor. O sırada içinden derin bir ses duyuyor: Kızım korkma çıkar elini, elin eskisinden daha güzel oldu, diyor. Kız o zaman başından geçen olayı anlatıyor. Elim çolak olduğundan korktum elimi çıkartamadım. Beni evinize gelin almazsınız diye size

anlatamadım. Allah ü Teâlâ’dan bir derin ses geldi, kızım elini çıkar eskisinden güzel oldu diye. O zaman sağ elimle yemek yemeğe başladım. Aile kızın hikâyesini öğrenince hep beraber yemeklerini yiyorlar ve mutlu bir hayat sürdürüyorlar. (K68)

Değerlendirme

Yörede derlenen masalların bir kısmı (KMA-1, KMA-2, KMA-5, KMA-7) hayvan masalları kategorisine alabiliriz. Bu masallarda tilki, horoz, aslan, kaplan, yılan gibi hayvanların başlarında geçen maceralar anlatılmaktadır. Diğer bir kısım masallar ise (KMA- 3, KMA-8, KMA-13) dev gibi olağanüstü varlıkların insanlara karşı saldırıları ve insanların bunlardan kurtuluşu anlatılmaktadır. Sadece insanların yer aldığı masallarda ise insanların aşkı, cerasereti, kendi aralarındaki çekişmeleri konu almıştır. (KMA- 4, KMA-6, KMA-9, KMA-10, KMA-11, KMA-12, KMA-14)

Yörede derlenen masallara baktığımızda (KMA- 1, KMA-2, KMA-3, KMA-5, KMA- 7, KMA-9, KMA-11, KMA-12, KMA- 13) Evvel zaman içinde kalbur saman içinde... formeli ile başlamıştır. Yine yörede derlenen masallar içerisinde (KMA- 9, KMA-10, KMA-11) “onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine.... “ Formeli ile biten masalları görmekteyiz. Diğer masallarda ise başlangıç(KMA- 4, KMA-6, KMA-8, KMA-10, KMA- 14) ve bitiş (KMA- 1, KMA-2, KMA-3, KMA-4, KMA- 5, KMA-6, KMA-7, KMA-8, KMA-12, KMA-13, KMA-14) formeli yoktur. Derlenen masallarda (KMA-3, KMA-8, KMA-13) olağanüstü varlıklarla mücadeleler anlatıldığı masallar destansı anlatımı çağrıştırmaktadır.

2.3.2. Fıkra

Bir nükteyle sona eren, farklı karakterler etrafında kurulmuş kısa anlatımlardır. Türk fıkraları, temsil ettikleri anlayış ve davranışlarla tiplerine göre gruplanabilir: Nasrettin Hoca, Bektaşî, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Aldar Köse, vd. Bunların dışında Karadenizli, Kayserili, Karatepeli vd. gibi kendi bölgelerinde tanınmış yerel fıkra tipleri de vardır. Fıkraların merkezinde toplum ve insan vardır. Fıkraların konuları, toplumdaki çelişkiler, düşünce ve davranış farklılıklarından doğan çatışmalar üzerine kurulmuştur. Fıkralarda nükte kadar düşündürme ögesi de önemlidir. (Artun,2003:52)

Fıkra adı altında toplanan bu anlatılar lâtife, nükte ve bazen de hikâye adlarıyla anılırlar. Ancak bu tanımlardan yola çıkarak fıkraların “motife yer veren, kısa ve özlü bir anlatıma sahip güldürü küçük hikâyeler (Artun,1994:129)” olduğunu söyleyebiliriz.

Ancak dilimize Arapça'dan gelmiş olan fıkra kelimesi bent, yazı, bölüm, paragraf, kanun maddelerinin kendi içlerinde satır başlarıyla ayrıldıkları ufak bölümlerden her biri, omur, gazete dergilerin belli köşelerinde çıkan ve daha çok günlük olaylardan söz eden, onları çeşitli yönlerden inceleyen, yorumlayan kısa bir yazı türü, Tanzimat edebiyatı piyeslerinde “meclis”, “sahne”, Edebiyat-ı Cedide dönemine ise küçük hikâye anlamlarında da kullanılmıştır. (Elçin, 1986: 623)

Türk dilinin yazılı kaynaklarında fıkra ile ilgili ilk bilgilere Kaşgarlı Mahmut'un Divan ü Lügat 'i t-Türk adlı eserinde rastlanmıştır. Kaşgarlı, “küg” ve “külüt” kelimelerini, “Halk arasında ortaya çıkıp insanları güldüren şey,” “ Halk arasında gülünç olan nesne” şeklinde açıklamıştır. Hiç şüphesiz bu kelimeler, İslamiyet'ten önceki Türk toplulukları arasında anlatılan fıkralara verilen isimler olmuştur. İslamiyet'ten sonra bu tür anlatılar, Türkçe'de “ hikâye, kıssa, masal, mizah, nükte, latife vb.” isimlerle adlandırılmıştır. Fıkra ile aynı anlamda kullanılan bu kelimeler içinde en çok latife sözü yaygınlık kazanmıştır. (Yıldırım, 1976:3)

Fıkralar, özellikle 13. yüzyıldan itibaren dini, ahlaki ve tasavvufi nitelikli eserlerde önemli yer tutmuşlardır. Bunun nedeni; fıkraların din ve tasavvuf ile ilgili bazı konuların halka daha açık ve daha kolay bir şekilde anlatılmasına yardımcı olmasıdır. (Artun, 2004-a: 147)

16. yüzyılda “latife” sözü fıkra karşılığında kullanılan bir edebi terim halini almış, fıkraların toplanıp yazıldığı dergilere de letaif adı verilmiştir.

19. yüzyıl sonlarına doğru yayınlanan kitapların kapaklarında letaif'in yanı sıra fıkarat ifadesi de yer almaya başlamıştır. Avrupalı araştırmacılar ise 10. yüzyılın ikinci yarısından sonra halkın yarattığı realist, güldürücü hikâyeleri “anecdote” adı altında incelemişlerdir. Fıkra bugün, halk edebiyatımızda halkın yarattığı realist ve güldürücü hikâyeler için kullanılmaktadır. (Yıldırım, 1976:4-5)

Fıkralar daha çok tiplerine göre sınıflandırılmaktadır. Pertev Naili Boratav, fıkraları tiplerine göre iki ana gruba ayırmıştır:

1-Kişileri belli halk tipleri olan fıkralar.

2-Belli bir topluluk tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın, orta tabakadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar.

Biz de yöredeki fıkraları bu kategoride inceleyeceğiz.

KF-1

Allah'ın İşine Karışan Adam

Adamın biri banyo yaparken hamam böceğinin biri ayağına tırmanır. Adam hamamböceğini öldürür ve derki: Allah'ın şu hamam böceklerini niye yaratmış, der? Banyodan çıkar. Aradan epeyce zaman geçer. Adam bir hastalığa yakalanır. Şehirde ne kadar doktor varsa gezmiş hastalığına çare bulamamışlar. Bir gün adama derler ki, bir yerde büyük bir hekim var, oraya git. O senin hastalığının ilacını bulur. Adam gider derdini anlatır. Hekim ona her gün bir tane hamam böceği yemesini söyler. Adam ne yapsın işin ucunda ölüm var ve yemeye başlar. Kırk gün yedikten sonra iyileşir ve Allah'a şükreder.

Adam bu stresi atmak için gemiyle seyahate çıkar. Gemi denizin ortasında fırtınaya yakalanır. Gemi batmak üzeredir. Herkes bir yana kaçmaya başlar. Adam bir köşeye oturur keyfine bakar. Adamın biri kendine sormuş. Yahu gemimiz batıyor, biz korkumuzdan öleceğiz sen oturmuş keyfine bakıyorsun. Adam der: Ben Allahın işine bir defa karıştım kırk gün hamam böceği yedim. Allah ne yapıyorsa yapsın ben onun işine karışmam. (K63)

KF-2

Ben Deli Değilim

Sağlık Bakanı, Bakırköy Akıl Hastanesi'ni denetlemeye gitmişken, bir salonda toplanan hastalara da nutuk çekmeye başlamış. Bakan konuştuğu, hastalar, bakanı çılgınca alkışlıyorlarmış. Bu durum bakanın hoşuna gitmiş ama bir kenarda hiç alkışlamayan adam dikkatini çekmiş ve adamın yanına gidip sormuş: Sen beni niye alkışlamıyorsun? Adam sakın bir şekilde: Sayın bakanım, demiş: Ben deli değil, hasta bakıcıyım. (K10)

KF-3

Babası Türk'müş

Bir Arnavut berbere gider: Bre berber sakalımı kaç tıraş edersin. 10 lira olduğunu öğrenince biraz pahalı bulur. Berber durumu kavrır. Arnavut'a: Sabun pahalı da ondan, sen Arnavutsun cesur olursun, istersen sakalını sabunsuz tıraş edeyim 5 lira ver, der. Arnavut cesaretini ispat, cimriliğini örtmek için kabul eder. Gık demeden sakalının yarısı bittiği sırada, gözünün yaşın silerek: Bre berber dur. Bak şimdi aklıma

geldi. Benim anam Arnavut ama babam Türk. Sen geri kalanını öbür yarısını sabunla da öyle tıraş et. (K10)

KF-4

Deli İle Hoca

Cuma günü hoca minareye çıkmış sala veriyormuş. Delinin biri eline bıçağı alıp hocanın yanına çıkmış. Ne kadar sala varsa okuyacaksın, demiş. Hoca salayı bitirince tekrar baştan başlatıyormuş. Aşağıda cemaat ne kadar uğraşmışsa deliyi indiremiyormuş. Sarhoşun biri yukarıdan aşağı giderken olaya rast gelmiş sormuş: Ne bu kalabalık hemşerim, demiş. Oradan da birisi görmüyor musun hemşerim delinin biri hocaya zorla sala verdiriyor demiş? O sarhoş da çekilin ben o deliyi aşağıya indirmesini bilirim, demiş. Bıçağı çekmiş deliye demiş, aşağı iniyor musun yoksa minareyi kökünden kesim mi? Deli bunu duyunca korkudan aşağıya inmiş. Cemaat de namazını kılmış. (K10)

KF-5

Kereste Ölçü Uzmanı

Birliğin teftişi bitmiş sıra erlerin genel kültür bilgilerini değerlendirmeye gelmişti. Mesafe tahmini ölçü birimleri soruluyordu. Teftiş kumandanı bir ere sorar: Benim boyum tahmini kaç santimdir. Er: tıpa tıp 180 santimdir Komutanım. Komutan doğruluğunu görünce erin karşısındaki subayların boylarını sorar. Hayret hepsininki de doğru çıkar. Durumu izleyen general merakını yenemez o da sorar. Er: Sayın generalim sizin boyunuz 1.85 santimdir. General kendi boyunu da bilince tekrar sorar: Sen hiç yanılmadın nasıl tahmin ediyorsun. Er: Generalim ben kereste uzmanıyım. Sivilde kesilen keresteleri boyuna göre ben tasnif ederim. (K10)

KF-6

Kolay Olsun Diye

Çocuğun biri bakkala gitmiş ve öfkeyle seslenmiş. Sen bana niye her defasında küçük yumurta veriyorsun? Bakkalcı gayet sakın bir biçimde cevap verir: Oğlum, taşıması kolay olsun diye. Çocuk cevap vermeden yine bakkaldan yumurtalarını alır giderken biraz para verir, gider. Bakkalcı eksik para verdiğini fark edince seslenir: Hey evlat, eksik para verdin. Çocuk hiç istifini bozmadan cevap verir: Amca sayması kolay olsun diye eksik verdim. Diyerek oradan uzaklaşır.(K70)

KF-7**Sekiz İdik Dokuz Olduk**

Bir adamın sekiz tane deli oğlu varmış. Bunlara çare bulmak için bir tane akıllı bildiği kızı, gelin olarak büyük oğluna istemiş. Gün gelir düğün olur, koca evine gelen gelin, arabadan inmez. Damadın babası gelir geline sorar: Kızım niye arabadan inmiyorsun? Kız da cevap verir: Gelirken anamın elini öpmeyi unuttum. Onun için inmiyorum, deyince adam anlar ve “sekiz idik dokuz olduk”, der. (K72)

KF-8**Top Patladı**

Tilki ormanda gezerken bir ağacın dalında asılı bir geyik budu görür. Açtır ama şüphelenir, kontrol etmeye baslar ve görür ki bu bir tuzak. Geyik budu bir iple bombaya bağlıdır. Biraz uzağa gidip bir yere yatar. Az sonra kurt gelir ve daldaki budu görür. az ötede yatan tilkiye seslenir:

—Ne yapıyorsun dostum?

— Hiç, yatıyorum.

— Burada bir but var.

— Evet var.

— Neden yemedin?

— Bugün oruçluyum da!

— o zaman ben yiyeyim.

— Buyur afiyet olsun.

Kurt buda uzanır uzanmaz bir patlama, ortalık toz duman, kurt yaralı, perişan halde yatarken tilki sakince budu yemeye baslar. Bunu gören kurt sorar:

—Lan sen hani oruçluydun?

Tilki pişkin, pişkin cevaplar:

—Biraz önce top patladı, duymadın mı? (K10)

KF-9**Zehirli Karpuz**

Adamın biri tarlaya karpuz ekmiş. Karpuzlar artık büyük olmuş ve yenecek duruma gelmiş. Adam bakar ki tarlasından her gün karpuz eksiliyor. Çocukların çaldığını anlayınca tarlaya bir uyarı levhası asar: Bu tarlada karpuzun birine zehir konuldu. Ertesi gün çocukların

karpuzu çalmadığını görünce onları büyük bir keyifle uzaktan izler. Aradan birkaç gün geçer tekrar tarlayı kontrole gider. Karpuzların eksilmediğini görür. Bu arada gözü tarladaki yazı yazdığı levhasının yanında bir levhaya ilişir: Şimdi o zehirli karpuzdan iki tane var. (K70)

Değerlendirme

Yörede derlenen fıkralarda halkın keskin zekâsını zor durumlar veya olaylar karşısında hazır cevaplılığını görmektedir. Fıkraların ne zaman ortaya çıktığı tespit edilememektedir. Eskiden beri varlığını devam ettirmiştir. Halkın her kesiminden insanları fıkra da görmektedir. Ayrıca masal kökenli hayvanların kullanıldığı fıkralar da yine halkın keskin zekâsını ve tecrübelerini görmektedir.

2.3.3. Efsane

İnsanlık varlığı ile başlayan dış dünyayı ve çevresini tanıma, ondan yararlanma uğraşı, ister istemez, bu uğraş içinde karşı karşıya geldiği, fakat başarıda aciz kaldığı dış alemin olaylarını kendine göre değerlendirmiş; onun yapısı, varoluşu hakkında kendine göre bazı varsayımlar geliştirmek gereksinimi duymuştur. Değişik çevre ve zaman içinde gelişen insan düşüncesi, dışa karşı üstünlük kazanma tutkusu içinde şekillendirdiği bazı kavramları, olaylarla sergileyerek, sözlü gelenekte yaşayan anlatım türlerini oluşturmuştur. Bu türler arasında, daha çok zaman akımı içinde inançlardan adet ve geleneklerden, bunların özellik kazandırdığı hayat anlayışından kaynaklanan efsane türü kendine göre bazı özelliklerle oluşmuştur. (Öztürk, 1985: 141)

Efsane kelimesinin kökeni ve diğer dillerde kullanımı hakkındaki bu bilgilerden sonra efsane kavramı ile ilgili çeşitli tanımlar üzerinde duralım. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

Asılsız hikâye, masal, ,boş söz, saçma sapan lâkırdı; dillere düşmüş meşhur olmuş hadise. (Devellioğlu, 1993:206)

Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence. (TS, 1998:674)

Efsane, gerçek veya hayali muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir. (Sakaoğlu, 1980:4-5)

Halk tarafından gerçek veya hayali kişi, yer ve olaylar hakkında anlatılan, esas özelliği inandırıcılık olan, kişi ve olaylarla ilgili olanlarında olağanüstülükler bulunan, yakın veya tarihi geçmişe dayandırılan halk anlatılarıdır. (Çıblak, 1995:6)

Bütün bu tanımlarda efsanenin özellikleri verilerek, belirli özelliklerinin ön plana çıkarıldığı görülür. Tanımlarda öne çıkan en önemli özellik, efsanelerin olağanüstü olay ve kişilere dayanmasıdır. Bu olağanüstü olay ve kişiler halkın hayal gücünde ortaya çıkar ve kuşaktan kuşağa aktararak yaşatılır. Bu tanımlar içinden biz şu tanımları efsane için kabul edebiliriz ki, efsane; “Gerçek veya hayali belli kişi, olay veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir”.(Sakaoğlu, 1980: 6)

Efsanelerde dört ana öge yer alır. Buna göre efsaneler;

1-Kişi, yer ve olaylar hakkında anlatılırlar.

2-Anlatılanların inandırıcılık özelliği vardır.

3-Genellikle kişi ve olaylarda olağanüstü olma özelliği görülür.

4-Belirli bir şekilleri yoktur. Kısa ve konuşma diline yer veren anlatımlardır.(Sakaoğlu, 1980: 6)

Bütün bu açıklamalardan sonra efsanenin özellikleri verilerek, belirli özelliklerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Tanımlarda öne çıkan en önemli özellik, efsanelerin olağanüstü olay ve kişilere dayanmasıdır. Bu olağanüstü olay ve kişiler halkın hayal gücünde ortaya çıkar ve kuşaktan kuşağa aktararak yaşatılır. Bu tanımlar içinden biz şu tanımları efsane için kabul edebiliriz ki, efsane” Gerçek veya hayali belli kişi, olay veya yer hakkında anlatılan hikâyedir. (Artun,2004:94)

Kırıkhan yöresinde anlatılan efsaneleri şu şekilde gruplandırabiliriz.

1. Kişiler üzerine anlatılanlar

2. Yer adları üzerine anlatılanlar

1. Kişiler üzerine anlatılanlar

KE-1

Bayezid-i Bestami’nin İlk Evliyalığı

Bayezid-i Bestami bir gün Bestam kasabasında gezerken yolda yürümekte olan genç ve güzel bir dikkatini çeker. Kız o kadar güzel ve gözleri o kadar çekiciymiş ki hayran kalmamak işten değil. Bu kız Bayezid-i Bestami’yi çok etkiler, onu büyüler. Bayezid-i Bestami kızı evine kadar takip eder. Evinin önünde bir süre bekler. Kız eve yetişince gözlerini çıkarıp bir tabağa koyar. Kardeşine “Al bu tabağı evin önünde duran adama ver”der. Kardeşi tabağı alır kapıda bekleyen Bayezid- Bestami’ye götürür. “bunu ablam sana gönderdi” diyerek tabağı ona verir. Bestami tabağa baktığında içinde bir çift göz görür. Bunu gören Bestami “buna ben sebep oldum” diyerek çok üzülmüş ve

bulunduğu yerden ağlayarak ayrılmış.

Bestami ertesi gün tekrar kızın evinin önüne gelmiş ve büyük bir kalabalık görmüş. Kalabalığın nedenini sorunca bu evde yaşayan kızın öldüğünü öğrenmiş. Bestami’ni üzüntüsü daha da artmış.

Bu olaydan bir süre sonra Bestami rüyasında cennette gezdiğini görmüş. Cennette gezerken bir de ne görsün? Gözlerini çıkarıp tabağa koyan kız değil mi? Bestami hemen kızın yanına gitmiş ve “beni tanıdınız mı” diye sormuş. Kız da “beni burada da mı buldun, ne istiyorsun benden” demiş. Bayezid- i Bestami de “sen dünya ahiret kardeşimsin, bana hakkını helal et de beni bu çektiğim azaptan kurtar” demiş. Bu durum karşısında kız:”Ben sizi çoktan affettim. Zira benim cennette olmamı size borçluyum. Siz benim peşime düştüğünüzde Allah’a yalvardım. Ve bana dünyadaki güzelliklerin en üstününü verdi. Şu güzel gözlerimle ve bedenimle neredeyse bir Müslüman erkeği baştan çıkaracaktım. Bu güzelliğimle hata yapmaktan korktum ve bu güzel gözlerimi çıkararak Allah’a sığındım. Allah beni hareketlerimden dolayı cennete koydu. Onun için seni affettim”der. Bayezid-iBestami bu Saliha kızın hareketlerinden sonra utanmış ve evliyalığa ilk adımını atmış. (K105, K106, K107)

KE-2

Bayezid-i Bestami ve Dili Tutulan Rahip

Bir süre İstanbul’da bir rahiple birlikte kalan Bestami, İstanbul’dan ayrılacağı sırada rahip ona “ya Bayezid, bizim bir ulumuz var, bu kişi senede bir buraya gelir ve bize nasihat eder. Bugün nasihat günüdür. Gel seni onun yanına götürüyüm” der ve ekler”Eğer onun yanında Müslüman olarak çıkarsan, ben senin dinine gireceğim”der. Bayezid de rahibin bu teklifini kabul eder.

Ancak Bayezid’in de diğer rahipler gibi giyinmesini ister. Bayezid, buna çok üzülür. Tam vazgeçeceği sırada ona bir nida gelir” Ey Bayezid, üzülme, denileni yap”. Bayezid söylenilenleri yapar ve manastıra gider. İhtiyar rahibin nasihate başlaması uzun sürer, vakit epey geçer. Buna rağmen rahip bir türlü sözlerine başlamaz. Sorarlar” ey ulumuz neden konuşmuyorsun” derler. Rahip de aranızda bir Muhammedi var. Onun yüzünden dilim tutuldu”der ve Müslüman olur. (K105, K106, K107)

KE-3

Bestami'nin Helallik İstemesi

Yolda yürürken çamurda ayağı kayan Bestami, çamurda batmamak için yakınında bulunan bir evin duvarına tutunur. Bu arada duvarın sıvasından bir miktar toprak dökülür. Bestami hemen duvar sahibini bulur ve durumu anlatarak helâlık ister. Gayrimüslim olan duvar sahibi, Bestami'nin bu asil hareketi karşısında duygulanır ve Müslüman olur. (K105, K106, K107)

KE-4

Bayezid-i Bestami ve Hristiyanlar

Hristiyanlar, bayezid-i Bestami'den bir keramet göstermesini isterler. Bayezid onlara "Hz. İsa'nın sureti nerede?" diye sorar ve "bizim kilisimizde" diye cevap alır. Hep birlikte kiliseye giderler. Bayezid, Hz. İsa'nın suretinin karşısına geçer ve " bu cemaate sen mi, beni ve annemi ilah edinin dedin"diye sorar. Hz. İsa'nın sureti iki elini kaldırır ve o anda kilise duvarları yarılır "hayır" der.Bunu gören Hristiyan grubu da o anda Müslüman olur. (K105, K106, K107)

KE-5

Bestami ve Deve

Bayezid-i Bestami bir hac seferine çıktığında deveye eşyaları yükler ve yolda kendisini görenler " bu kadar uzun yol için bu deveye bu yük ağır değil mi?" derler. Bestami onlara " Bakın bakalım yükü taşıyan deve midir? Devede yük var mıdır bakın?" der. Adamlar deveye dikkatli baktıklarında yükün devenin sırtının bir karış üstünde olduğunu görürler. (K105, K106, K107)

KE-6

Bestami ve Rahip

Bir rahip, Hristiyan topluluğunda Bayezid-i Bestami'ye 25 soru sorar ve Allah'ın yardımıyla Bestami, bütün soruları cevaplar. Bu kez de Bayezid rahibe bir soru sorar ve der ki:"Söyle bakalım cennetin kapısında ne yazar?". Rahip soruya cevap vermeyip susunca Hristiyanlar ona neden cevap vermekten aciz kaldığını sorarlar. Rahip de " ben onun sorusuna cevap vermekten aciz değilim. Fakat sizin bana

uymamanızdan korkuyorum”der ve ısrar üzerine “ o halde bana uyun” diyerek “cennetin kapısında Eşhedü enla ilahe illallah ve eşhedü enne muhameden abduhu ve resulühü yazar” diye cevap verir. Bunu gören Hıristiyanlar kelime-i şahadet getirerek o anda Müslüman olurlar. (K105, K106, K107)

KE-7

Bestami ve Çoban

Bir gün adamın biri Bestami’ye giderek “ Ya Bestami, bana veli olduğunu ispat edecek bir kerametini göster” der. Bestami adama, ovada koyunlarını otlayan çobanı göstererek “ kerameti ona verdim, ona git” der. Çoban dergahın çobanıdır. Adam çobana gider. Çoban yanında bulunan bir asmadan bir dal kırar ve ikiye böler. Birini kendi önüne, diğer parçasını da adamın önüne toprağa gömer. Çobanın önündeki asmada beyaz, adamın önündeki asmada ise siyah üzüm çıkar. (K105, K106, K107)

KE-8

Bestami ve Aslan

Bayezid i Bestami bir gün yolda yürürken, yaşlı bir kadına rastlar. Bestami’ye ricada bulunarak elindeki yükü taşımasını ister. Gücünün yetmeyeceğini anlayan Bestami, kafeste bulunan aslana işaret eder ve aslana un çuvalını yükler. Kadının yükünü böylece taşımış olur. (K105, K106, K107)

KE-9

Bestami ve Hırsız

Hocanın biri, Bestami’nin ziyaretinden bir kilim çalar. Kilimi sırtlanıp evine götürdükten sonra kilimi yere serer. Bir süre sonra felç olur. (K105, K106, K107)

KE-10

Bayezid-i Bestami’de İnsan Sevgisi

Bestami insanlara büyük önem verirdi. Bestami” Allah’ım, kıyamet günü cismimi öylesine büyüt ki, cehennemi tamamen kaplasın” sözleriyle içindeki insan sevgisini ifade eder. Bestami “Gündüz ve gece müminin sermayesidir. Kazancı cennet, zararı ise cehennemdir.” Diyerek insanları uyarmıştır. (K105, K106, K107)

KE-11

Bestami'nin Kerameti

Hristiyanlar Bestami'den bir keramet isterler. Bestami çocuklarından birinin gönüllü olarak çıkıp kaynamakta olan kireç suyuna atlamasını ister. Çocuklardan biri tereddütsüz hemen kireç suyuna atlar. Bestami çocuğun elinden tutar ve onu çıkarır. Çocuğa bir şey olmadığını gören Hristiyanlar onun kerametine inanırlar. (K105, K106, K107)

KE-12

Bestami Ziyareti'nin Kerameti

Bayezid-i Bestami'nin ziyaretgâhında darbuka çalarak arkadaşlarını eğlendiren bir şahıs, bundan vazgeçmesi için ikaz edilir. Ancak buna devam eder. Burada ziyaret, kerametini gösterir ve adam oynadığı sırada yere düşerek elini kırar. (K105, K106, K107)

KE-13

Bestami ve Kandil

Bestami bir gün öğrencileri ile bir eve misafir gider. Ev sahibi evin aydınlatılması içi kandil yakar. Bestami, öğrencilerine dönerek “bu kandilde bir gariplik görüyorum, yanıyor ama ışık vermiyor”der. Ev sahibi “bu kandili bir geceliğine aydınlatmak üzere komşulardan almıştık. Şimdi ise ikinci gece yakıyoruz”der. Bestami o halde gidin bir gece daha yakmak için izin alın” der. Adam komşusundan gidip izin ister, kandili yakar ve ev aydınlanır. Bestami “ işte şimdi ışığı görüyorum” der. (K105, K106, K107)

KE-14

Molla Ahmet Ziyareti

Ceylanlı köyünde cami temeli kazılırken kimsenin kaldıramayacağı büyüklükte bir taş çıkar. Molla Ahmet elindeki değnekle taşa üç defa vurunca taş kaybolur. Ayrıca geceleri değneğin ucunda ışık yanarmış. Bu sebeplerle ulu olduğuna inanılır ve mezarı dilek için ziyaret edilir. (K1, K6, K8, K9)

KE-15

Reş(Reşit) Ağa Ziyareti

Demirkonak köyünün yakınında Suriye ile Türkiye sınırları arasında kalan yerdedir. Yeri kubbe şeklindedir. Çok önceleri köyün çobanlığını yapan Reşit adında biri sabahları köydeki koyunları toplar geceleri eve getirip sahiplerine teslim eder. Fakat her akşam evlerinde yayıkta ayran yapıldığını görenler. Kısaca Reş denilen bu çobandan köylüler şüphelenirler. Sürüleri otlatmaya götürdükten sonra mutlaka gizlice bizim inekleri sağarak sütü alıyor diye bunu takibe almaya karar verirler. Köylüler Reş çobanın haberi yokken gizlice bun takip ederler. Bakarlar ki çoban köyden uzaklaştıktan sonra ceylanlar gelir sıraya girer ve Reş adındaki çoban bunları sağarmış. Bu çobanın ermiş olduğunu gören köy halkı durumu çobana bildirmeden köye gelirler ve kendisinin bundan sonra çobanlık yapmasına izin vermezler.

Köyde kendisine hürmet gösterirler. Kendisi öldükten sonra yeri ziyaret haline getirilir. Korkudan dolayı akli dengesini kaybenler oraya gidip geceleyin sabaha kadar beklerse şifa bulur. Korktuğu için akli dengesini yitiren eğer çocuk yaşta ise orda beklerken bir ara gözlerinin önüne bal arıları görürün ve çocuk hastalıktan kurtulur.

Eğer gelen hasta büyük ise (çocuk yaşta değil ise) gece beklerken gözüne yılan görünür ve o kişi hastalıktan kurtulur. O aileden kim olursa olsun onların ektiği mahsulü bir başkası çalamaz. Çalmaya kalkan kişiyi yılan kovalar.

Çocuğu olmayan ya da çocuğu ölen kişiler buraya ziyaret gerçekleştirir. Ayrıca bu aileye ocaklı denildiği için bu sülaleden birini yanına gidilir ve dua alınır. O aileden olan birisinin ismi çocuğa konur. (K3, K4, K5)

2. Yer adları üzerine anlatılanlar

KE-16

Domuz Damı

Camızkışlası köyünde bulunan bu ziyaret yerinin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Tonlarca ağırlığındaki taşlardan oluşan bir oda şeklindedir. Baş ağrıyan ya da grip olanlar sabah erken çıplak ayakla büyük taşlardan oluşan oda şeklindeki ziyaretin ön tarafının sağ kısmından içeri girer sol tarafından çıkar. Bunu iki defa yaptıktan sonra beraber götürdüğü soğan, tuz ya da ekmek parçasını yüksek bir yere bırakarak arkasına bakmadan domuz damından uzaklaşır. Böylece hastalıktan

kurtulacağına inanılır. Domuzun burnuna benzediği için bu yere Domuz Damı denilmektedir. (K3, K4, K5)

KE-17

Sütlü Mağara

Ceylanlı köyünün yanındaki sütlü mağara duvarında yazı işaretleri köylülerce şu şekilde yorumlanır. “Oğlum kızım yanımda, malım mülküm karşımda”. Çocuğuna yetecek kadar sütü olmayan kadına mağaranın üst kısmından damlayan sudan içirilir ve oraya bir miktar para bırakılırsa kadının sütü gelir. Su akan bu mağaraya Sütlü Mağara denildiği gibi beş kızın orda yatığına inanıldığı için Beş Kızlar Ziyareti de denir. (K1, K6 ,K8, K9)

KE-18

Amanos Dağı Efsanesi

Keza, “Amanos Dağı Efsanesi” de Kırıkhan’da bir birlerine âşık iki genç oba farkı nedeni ile evlendirilmezler. Damat adayına Amanos dağından bir geçit sağlaması istenir. Yol yapılmaya uygun bir dar boğaz bulan damat adayı, buradaki dev kayayı kaldırmaya çalışırken, yağmur yağar toprak kayar ve âşık genç kayanın altında kalarak hayatını yitirir. Sevgilisinin kayanın altında kalarak öldüğünü duyan gelin kayanın üzerine çıkar ve sevgilisinin ismi olan Osman’ın ismini söyleyerek “Aman Osman/Amanos” diye bağırır. Amanos ismi Aman Osman’dan çıkmış olur. (K105, K106, K107)

KE-19

Amik Gölü Efsanesi

Amik ovasında adı yetişmiş unutulmuş köylerden birinde koca karının biri tandırda ekmek pişirirken bir derviş

—Allah’ın yoluna! Demiş. Koca karı bir küçük yumak kesmiş tandıra atmış. Pişince koca karının gözüne büyük görünmüş, daha küçüğünü kesmiş, daha küçüğünü kesmiş, daha küçüğünü kesmiş gene gözünde büyümüş. Derviş can uzatmış beklemiş. Kocakarı yumağı küçülttüğçe küçültmüş, fakat ekmek gene büyük olmuş. Nihayet dar gözlü kocakarı:

—İnayet ola derviş baba! Demiş.

Derviş:

Tandırınızdan bir su çıksın burayı batırsın. Demiş ve savuşmuş. Biraz sonra tandırdan su çıkmaya ateşi söndürmeye başlamış. Tam bu sırada evin erkeği gelmiş. Kocakarından hadiseyi anlamış ve hemen sargısı ile birlikte bütün ekmekleri alarak dervişin gittiği istikamete koşmuş, arkasından:

—Aman derviş baba, buyurunuz istediğiniz kadar ekmek alınız ve bizi affediniz demiş. Eline ayağına düşüp yalvarmış. Derviş merhamete gelmiş:

—Peki, işte ekmek aldım. Ok yaydan çıktı. Şimdi koş bütün köyü boşalt, demiş.

Köylü geriye gelmiş, damın başına çıkmış:

—Komşular, bizim tandırdan çıkan su bütün ovayı deniz yapacaktır. Kendinizi kurtarın, duyduk duymadık demeyin, diye bağırarak ve hemen köyü terk etmişler.

—O gün bu gün Amik Gölü (Akdeniz Gölü) peyda olmuş. İşte bundan dolayıdır ki bu gölün etrafında oturan ahali hiçbir fakiri reddetmezler. (K105, K106, K107)

Değerlendirme

Yörede derlenen efsanelerin çoğu (KE-1, KE-2 KE-3, KE-4, KE-5, KE-6, KE-8, KE-9, KE-10, KE-11, KE-12, KE-13,) yörede ziyaret edilen büyük evliyalardan Bayezid-i Bestami Hazretleri hakkında anlatılmaktadır. Yörede anlatılan diğer iki efsane ise yine yöre halkı tarafından sevilen Molla Ahmet ile Reşit Ağa adında iki zat hakkında anlatılmaktadır (KE-14, KE-15). Anlatılan diğer efsaneler ise yer adlarının ortaya çıkış efsaneleridir. (KE-16, KE-17 KE-18, KE-19). Halkın inandığı ve güvendiği bu efsaneler yöre halkı tarafından sık sık anlatılmaktadır.

2.3.4. Halk Hikâyesi

Halk topluluğu önünde, hikâyeci aşılar tarafından söylenen, nazım ve nesir karışık hikâye çeşidi. Yazarları belli olamayan bu hikâyelerin çoğunun konusu Kertem il Aslı, Tahir ile Zühre, Âşık Garip'te olduğu gibi sevgidir. Köroğlu gibi kahramanlık hikâyeleri de vardır. Halk hikâyelerinde mensur kısımlar taklitler ve jestlerle, manzum kısımlar ise saz çalarak söylenir. Bu hikâyelerde olağanüstü olaylara çok yer verilmiştir. Halk hikâyesi, destan çağları geçtikten sonra, eski destanların yerini tutmuştu. Bu gün ise modern romanla tiyatro ve sinema halk hikâyesinin terini tutmaktadır. (Karaalioglu, 1983: 315)

Sözlü kültür ürünleri, milli öğelerin geçmişten günümüze doğru kuşaktan kuşağa aktarımını sağlayan en önemli araçlardır. Kaynağını efsaneler, masallar, halk şiiri

vb.nden alan halk hikâyeleri, bugün Anadolu'nun pek çok yöresinde sözlü halk geleneğinde yaşamaktadır. Türk kültür geleneğinin en önemli bölümlerinden birisi olan hikâye anlatma sanatı, özellikle Asya ülkelerinde yoğunlaşmakla birlikte, dünyanın hemen her yanında görülür. (Okuşluk, 2000: 18)

Dünya edebiyatında ilk edebî örneklerin mitolojik eserler olduğu kabul edilmekle beraber pek çok millette edebiyatın destanlarla başladığı bilinmektedir. Destanlardan sonra ortaya çıkan halk hikâyeleri mutlaka tarihî bir olaya dayanmamaları, nazım-nesir karışık olmakla beraber zamanla nesir kısmının ağırlık kazanması, kişilerin ve olayların gerçeğe daha uygun olması, kahramanlıktan çok aşk maceralarına yer verilmesi gibi özellikleriyle destandan ayrılmaktadır. Böylece destanlarla modern roman arasındaki geçiş döneminde ortaya çıktıklarından “epico-romanesque” diye de adlandırılan halk hikâyeleri, gerek konu gerekse şekil olarak hem epik eserlerin özelliklerini taşır, hem de modern romandaki tipleri ve olayları ihtiva eder. (Türkmen, c.17, 1998: 488)

Yapı ve şekillenmede kullanılan malzeme ve ayrıntılar, olaylara yön veren dünya görüşü, örf ve geleneklerin devamlılığını sağlayan öz, halk hikâyelerine millîlik özelliği kazandıran önemli unsurlardır. Millî ve manevî yapıya uygun şekiller alan evrensel değerlerin de halk hikâyelerinde önemli yeri vardır. (Türkmen, c.17, 1998: 488)

Halk hikâyeleri, sözlü ve yazılı kaynaklara göre şekil ve üslûp bakımından bazı farklılıklar gösterir. Sözlü kaynaklarda anlatılanlar daha uzun ve konuşma üslûbundadır. “Sabah oldu, cümlemizin üzerine hayırlı sabahlar olsun!” gibi konuşma kalıpları sözlü geleneğe ait özelliklerdir. Ayrıca âşık hikâyeyi anlatırken şartların gerektirdiği ilâveleri yapar, hatta dinleyicilerle şakalaşır ve bu şakalar da hikâyeye dâhil olur. (Türkmen, c.17: 1998: 488)

Halk hikâyeleri, anlatı esasına dayanan bir edebi türdür. Sözlü halk edebiyatı geleneği günümüzde de sürmektedir. Genel çizgileriyle şu özellikler görülür:

Nazım ve nesir karışık olan bu uzun halk hikâyeleri yanında bazen tek bir türkünün etrafında meydana gelmiş küçük hikâyeler vardır. Bunlar bir efsaneden, masaldan veya gerçek hayattan alınmış olay ve olaylar çevresinde örülmüş, yapısı basit anlatımlar olup, türküleriyle birlikte bir iki saat anlatılabilirler. Bunlara serküşte, kıssa veya kaside denir. (Boratav, 1988:38)

1-Nazım-nesir karışıktır.

2-Kişilerin ve olayların anlatımında gerçeğe yakınlık görülür.

3-Kahramanlık ve aşk maceraları en çok işlenen konulardandır.

Kırıkhan yöresinden derlediğimiz halk hikâyeleri nesir şeklinde anlatılmaktadır. Derlediğimiz hikâye şu şekildedir:

Beyoğlu

Günün birinde Beyoğlu adında çok zengin, çok varlıklı birisi varmış. Bunun hem şanı hem şöhreti varmış. Bir gün rüyasında birisi kendisine :”Ey Beyoğlu, sen gençken bu şan ve şöhretini devam ettirip ömrünün sonunda yoksul olmayı mı istersin. Yoksa ömrünün sonlarına yakın mı rahat bir yaşam sürdürmek istersin.” Önce, Beyoğlu bu rüyaya itibar etmez. Daha sonra bu rüyayı birkaç kez daha görünce rüyasını hanımına anlatır. Hanımı, Beyoğlu’na der ki: “Eğer aynı rüyayı tekrar görürsen de ki: Ben ömrümün sonlarında rahat etmek isterim.”

Beyoğlu aynı rüyayı tekrar görür ve cevabını verir. Zaman geçer Beyoğlu bütün mal varlığını kaybeder. Ekmeğe muhtaç duruma düşer. Çareyi oraları terk etmekte bulur. Hanımını ve iki çocuğunu alır oradan uzaklaşır. Yolculuk esnasında yiyecek bir şeyleri kalmayan Beyoğlu’nun çocukları, açlıktan ağlar durur. Beyoğlu hanımına der ki:”Hanım sen burada bekle. Ben şu ormanda bir şeyler avlayıp geleyim”. Alır okunu ormana dalar. Gördüğü bir kuşu vurmaya çalışan Beyoğlu ormanın içlerine doğru epey ilerler.

Bu arada yolda bir geçer. Kervancı bakar ki yolun kenarında çok güzel bir kadın. Yanında iki çocuğuyla duruyor. Kervan sahibi kadını görür görmez güzelliğine vurulur. Yanında kocasının olmadığını görünce kadını alır, kaçıır. Beyoğlu avdan döner bakar ki hanımı yok. Çocuklar da ağlaya ağlaya bayılacak duruma gelmişler. Beş, altı yaşlarında olan büyük oğluna annesine ne olduğunu sorar. Oğlu der ki: Bir kervancı geldi anamızı kaçırdı. Beyoğlu sağa sola koşuşturur ama hanımı göremez.

Alır çocuklarını yoluna devam eder. Belli bir süre yürüdükten sonra karşılarına büyük bir nehir çıkar. Büyük oğlunu, nehrin kenarında bırakır. Küçüğünü boynuna alır, nehri geçmeye çalışırken birden bakar ki bir kurt uzaklardan koşarak geliyor. Kurt gelir, nehrin kenarında bekleyen çocuğu alır. kaçıır. Beyoğlu “hayt huyt” diye kurda bağır. Geri dönmeye çalışıp onu kurtarayım derken sırtındaki oğlunu da suya düşürür. Bu defa suya düşen oğlunu kurtarayım derken ikisini de kurtaramaz. Beyoğlu tek başına kalmıştır. Kalbi yaralı, gözleri yaşlı, bitkin bir halde yoluna devam eder.

Gide gide bir memlekete rast gelir. Bakar ki bir ihtiyar, bahçede çalışıyor. İhtiyar bunu görünce yabancı olduğunu anlar ve ona bir şeyler ikram eder. Daha sonra Beyoğlu ihtiyar adamdan iş ister. İhtiyar adama derki: “Oğlum ben ancak kendimi idare

edebiliyorum. Eğer sen yanımda karın tokluğuna çalışacaksan baş göz üstüne. Başka türlü de olmaz. Sana verecek param yok der” Beyoğlu şartları kabul eder ve ihtiyarın yanında karın tokluğuna çalışır.

Bu arada kurdun kaçırdığı çocuğu bir çoban görür. Bakar ki kurdun ağzında bir çocuk. bir yandan kendisi bir yandan köpeği kurda saldırır. Kurt bakar ki olacağı yok. Ağzındaki çocuğu bırakır kaçar. Çoban gider, çocuğu alır. Bakar ki çocuğa bir şey olmamış. Alır çocuğu evladı gibi besler ve büyütür. Suda giden çocuğu da bir değirmenci görür. Bakar ki suda gelen yarı baygın bir çocuk. Hemen alır yuttuğu suyu çıkartır ve çocuğu kurtarır. O da çocuğu evladı gibi besler ve büyütür.

Beyoğlu gittiği memlekette uzun zaman karın tokluğuna çalışır. Bir ara oranın hükümdarı ölür. Yeni hükümdar seçilecektir. Ama hükümdar seçme işi de farklıdır. Bir kartalı herkesin bulunduğu meydana bırakırlar. Kartal kimin başına konarsa o adam oranın padişahı olur. Millet meydana toplanmıştır. Kartalı uçururlar, ama kartal kimsenin başına konmaz. Bu defa derler ki şehirde başka kim varsa onları da çağırın. Onla da gelir. Ama kartal yine kimsenin başına konmaz.

Derler ki ya bu kartal kafayı yedi ya da şehirde buraya gelmeyen birisi var. Sonra ihtiyar adamın aklına Beyoğlu gelir. Oradakilere der ki yanımda çalışan birisi var bir o kaldı. İsterseniz onu da çağıralım. Millet der ki: Bu kadar insan içerisinde kimsenin başına konmadı da onun başına mı konacak. Ama yine usul yerini bulsun diye onu da çağırırlar. Beyoğlu gelmek istemez, beni bırakın dese de alırlar Beyoğlu’nu götürürler.

Kartalı yine uçururlar. Kartal Beyoğlu’nun başına konar. Millet şaşırır. Der ki bu işte yanlışlık var. Bu kadar insan içerisinde bu adamın başına konması yanlışlıktır. Tekrar uçururlar, kartal tekrar Beyoğlu’nun başına konar. Millet yine şaşırır. Üçüncü defa uçururlar kartal tekrar Beyoğlu’nun başına konunca derler ki: Bir kartal bir insanın başına, üç defa üst üste konuyorsa, bunda bir yanlışlık yoktur. Beyoğlu’nu padişah yaparlar.

Bu arada çocukları da askerlik çağına gelmiştir. Çoban, yanında yetiştirdiği çocuğu çağırır. Ona der ki: Ey oğul, artık askerlik çağın geldi. Git askerliğini yap ve gel. Aynen bunun gibi değirmenci de evladı gibi büyüttüğü çocuğu çağırır. Askerlik vakti geldiğini söyler ve onu askere gönderir.

Bunlar bir birinden habersiz bir şekilde yola devam ederler. Uzun bir süre yürüdükten sonra acıkları. Kardeşlerden biri, bir ağacın altında dinlenir. Tam yemeğini yiyeceği sırada diğer kardeş de oraya gelir. İki kardeş karşılaşırlar. Bir birini görür görmez, kanları bir birine kaynar. İçleri içlerine sığmaz. Dayanamazlar. Biri diğerine

der: Kardeş gel yemeği birlikte yiyelim. Diğeri de kabul eder. Birlikte yemek yerler. Bu arada yavaş yavaş tanışır. Biri diğeri sorar: Nereye gidiyorsun? Askere gidiyorum der. Diğeri de: Ben de askere gidiyorum der. Sevinirler. Yemeğini yerler ama bu iki kardeş gözlerini bir birinden ayıramaz. O kadar ki kanları bir birine kaynamıştır. Bunlar konuşmalarına devam ederken. Kardeşlerden biri sorar: Ya kardeş, kanım sana kaydadı, kimsin sen. Baban kim? Nerdensin? Gel tanışalım der. Diğer kardeş cevap verir: Ne sen sor, ne de ben söyleyeyim der. Diğeri devam eder: Bu dünyada insanın başına her şey gelir. Ben de az zahmet çekmedim. Hele anlat. Ben de anlatırım der.

Diğeri anlatmaya başlar: Biz zamanında çok varlıklı bir aileydik. İki kardeşlik. Annemiz ve babamız vardı. Zamanla ne oldu bilmiyorum. Çok fakir düştük. Memleketimizi terk ettik. Yolumuza devam ederken biz iki kardeş çok acıktık. Babam ormana bir şeyler avlayım derken uzaklaştı bizden. Bu arada bir kervan yanımdan geçiyordu. Bizi bu halde görünce annemizi kaçırdı. Biz ağlaya ağlaya bayılacak hale geldik. Sonra babam geldi. Ama annemi bir daha bulamadı. Yolumuza devam ettik. Derken karşımıza bir nehir çıktı. Babam küçük kardeşimi nehirden geçirirken ben kenarda onları izliyordum. Tam bu esnada bir kurt geldi beni kaçırdı. Babam geri gelip beni kurtarayım derken kardeşim de suya düştü. Beni bir çoban kurtardı. Allah razı olsun beni evladı gibi büyüttü. Bir daha ben ne annemin, ne babamın, ne de kardeşimin izine rastladım.

Diğer kardeş bu olayı dinlerken gözyaşlarına boğulmuştur. O da söze devam eder. O senin suya düşen kardeşini de bir değirmenci kurtarıp bu yaşa getirdi. İşte suya düşen kardeşin benim. Bunlar kucaklaşırlar. Sevinç gözyaşlarını dökerler. Artık çok mutludurlar. Sevine sevine askerlik yapmak için yoluna devam ederler. Gelirler görev yerlerine teslim olurlar. Padişah bu iki askeri görünce kanı kaynar. Bunları özel muhafızı yapar. Padişah göreve yeni geldiğinden dolayı, herkes padişahı tebrike etmeye gelir.

Bir gün yine eşraftan zengin birisi padişahı tebrik etmeye gelmiş. Padişahlara yakışır sofralar serilir. Yemekler yenilir içecekler içilir. Derken gelen misafir akşam geç vakit olunca gitmek ister. Ama padişah göndermez. Adam ısrar eder. Ama padişah: Sen benim misafirimsin bu akşam seni göndermem yarın gidersin, der. Evde hanım yalnız. Kimse yok. Gitmem gerek deyince, padişah der ki: Senin evine iki güvendiğim özel muhafızımı gönderirim.

Askerler, misafir gelen adamın evinin önünde bekçi olarak beklerler. Eskiden evler daha çok çadır şeklindedir. Çadırın önünde uzun zaman beklerken uykuları gelir.

İki kardeşten biri der: Ya birader. Hele anlat bakalım. Sen ne yaptın, ne ettin? Küçük kardeş anlatır: Biliyorsunuz biz zengindik. Fakir hale düşünce annemizi kervancı; seni kurt kaçırınca; ben de suya düşüp tam boğulacakken değirmenci beni kurtardı. Beni evladı gibi büyüttü. Hep senin, annemin, babamın hasretini çeke çeke yaşadım.

Bu arada çadırın içinde bunları dinleyen kadın kafasını dışarıya uzatarak der ki: Kervancının kaçırdığı ananız benim ve orada iki evladına sarılır. Hep birlikte sevinç gözyaşlarını dökerler. Sabaha kadar hasret giderip muhabbet ederler. Sabah olunca bunlar uykusuz olduğu için uykuya kalırlar. Evin sahibi sabah eve gelince ne görsün. İki asker hanımının koynunda uzanmış yatıyor. Hemen silahını çekip öldürmek ister. Ama aklına padişah gelir. Der ki: ben bunları öldürürsem padişah beni öldürür. En iyisi padişahı çağırmaktır, der ve padişahı çağırır. Padişaha der ki: En güvendiğin iki asker hanımının koynunda uzanmış yatıyor. Ne biçim muhafızın var senin. Padişah hemen olay yerine gelir ve kafalarının vurulmasını emreder. Askerler padişaha der ki: Sayın padişahım önce bizi dinleyin sonra ne ceza verecekseniz razıyız der.

Padişah kabul eder. Söz hakkı verir askerlere. Askerler anlatmaya başlar: Biz zamanında çok zengin bir ailenin iki çocuğuyduk. Sonra ne oldu bilmiyorum. Fakir hale düştük. Evimizi, barkımızı terk edip yolumuza devam ederken biz iki kardeş çok acıkmıştık. Babamız da bize bir şeyler avlamak için ormanın içlerine doğru ilerlerken bir kervancı gelip anamızı kaçırdı. Babamız geri geldiğinde, annemizi çoktan kaçırmışlardı. Biz yolumuza devam ettik. Babamız bizi nehirden sırasıyla geçirmeye çalışırken bir kurt beni kaçırdı. Suyun ortasında kardeşimle birlikte karşıya geçmeye çalışan babam geri dönüp beni kurtarmaya çalışırken sırtındaki kardeşimi de düşürdü. Yıllar sonra askere gelirken kardeşimle tanışıp karşılaştık. Yıllar önce kervancının kaçırdığı annemiz işte bu kadındır. Deyince: Padişah olaya müdahale eder: Yıllar önce Beyoğlu adındaki üzerinize titreyen babanız, işte benim der. Çocuklarına sarılırlar hasret giderirler. Padişah askerlere emir verir kervancının kafasını vurdurur. Beyoğlu bundan sonra ailesiyle birlikte hayatının sonuna kadar mutlu bir şekilde yaşarlar. (K5)

Değerlendirme

Televizyon kültürünün her gün aratarak her tarafı kuşatması sonucu eskiden köylerde ya da kahvelerde anlatılan halk hikâyesi şu an bitmiş durumda. Yaşlı insanların anlattığı halk hikâyesi genç nesiller tarafından unutulmuş durumda. Hikâye anlatma geleneği daha çok köylerde anlatılmaktadır. Bu gelenek az da olsa devam etmektedir. Ama bu hikâyelerden türkölü olanlar hatırlamadıkları görülmektedir. Türkölü anlatılan

bir tane halk hikâyesini derledik.

Kırıkhan yöresinde nesir şekli anlatılan halk hikâyesinin konusu zengin ve iyi kalpli bir insanın başından geçen sıkıntılar ve bu sıkıntılara göğüs gererek hikâyenin başında talihsiz bir şekilde ayrıldığı hanımı ve çocuklarına kavuşması anlatılmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmamızda Hatay ili Kırıkhan ilçesi hakkında genel bilgiler verdik. Yörenin şu anki coğrafik durumu, komşuları, nüfus sayısı, genel tarihi, halkın ekonomik durumu, örfleri ve adetleri hakkında teker teker bilgi verdik. Kırıkhan'ının daha önceki ve şimdiki tarihiyle ilgili bilgileri mukayeseli bir biçimde vermeye çalıştık.

Çalışma konumuzun birinci bölümünü, Kırıkhan halk kültürü oluşturmaktadır. İnsan hayatının önemli safhalarından olan geçiş dönemlerini (Doğum, Evlenme, Ölüm) ele aldık. Daha sonra bayram, tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfacı ve halk hekimliğini ele aldık.

Geçiş dönemlerini işlerken her “geçişin” öncesi, sırası ve sonrası şeklinde ele aldık. Bu bilgileri verirken aynı zamanda bu konu hakkında Türkiye ve Türk dünyasından örnekler vererek konuyu pekiştirdik. Verilen bilgilerin önemine dikkat çekmek için her bölümde “Türk halk kültürü, Kırıkhan halk kültürü ve değerlendirme” alt başlıklar şeklinde belirttik.

Yörede doğum ile ilgili değişik pratikler uygulanmaktadır: çocuğu olmayan çiftlerin, kısırlığı gidermek için yaptıkları uygulamalar; çocuk sahibi olmak istemeyenlerin aldıkları tedbirler; hamile kadınların çocuğunu sağlıklı doğurabilmek ve sağlıklı yaşatmak için aldıkları tedbirler; aşeren kadının yeme içme konusundaki uygulamaları; çocuğun cinsiyetini belirlemedeki ölçüleri teker teker ele aldık. Doğumdan önceki hazırlıklar; bebek dünyaya geldikten sonraki göbek kesme, tuzlama, yıkama işleri; çocuğun eşi ve göbeği için daha önceleri ve şimdi yapılan pratikleri ele aldık Bunları ele alırken tıbbın gelişmediği zamanlardaki uygulamalar ile şimdiki uygulamaları ayrıca belirttik.

Mesela aşeren kadın için şu pratikler uygulanmaktadır: Yörede aşeren kadının canı ne isterse yedirilmeye çalışılır. Hatta aşeren kadının yediğı haram da olsa onun için helal sayılır. Halk arasında iyi karşılanmayan hayvanlara baktırılmaz. Eğer aşeren kadın bunlara bakarsa çocuğu o hayvana benzemesinden korkulur. Doğacak çocuğun vücudunda lekeler çıkmasın diye kan dutu, domates, siyah üzüm, ciğer gibi yiyecekleri gören aşeren kadınlara bunlar mutlaka yedirilir.

Loğusalı bir kadının için uygulanan pratikler şu şekildedir: Kırıkhan yöresinde loğusalı kadına pekmez, tereyağı ve kuymak gibi tatlı ve gıdalı şeyler yedirilir ki kadın çabuk toparlansın. Loğusalı kadının yüzü gözü şişmemesi için ilk günlerde su içirilmez.

Nazardan korumak için ziyaretlerden getirilen bez parçası, toprak, hocalara yazdırılan muska veya iğde ağacı, kadının elbisesine takılır. Ayrıca çocuğa ve kadına nazar değmemesi için çevresindekilere “sütüm az ya da yok” der. Çocuğun yüzüne kazan isi sürülür. Yörede yeni dünyaya gelen bebeğe ilk sütün verilmeye çalışılması; ilk giydirmede uygulanan adetler; kırklı bir kadını albasmasından korumak için yalnız bırakılmaması, baş ucuna Kur’an veya demir konulması yapılan uygulamalardır.

Çocuğa ad koyarken, çocuğun ilk gezmeye götürülmesi, aydaş çocuk ve yürüyemeyen çocuk için uygulanan pratikler şu şekildedir: Yörede yürüyemeyen çocuklar, sepete konur zibillikte sepetle yuvarlanır. Cuma namazına giderken babasının arkasından üç defa sallanır. Köstek kesme işlemi yapılır. Köstek kesmenin değişik bir biçimi da caminin kapısında sabah erken yapılmasıdır. Konuşamayan çocuğu dilinin altındaki damar kesilir. Yedi hayvanın dili yedirilir. Ya da bildircin yumurtası içirilir.

Huysuz olan ya da çok ağlayan çocuğa çarşamba günü babasının terliği ile çocuğun ağzına üç kez vurulur. Ya da büzmecik hastalığına yakalanmıştır diye ocaklı kadınlara götürülür ve ateşte ısıtılan tel ile çocuğun karnı dağlanır. Çocuk hocaya götürülür. Hoca üzerinde okur ya da muska yazar. Bazen de zahter kaynatılıp içirilir.

Yörede çocuğu süttten kesmek için meme uçlarına acı biber salçası, çamur, kazan isi sürülür. Sakıza, saç kılı yapıştırılır ve memelere sürülür. Emzikten kesmek için ise emziğin içine hamamböceği konur. Çocuk bunu görünce korkar ve emzikten vazgeçer.

Kırıkhan yöresinde çocuk ilk dişini çıkarırken buğday hediği kaynatılır. Hediğin üzerine şeker konur ve ikram edilir. İkramı gören çevresi çocuğa hediyeler verir. Çocuk diş çıkarırken eline yeşil soğan verilir. Bu soğan diş çıkaran çocuğun dişinin ağrısını alır. Eğer diş, üstten çıkmış ise ters çıktığı için kake adı verilen simit şeklindeki yiyecek dağıtılır. Yörede çocuğun saçını ilk defa kesildiğinde berbere havlu, sabun, tarak, para hediye olarak verilir. Çocuğu ölen kadınlar yedi yıl çocuğun saçını kesmez. Saçını kestiği zaman saçının ağırlığı kadar gümüş, altın ve para fakirlere dağıtılır. İlk tırnak çocuk hırsız olur diye kırkı çıkıncaya kadar kesilmez.

Kırıkhan yöresinde evlilik biçimi değişik biçimde olmaktadır. Aileler kızını beğendikten sonra oğullarına isterler. Kız ve erkeğin birbirini beğenerek ve anlaşarak evlenirler. Kız ve erkeğin önceden anlaşıp kaçmaları şeklinde evlilik biçimi var. Değişik, dedikleri iki dünürün kızlarını karşılıklı olarak birbirinin oğluna vermesi biçiminde evlenirler. Kocasını ölen kadının kendi kayınıyla evlenme biçimi var. Dul olan kadının, dul olan erkekle evlenme biçimi vardır. Eğer iki aile arasında kan davası varsa yani biri diğer aileden adam öldürmüştse kan bedeli olarak karşı taraftan kız alırlar. Bazı

aileler kaçırılan kızlarının yerine karşı aileden bekâr oğullarına kız alırlar. Eğer kız verilmezse kan davası olur. Günümüzde gençler daha çok anlaşarak evlenmektedir. Aileler de formaliteyi yerine getirmektedir.

Kırıkhan yöresinde evlenmek isteyen gençlerin davranışları; ailelerin bu gençlere karşı tutum ve davranışları dikkat çekicidir. Kız görmeye giderken gelin adayında ve ailesinde bazı şartlar aranması; kısmeti açılmayan kızın, elbisesini gelinin elbisesine sürmesi ya da muska yazdırması; kız verildikten sonra ailelerin küçük tatlıyı yemeleri, gelin adayına takılacak takıların tespit edilmesi; nişanın yapılması; davet ve okuntunun dağıtılması evlilikten önce yapılan uygulamalardır.

Yörede düğün yapılırken törenle kirvesi tarafından bayrağın dikilmesi; düğünün ilk günün kızın çeyizinin götürülmesi ve dizilmesi; akşam olunca gelin ve damat adaylarının kinasının yakılması; düğünün ikinci gününde gelin almaya gidilmesi; gelinin evden alınıp damat evine getirilmesi; gelinin arabadan inmeden önce hediye istemesi; nikâhın kıyılması ve bekâretinin ispatlamış bir kızın iltifat görmesi de evlilik sonrası yapılan uygulamalardır.

Kırıkhan yöresinde ölümle ilgili olarak; yıldız kaymaları, köpek ya da baykuşun evin yanında ses çıkarması; rüyada bir evin yıkılması, ya da kefenin görülmesi; hastada görülen değişiklikler, ölümün ön belirtisi olarak değerlendirilmektedir.

Kırıkhan yöresinde ölecek kişinin rahat bir şekilde ruhunu teslim etmesi için bir takım pratikler yapılır. Ahirete imanlı gitmesi için kişinin başucunda Kur'an okunur. Kelime-i şahadet ya da kelime-i tevhit sesli olarak söylenir. Devamlı olarak ağzı su ile ıslatılır. Bütün bu pratikler kişinin şeytanla mücadelesinde galip gelip imanla kabre girmesi inancından kaynaklanıyor.

Kırıkhan yöresinde kişi öldükten sonra ölüm haberi hemen duyurulur. Ölünün akrabaları nerede varsa o yerlere telefon açılır. Cenaze sahiplerinden birisi gider o mahallede veya köyde sala veririr. İmama sala vermesi için ücret ödenir. İmam bu ücreti kabul edip etmemekte serbesttir. Ölen kişinin ağzı açık kalmasın diye temiz bir bez parçası ile alt çene, başının üst tarafıyla bağlanır. Ayaklarının başparmakları bir iple birbirine bağlanır. Elleri, sağ el üstte, sol el altta olacak şekilde göbeğinin üstüne konur. Ölüm olayı gerçekleştiğinde, ölünün yatağındaki çarşaf, nevresimler yenisiyle değiştirilir. Ruhunu teslim edinceye kadar Kur'an okunur. Ruhunu teslim ettikten sonra Kur'an okunması kesilir.

Yörede gömme ve mezarlıkta yapılan işlemler tamamen İslamî usullere göre yapılmaktadır. Ölünün taşınması, mezarlığa koyulması, gömülmesi ve Kur'an

okunması İslâmî kurallara göre yapılmaktadır. Gömme işi akrabalar tarafından yapılmaktadır. Yalnız kadının gömülmesi kocası tarafından yaptırılmaz. Artık aralarında dini nikâh bağı kalmamasından kaynaklanmaktadır. Ölü gömüldükten sonra üzerine bir avuç toprak atılması ölünün bu dünyada gözü kalmaması için yapılan uygulamadır.

Kırıkhan yöresinde çocuğun doğduğu ilk günlerde idrar yollarında iltihap olursa hemen sünnet ettirilir. İlk haftasında, senesinde bazen de İlkokula başlamadan önce sünnet ettirilir. İlk baharda ve son baharda sünnet işi daha fazla yapılmaktadır. Sünnet tören şeklinde yapıldığı gibi sade şekilde de yapılmaktadır.

Kırıkhan yöresinde askere gidecek olan genç, eğer çalışıyorsa askerliğine bir ay kala çalışmayı yavaş yavaş bırakır. Aile çiftçi ise gence iş yaptırmaz. Yakın akrabalar ve komşular genci sırasıyla yemeğe çağırırlar. Köy yerlerinde aynı dönem askere giden gençler son on beş yirmi gün sırasıyla birbirlerini kendi evlerine davet ederler. Daveti veren evde en güzel yemekler yapılır. Birbirine komşu olan köylerin gençleri birbirlerini ziyaretlerde bulunurlar. Son on günde her köyde şenlik düzenlenir.

Kırıkhan yöresinde dini bayramlar kutlanırken örf adetler ve dini emirler bir arada yapılmaktadır. İkisi bir bütün olmuştur. Namazın kılınması, kurban etinin ikram edilmesi, büyüklerin küçüklere para vermesi, küçüklerin büyüklerin ellerini öpmesi, bayramlaşmada küslerin barışması, misafirlere ikramda bulunulması, hem dini hem de örf adetlerin nasıl iç içe girdiğini görüyoruz.

Yörede belli hastalığı olan kişiler, iyileşmek için ocaklı yere gider. Ocaklı yerde uyguladıkları tedavi ile iyileşir. Temra hastası olanların okutması veya yazdırması İslam dinin etkisinden kaynaklanmaktadır. Diğer tedavi yöntemlerinde ise büyüsel bir uygulamanın ön plana çıktığını görmekteyiz.

Yörede nazardan çok korkulur. Nazar değmesin ve nazardan kaçınmak için her türlü tedbir alınmaya çalışılır. Uygulamalarda hem İslami hem de geleneksel uygulamalar görülmektedir.

Yörede doğa olayları meydana gelirken yaşlıların tecrübelerinden faydalanılır. Yıllarca aynı mevsimlerde meydana gelen hava değişikliklerinden edinilen tecrübelerle bir sonraki olay tahmin edilir.

Kırıkhan yöresinde İslamiyet'in tesiriyle Perşembe ve Cuma günlerine büyük önem verilmektedir. Bu günlerde ibadet yapmak, iyilik yapmak ön plana çıkıyor. Salı ve Çarşamba günleri çamaşır yıkanmaması daha önceki yıllarda uygulanan geleneğin devamıdır.

Kırıkhan yöresinde rüyalar hakkında az çok herkes tabir yapar. Genelde rüyalara göre amel edilmez. İyiye yorumlanan rüyalar anlatılır. Kötüye yorumlanan rüyalar anlatılmamaya çalışılır.

Kırıkhan yöresinde halk mutfağı halkın geçim kaynaklarına göre değişmektedir. Kırsal kesimde halk çiftçilik ve hayvancılığı bir arada yapmaktadır. Dolayısıyla tahıl ürünleri ve hayvansal ürünler halkın temel geçim kaynağıdır. Son zamanlarda sebzeçilik ve meyvecilik gelişme gösterdiğinden halkın mutfak kültürü çok çeşitli bir hal kazanmıştır.

Kırıkhan yöresinde çok önceleri doktorun ve sağlık kuruluşlarının olmaması; olsa bile ekonomik gücün yetersiz kaldığı zaman halkı doğal yönden tedavi yollarına sevk etmiştir. Bitkilerle yapılan ilaçlar yan etkisi olamadığı için çok rahat şekilde kullanılmıştır. Bu tedavi yöntemlerinin bir kısmından fayda görülmekle birlikte bir kısmı da tedavide yararlı olmamıştır.

Kırıkhan yöresinde bugün hâlâ türkü ve mani söyleme geleneği tüm canlılığıyla devam etmektedir. Farklı konularda söylenen türkü ve manilerde yöre halkı sevincini, acısını, özlemini ve tüm duygularını halk şiirimizin kalıpları içinde çok canlı bir şekilde dile getirmektedir.

Yörede manzum olarak derlediğimiz türküler, maniler, ninniler, ağıtlar ve tekerlemelerin bir kısmı Kırıkhan yöresine ait iken bir kısmı da umuma mal olmuş durumdadır. Mensur ürünler ya da manzum-mensur ürünler ise bilmece, atasözü, deyim, alkış ve kargışlar; masal, fıkra, efsane ve halk hikâyesinin de hem yöresel hem genel özellikler taşımaktadır.

Kırıkhan yöresinde nesir şeklinde anlatılan halk hikâyesinin konusu zengin ve iyi kalpli bir insanın başından geçen sıkıntılar ve bu sıkıntılara göğüs gererek hikâyenin başında talihsiz bir şekilde ayrıldığı hanımı ve çocuklarına kavuşması anlatılmaktadır.

Yörede yaptığımız bu çalışmayla, hızlı gelişen çağımızda kaybolan halk kültürünü korumak; bu örf-adetleri ve gelenekleri diğer kuşaklara da eksiksiz bir şekilde aktarmak; çözülme aşamasında olan toplumumuzun değer yargılarını muhafaza etmektir. Biz bu çalışmayla kendi yöremize ait vefa borcunu bir nebze ödemeyi bir borç bildik.

KAYNAKÇA

- ACIPAYAMLI, Orhan (1989), “Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi” *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- ALTUN, Işıl (2004), *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme Ve Ölüm*, Yayıncı Yayınları, Kocaeli.
- ARTAN, Gündüz (1973) *Tire’de Çocuklarla İlgili İnanışlar*, TFA, c.5, Yörük Matbaası, İstanbul.
- ARTUN, Erman (1998), *Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları*, Tekirdağ: TGİD Kültür Yayınları.
- ARTUN, Erman (2006), *Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*, Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adana
- ARTUN, Erman (1998), *Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları*, Tekirdağ Genç Yöneticiler ve İş Adamları Derneği Yayınları, Tekirdağ
- ARTUN, Erman (1983), *Tekirdağ Folklorundan Örnekler*, Taner Matbaası, Tekirdağ.
- ARTUN, Erman (2001), *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara
- ARTUN, Erman (1992), “ Tekirdağ Ritüelleri ve Balkanlardaki Varayntları”, 4. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ankara
- ARTUN, Erman (2002), “Adana İnan Merkezleri ve Bunlara Bağlı Kültür Değerleri” *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi*, Mersin
- ARTUN, Erman (2002), *Dinî-Tasavvufi Halk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARTUN, Erman (1977), "Halk Edebiyatı ve Folklor", *Milliyet Sanat Dergisi*. s. 216, İstanbul.
- ARTUN, Erman (2005), *Türk Halkbilimi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul
- ARTUN, Erman (2004), *Anonim Türk Halk Edebiyatı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul
- ARTUN, Erman (2004), *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Kitabevi Yayınları, İstanbul
- BARDAKOĞLU, Ali (1999), *İslam Ansiklopedisi*, c.19, Türk Diyanet Vakfı, İstanbul
- BAŞÇETİNÇELİK, Ayşe (1998), “Adana halk kültüründe geçiş dönemleri, doğum-evlenme-ölüm”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- BİÇER, Mukaddes(1991), “Eskişehir ilinde doğumla ilgili adet ve inançlar” *Türk Halk Kültüründe Derlemeler*, Ankara
- BORATAV, Pertev Naili (1982), *Folklor ve Edebiyat I-II*, İstanbul: Adam Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (1984), *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BORATAV, Pertev Naili (1988), *Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği*, İstanbul: Adam Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (2000), *Halk Edebiyatı Dersleri*, Yay. Hz. M. Sabri Koz, Türkiye E. Ve t. Tarihi Vakfı KB Yayını, Numune Matbaası, İstanbul
- ÇAĞIMLAR, Zekiye (1994), “Adana yöresi yatır-ziyaret ve ocaklarla bunlara bağlı anlatılan efsaneler”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- ÇAĞIMLAR, Zekiye (1999), “Adana Yöresi Avşar Ağıtları ve Bu Ağıtların Adana Aşıklık Geleneğine Etkisi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Adana
- ÇIPLAK, Nilgün (1995), İçel Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma, Çukurova Üniversitesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Adana
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1993), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara
- DİLÇİN, Cem (1983), Örneklerle Türk Şiiri, TDK Yayınları, Ankara
- DURDU KALAYCI, Bircan (1999), “Afyon’da Ölümle İlgili Adet ve İnanmalar Üzerine Bir Değerlendirme” Türk Halk Kültürü Araştırmaları, T.C. Kültür Bakanlığı Yay. Ankara
- DUYMAZ, Ali (2002), *İrfanı Arzulayan Sözler, Tekerlemeler*, Akçağ, yayınları, Ankara
- EKER, Gülin Öğüt; Metin Ekici, M. Öcal Oğuz, Nebi Özdemir (2003), Halk Biliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar, Milli Folklor Yayınları, Ankara.
- EKİCİ, Savaş (1996), Gaziantep İslâhiye İlçesi Düğün Adetleri Çerçevesinde Halk Müziği, 1. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ELÇİN, Şükrü (1986), *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- ERKUL, Ali (2002), Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- ERSOY, Ruhi (2002), Türklerde Ölüm ve Ölüm İle İlgili Rit ve Ritüeller, *Milli*

- Folklor*, c. 7, S. 54, Ankara
- GÜLEÇ, Hamdi (2002), *Halk Edebiyatı*, Çizgi Kitabevi, Konya
- GÜVENÇ, Bozkurt (1999), *İnsan ve Kültür*, Ankara: Remzi Kitabevi.
- GÜZELBEY, Cemil Cahit (1982), “Gaziantep’te doğum ve çocuğa ilişkin eski töre ve inançlar” *Türk Folklor Araştırmaları*. s. 19
- İNAN, Abdulkadir (1995), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, T.T.K. Yayınları, Ankara.
- KALAFAT, Yaşar (2000), *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*, ASAM Yayınları. Ankara
- KALAFAT, Yaşar (1998), Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu, Mezarlıklar Vakfı Yay. İstanbul.
- KARAKAŞ, Ayhan (2005), “Feke yöresi halk kültürü araştırması”, *Yüksek Lisans Tezi* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal (1983), Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü İnkılâp ve Anka Kitabevleri, İstanbul
- KILIÇKIRAN, Mazlum Nusret (1976), “Kilis düğün geleneklerinde cille”, *Türk Folklor Araştırmaları*, c.16, S.322, ss. 7638-7639.
- KOCASAVAŞ, Yıldız (2002), Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri, Türkler, c.3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- KUDRET, Cevdet (1980), Örneklerle Edebiyat Bilgileri, İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul
- ML(1969), “Atasözü” maddesi, c.1 Meydan Yayınları, İstanbul
- OCAK, Ahmet Yaşar (1992), *Menakıbnameler*, Ankara: TTK Yayınları.
- OCAK, Ahmet Yaşar (1984), Türk Halk İnanç ve Edebiyatında Evliya Menkıbeleri, Ankara: TTK Yayınları.
- OKUŞLUK, Refiye (1994), “Adana efsaneleri araştırması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Adana.
- OKUŞLUK, Refiye (2000), “Adana halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği geleneği”, *Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Adana.
- OY, Aydın (1991), *Atasözü*, İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, c.4, İstanbul
- ÖĞEL, Bahattin (1982), “Türk Mutfağının Gelişmesi ve Türk Tarihi Gelenekleri” *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi basımevi, Ankara
- ÖRNEK, Sedat Veyis (1995), *Türk Halkbilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- ÖRNEK, Sedat Veyis (1979), *Anadolu Folklorunda Ölüm*, A.Ü.DTCF Yayınları, Ankara
- ÖZTELLİ, Cahit (1952), *Zile’de Doğum ve Adetleri*, TFA, c2, S.28, Yörük Matbaası, İstanbul
- ÖZTÜRK, Ali (1985), *Türk Anonim Edebiyatı*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul
- SEVİNDİK, Hüseyin (1996), “Akçaören ve Yeşilöz (Nevşehir) Köylerindeki Doğum Geleneğinin Halkbilimsel Açıdan İncelenmesi” *1. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- SAKAOĞLU, Saim (1999), *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınevi, Ankara
- SAKAOĞLU, Saim (1980), *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Atatürk üniversitesi Basımevi, Ankara Masal Araştırmaları, Akçağ Yayınevi, Ankara
- SANTUR, Meltem (1996), İç Anadolu Bölgesinde Kız Evinden Oğlan Evine Getirme sırasında Uygulanan Gelenekler, *3. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- ŞİMŞEK, Esmâ (2003), “Kadirli ve Sumbas’ta (Osmaniye) Evlenme Adetleri” *Folklor/Edebiyat Dergisi*. c.9, s.34, Ankara.
- ŞİŞMAN, Bekir (2002), Samsun yöresinde geçiş dönemleriyle (doğum, sünnet, evlilik ve ölüm) ilgili yaşayan halk inançları ve bunlara ait uygulamalar” *Erdem dergisi*, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı 111, c.13, S.39
- TEZCAN, Mahmut (1998), Çocuk Nişanlılığı (Afyon Çayırbağ Köyü Örneği), *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1997*, HAGEM Yayınları, Ankara
- TÜRKÇE SÖZLÜK (1988), “*Deyim Maddesi*” c.1 TDK Yayınlar, Ankara
- TÜRKMEN, Fikret, (1998), *Hikâye*, TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 17, İstanbul: TDV Yayınları
- YARDIMCI, Mehmet (1993), “Çukurova’da ölümle ilgili inanışlar-uygulamalar ve İskenderun mezar taşlarının dili”, *II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu*, Adana: Adana Ofset.
- YILDIRIM, Dursun (1976), *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*, Akçağ Yayınları, Ankara

KAYNAK KİŞİLER

- K1: Yusuf KARA: 71 yaşında, okuryazar, çiftçi, Ceylanlı Köyü.
- K2: Osman KARAOĞLU: 51 yaşında, lise mezunu, emekli, Cumhuriyet Mahallesi.
- K3: Hasan KÖSELER: 55 yaşında, ilkokul mezunu çiftçi, Camuzkışlası Köyü.
- K4: Mahmut KÖSELER:60 yaşında, okuryazar, çiftçi. Camuzkışlası Köyü.
- K5: Ahmet BARAK, 55 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Camuzkışlası Köyü.
- K6: Ömer EFE, 55 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Ceylanlı Köyü.
- K7: Saile PEKMEZ, 50 yaşında, İlkokul mezunu, ev hanımı Barbaros Mahallesi.
- K8: Emine ASLAN, 100 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Ceylanlı Köyü.
- K9: Mustafa EFE, 75 yaşında, okuryazar değil, çiftçi, Ceylanlı Köyü.
- K10: Abdurrahman DANSIK, 50 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Camuzkışlası Köyü.
- K11: Döndü DERYA, 60 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Barbaros Mahallesi
- K12: Fatma SERVİDİKMEN, ev hanımı, 57, okuryazar değil, Fatih M
- K13: Nilgün YAZAR, 39 yaşında, okuryazarlığı var, 408 Evler Mah,
- K14: İmirze ATEKİN: 50 yaşında, ortaokul mezunu, emekli, Yeni Mahalle.
- K15: Ali KARTAL: 67 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Alakoyun Mahallesi.
- K16: Hanifi YURDAKUL: 64 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Yeni Mahalle.
- K17:Ali KEKEÇ: 60 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Yeni Mahalle.
- K18: İbrahim KEKEÇ: 60 yaşında, ortaokul mezunu, emekli, Yeni Mahalle.
- K19:Yusuf ÇOŞKUN: 54 yaşında, yüksekokul mezunu, emekli, Yeni Mahalle.
- K20: Meryem ÇİÇEK: 82 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Yeni Mah.
- K21: Reşit BARAK:71 yaşında, okuryazar, çiftçi. Cumhuriyet M.
- K22: Ali SÖKER:56 yaşında, ilköğretim mezunu, serbest, Baldıran köyü
- K23: Ali KARTAL: 67 yaşında, ilkokul mezunu, serbest, Alakoyun M.
- K24: Reşit KUŞ: 69 yaşında, tahsil yok, pazarcı, Yeni M.
- K25: Hüseyin KAHRAMAN:71 yaşında, okuryazar, çiftçi, Camuzkışlası köyü
- K26: Halime DANSIK: 70 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Camuzkışlası köyü
- K27: Fatma BALCI: 65 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Yeni Mah
- K28: Mahmut İNAL: 67 yaşında, ilkokul muzunu, çiftçi, Güzelce köyü
- K29: Ayşe TAKTIK: 46 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Cumhuriyet Mah.
- K30: Şazimet EYİĞÜN: 75 yaşına, okuryazar değil, ev hanımı, Alakoyun Mah.
- K31: Hatice EFE: 70 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Ceylanlı Köyü
- K32: Fatma AKIN: 60 yaşında Okuryazar değil, ev hanımı, Fatih Mah.

- K33: Halil YALÇIN: 60 yaşında, okuryazar değil, serbest meslek, Fatih Mah
- K34: Ayşe ÇAYLI:80 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Yeni Mah.
- K35: Bostan GÜDER: 72 yaşında, okuryazar değil, emekli. Karamağara Köyü
- K36: Saadet GÜDER: 62 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Akkoyunlu Mah
- K38: Şerife FIRAT: 66 yaşında, okuryazarlığı var, ev hanımı, Barbaros Mah
- K39: Fidan ÇALIŞKAN: 50 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Barbaros Mah
- K40: Cemal ÇIPLAK: 58 yaşında, ortaokul mezunu, çiftçi, Sucu Köyü
- K41: İbrahim AÇIK: 52 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Gölbaşı Köyü
- K42: Mustafa KÖSELER. 63 yaşında, okuryazar, çiftçi, Camuzkışlası Köyü
- K43: Dudu KONUKLAR: 80 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Özkızıalya Köyü
- K44: Ahmet KONUKLAR: 50 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Özkızıalya Köyü
- K45: Fatma AKAR:52 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Reşatlı Köyü
- K46: Nazlı BÜYÜK: 72 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Kazkeli Köyü
- K47: Zeynep DARICI: 40 yaşında, lise mezunu, memur, Gazi Mah.
- K48: Mehmet ŞAHİN: 55 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Abalaklı Köyü
- K49: Fatma ŞAHİN: 58 yaşında, okuryazarlığı var, ev hanımı, Abalaklı Köyü
- K50: Hatice GERİDEKALMAZ:54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kurtuluş M
- K51: Şerife SÖNMEZATEŞ:64 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Ilıkpınar köyü
- K52: Emine ÇİNKAY:40 yaşında, lise mezunu, ev hanımı, Cumhuriyet Mah.
- K53: Zahide GÖKÇE: 80 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Barbaros Mah.
- K54: Fatma YÜCEL: 85 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Balarmudu Köyü
- K55: Remziye HELVACI:60 yaşında, okuryazar, ev hanımı, Gündüz Mah.
- K56: Sultan BEBEK: 66 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Karamankaşı Köyü
- K57: Havva TUNCER: 41 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Çamsarı köyü
- K58: Fatma KELCE:40 yaşında, ilkokul muzunu, ev hanımı, Cumhuriyet mah.
- K59: Ahmet KOLUŞ: 45 yaşında, , ilkokul muzunu, serbest meslek, Fatih mah.
- K60: Sefil Ali TANSAL: 48 yaşında, ilkokul mezunu, işçi, Mimar Sinan Mah.
- K61: Hülya İLÇE: 40 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kurtuluş köyü
- K62: Hayriye ŞAHAN, 75 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Ceylanlı köyü
- K63: Recep KURTOGLU. 53 yaşında, , lise mezunu, çiftçi, Başpınar köyü
- K64: Osman GEZ, 64 Yaşında, okuryazar, çiftçi, Cumhuriyet Mah.
- K65: Emine KÜÇÜK, 70 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Yeni Mah.
- K66: Sultan KAPLAN, 73yaşında, okuryazar, ev hanımı, Güzelce köyü
- K67: Hatice İMER, 37 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Ceylanlı köyü

- K68: Mehmet Hanifi BİÇER, 52 yaşında, İlkokul mezunu, çiftçi, Fatih mahallesi
- K69: İbrahim CAN, 64 yaşında, okuryazar, çiftçi, Camuzkışlası Köyü
- K70: Fatma ÇAĞLI, 57 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Bektaşlı Köyü
- K71: Cemal ŞİMŞEK, 69 yaşında, okuryazar değil, çiftçi, Balarmudu Köyü
- K72: Ayşe BONKER, 40 yaşında, ortaokul mezunu, ev hanımı, Gazi Mah.
- K73: Memiha TARLAN, 50 yaşında, okuryazar, ev hanımı, Mimar Sinan Mah
- K74: Ayşe KURT, 68 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Cumhuriyet Mah
- K75: Abdullah NİJER, 46 yaşında, ortaokul mezunu, çiftçi, Ilıkpınar Köyü
- K76: Mehmet SAVCI, 55 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Barbaros Mah.
- K77: Senem PERKTAŞ, 65 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Bektaşlı Köyü
- K78: Nadire ÇAĞLI, 69 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Bektaşlı Köyü
- K79: Bilal ÇAĞLI, 50 yaşında, ilkokul mezunu, serbest meslek, Fatih Mah
- K80: Nayliye ÇAĞLI, 50 yaşında, okuryazar değil, esnaf, Fatih Mah.
- K81: Fatma GÜÇ, 81 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Kurtlusoguksu Köyü.
- K82: Yakup GÜÇ, 57 yaşında, üniversite mezunu, memur, Kurtlusoguksu Köyü.
- K83: Mehmet GÖK, 55 yaşında, ortaokul mezunu, emekli, Karaçağılı Köyü.
- K84: Hatice UMUR, 45 yaşında, lise mezunu, ev hanımı, Gazi Mah.
- K85: Özkan UMUR, 49 yaşında, ilkokul mezunu, serbest meslek, Gazi Mah.
- K86: Hanen AKIN, 68 yaşında, okuryazar, işçi, Fatih Mah
- K87: Osman ŞİRAN, 46 yaşında, lise mezunu, işçi, Fatih Mah.
- K88: Mahmut CONLU, 59 yaşında, ilkokul mezunu, işçi, Fatih mah.
- K89: Mehmet AKIN, 85 yaşında, okuryazar değil, emekli, Fatih mah
- K90: Abidin ATMIŞ, 75 yaşında, okuryazar değil, çiftçi, Acer Köyü
- K91: Ali ATMIŞ, 58 yaşında, okuryazar değil, çiftçi, Acer Köyü
- K92: Nazlı KARAOĞLU, 41 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Gazi Mah.
- K93: Atila ZORTUK, 47 yaşında, lise mezunu, çiftçi, Topboğazı Köyü
- K94: Hüseyin NİJER, 70 yaşında, okuryazar değil, çiftçi, Ilıkpınar Köyü
- K95: Döne NİJER, 65 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Ilıkpınar Köyü
- K96: Recep ÇEMBER, 52 yaşında, lise mezunu, işçi, Başpınar Köyü
- K97: Sevgi EVLİ, 35 yaşında, ortaokul mezunu, ev hanımı, Başpınar Köyü
- K98: Songül SOLAKLI: 36 yaşında, lise mezunu, ev hanımı, 408 Evler Mah.
- K99: Sevim BAŞTÜRK, 39 yaşında, ortaokul mezunu, ev hanımı, 408 Evler Mah.
- K100: Aynur ÜSTÜNBAŞ: 37 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, 408 Evler Mah
- K101: Gönül TARIM: 43 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, 408 Evler Mah.

- K102:Asiye ÜSTÜNBAŞ: 68 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, 408 Evler Mah
- K103:Asiye BAŞTÜRK: 62 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, 408 Evler Mah.
- K104: Hatice SARIBAY:43 yaşında, lise mezunu, ev hanımı, 408 Evler Mah
- K105: Fidan İRGE: 65 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Mimar Sinan Mah.
- K106: Ayşe İRGE: 45 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Toki Evleri Mah.
- K107: Güllü GÜZEL: 72 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Yeni Mah.
- K108: Fatma CAN: 52 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Camızkışlası Köyü
- K109: Medine OKYAY: 52 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Camızkışlası Köyü
- K110: Döne SÖKER: 55 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Hamamiskanı Köyü
- K111: Ayşe KESER: 50 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Yeni Mah.
- K112: Şükran ULAŞLI: 53 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Yeni Mah
- K113: Selvi BOZKURT: 70 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Gündüz Mah
- K114: Mail ALKANAT: 77 yaşında, okuryazar değil, emekli, Gündüz Mah
- K115: Hatice ALKANAT: 57 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Gündüz Mah
- K116: Özcan VURAL: 58 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Delibekirli Köyü
- K117: Hatice KARAKIŞLA: 110 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Karakışla Köyü
- K118: Ahmet SOYLAR: 87 yaşında, okuryazarlığı var, emekli, Delibekirli Köyü
- K119: Makbule KAPLAN: 72 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Kurtuluş Mah.
- K120: Resmigül AY: 67 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Kurtuluş Mah.
- K121: Medine GERİDEKALMAZ: 55 yaşında, okuryazarlığı var, ev hanımı, Kurtuluş Mah
- K122: Herdem BOSTANCI: 73 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Kurtuluş Mah
- K123: Hüseyin ÇAYDAN: 84 yaşında, okuryazar değil, emekli, Cumhuriyet Mah.
- K124: Hanım ÇAYDAN: 70 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı, Cumhuriyet Mah.
- K125: Melek SOYLAR: 70 yaşında, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Delibekirli Köyü
- K126: Sultan AVCI: 62 yaşında, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Delibekirli Köyü
- K127: Hasan AYPARLAR: 60 yaşında, üniversite mezunu, memur, Çamsarı Köyü
- K128: Osman KEL: 77 yaşında, ortaokul mezunu, emekli, Ceylanlı Köyü
- K129: Hüseyin CELİL: 54 yaşında, üniversite mezunu, memur, Kodallı Köyü
- K130: Hasan CELİL: 56 yaşında, lise mezunu, çiftçi, Kodallı Köyü
- K131: Mehmet TOKLUCU: 64 yaşında, okuryazar, çiftçi, Toklucu köyü,
- K132: Yusuf LEK: 74 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Karataş Köyü
- K133: Mehmet ASKERDEN: 70 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Cintepe Köyü
- K134: Abdurrahman SAZAĞAN, 80 yaşında, okuryazar, çiftçi, Karadurmuşlu Köyü

YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ

-A-

Acıcık: Azıcık.

Ala sabah: Sabah'ın alaca karanlığı, namaz vakti.

Alaf: Alev.

Alemek: Eğlemek, bekletmek, alıkoymak.

Alil: Sakat, kör.

Amanatçı: Emanetçi.

Aşlanık: Şaka, şakacı.

Avaz: Şöhret, gösteriş.

Azzık: Azık, yemek

-B-

Bâa: Bey.

Baha kıymak: Değer biçmek

Bân: Beğen.

Bân bândîni: Beğen beğendiğini.

Balkmak (şimşek) : Çakmak,

Banı: Geçici ev, göçebe halde olmak

Banadura atmak: Salça yapmak

Baran: Kısım

Belik: Saç örgüsü.

Bembeleş: Bedava.

Beşerekli: Becerikli

Berk: Sağlam, sıkı.

Bıldır: Geçen yıl

Bıyık gıvratmak: Bıyığını okşayıp bükmek.

Bilbil: Bülbül.

Bor: İşlenmemiş, boş (arazi), el değmemiş.

Bor yerini koymamak: Tarlanın her tarafını sürmek işlemek. Söylemedik söz bırakmamak.

Hırpalamak, küfretmek. Ağzına geleni saymak.

-Ç -

Çimizlemek: Tarlada suların yüzeye vuması

Çap: Devletin arazisi olmayan çiftçilere verdiği arazi

Çorlar: Hastalık

Çorlu: Çamsarı etrafında yaşayan bir Türk aşireti

-D-

Dıra: direk

Döl: Oğul, evlat, erkek çocuk

-E-

Evrek: Bir kilim kadarlık ekili toprak

Kalan: Bundan sonra, artık, ..hani ya..

Kastal: Çeşme. Eski tip büyük, düz oluklu çeşme.

Kayıl olmak: Razı olmak.

Kef (keyf) olmak: İçkiden kafayı bulmak.

Kılav: Düzen, yöntem, biçim.

Kırmıt, kırmıt: Kiremit.

Kısıkmak: Sıkışıp dara düşmek.

Kimi: Gibi.

Kopça: Çizmenin topuğuna takılmış mahmuz.

Körgöbelek: Yer mantan.

Kösüre: Bıçak vs.nin ağız kısmına sürtüp keskinleştirmede kullanılan sert bir tür taş.

Kuluncunu vermek: 1) Arkasını dönmek, yüz vermemek. 2) Sırtını bir yere dayamak.

Kürtün: Bir tür semer.

-M -

Mahana: Bahane.

Maya: Dişi deve.

Mefa: Vefa.

Mekene: Makine, araba, kamyon.

Menendi olmamak: Eşi bulunmamak.

Merem: Meram, dert, gaye.

Metah: Meta, mal kumaş.

Mikdar: Muhtar.

Muraz: Murat, beklenti; dilek; kavuşma arzulanan şey.

Murazına ermek: Sevdiğine, muradına kavuşmak.

Müfte: Müjde, müjdelik.

-N -

Nâdar: Ne kadar ?

Nafât: Ne zaman; Ne vakit ?

Namaz döndermek: Namaz kılmak.

Nen eylemek: Uyutmak, ninni söylemek.

Niyneyim: Neyleyeyim, ne yapayım, elden ne gelir!

Nuhus: Nüfuz.

-O / Ö -

Ore: Oraya.

Ödek: Ahır, ağıl.

Ord: öd

Od: Ateş.

Örûm: Sabaha karşı hayvanların otlatmaya çıkarılması, (örüme çıkmak)

Öykünmek: Konuşma amacıyla tekrarlamak; taklidini yapmak.

Öykenmek: Özenmek, birine benzemeye çalışmak.

Öz: Kalp, yürek, in

-P-

Pança: Avuç, pençe, parmakları açık haldeki el, yırtıcı hayvan veya kuş ayağı.

Pendir: Peynir.

Pezemek: Pezevenk.

-Ö-

Sağaltmak: Yarayı, hastalığı iyileştirmek.

Sağı: Sağlam, doğru.

Sagga: Yuların başlık kısmına çene altında ip kısmının bağlandığı yer.

Saz etmek: Salınmak, ahenkli bir şekilde sallanmak, ses çıkarmak.

Semah vurmak: Semah oyunu havası çalmak. Semah oynamak.

Sertmek: Seğirtmek, koşmak.

Seyilemek: Serbest bırakmak

Sığın: Dişi geyik.

Sındı: Makas.

Sızgıt etmek: Eritip sızdırmak.

Siyeç: Çit. Avlu vb. etrafım çeviren ve çalı-çırpıdan yapılmış ince duvar.

Sofur aş: Sahur yemeği.

Sofurluk: Sahurda yenmek için hazırlanan yemek.

Soyka (Soyke, soğke) : Geberesice, iflah olmayasica. Ölünün bıraktığı çamaşırlar.

Sömelek: Kundak (bebek).

Sözün sağını söylemek: Sağlam, doğru konuşmak.

-Ş-

Şakılamak (Yıldırım) : Gök gürlemesi.

Şaplak: Elleri birbirine vurma. Elin içiyle bir yere vurma.

Şimbil: 8 tenekelik tahıl ölçüsü.

Şimendifer: Demiryol, tren yolu. Halk arasında "*tren*" yerine kullanılır

Şirp (veya sarp) ettirmek: Anında, hemen; göz açıp kapayıncaya kadar zaman içinde oluvermek.

- T -

Tabaka: Kat. (İki tabaka ev - İki katlı)

Taplı: Mütenasip, uyumlu.

EK-1: FOTOĞRAFLAR

1. Kına yakılan gelin

2. Darb-ı Sak Kalesi

3. Düğünden görünüş

4.Kırıkhan mahalle parkı

5. Kırıkhan mesire yeri

6.Kırıkhan ve Amik Ova'sından görünüş

7. Beyazid-i Bestami Hazretlerinin türbesi ve Amik ovası

8. Kırıkhan'dan gece görünüşü

9.Tandır yapan kadın

EK-2: KIRIKHAN HARİTASI

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: Sait KÖSELER

Doğum tarihi ve yeri: 15.03.1975

Medeni Durumu: Evli, Üç çocuk babası

Adres: Cumhuriyet Mah. Av. Fevzi Kırıkklık Cad. Hizmet Apt. No: 111
KIRIKHAN /HATAY

E-Posta Adresi: tdeskoseler@mynet.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans: (2005–2008), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

Lisans: (1994-2008)Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili
ve Edebiyatı Bölümü.

Ortaöğretim: Kırıkkhan Lisesi, Haziran 1993.

İŞ DENEYİMİ

1999- 2007 Hatay/ Kırıkkhan Lisesi

2007- Hatay/ Kırıkkhan Endüstri Meslek Lisesi

YABANCI DİL: İngilizce